

**Listing and Selling Homes  
From San Jose to Sacramento**

**JASSI GILL** Broker/Owner  
**Ph:510-304-9292**  
**Refinance Now**  
**@ZERO COST**

Call Sukhi Gill:510-207-9067  
CA DRE Lic.#01180969



CA DRE# 00966763



**Certified  
Insurance  
Agent**



**ਹੈਲਥ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ  
ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ**

**ਫੋਨ:510-487-1000**

**MANN@GGIABA.COM**

**Mann Insurance Brokers Inc.**

4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587



Gurdar Singh Mann



Gurcharan Singh Mann

**Buy/Sell Real Estate**

**in Bay Area**

Call: **Jaideep Singh**

**Ph: 510-565-5250**

Email: [jaideeprealtor@gmail.com](mailto:jaideeprealtor@gmail.com)

I can help you every step of the way.  
No Pressure, No Obligation.



DRE#02021283

Fluent in Punjabi  
and Hindi.

Twentieth Year of Publication

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢

Email: [punjabtimes1@gmail.com](mailto:punjabtimes1@gmail.com)

[www.punjabtimesusa.com](http://www.punjabtimesusa.com)

# ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 20, Issue 35, August 31, 2019

20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074

Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

## ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅੱਖ ਹੁਣ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ 'ਤੇ?

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਿਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ ਦਾ ਕੰਮ ਤੈਅ ਸਮੇਂ ਉਤੇ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰਾਂ-ਸ਼ੋਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਭਾਰਤ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲਾਂਘੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਧਾਰਾ 370 ਹਟਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਅੜਿੱਕਾ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਵਲੋਂ ਲਾਂਘੇ ਦਾ ਕੰਮ ਰੋਕਣ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਚਰਚਾ ਛਿੜ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਆਏ ਸਵਾਮੀ ਦੀ ਬੋਲਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੈਅ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਂਘੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਆਖ

### ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਵਲੋਂ ਕੰਮ ਰੋਕਣ ਦੀ ਪੈਰਵੀ

ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੱਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਸਭ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਖੁਦ ਹੀ ਲਾਂਘਾ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਣ, ਲਾਂਘਾ ਕਦੇ ਫਿਰ ਬਣਾ ਲਵਾਂਗੇ। ਭਾਵੇਂ ਚੁਫੇਰਿਉਂ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਦਾ ਇਹ ਬਿਆਨ ਨਿੱਜੀ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਮੰਨ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਗ ਭਾਰਤੀਆਂ (ਸਿੱਖਾਂ) ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਦੋ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘਾ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਦਾ

ਮੁੱਢ ਸਾਬਕਾ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੌਰੇ ਮੌਕੇ ਬੱਝਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਫੌਜ ਮੁਖੀ ਨੇ ਸਿੱਧੂ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਜੱਫੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਬੜੀ ਚੁੱਭੀ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇਸ ਪਹਿਲ ਕਾਰਨ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਹਾਮੀ ਭਰਨੀ ਪਈ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲਾਂਘੇ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਲਾਉਣ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੁਰਤੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਦਿਖਾਈ, ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਪਾਸੇ ਸ਼ਲਾਘਾ ਹੋਈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇਸ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਦਾ ਕਾਇਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਮਜ਼ਬੂਰੀਵੱਸ ਭਾਰਤ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨਾ ਪਿਆ। ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲਾਂਘੇ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਕੰਢੇ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵੀ ਤੈਅ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਨਿਬੇੜਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਮ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਮੌਕੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਣ ਲਈ ਵੱਡੇ ਵੱਧਰ ਉਤੇ ਤਿਆਰੀਆਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਧਰ, ਸਵਾਮੀ ਵਲੋਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘਾ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹਲਚਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 6 ਉਤੇ)

## ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਨੀਤੀ ਛੱਡੀ ਨਹੀਂ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 11 ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕੇਂਦਰੀ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ

ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਅੱਖੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆਏ ਹਨ, ਉਥੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਪਿੱਠ ਉਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਨਮੋਸ਼ੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਉਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੀ ਚੁੱਪ ਧਾਰੀ ਬੈਠਾ ਹੈ।



ਨਹੀਂ। ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉਠ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ।

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਇਹ ਬਿਪਤਾ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਡੈਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੱਡੇ ਬੇਹਿਸਾਬੇ ਪਾਣੀ ਕਾਰਨ ਆਈ ਹੈ। ਡੈਮਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪਾਣੀ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾਉਂਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਨੁਮਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 1700 ਕਰੋੜ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਫਸਲ ਬਰਬਾਦ ਹੋ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਨ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਦਦ ਮੰਗਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਤੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ 11 ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਦੀ ਮਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਥੋਂ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਲੈ ਟੀਮ ਭੇਜੀ ਹੈ। ਉਕਤ ਕੇਂਦਰੀ ਟੀਮਾਂ ਆਸਾਮ, ਮੇਘਾਲਿਆ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ, ਬਿਹਾਰ, ਉਤਰਾਖੰਡ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਗੁਜਰਾਤ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਕੇਰਲਾ ਦਾ ਦੌਰਾ ਵੀ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਉਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

### ਸਵਾਮੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੇ ਬਾਦਲਾਂ ਨੂੰ ਕਸੂਤਾ ਫਸਾਇਆ

ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਕਸੂਤਾ ਫਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘਾ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਗਵਾ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਕਿੰਨੀ ਔਖੀ ਹੈ। ਸਵਾਮੀ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਵੀ ਬਾਦਲਾਂ ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਉਤੇ ਲਾਇਆ ਜੀ.ਐਸ.ਟੀ. ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਲਾਂਘੇ ਦਾ ਕੰਮ ਰੋਕਣ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਉਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਚੁੱਪ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹੈ।

**100 SPIRITUAL  
PATHS AND SHABAD KIRTANS INSIDE**

GURBANI | ਗੁਰਬਾਣੀ

AVAILABLE AT SELECT INDIAN STORES NEAR YOU  
CONTACT: MR SINGH @ +1 518 502 6005 OR +1 859 490 0156

**Raja SWEETS & CATERING**  
AUTHORIZED CATERER FOR MAJOR 5-STAR HOTELS  
ਮਿਠਾਈਆਂ ਅਤੇ ਕੋਟਿੰਗ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ

ਹਰ ਮੌਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਜਨਮ ਦਿਨ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਪਰਟੀ ਲਈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

Items Serving: All kinds of Sweets, Snacks & Food, Chaat & Tikki Stall, Pani Puroi Stall, Bhel Puroi / Pav Bhaji, Falooda Kulfi

Catering Services: Wedding Ceremonies, Receptions, Birthday Parties, Religious Gatherings, Corporate Events, Picnics / Bar-b-que

Additional Services: Warmers, Chaffing Dishes, China & Silverware, Linen Rental, Waiters & Bartenders

Fresh Sweets, Snacks & Food  
Catering with Portable Tandoor for up to 10000 guests  
Lunch - Dinner - Take Out - Banquets

Follow us on: f b

Toll Free 1-866-FOR-RAJA  
[www.rajawsweets.com](http://www.rajawsweets.com)  
msbains@rajawsweets.com

31853 Alvarado Blvd, Union City CA 94587 Ph. (510) 489-9100 Fax (510) 489-9111  
1275 W Winton Ave, Hayward CA 94545 Ph. (510) 264-9300 Fax (510) 264-9345

Call Makhan Bains or Ravinder Singh For Your Next Party  
1-866-FOR-RAJA (367-7252)  
[www.RajaSweets.com](http://www.RajaSweets.com)

**Law Office of  
Manpreet S. Gahra**

> ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਸੇਵਾਵਾਂ  
> ਫੈਮਿਲੀ ਲਾਅ  
> ਬਿਜਨਸ ਲਾਅ

Criminal Defense (DUI, simple battery, domestic violence, immigration post-conviction relief)

Manpreet S. Gahra  
Attorney At Law

Berkeley Office  
2161 Shattuck Ave., 304, Berkeley  
**Ph:510-841-4582**  
Fax:510-217-6847  
Email: [manpreet@gahralaw.com](mailto:manpreet@gahralaw.com)



# ਜਲਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਦੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ 'ਮੇਲਾ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ' ਪਹਿਲੀ ਨੂੰ

**ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ (ਐਸ. ਆਸ਼ੋਕ ਭੋਰਾ):** ਜਲਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਦੇ ਖੂਨੀ ਸਾਕੇ ਨੂੰ ਇਕ ਸਦੀ ਬੀਤ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਦਰਦ 'ਤੇ ਫਰੋ ਰੱਖ ਕੇ ਫੁਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਵੀ ਇਸ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਇਹ ਦਰਦ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ 'ਚ ਛੇਕ ਕਰਵਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਵੀ ਬੂਰ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਿਆ।

ਇੱਥੋਂ ਅਮੈਰਿਕਨ ਕਲਚਰਲ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਕਰੀਬ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਲਈ ਗਦਰ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ 'ਮੇਲਾ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ' ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਮੇਲੇ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਇਹ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਸਾ ਕੇ ਨਵੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ੍ਰੋਤ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਢਾਡੀ, ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਅਤੇ ਗਾਇਕੀ ਜ਼ਰੀਏ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਵਰਗਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਮੇਲਾ ਇਸ ਵਾਰ ਪਹਿਲੀ ਸਤੰਬਰ, ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਐਸ. ਸੀ. ਐਸ. ਹਾਲ (10428 ਈਸਟ ਸਟਾਕਟਨ ਬੁਲੇਵਾਰਡ ਐਲਕ ਗਰੇਵ), ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ ਵਿਖੇ ਮਨਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਇਸ ਮੇਲੇ



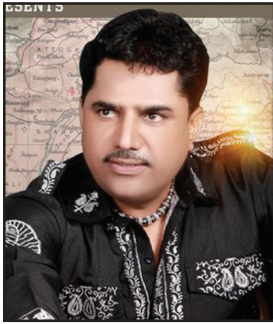
ਚਰੰਜੀ ਲਾਲ ਕਾਂਗਣੀਵਾਲ

ਦੀਆਂ ਸਭ ਤਿਆਰੀਆਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮੇਲਾ ਜੱਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੇ ਖੂਨੀ ਸਾਕੇ ਦੀ 100ਵੀਂ ਦੁਖਦਾਈ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ।

ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ, ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਚਰੰਜੀ ਲਾਲ ਕਾਂਗਣੀਵਾਲ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੀਬੀ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਕਰਨੈਲ ਕੌਰ ਈਸਤੂ, ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧੂੜ, ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਜਗਦੀਸ਼ ਖੰਗੂੜਾ (ਬਾਬਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਕੀ ਦਾ ਪੋਤਾ) ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਮੇਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਰਵਾਇਤੀ ਪਹਿਰਾਵਿਆਂ 'ਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਪਹੁੰਚੇਗੀ।

ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਢਾਡੀ ਜਥਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜੀ ਮਾਨ, ਜੀਵਨ ਰੱਤੂ, ਪੁਨਮ ਮਲਹੋਤਰਾ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਭੰਗੜੇ ਤੇ ਗਿੱਧੇ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਬੁਲੰਦ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ ਵੀ ਇਸ ਮੇਲੇ ਦਾ ਸ਼ਿਗਾਰ ਬਣਨਗੇ। ਗੀਤਕਾਰ ਮੱਖਣ ਬਰਾੜ ਦਾ ਇਸ ਮੌਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਖਾਣਾ, ਪਾਰਕਿੰਗ ਤੇ ਦਾਖਲਾ ਮੁਫਤ ਹੋਣਗੇ।

ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਸਕੱਤਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਬਿਲਗਾ, ਖਜਾਨਚੀ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਸਤਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ, ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਬਲਵੰਤ ਬਾਕਾ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗਣਾ ਤੇ ਸਾਬੀ ਜਲਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਦੀ ਖੂਨੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ 'ਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ. ਬਿੰਦਰਾ ਨੇ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।



ਗਾਇਕ ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ

PERSONAL INJURY ATTORNEYS  
**LAW OFFICES OF MANPREET S. BAINS**  
**LAW OFFICES OF WILLIAM E. WEISS**  
AN ASSOCIATION OF LAW FIRMS

**Offering Joint Representation at No Additional Cost**  
**No Fees Unless Recovery for Your Injuries is Made**

Car Accidents • Motorcycle and Bicycle Accidents • Bus and Truck Accidents  
Injured Pedestrian • Wrongful Death • Brain and Head Injuries • Burn Injuries  
Spinal Cord Injuries • Fractures and Joint Injuries • Construction Injuries • Civil Rights

RECENT RECOVERIES OBTAINED:\*

- \$4,000,000 Settlement for Motor Vehicle Accident
- \$10,100,000 Confidential Settlement for Motorcycle/Truck Accident
- \$4,200,000 Judgment for Premises Liability/Assault

\*Past Performance Not a Guarantee of Future Results

**Personal Injury matters are time sensitive!**

For a free consultation, please call (510) 474-0028  
E-mail: [BainsWeiss@gmail.com](mailto:BainsWeiss@gmail.com)

Serving the Bay Area and Beyond • Offices in San Francisco and Union City

# Indianapolis, Indiana ਵਿਚ ਬਣਾਓ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਘਰ

**One of the Fastest Growing City in America and Best School System...**



**Manjit Singh Nagra**  
Realtor/Broker

**Cell: 317-750-1900**  
6979 Hillsdale Court  
Indianapolis, Indiana 46250

- ਨਵੇਂ ਨਕੋਰ ਘਰਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ \$200,000 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
- 1500 ਵਰਗ ਗਜ ਤੋਂ 5000 ਵਰਗ ਗਜ ਦੇ ਘਰ
- 4-6 ਬੈਡ ਰੂਮ, 3-4 ਬਾਥ ਰੂਮ
- ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਬੜੇ ਵਧੀਆ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ
- ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਸਸਤੀ

**ਅਸੀਂ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਬਿਜਨਸ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਮਨਜ਼ੂਰੀ (Approval) ਉਸੇ ਦਿਨ**



**Gurdeep (Garry) Chhokar**  
Realtor/Broker

**Cell: 317-500-1247**



**We do all type of Home and Commercial Loan. Same day loan approval...**





Dedicated to Sri Guru Nanak Dev ji's 550th Parkash Purb  
**UNITED SPORTS CLUB CALIFORNIA, AMERICA**  
**15<sup>TH</sup> WORLD KABADDI CUP** 15 SEPTEMBER 2019, SUNDAY  
 (Timing 09:00am - 06pm)  
 (James Logan High School 1800 H Street, Union City, California 94587)



**Amolak Singh Gakhhal**  
Chief Patron, United Sports Club

**Major League Kabaddi Federation**  
 ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ '15ਵਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ 2019' ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਹੋਵੇਗਾ

ਇਸ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਵਿਚ ਡਰੱਗ ਫ੍ਰੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਖਿਡਾਰੀ ਹੀ ਖੇਡ ਸਕਣਗੇ



ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ  
ਰੰਗ ਕਬੱਡੀ ਦੇ

**Sponsor of 1st Prize**

Jagjit Singh Rakkhar  
Ocean Transport

Kuljit Singh Nijjar  
White Hawk

**Sponsor of 2nd Prize**

Jugraj Singh Sahota & Narinder Singh Sahota of Sahota Family

Dedicated to Sweet Memory of Late, Kashmir Singh Sahota

**Sponsor of 3rd Prize**

Jaswinder Boparai, Dalbir Boparai  
Malkit Bopari, Gurdev Boparai

**Diamond Sponsor**

Inder Dosanjh

Dosanjh Family  
Auto Group Inc.

**Diamond Sponsor**

In the loving Memory of Late S. Mehnga Singh Sarai  
By: Sarai Family

**Sponsor of U-25**

1st Prize Sponsored by TAKHAR FAMILY in loving memory of Late. Santokh Singh Takhar Apna Punjab & Northern California Club

**Media In charge World Kabaddi Cup**

**S. Ashok Bhaura**  
Phone: 510 415 3315, Email: ashokbhaura@gmail.com

**ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ**

**OPENING**



ਮੈਨੀ ਗਰੇਵਾਲ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਟੁੱਟ, ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰਨੀ, ਰਾਜ ਸਲਵਾਨ ਵਾਈਸ ਮੇਅਰ ਫਰੀਮਾਂਟ, ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ

**ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ**



ਡਾ. ਹਰਕੇਸ ਸੰਧੂ (ਕਾਰਕਿਰਾ ਸੰਗਰਾ), ਉਲਕੇਸ਼ ਸ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਗੋਰੀ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀਸ ਮਹਾਰ ਕੁਲੀਅਲ ਸਿਟੀ, ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ, ਸ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ

ਗਾਖਲ ਭਰਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਸੂ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਨੇਕੀ ਸਿੱਧਵਾਂ, ਮੰਗੀ ਬੱਗਾ ਪਿੰਡ, ਸੰਦੀਪ ਨੰਗਲ ਅੰਬੀਆਂ, ਪਾਲਾ ਜਲਾਲਪੁਰ ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਸ਼ਾਮਸਪੁਰ ਦਾ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ

**ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ**



ਨੇਕੀ ਸਿੱਧਵਾਂ, ਮੰਗੀ ਬੱਗਾ ਪਿੰਡ, ਸੰਦੀਪ ਨੰਗਲ ਅੰਬੀਆਂ, ਪਾਲਾ ਜਲਾਲਪੁਰ, ਖੁਸ਼ੀ ਦੁੱਗਾਂ, ਸੁਲਤਾਨ ਸ਼ਾਮਸਪੁਰ

**GUEST OF HONOUR**



TUTT BROTHERS, INDER DOSANJH AUTO GROUP INC., OCEAN TRANSPORTS & WHITE HAWLK, INDERJIT THIND, JASPREET S ATORNY, GN TIRE & LUBE, TIRATH S GAKHAL, PAMMA LUDHAR. SIKH PANCHYAT, SANTOKH S. JUDGE, BOB DHILLON. MANN INSURANCE BROKERS, SIKH PANCHAYAT SADH SANGAT, SURINDER S. ATWAL, S. HARWINDER SINGH ATWAL. RANDHIR S. NIJJAR. JASWANT SINGH HOTHI, KASHMIR S. DHOOT, SUNRISE TRUCKING, HARDUMAN (BILLA) SANGHERA, KULDEEP S. DHALIWAL, SUKHJIT S SANDHU. PARGAN SINGH. INDIAN GOURMET, BHUPINDER S PARMAR, MANJIT SINGH, MEHNGA S. SARPANCH, AVTAR S BAINS. RAM SINGH, MANJINDER SANDHU, SURJIT SINGH BAINS, RAMA BHANDAL, CHARNJIT SINGH DHALIWAL, SARBJIT SINGH DHALIWAL. AMARITPAL S. DHILLON, BALIHAR SINGH SARPANCH, MOGA LOGISTIC INC., JEWEL OF INDIA INC.

MIKE BOPARAI, JASWANT SINGH SARAI, MANNY GREWAL, JAGDEEP SINGH INSURANCE, RAJ BHANOT, BALJIT S. SAHOTA, AMARJIT S. SANGHA, MANGAL S. BHANDAL, KULWANT S. NIJJAR, SUKHDEV S. BANIWAL, NAJAR SINGH SAHOTA, PRITAM S. GREWAL, HARDEV S. TAKHAR, SUKHBIR S. NIJJAR, KULWANT S. KHEHRA, SUKHWANT S. KHEHRA, BAY STAR TRANSPORT, MEHFIL INDIAN RESTAURANT, SHAHID BHAGAT SINGH CRICKET CLUB. GARRY S COMMISSIONER, RAM MURTI SAROYE, LAKHBIR S PATWARI, KARAN THIARA, AMRIK CHAND CPA, TIRATH S. SALH. PCA, DHANNA SINGH KABADI COACH, BALJINDER SINGH KLAIR, SUKHWANT SINGH KLAIR, BALRAJ SINGH. SARBJIT

CENTRAL VALLEY SPORTS CLUB, KINGS SPORTS CLUB SACRAMENTO, NATOMOUS LIQUOR, GURNAM SINGH. PUNJAB TENT HOUSE, JAGTAR SINGH, AVTAR S SRA, HARBAJAN S GAKHAL. ALVARADO B P SERVICE. LACHHMAN S MANGAT, BILL BAINS CPA. MAJOR S GAKHAL, SOHAN S GAKHAL. JARNAIL S MANN. JASVIR S TAKHAR. SURINDER S DHANOA, BOOTA SINGH, SHANKAR SINGH, JASBIR S NAHAL, CAR WASH GILLROY. RANA KAHLON, SUCHA RAM BHARTA. SHASHI PAUL, HARWINDER S DHALIWAL. MAJOR S GILL. JACK RAM, PAUL RAM, SEWA SINGH, JASSI SHERGILL, MALAGHAR S KHERA, BITTU RAI, BALWINDER VIRK, JASWANT UPPAL, KULDEEP S MANN, JOGA SINGH, NACHHATTAR KHABRA, CHARAN SINGH BHANDAL, KIRPAL SINGH ATWAL, JAGJIT SINGH, GURBAX SINGH DHILLON.

**All Kabaddi Lovers are openly Invited**



ਆਲ ਓਪਨ ਯੂ.ਐੱਸ.ਏ: ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ, ਯਮਗ ਸਪੋਰਟਸ ਕਬੱਡੀ ਕਲੱਬ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆਂ

ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟੀਮਾਂ  
 1. Bay Area Sports Club 2. Young Sports Kabaddi Club CA.  
 3. Metro Sports Club New York 4. Canada Club

**ਕੁਮੈਂਟੇਟਰ**  
 ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਣਕ, ਇਕਬਾਲ ਗਾਲਿਬ, ਮੱਖਣ ਅਲੀ, ਸੁਰਜੀਤ ਕਕਰਾਲੀ

**Spectator Have to reach at James Logan High School, International Law of Kabddi will apply, United Sports Club has reserve the right for last decisions.**



# ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘਾ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੈਅ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਉਦਘਾਟਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ

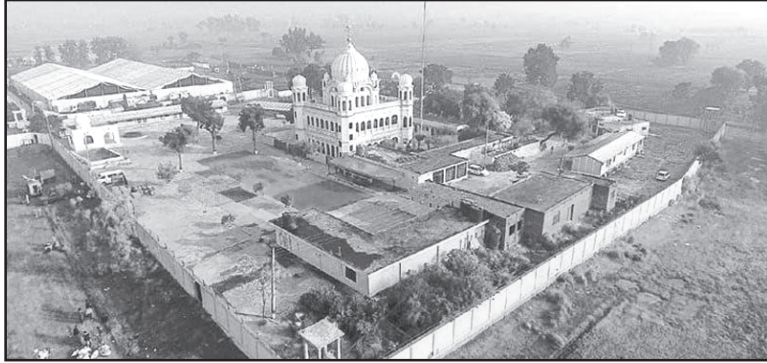
**ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ:** ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਨਵੰਬਰ 'ਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੁਹਰਾਈ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਦੀ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ

ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਕਸਬੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ (ਪਾਕਿ) ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਲਾਂਘੇ ਸਬੰਧੀ ਟਵੀਟ ਕਰਦਿਆਂ ਪਾਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਤਣਾਅ ਕਾਰਨ ਲਾਂਘੇ ਦੇ ਕੰਮ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਤਣਾਅ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਤਨ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਰੇਡੀਓ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੱਧ ਰਹੇ ਅਤਿਵਾਦ ਤੇ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘਾ ਸਨਮਾਨ ਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਅਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿ ਝੰਡੇ 'ਚ ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰੇ ਰੰਗ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਲਾਂਘੇ ਦਾ ਤੈਅ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸੇ ਸਾਲ ਨਵੰਬਰ 'ਚ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪਾਸੇ ਜਿਥੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਮੁੱਖ ਪੁਲ ਨੂੰ ਜਲਦ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਇਹੋ ਰਸਤਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪੁਲ ਤੋਂ ਸੰਗਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਈਵੇਅ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕ 'ਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਣ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਜ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।



ਸਹਾਇਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਤਣਾਅ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਕਿ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘਾ ਯੋਜਨਾ

ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਫਿਰਦੌਸ ਆਸ਼ਿਕ ਅਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਬਰਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਾਕਿ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ਾ

ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਮੌਕੇ ਨਵੰਬਰ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਾਂਘਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ ਹੁਣ ਜੰਗੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨੇੜੇ ਕੰਡਿਆਲੀ ਤਾਰ ਕੋਲ ਸਥਿਤ ਪੁੱਸੀ ਬੰਨ੍ਹ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਾਲੇ

**ਲਾਂਘਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤਿਆਰ: ਕੁਰੈਸ਼ੀ**  
**ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ:** ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਤਣਾਅ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ 550ਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਇਥੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਹ ਮਹਿਮੂਦ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਉਥੇ ਸਮਾਜਿਕ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਫਦ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਾ ਤਣਾਅ ਦਾ ਅਸਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਉਥੇ ਨਿਭਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ।

## ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਤਣਾਅ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਸਮਾਗਮਾਂ 'ਤੇ ਪੈਣ ਦੇ ਆਸਾਰ

**ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ:** ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਾਲੇ ਚਲ ਰਹੇ ਤਣਾਅ ਵਾਲੇ ਮਾਹੌਲੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਾਲੇ ਬਣੇ ਤਣਾਅ ਵਾਲੇ ਮਾਹੌਲੇ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਜਥੇ ਉੱਤੇ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।



ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀਜ਼ੇ ਦੇਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਤਣਾਅ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਕੋਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿਰਫ 400 ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਹੀ ਪਾਸਪੋਰਟ ਆਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀਜ਼ੇ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਇਸੇ ਸਬੰਧੀ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਤਿੰਨ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵੀ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਧਾਰਾ-370 ਖਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ

ਮਿਲੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿਰਫ 1300 ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਨਵੰਬਰ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਥਿਤ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵਾਸਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਦੋਂਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮੌਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਵਾਰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਮੰਗੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ ਯਾਦਗਾਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਕੋਲ ਵੀ ਲਗਭਗ 400 ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਸਣੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਚਾਰ ਵਾਰ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਜਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਥਿਤ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਮੌਕੇ ਲਗਭਗ 3-3 ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਜਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ

ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਰਸੀ ਮੌਕੇ 5-5 ਸੌ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਜਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਥਿਤ ਗੁਰਧਾਮਾਂ

ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ ਪਰ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਬਣੇ ਤਣਾਅ ਕਾਰਨ ਇਸ ਵਾਰ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਡਾ. ਰੁਪ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਜਥਾ ਭੇਜਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲਾ ਆਖਰੀ ਮੌਕੇ ਹਾਲਾਤ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਤਾਸਿੰਘਾ ਨੇ ਉਮੀਦ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਲੈਣ ਲਈ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

## ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਨਾਏਗੀ 550ਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਮਾਗਮ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਟਾਈਮਜ਼ ਸਕੁਏਅਰ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੈਰ ਸਪਾਟਾ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ 'ਚ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।

## ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਆਸਰੇ ਆਰਥਕ ਖੁਸ਼ਕੀ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਘੜੀ

**ਬਠਿੰਡਾ:** ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਨੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਭਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਦਾ ਆਸਰਾ ਤੱਕਿਆ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵਾਂ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਨੇ ਮਾਰਚ 2004 ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰੀਅਪੀਅਰ ਦਾ 'ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ' ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ

550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੀ ਗੋਲਡਨ ਜੁਬਲੀ ਦੇ ਸੁਭ ਅਵਸਰ ਉੱਤੇ ਇਹ 'ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ' ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਧੀਆਂ ਜ਼ਰੀਏ ਚਾਹਵਾਨ 9 ਸਤੰਬਰ 2019 ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਫਾਰਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀ ਫੀਸ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਉੱਕਾ ਪੁੱਕਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਵੀ ਆਲੋਚਨਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਨੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਫੀਸ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਰੱਖੀ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਰੱਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲੱਕ ਤੋੜ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ, ਉਸ ਮੌਕੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਨੇ 'ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ' ਦੇ ਕੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਭਰਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਕਥਾਵਾਚਕ ਬਾਬਾ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢਪਾਲੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਤੇਰਾ ਤੋਲਿਆ ਪੁੰਡੂ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਨੇ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਫੀਸ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਮੌਕੇ ਮੁਫਤ 'ਚ 'ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ' ਦਿੰਦਾ।

## ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿਰਫ 550 ਰੁਪਏ ਫੀਸ ਵਸੂਲੀ ਜਾਵੇ: ਬੀਰਦਵਿੰਦਰ

**ਮੁਹਾਲੀ:** ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਬੀਰਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਬੋਰਡ ਦੀ ਗੋਲਡਨ ਜੁਬਲੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤੀ ਵਿਚ ਮਾਰਚ 2004 ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰੀਅਪੀਅਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਮੌਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਫੀਸ ਵਸੂਲਣਾ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਬੋਰਡ ਨੂੰ 'ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ' ਉੱਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿਰਫ 550 ਰੁਪਏ ਫੀਸ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ, ਬੋਰਡ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਤੋਂ ਨਾ-ਵਾਕਫ ਅਤੇ ਕੋਰੇ ਹਨ।

## ਰਵੀ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਨਸਲੀ ਟਿੱਪਣੀ ਦਾ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਰੋਧ

**ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ:** ਆਸਟਰੀਆ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਆਨਾ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਏਡ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਰਵੀ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਨਸਲੀ ਟਿੱਪਣੀ ਦੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੇ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਸਟਰੀਆ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਰੱਖਣ ਤਾਂ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਬਲਬੂਤੇ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਨਿਵੇਕਲੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਏਡ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਆਸਟਰੀਆ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਮਹਿਲਾ

ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਰਵੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਤੇ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨਾ ਸੋਚੀ-ਸਮਝੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਲਿਆ ਕੇ ਉਕਤ ਮਹਿਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਖਿਲਾਫ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਸ੍ਰੀ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਵੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਖਾਲਸਾ ਏਡ ਵੱਲੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਸਟਰੀਆ 'ਚ ਵਾਪਰੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਰੋਸ ਹੈ ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਚਿੰਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਦੇਸ਼ ਕੋਲ ਮਸਲਾ ਉਠਾ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।



# ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ: ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਾਲਾਇਕੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਆਫ਼ਤ ਨੂੰ ਸੱਦਾ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰੀ ਤਬਾਹੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 1988 ਵਿਚ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਮੰਜ਼ਰ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ 31 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਉਹੀ ਪਿੰਡ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਏ ਹਨ। ਬੀਤੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਈਆਂ ਤੇ ਗਈਆਂ ਪਰ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਹਿਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ।



ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਥੇ ਨੰਗਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਨੂਰਪੁਰ ਬੇਦੀ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 40 ਕਰੋੜ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਪੂਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਰੂਪਨਗਰ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਅੰਕੜਾ 100 ਕਰੋੜ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ 175 ਪਿੰਡ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਨੁਕਸਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਬੇਸ਼ੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰਾ ਗਰਦਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੇਲ੍ਹ ਸਾਬਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ

ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਅਸਲ ਜੜ੍ਹ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਵਾਂ ਨਦੀ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਚੈਨੇਲਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਦਰਜਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦਸਗਰਾਈ, ਐਲਗਰਾਂ, ਖਾਨਪੁਰ, ਮਥੂਰਾ, ਗਰਾਂ, ਗਨੂਰੂ, ਲੋਧੀਪੁਰ, ਬੁਰਜ, ਮਟੌਰ, ਬੱਲੇਵਾਲ, ਹਰੀਵਾਲ, ਅਮਰਪੁਰ ਬੇਲਾ, ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਬੇਲਾ, ਮਹਿੰਦਲੀ ਕਲਾਂ, ਗੱਜਪੁਰ, ਚੰਦਪੁਰ, ਬੱਚਲ ਹੇਠਲਾ, ਅਟਾਰੀ, ਹਜ਼ਾਰਾ, ਬੇਲੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਕਹਿਰ ਨਾ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦਾ।

ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਕਰਦਾ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਤਲੁਜ ਨੂੰ ਚੈਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਕਈ ਆਗੂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲੜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਨਾ ਚਾੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਹਲਕਾ ਛੱਡ ਕੇ ਹੀ ਭੱਜ ਗਏ ਹਨ। ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿਲਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ, ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਵੰਡਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਕੁਦਰਤੀ ਕਹਿਰ ਦੇ ਸਤਾਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਸੰਵੇਦਨਾ ਦੇ ਦੋ ਬੋਲ ਵੀ ਨਾ ਆਉਣਾ ਮੰਦਭਾਗਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਵਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਪੈਕੇਜ ਜਾਰੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ।

## ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲੋਂ 1000 ਕਰੋੜ ਮੰਗੇ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ 1000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੜ੍ਹ ਰਾਹਤ ਪੈਕੇਜ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਕੋਲ ਇਹ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ ਫਸਲੀ ਸੀਜ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪੀੜਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਬੈਂਕਾਂ-ਵਿੱਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲਏ ਫਸਲੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰਤ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇਣ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਢਲੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ 1700 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ ਐਲਾਨੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

# ਪਾਣੀ ਘਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਫੈਲਣ ਦਾ ਡਰ

**ਜਲੰਧਰ:** ਪਿਛਲੇ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਇਕ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਜਲੰਧਰ, ਰੋਪੜ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਅਤੇ ਮੋਗਾ ਆਦਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਹੜ੍ਹ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬੇ ਉਕਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਹਾਲਾਤ ਅਜੇ ਵੀ ਬਦਤਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਹੁਣ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਫੈਲਣ ਦਾ ਡਰ ਸਤਾਉਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਗੰਦਗੀ ਅਤੇ ਬਦਬੂ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਲੋਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਫੈਲਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਸਿਹਤ ਮਹਿਕਮੇ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਕਮਰਕੱਸ ਲਈ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵੱਲੋਂ ਹੜ੍ਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਕੈਂਪ ਲਗਾ ਕੇ ਬਿਮਾਰਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਹੋਈ ਭਾਰੀ ਬਾਰਸ਼ ਅਤੇ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਕਿਊਸਿਕ ਪਾਣੀ ਛੱਡੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਹੜ੍ਹ ਆ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਪਿੰਡ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬ ਗਏ ਸਨ।



ਹੜ੍ਹ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਜਿਥੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਹਤ ਕੈਂਪਾਂ 'ਚ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਉਥੇ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੜ੍ਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਬਹੁਤੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਹਾਲਾਤ ਅਜੇ ਵੀ ਜਿਉਂ ਦੇ ਤਿਉਂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ ਅਜੇ ਵੀ ਕਈ-ਕਈ ਫੁੱਟ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਣ ਦਾ ਡਰ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਦਾ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੰਦਗੀ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਸਾਫ਼-ਸਫਾਈ ਕਰਨ 'ਚ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਹੜ੍ਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਗੰਦਗੀ ਤੇ ਬਦਬੂ ਕਾਰਨ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਫੈਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

## ਲੋਕ ਭੁੱਖ ਤੇ ਆਰਥਕ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ

**ਜਲੰਧਰ:** ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਲਗਾਤਾਰ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਵਧਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਹੜ੍ਹ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕ ਭੁੱਖ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਥੇ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਕਾਰਨ ਖੇਤਾਂ ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਦੇ ਬੋਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੜ੍ਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਠੱਪ ਪਈ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਤੇ ਟਰਾਂਸਫਾਰਮਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਕਾਰਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮੱਛਰ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲੱਗਣ ਦਾ ਵੀ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

# ਕਰਜ਼ੇ ਥੱਲੇ ਨੱਪੀ ਕਿਸਾਨੀ ਉਤੇ ਦੂਹਰੀ ਮਾਰ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਏਕੜ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ 8 ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ 700 ਏਕੜ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੇ 67 ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ 10,750 ਏਕੜ ਫਸਲਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ 72 ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ 11,550 ਏਕੜ ਫਸਲਾਂ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ 550 ਏਕੜ ਫਸਲਾਂ ਨੁਕਸਾਨੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਮੋਗਾ ਦੇ 15 ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ 4,220 ਏਕੜ 'ਚ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਹਾਲੀ ਦੇ 39 ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ 1,720 ਏਕੜ ਫਸਲਾਂ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਦਕਿ 250 ਏਕੜ ਫਸਲਾਂ ਨੁਕਸਾਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਏਕੜ ਫਸਲਾਂ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਰੋਪੜ ਦੇ 95 ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ 9,762 ਏਕੜ ਫਸਲਾਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ 4,287 ਏਕੜ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਐਸ.ਬੀ.ਐਸ. ਨਗਰ ਦੇ 64 ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ 2,447 ਏਕੜ 'ਚ ਫਸਲਾਂ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬ ਗਈਆਂ, ਜਦਕਿ 140 ਏਕੜ ਵਿਚ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ 18 ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ 1,360 ਏਕੜ ਫਸਲਾਂ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬ ਗਈਆਂ ਤੇ 350 ਏਕੜ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲੰਧਰ ਦੇ 25 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ 6800 ਏਕੜ 'ਚ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬ ਗਈਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

**ਜਲੰਧਰ:** ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਪੌਂਡਾਂ ਅਤੇ ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਂਝੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਨਾਲ ਬਰਬਾਦ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਪੈਸੇ ਭੇਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ 'ਚ ਫਸੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਸਮੱਗਰੀ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਖਾਲਸਾ ਏਡ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਵੀ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਡੇਢ ਲੱਖ ਪੌਂਡ ਭੇਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਸੁੱਕਾ ਰਾਸ਼ਨ ਵੀ ਪਹੁੰਚਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪੈਰਿਸ ਤੋਂ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੋਰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਵ ਵਾਤਾ ਜਗੀਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਯੂਰੋ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੜ੍ਹ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸੰਤ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਚੇਵਾਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਕਈ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਫੰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੈਸੇ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈ ਲੈਣ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਿੱਦਤਪਿੰਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਹੜ੍ਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਕੇ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵਾਪਸ ਜਾ ਕੇ ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਰੱਖਣਗੇ ਤੇ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਪੈਸੇ ਭੇਜਣਗੇ।

ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਤੋਂ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੜ੍ਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਆਈਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਕੇ ਪੈਸੇ ਭੇਜਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਿਆ। ਹੜ੍ਹ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਪਿੰਡ ਨੱਲੂ 'ਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਤੋਂ ਮਦਦ ਭੇਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ.ਐੱਸ. ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 16 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਕਿਸਤੀ ਖਰੀਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ

## ਮਦਦ ਲਈ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆਏ

**ਜਲੰਧਰ:** ਹੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਸਮਾਜਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆਏ। ਸੂਬੇ ਭਰ ਤੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਲੋਗੀਆਂ, ਸ਼ਾਹਕੋਟ ਅਤੇ ਫਿਲੌਰ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਲੰਗਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਹੜ੍ਹ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਰਗਾੜੀ, ਮਾਨਸਾ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ, ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਕਈ ਕਸਬਿਆਂ ਤੋਂ ਮਦਦ ਪੁੱਜ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇੜੀਆਂ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਝੱਲਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਦੇਸੀ ਜੁਗਾੜ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਤਕ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਭੇਜਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਦੁੱਧ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਪਿੰਡ ਤਲਵੰਡੀ ਚੌਧਰੀਆਂ ਤੋਂ ਆਏ 50 ਦੇ ਕਰੀਬ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹੜ੍ਹ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜੈਕਟਾਂ ਪਾਏ ਬਿਨਾਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਕਤਾਰੇ ਵਿਚ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖ ਕੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕੀਤਾ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਫਸੇ ਪੀੜਤਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ 'ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ' ਦੀ ਗੂੰਜ ਦੂਰ ਤੱਕ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 67 ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ 2,557 ਏਕੜ ਫਸਲਾਂ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ 22 ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ 7,177



# Punjab Times

Established in 2000  
20th Year in Publication

Published every Saturday  
by **A B Publication Inc.**  
20451 N Plum Grove Rd.  
Palatine, IL 60074-2018

**Ph:847-359-0746**  
**Fax:847-705-9388**

Email:punjabtimes1@gmail.com  
www.punjabtimesusa.com

### Editor:

Amolak Singh Jammu

### Astt. Editors:

Jaspreet Kaur  
Kuljeet Singh

### Our Columnists

Gurbakhsh Singh Bhandal  
Baljit Basi  
Ashok Bhaura  
Tarlochan Singh Dupalpur  
Major Kular

### California:

Shiara Dhindsa  
Photographer  
661-703-6664

### Sacramento

Gurbarinder Singh Raja  
916-533-2678

### Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Ohio,  
Michigan, Wisconsin, Mississippi,  
Iowa, Arkansas, Massachusetts,  
Texas, Virginia, Nevada, Washington,  
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,  
New York, New Jersey, Connecticut,  
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,  
Kentucky, Kansas

**ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ**  
**ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 100 ਡਾਲਰ**  
**ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 450 ਡਾਲਰ**

**ਨੋਟ:** ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

### Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

**All disputes subject to Chicago jurisdiction.**

# ਬੇਅਦਬੀ: ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਕਲੋਜ਼ਰ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਮਾਰੀ ਪਲਟੀ

**ਮੁਹਾਲੀ:** ਬੇਅਦਬੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਕਲੋਜ਼ਰ ਰਿਪੋਰਟ ਉਤੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਪਲਟੀ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਵਲੋਂ ਕੇਸ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਹਾਲੀ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਲੋਜ਼ਰ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਵਲੋਂ ਇਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਉਤੇ ਅਗਲਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਬਿਊਰੋ ਆਫ ਇਨਵੇਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਨਵੇਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਗਠਿਤ ਕਰਕੇ ਪੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਧਰ, ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਕਦਮ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਦੱਸਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਵਲੋਂ ਬਰਗਾਤੀ ਕਲੋਜ਼ਰ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਅਟਕਾਉਣ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਉਤੇ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਅਤੁੱਲ ਨੰਦਾ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਅੱਗੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਤ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਆਧਾਰ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ਰ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ

ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਬਰਗਾਤੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇਕ ਬੁਝਾਰਤ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਵਲੋਂ ਡੇਵ ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇਸ ਅਰਜ਼ੀ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਲੋਜ਼ਰ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਗਲਾ ਅਜਿਹਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਤਫਤੀਸ਼ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇ।

ਉਧਰ ਇਸੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦਮਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੋਬਤੀ ਤੇ ਐਚ.ਐਸ. ਧਨੋਆ ਵਲੋਂ ਡੇਵ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਹਿੰਦਰਪਾਲ ਬਿੱਟੂ ਦੇ ਧਾਰਾ 164 ਦੇ ਉਹ ਬਿਆਨ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦਰਜ ਕਰਵਾਏ ਸਨ, ਦੀ

ਕਾਪੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਡੇਵ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹਿੰਦਰਪਾਲ ਬਿੱਟੂ ਨੂੰ ਭੰਨਤੋੜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਬਿੱਟੂ ਵਲੋਂ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਬੇਅਦਬੀ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਹਿੰਦਰਪਾਲ ਬਿੱਟੂ ਦੇ ਧਾਰਾ 164 ਤਹਿਤ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਵਲੋਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕਲੋਜ਼ਰ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ 'ਚ ਮਹਿੰਦਰਪਾਲ ਬਿੱਟੂ ਦੇ ਧਾਰਾ 164 ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਕਾਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

## ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕ ਰਜਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬੱਬੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਰਜਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬੱਬੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਜਨੀਸ਼ ਬੱਬੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਸਨ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਵਿਚ ਜੇਰੇ ਇਲਾਜ ਸਨ। ਰਜਨੀਸ਼ ਬੱਬੀ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਵਾਰ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਬੱਬੀ ਦੀ ਮੌਤ ਉਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਜਤਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਉਧਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਵੀ ਬੱਬੀ ਦੀ ਮੌਤ ਉਤੇ ਦੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਜਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਰਜਨੀਸ਼ ਬੱਬੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਰਹੇ। ਉਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਤੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਬੱਬੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 2007 ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਟਿਕਟ ਉਤੇ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜੇ ਪਰ ਹਾਰ ਗਏ। 2012 ਵਿਚ ਟਿਕਟ ਨਾ ਮਿਲਣ ਉਤੇ ਰਜਨੀਸ਼ ਬੱਬੀ ਆਜ਼ਾਦ ਚੋਣ ਲੜੇ ਤੇ ਜਿੱਤ ਕੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪੁੱਜੇ। 2017 ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਰਜਨੀਸ਼ ਬੱਬੀ ਨੂੰ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜਾਈ ਤੇ ਜਿੱਤ ਕੇ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਵਿਧਾਇਕ ਬਣੇ।

## ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅੱਖ ਹੁਣ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ 'ਤੇ?

**(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)**  
ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਦੀ ਕਰਤੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ 10 ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪੁੱਜੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਇਹ ਖਦਸ਼ਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਅੱਖ ਹੈ ਤੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਬਾਰੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕੁਝ ਸਖਤ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

## ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵਿਰੋਧ

ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਵਲੋਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘਾ ਰੋਕਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਦਾ ਅਕਾਲ ਤਖਤ, ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ, ਸੰਤ ਸਮਾਜ, ਪੰਥਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸੰਗਠਨ, ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਆਦਿ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਵਾਮਾ ਹਮਲੇ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਧਾਰਾ-370 ਖਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤਣਾਅ ਦੌਰਾਨ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਆਵਾਜਾਈ, ਵਪਾਰ, ਹਵਾਈ ਲਾਂਘਾ ਆਦਿ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਕੂਟਨੀਤਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵੀ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿਰਫ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਜ ਹੈ, ਜੋ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰੰਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੌਕਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

## ਫਿਲਮ 'ਇਸ਼ਕ ਮਾਈ ਰਿਵੀਜ਼ਨ' ਵਿਵਾਦਾਂ 'ਚ ਘਿਰੀ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਨਵੀਂ ਆ ਰਹੀ ਫਿਲਮ 'ਇਸ਼ਕ ਮਾਈ ਰਿਵੀਜ਼ਨ' ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰ ਗਈ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਪੋਸਟਰ ਉਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੋਸਟਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਖੰਡਾ ਦਾ ਗਲਤ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਇਕ ਪੋਸਟਰ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਪੋਸਟਰ ਉਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਇਆ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਪੋਸਟਰ ਵਿਚੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫੋਟੋ ਤੇ ਖੰਡਾ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਨ ਉਤੇ 295 ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਫਿਲਮ ਉਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

## ਐਫ.ਏ.ਟੀ.ਐਫ. ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ 'ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ' ਵਿਚ ਪਾਇਆ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਲਈ ਫੰਡ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਧਨ ਨੂੰ ਸਫੈਦ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਆਲਮੀ ਜਥੇਬੰਦੀ 'ਵਿੱਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ' (ਐਫ.ਏ.ਟੀ.ਐਫ.) ਦੇ ਏਸ਼ੀਆ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਭਾਰਤ ਉਤੇ ਹਮਲਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਗੁੱਟਾਂ ਨੂੰ ਫੰਡ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ 'ਚ ਨਾਕਾਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਪਾਇਆ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਕਾਲੇ ਧਨ ਨੂੰ ਸਫੈਦ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਪੈਸੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਸਬੰਧੀ 40 'ਚੋਂ 32 ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਐਫ.ਏ.ਟੀ.ਐਫ. ਏ.ਪੀ.ਜੀ. ਦੀ ਬੈਠਕ ਕੈਨਬਰਾ (ਆਸਟਰੇਲੀਆ) 'ਚ ਖਤਮ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਕਰੀਬ ਸੱਤ ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋਇਆ। ਭਾਰਤ ਏ.ਪੀ.ਜੀ. ਅਤੇ ਐਫ.ਏ.ਟੀ.ਐਫ. ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਬੈਠਕ 'ਚ ਗ੍ਰਹਿ, ਵਿਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ। ਏ.ਪੀ.ਜੀ. 'ਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਈ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਦੀ ਟੀਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨੇ ਕੀਤੀ।

ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਏ.ਪੀ.ਜੀ. ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਖਰਾ ਨਾ ਉਤਰਨ ਕਰਕੇ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਲਾਜ਼ਕਰ-ਏ-ਤੋਇਬਾ ਅਤੇ ਜੈਸ਼-ਏ-ਮੁਹੰਮਦ ਵਰਗੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਫੰਡ ਰੋਕਣ 'ਚ ਨਾਕਾਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਅਨੁਪਾਲਣ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਮਰੀਕਾ, ਬ੍ਰਿਟੇਨ, ਜਰਮਨੀ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 41 ਮੈਂਬਰੀ ਏ.ਪੀ.ਜੀ. ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਿਆ। ਅਤਿਵਾਦੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਲਈ ਫੰਡ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਮਨੀ ਲਾਂਡਰਿੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ 11 ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਚੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 10 ਵਿਚ ਖਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਿਆ। ਇਕ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਅਕਤੂਬਰ 'ਚ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਕਤੂਬਰ 'ਚ ਐਫ.ਏ.ਟੀ.ਐਫ. ਦੀ 27 ਸੂਤਰੀ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਲਗਭਗ ਪੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਐਫ.ਏ.ਟੀ.ਐਫ. ਦੀ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦਾ ਦਰਜਾ ਘਟੇਗਾ।

## ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਫੜੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬਾਂਗ

**ਮੁੰਬਈ:** ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੇ ਵਿਮਲ ਜਾਲਾਨ ਸਮਿਤੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦਿਆਂ ਰਿਕਾਰਡ 1.76 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੂਸਤ ਰਫਤਾਰ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਗਤੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਸ਼ਕਤੀਕਾਂਸ ਦਾਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਡਲ ਨੇ 1,76,051 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 2018-19 ਲਈ 1,23,414 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸਰਪਲੱਸ ਅਤੇ 52,637 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵਾਧੂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਵਾਧੂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਇਹ ਰਾਸ਼ੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਪੁੰਜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੋਧੇ ਨਿਯਮਾਂ (ਈ.ਸੀ.ਐਫ.) ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਕੱਢੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਡਲ ਨੇ ਬਿਮਲ ਜਾਲਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਮਿਤੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਮੰਨਦਿਆਂ ਇਹ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਸਮਿਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀ ਰਾਸ਼ੀ ਰਾਖਵੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਵਿੱਤ ਸਕੱਤਰ ਰਾਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਇਸ ਸਮਿਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸਮਿਤੀ ਨੇ 14 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਾਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਮੁਲਕ ਦੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਪੁੱਜ ਗਈ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨਿਰਮਲਾ ਸੀਤਾਰਮਨ ਨੇ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਬਾਰੇ ਬੀਤੇ ਹਫਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਦਮਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

## ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

- |  |   |   |   |
|--|---|---|---|
| (ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ<br>ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ<br>ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ<br>ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ<br>ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ<br>ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ | ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ<br>ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ<br>ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ<br>ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ<br>ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ<br>ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ | ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ<br>ਅਯੁਧਿਆ ਸਲਵਾਨ<br>ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ<br>ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ<br>ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ<br>ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ | ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ<br>ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ<br>ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ<br>ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ<br>ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ<br>ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ |
|--|---|---|---|



## ਇੰਡੋ-ਯੂ.ਐਸ. ਹੈਰੀਟੇਜ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ 12ਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਚੇਤਨਾ ਦਿਵਸ 26 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ

**ਫਰਿਜ਼ਨੋ (ਬਿਊਰੋ):** ਸਥਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਸਥਾ ਇੰਡੋ-ਯੂ.ਐਸ. ਹੈਰੀਟੇਜ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ 12ਵਾਂ 'ਪੰਜਾਬੀ ਚੇਤਨਾ ਦਿਵਸ' ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੈਲਾਮ ਦੇ ਅਸ਼ੋਕਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ 26 ਅਕਤੂਬਰ, ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਇਕ ਰੋਜ਼ਾ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨਿੰਦੀ ਸੰਧੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਤੇ

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਨੇਕ ਰਾਏ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਹੋਈ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨਾਹਲ, ਨਿੰਦੀ ਸੰਧੂ, ਅਮਰੀਕ ਸੰਧੂ, ਸੰਤੋਖ ਮਿਨਹਾਸ, ਚਰਨਜੀਤ ਭੰਗੂ, ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨਿੰਝਰ, ਅਵਤਾਰ ਗੋਂਦਾਰਾ, ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਮਿਨਹਾਸ, ਹਾਰਵੀ ਨਿੰਝਰ, ਸੁਖਜੀਤ ਭੁੱਲਰ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਸਾਬਕਾ ਸਹਾਇਕ ਸਕੱਤਰ ਪਾਲ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸੋਗ ਮਤਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ।

## ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚੋਂ ਹਟਾਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ

**ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ:** ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਟਾ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੁੰਮੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਉਣ-ਜਾਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਵੱਖਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਫੌਜੀ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵੱਲ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸਖਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੀ ਤਾਇਨਾਤੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਨਾਖਤੀ ਪੱਤਰ ਦਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘੁੰਮਣ-ਫਿਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਬੈਰੀਕੇਡ ਬਹੁਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਟਾ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਕੰਡਿਆਲੀ ਤਾਰ ਵਾਲੇ ਬੈਰੀਅਰ ਸਹਿਰ ਤੇ ਵਾਦੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਸੜਕਾਂ

'ਤੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਥਿਤੀ ਸਾਂਤਮਈ ਰਹੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਣਸੁਖਾਵੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਆਵਾਜਾਈ ਵਧੀ ਤੇ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਠੀਕ ਰਹੀ। ਪੂਰੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਬਜ਼ਾਰ ਲਗਾਤਾਰ 20ਵੇਂ ਦਿਨ ਬੰਦ ਰਹੇ। ਸਰਕਾਰੀ ਬੱਸਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਵਾਹਨ ਵੀ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰੇ। ਸਹਿਰ ਦੇ ਬਟਮਾਲੂ ਤੇ ਲਾਲ ਚੌਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਸਟਾਲ ਲਾਏ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੋਬਾਈਲ ਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਸੇਵਾਵਾਂ 5 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਬੰਦ ਹਨ। ਲੈਂਡਲਾਈਨ ਫੋਨ ਸੇਵਾ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਬਹਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਪਾਰਕ ਕੇਂਦਰ ਲਾਲ ਚੌਕ ਤੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਐਨਕਲੇਵ ਵਿਚ ਸੰਚਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਠੱਪ ਰਹੀਆਂ।

## ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਡੀ. ਸੀ. ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੇ ਜਸ਼ਨ

**ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ (ਬਿਊਰੋ):** ਏਕ ਓਕਾਰ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾ ਸਮਾਗਮ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਡੀ.ਸੀ. ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

31 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਹਿਲੀ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾਮੀ ਵਿਦਵਾਨ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੇ। ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸੈਨੇਟਰ, ਸਿਆਸੀ ਹਸਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।

## ਪੰਜਾਬੀ ਦਰਪਨ ਰੇਡੀਓ ਵਲੋਂ ਪਾਲ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ

**ਫਰਿਜ਼ਨੋ (ਬਿਊਰੋ):** ਕੇ.ਬੀ.ਆਈ. ਐਫ 900ਏ.ਐਮ. ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੁੰਦੇ 'ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ' ਦੇ ਹੋਸਟ ਸੰਤੋਖ ਮਿਨਹਾਸ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਟੀਮ ਨੇ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਸਾਬਕਾ ਰੇਡੀਓ ਹੋਸਟ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਪਾਲ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ।

ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਤੋਖ ਮਿਨਹਾਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇ.ਬੀ.ਆਈ.ਐਫ. ਰੇਡੀਓ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਪਾਲ ਧਾਲੀਵਾਲ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਘੇਰੇ ਲਈ ਵੀ ਕਈ ਪੁਰਾਣੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਘਾਟਾ ਹੈ। 'ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ' ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਜੁੜੇ ਆ ਰਹੇ ਮੀਡੀਆ ਕਰਮੀ ਸਿੰਧੂ ਦਮਦਮੀ, ਅਵਤਾਰ ਗੋਂਦਾਰਾ, ਮਨਜੀਤ ਕੁਲਾਰ, ਬਲਜੀਤ ਅਟਵਾਲ ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਰਾੜ ਨੇ ਵੀ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ।

## ਡਰਾਈਵਰ ਦਾ ਲੜਕਾ ਜੱਜ ਬਣਿਆ

**ਇੰਦੋਰ:** ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਡਰਾਈਵਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਸਿਵਲ ਜੱਜ ਕਲਾਸ-2 ਭਰਤੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ। 26 ਸਾਲਾ ਚੇਤਨ ਬਾਜਦ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਐਲਾਨੇ ਨਤੀਜੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚੇਤਨ ਨੇ ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ 13ਵਾਂ ਰੈਂਕ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਤੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ 450 ਵਿਚੋਂ 257.5 ਅੰਕ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਚੇਤਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਗੋਵਰਧਨ ਲਾਲ ਬਾਜਦ ਇੰਦੋਰ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਡਰਾਈਵਰ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਾਦਾ ਇਸੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚੋਂ ਚੌਕੀਦਾਰ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਲੜਕਾ ਜੱਜ ਬਣੇ, ਜੋ ਅੱਜ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ।

## Matrimonials

### ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਿੱਖ ਲੜਕੇ, ਉਮਰ 30 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'-6", ਕਲੀਨ ਸ਼ੇਵ, ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਲਈ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਜਾਂ ਵਿਜ਼ਿਟਰ ਵੀਜ਼ੇ 'ਤੇ ਆਈ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ: 661-444-3657 (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਟਾਈਮ ਸ਼ਾਮ 6 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ)

35-38

Looking for a suitable girl for Ramgarhia Sikh boy 31 yrs, 5'-10", working at a very reputed IT company in San Jose, California. Caste no bar. Pl contact: psingh03850@gmail.com or Ph: 512-806-4053

ਰਵਿਦਾਸੀਆ ਸਿੱਖ ਲੜਕੇ, ਉਮਰ 44, 5'-7", ਕਲੀਨ ਸ਼ੇਵ, ਵੈਸਟ, ਚੰਗੀ ਜੋਬ ਕਰਦੇ ਅਮਰੀਕਨ ਇਮੀਗਰਾਂਟ ਲੜਕੇ ਲਈ ਅਮਰੀਕਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਜਾਂ ਵਿਜ਼ਿਟਰ ਵੀਜ਼ੇ 'ਤੇ ਆਈ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ: 916-730-8029

33-36

To Advertise with Punjab Times  
Call: 847-359-0746  
punjabtimes1@gmail.com

### ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Looking for a well qualified Manglik male, Engineer or Doctor, US citizen or green card holder for Sikh Ramdasia girl, 34 yrs, 5'-5", Software Engineer, working as Manager in a reputed MNC in USA, Interested please contact: 1-732-749-0791; email: nina.matrimony@gmail.com

35-38

### ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਇੰਡੀਆ ਰਹਿੰਦੀ ਜੱਟ ਸਿੱਖ 40 ਸਾਲਾ ਕੱਦ 5' 2" ਵਿਧਵਾ ਲਈ ਅਮਰੀਕਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਜਾਂ ਅਣਵਿਆਹੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ 35 ਤੋਂ 45 ਸਾਲ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹੋਰ ਬੱਚਾ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਲੜਕੀ ਦੀਆਂ 4 ਤੋਂ 12 ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੇਟੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ 5 ਕਿੱਲੋ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਤੋਹ-ਮੋਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ। ਲੜਕੇ ਦਾ ਭਰਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੈਲ ਸੈਟਲਡ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਚੰਗਾ ਬਿਜਨਸ ਹੈ। ਲੋੜਵੰਦ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਲੜਕੇ ਦੀ ਸੈਟ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਵੇਰਵੇ ਅਤੇ ਫੋਟੋ ਸਮੇਤ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ। ਈਮੇਲ: jhajjkaur2501@yahoo.com

34-37

## Prince's Barber Shop

37477 Fremont Blvd, suite C, Fremont, CA 94536

### Men & Children's Hair Cut

- \*Threading
- \*Men's Facials
- \*Custom Designing
- \*Line-ups
- \*Custom Text
- \*Hair Coler
- \*Shave & Mundan
- \*Head Massage

### ਫੁੱਲ ਟਾਈਮ ਬਾਰਬਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ 18 ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ

Business hours:  
Mon thru Thursday 9am to 6pm (Appointment only)  
Friday, Sat- Sunday- 9am to 6pm (Walk in only)  
(Tuesday Closed)



Cell: (510)-677-9942  
Shop: (510)-505-9605

www.princebarbershop.com

## ਤੰਦੂਰੀਏ, ਵੇਟਰ ਅਤੇ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਮੈਡੀਸਨ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ 'ਢਾਬਾ' ਲਈ ਤੰਦੂਰੀਏ, ਵੇਟਰ ਅਤੇ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਮੁਫਤ ਖਾਣਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਮਿਸਟਰ ਸਿੰਘ

ਫੋਨ: 608-886-2500



## ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

National Truck Driving School

1816 Main Ave., Sacramento CA, 95838

## ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

- \*ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ
- \*ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਕੰਮ/ਜੋਬ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ
- \*ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਚੁੱਕਣ ਤੇ ਛੱਡਣ ਦਾ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ
- \*2-3 ਹਫਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣੋ

ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕੰਪਨੀ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ 42 ਸੈਂਟ ਪ੍ਰਤੀ ਮੀਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ



ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਟਰੱਕ ਤੇ ਟਰੇਲਰ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ

## Call For Special Price

Kashmir S. Thandi  
Office: (866) 933-3038  
Balhar S. Ranu Cell:916-502-7733



# ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੀ ਨਾਕਾਮ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਸੁਨਾਰੀਆ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟਦੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਧਵੀਆਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ 25 ਅਗਸਤ 2017 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਚਕੂਲਾ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਰੋਹਤਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਸੁਨਾਰੀਆ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਣ ਲਈ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੰਚਕੂਲਾ ਤੇ ਸਿਰਸਾ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਹਿੰਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਦਰਜਨਾਂ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ।

ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੁਨਾਰੀਆ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਅਦਾਲਤ ਲਗਾ ਕੇ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਹੀ ਬੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਫ਼ਤਹਪਤੀ ਗੱਤਿਆ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਧਵੀਆਂ ਦੇ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਮਿਲੀ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫ਼ਤਹਪਤੀ ਗੱਤਿਆ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਇਆਂ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਸੌਂਪ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਡੇਰੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਸੌਂਪਣ ਦੇ ਮੂਢ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੇ 2-3 ਵਾਰ ਪੈਰੋਲ ਲੈਣ ਦਾ ਵੀ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਕ

## ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਸੌਂਪਣ ਬਾਰੇ ਨਾ ਹੋਇਆ ਸਹਿਮਤ

ਮੂੰਹ ਬੋਲੀ ਬੇਟੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਪੈਰੋਲ ਲੈਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਅਰਜ਼ੀ ਲਗਾਈ, ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਰੁੱਖ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਖੇਤੀ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਪੈਰੋਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਮਾਮਲਾ ਵਿਵਾਦਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਪੈਰੋਲ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ।

ਅਜੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਹਾਈਕੋਰਟ 'ਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਕੇ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਇਲਾਜ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਪੈਰੋਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੁਨਾਰੀਆ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ 5 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਜੇਲ੍ਹ ਮੁਖੀ ਨੇ ਇਸ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਿਰਸਾ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਮੰਗੀ ਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਪੈਨਲ ਤੋਂ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਸਬੰਧੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲੈ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਭਿਜਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਲਦੇ ਹੀ ਜੇਲ੍ਹ ਮੁਖੀ ਨੇ ਪੈਰੋਲ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 2 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਜਦੋਂ ਸੁਨਾਰੀਆ ਜੇਲ੍ਹ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ

ਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਾਲ ਕਾਲੇ ਸੀ, ਪਰ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਦਾੜ੍ਹੀ ਰੰਗਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਦਾੜ੍ਹੀ ਲਗਭਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿੱਟੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਰੰਗ ਵੀ ਚਿੱਟੇ ਤੋਂ ਪੱਕਾ ਕਣਕ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ



ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸਿੰਗ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਪੂਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਨੂੰ ਸੀਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਮੁਲਾਕਾਤੀ ਕਮਰੇ 'ਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਾਫੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ। ਕਦੀ ਉਸ ਦਾ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਕਦੀ ਸ਼ੂਗਰ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦੀਆਂ ਵਾਲਾ ਆਮ ਖਾਣਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਖਾਣਾ ਉਸ ਦੇ ਮਾਫਿਕ ਵੀ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਹੈ ਤੇ ਵਜ਼ਨ ਵੀ 105 ਕਿੱਲੋ ਤੋਂ ਘਟ ਕੇ 90 ਕਿੱਲੋ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਤੇ ਸ਼ੂਗਰ ਵੀ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਟੀਨ ਤੋਂ ਸਾਮਾਨ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕੰਟੀਨ ਤੋਂ ਅਕਸਰ ਫਲ, ਦੁੱਧ, ਦਹੀ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੋਤਲ, ਟਮਾਟਰ, ਟੁੱਥਪੇਸਟ ਤੇ

ਬਰੂਜ਼ ਵਗੈਰਾ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਰੱਖਤੀ ਮੌਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ 'ਚ ਕਾਰਡ ਤੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦੀ ਜਾਂਚ 'ਚ ਲੱਗੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਵੀ ਨਿਯਮਿਤ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੀਡੀਓਗ੍ਰਾਫੀ ਵੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ, ਉਸ ਦੀ ਗੁਡਾਈ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਲਈ ਕਿਆਰੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ 'ਚ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਫੋਨ 'ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੁਵਿਧਾ ਵੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਵਕੀਲ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਦੀ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਵਕੀਲਾਂ

## ਵਿਪਾਸਨਾ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ

**ਪੰਚਕੂਲਾ:** 25 ਅਗਸਤ 2017 ਨੂੰ ਪੰਚਕੂਲਾ ਸਥਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਸਾਧਵੀਆਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੜਕੇ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਦੀ ਖਾਸ ਤੇ ਡੇਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਵਿਪਾਸਨਾ ਇੰਸਾ ਤੇ ਆਦਿਤਿਆ ਇੰਸਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਹੁਣ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵਿਪਾਸਨਾ ਨੂੰ ਅਤਿ-ਲੋੜੀਂਦੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ (ਮੋਸਟ ਵਾਂਟੇਡ) ਦੀ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿਤਿਆ ਇੰਸਾ ਲਗਭਗ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਫਰਾਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਇਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। 25 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਹਨੀਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਪਾਸਨਾ ਨੂੰ ਪੰਚਕੂਲਾ ਵਿਖੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹਨੀਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਹਿਸ ਵੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਿਸ ਵਿਪਾਸਨਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ 8 ਵਾਰ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮੋਸਟ ਵਾਂਟੇਡ ਦੀ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।

## ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਯੂ. ਐਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਥਿਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ (ਐਸ.ਡੀ.ਜੀ.) ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ (ਯੂ.ਐਨ.ਡੀ.ਪੀ.) ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਸਹੀਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ

ਨੂੰ ਯੂ.ਐਨ.ਡੀ.ਪੀ. ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤਾਲਮੇਲੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ



ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਯੂ.ਐਨ.ਡੀ.ਪੀ. ਦੀ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਸ਼ੋਕੋ ਨੋਡਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਤਹਿਤ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਯੂ.ਐਨ.ਡੀ.ਪੀ. ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਥਿਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਤਾਲਮੇਲ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਆਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੀਚਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਗਰਿਕ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਇੱਛਤ ਨਤੀਜੇ ਹਾਸਲ ਹੋਣਗੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਉਤਪਤੀ ਵਿਭਾਗ

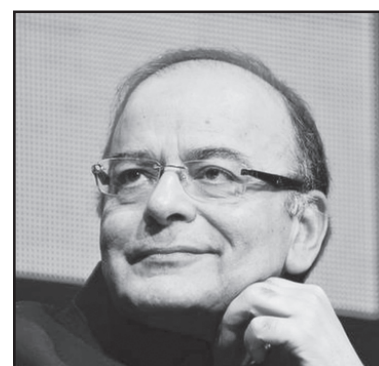
ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲਈ ਸਥਿਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਪਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾ ਰਣਨੀਤਿਕ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ 2019-23 ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਅਤੇ ਟੀਚੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

## ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਟਕਸਾਲੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਸੇਵ ਸਿੰਘ ਬਰੀ

**ਮੁਹਾਲੀ:** ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਦੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਟਕਸਾਲੀ) ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਗੁਰਸੇਵ ਸਿੰਘ ਹਰਪਾਲਪੁਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਰਾਓਮਾਜਰਾ ਨੂੰ ਬਾਇੰਡਿੰਗ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਖਿਲਾਫ 22 ਜਨਵਰੀ 2016 ਨੂੰ ਬਾਣਾ ਸੋਹਾਣਾ ਵਿੱਚ ਕੇਸ

## ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੰਕਟ ਮੋਚਕ ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਸਾਬਕਾ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ (66) ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇਤਲੀ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਰਣਨੀਤੀਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਕਟ ਮੋਚਕ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੇਤਲੀ ਦੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਵਸਤੂ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ (ਜੀ.ਐਸ.ਟੀ.) ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦਕਿ ਨੋਟਬੰਦੀ ਜਿਹਾ ਅਹਿਮ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।



ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾਸਾਜ਼ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ 9 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਸਾਹ ਲੈਣ 'ਚ ਤਕਲੀਫ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਏਮਜ਼ 'ਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 14 ਮਈ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਜੇਤਲੀ ਦਾ ਏਮਜ਼ 'ਚ ਗੁਰਦਾ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਗੜਦੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਪਰੈਲ ਤੋਂ ਦਫਤਰ ਆਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਮਗਰੋਂ ਉਹ 23 ਅਗਸਤ 2018 ਨੂੰ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲੇ 'ਚ ਪਰਤ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਜਪਾ-ਐਨ.ਡੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦੂਜੇ

ਕਾਰਜਕਾਲ 'ਚੋਂ ਵੱਖ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਸਤੰਬਰ 2014 'ਚ ਸ੍ਰੀ ਜੇਤਲੀ ਨੇ ਸ਼ੂਗਰ ਕਾਰਨ ਵਜ਼ਨ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਵੀ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ।

ਮੀਡੀਆ ਪੱਖੀ ਸ੍ਰੀ ਜੇਤਲੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਭਾਜਪਾ ਸਗੋਂ ਸਿਆਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ 'ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਉਪਰ ਚੰਗੀ ਪਕੜ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ

ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵਖਰੇਵੇਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਵਧੀਆ ਸਬੰਧ ਸਨ। ਕਿੱਤੇ ਵਜੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਕੀਲ ਰਹੇ ਸ੍ਰੀ ਜੇਤਲੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਾਰਜਕਾਲ 'ਚ ਅਹਿਮ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਤ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰਜਭਾਰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ 'ਚੋਂ ਕੱਢਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਜੇਤਲੀ ਨੇ 2014 'ਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਲੜੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਹਾਰ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ 2019 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਲੜੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ 2000 'ਚ ਰਾਜ ਸਭਾ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਦ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਵੀ ਰਹੇ।

## ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਦੋਸਤ ਗੁਆਇਆ: ਮੋਦੀ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ 'ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਅਫਸੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ 'ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਦੋਸਤ' ਦੱਸਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸੀ ਜੋ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਉਹ ਮਜ਼ਾਹੀਆ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਮੇ ਵਾਲੇ ਆਗੂ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਟਵੀਟ 'ਚ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜੇਤਲੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਰ ਵਰਗ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਦਿਖ ਵਾਲੇ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਇਤਿਹਾਸ, ਲੋਕ ਨੀਤੀ, ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਜਾਣਕਾਰ ਸਨ।"

## ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਖਿਲਾਫ 'ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਆਗ੍ਰਹੀ' ਸਨ ਜੇਤਲੀ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਜਦੋਂ ਮੁਲਕ 'ਚ 26 ਜੂਨ 1975 ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ ਤਾਂ ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ ਨੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਕਰਕੇ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਸਾੜਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਰੂਪ 'ਚ 'ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਆਗ੍ਰਹੀ' ਸਨ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ 1975 ਤੋਂ 1977 ਤੱਕ 19 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਪੱਤਰਕਾਰ-ਲੇਖਿਕਾ ਸੋਨੀਆ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਸ੍ਰੀ ਜੇਤਲੀ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ, "ਜਦੋਂ 25 ਜੂਨ 1975 ਦੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਆਏ। ਮੈਂ ਬਚ ਕੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਦੋਸਤ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਿਹਾ। ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਮੈਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਸਾੜਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਖਿਲਾਫ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਸਤਿਆਗ੍ਰਹੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਲਕ 'ਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੀ।

ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਝੂਠਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਕਰਾਸ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਸਿਆਸੀ ਦਖਲ ਕਾਰਨ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੇਸ ਰੱਦ ਕਰ ਕੇ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਾਂ ਖਿਲਾਫ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚਲਾਨ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਸੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਚੰਦੂਮਾਜਰਾ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਲਾਟ ਹੜੱਪਣ ਦੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਝੂਠਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਪ੍ਰੋ. ਚੰਦੂਮਾਜਰਾ ਨੇ ਗੁਰਸੇਵ ਸਿੰਘ ਹਰਪਾਲਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਤੇ ਮਨਘੜਤ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।



# ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਦੀ ਦਿਖ ਸਵਾਰਨ ਲਈ ਜੰਗੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕੰਮ

**ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ:** ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਸਾਕੇ ਦੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਲਗਭਗ 18 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਇਸ ਕੌਮੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦੀ ਦਿਖ ਨੂੰ ਸਵਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਇਥੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਵਾਂ ਸ਼ੋਅ, ਈ ਡੀ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ, ਨਵੀਂ ਲੈਂਡ ਸਕੇਪਿੰਗ, ਸ਼ਹੀਦੀ ਗੈਲਰੀ ਦੀ ਨਵੀਂ

ਦਿੱਖ, ਸ਼ਹੀਦੀ ਖੂਹ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਸਮੇਤ ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਨਵਾਂ ਰਸਤਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਕੰਮ ਅਗਲੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਹੀਦੀ ਖੂਹ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ

ਵਾਂਚਾ ਖਸਤਾ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸੇ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਨਵਾਂ ਵਾਂਚਾ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਖੂਹ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਵਾਂ ਸ਼ੋਅ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਲਗਭਗ 55 ਮਿੰਟ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸ਼ੋਅ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਆਦਿ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਰਕ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਣੇ ਤਲਾਅ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਣ ਲਿਲੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦਾ ਆਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਲੈਂਡ ਸਕੇਪਿੰਗ ਦਾ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਵੀ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਹੀਦੀ ਗੈਲਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬੇਹਤਰ ਤੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਖ ਦੇਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਬਣੇ ਚਾਰ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਵੀ ਹੋਰ ਬੇਹਤਰ ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਕ ਈ ਡੀ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਕੇ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣਾ ਰਸਤਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ ਪਰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਨਵਾਂ ਰਸਤਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵਾਸਤੇ ਬੇਹਤਰ ਪਖਾਨੇ ਅਤੇ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਮੇਤ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਸੁੰਦਰ ਲਾਈਟਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਮੁੱਚੀ ਯੋਜਨਾ ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਤਤਵ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬਿਲਡਿੰਗ ਕੰਸਟਰਕਸ਼ਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਹੀਦੀ ਖੂਹ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਗੈਲਰੀ ਯਾਤਰੂਆਂ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

# ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਖਿਲਾਫ ਹੋਰ ਤਿੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬਾਗੀ ਸੁਰਾਂ

**ਸੰਗਰੂਰ:** ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਅਤੇ ਜੱਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਬਾਗੀ ਸੁਰਾਂ ਉਠਣ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ 'ਆਪ' ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਦਿਨੇਸ਼ ਬਾਂਸਲ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਖਿਲਾਫ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਂਸਲ ਨੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ 'ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਸੁਪਰੀਮੋ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਤੋਂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਸੂਬਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

ਉਧਰ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦਿਨੇਸ਼ ਬਾਂਸਲ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦਿਨੇਸ਼ ਬਾਂਸਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਟਵਿੱਟਰ ਤੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ਅਕਾਊਂਟ 'ਤੇ ਪੋਸਟ ਪਾ ਕੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੇ ਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਛੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਆਗੂ ਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿਸਟਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਂਸਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ਅਕਾਊਂਟ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ 'ਆਪ' ਲਈ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕਰਨ

ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ 'ਆਪ' ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧ ਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਟਵਿੱਟਰ ਰਾਹੀਂ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਧਰ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਦਿਨੇਸ਼ ਬਾਂਸਲ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

## ਨਾਬਾਲਗ ਨਾਲ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ 20-20 ਸਾਲ ਕੈਦ

**ਫਰੀਦਕੋਟ:** ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਿੰਡ ਮੱਤਾ ਦੇ ਦੋ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਬਾਲਗ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਸਮੂਹਿਕ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਦਿਆਂ 20-20 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ 75-75 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਵੀ ਪੀੜਤ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕਰਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਾਬਾਲਗ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ 10-10 ਸਾਲ ਕੈਦ ਤੇ 10-10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਜਰਮਾਨੇ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ। ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ 5-5 ਸਾਲ ਕੈਦ ਅਤੇ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਜਰਮਾਨੇ ਦਾ ਵੀ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਆ। ਜੈਤੋ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪੀੜਤ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ 29 ਮਾਰਚ 2017 ਨੂੰ ਹਰਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਮੱਤਾ ਖਿਲਾਫ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ।

## ਵੇਟਰ ਅਤੇ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਮੈਡੀਸਨ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਵੇਟਰ ਅਤੇ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।  
ਰਿਹਾਇਸ਼ ਫਰੀ, ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ  
ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਸੰਨੀ  
ਫੋਨ: 608-630-0287

## ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਜੇ ਥੱਕ ਗਏ ਹੋ ਤਾਂ ਕਾਲ ਕਰੋ

ਫੋਨ (408) 687-1899  
**Gurdip Singh Sandhu**  
Homeopathic Practitioner/Consultant Since 1973  
DHMS-Gold Medalist, BAMS, MDEh.- India

Well Experienced as:  
Director, Principal, Professor and Chief Medical Officer in Medical Colleges and Hospitals of Punjab (India)  
Practice Under State of California Act SB 577  
EX Member: The California Homeopathic Society  
National Center For Homeopathy- USA

**Live on Jas TV**  
Saturday 9:30AM and Sunday 4PM (Pacific Time)  
7021 Village Park Way, Dublin, CA 94568



Gurdip Singh Sandhu  
Email: Homeomedicine@yahoo.com

## ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਸਟਾਫ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਹਿਊਸਟਨ (ਟੈਕਸਸ) ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਮਿਠਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰੀਗਰ (ਹਲਵਾਈ), ਤੰਦੂਰੀਏ ਤੇ ਵੈਜੀਟੇਰੀਅਨ ਬਫੇ (ਨਾਰਥ ਐਂਡ ਸਾਊਥ ਇੰਡੀਅਨ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੈਫ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।  
ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਇਕੱਲੇ ਬੰਦੇ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ  
ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ  
ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 713-884-9547  
ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 832-724-1635

# ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼, ਲੈਬਰੋਪ

ਪਿਛਲੇ 14 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ  
ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਇੱਕੋ ਛੱਤ ਥੱਲੇ

**SAME DAY**  
ਲਾਇਸੰਸ ਪਲੇਟ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ  
**DPF Cleaning** ਅਤੇ **Baking**  
ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

**STOCKTON** ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ **ALIGNMENT SHOP**  
• 3 Axle Alignment \$199  
• Trailer Alignment \$150

**REPAIR SHOP**  
ਟਰੱਕ ਤੇ ਟਰੇਲਰ ਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ Oil Change, Brakes, Engine Work, Tune Up, Transmission & Clutch ਆਦਿ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ Truck Alignment ਦਾ ਕੰਮ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 500+ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ-ਭੁੱਲ੍ਹੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਦੇ ਨਾਲ, ਟਰੱਕ-ਟਰੇਲਰ Wash ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।  
**TEL: 209.547.9210**  
FAX: 209.547.9211

**REGISTRATION SERVICES**  
ਟਰੱਕਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਜਿਵੇਂ IFTA, CA#, MCP, 2290, ICC, BOC III, NM & Kentucky Permit, DOT Fuel Tax, Corporation Filling ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਸੰਸ ਪਲੇਟਾਂ Same Day Service ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪਲੇਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਤੁਰੰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ DOT Compliance, DOT Audit ਵਿਚ ਵੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।  
**TEL: 209.982.9996**  
FAX: 209.982.9997

**Grand Opening**  
**Special Price for Truck Wash**

**Ph: 209.982.9996**

FAX: 209.982.9997  
www.globalmultiservices.com info@globalmultiservices.com

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੀ ਨਵੀਂ ਲੋਕੇਸ਼ਨ **STOCKTON** ਵਿਚ **HIGHWAY 4** ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਦੀਕ  
1950 E Miner Ave.  
Stockton, CA 95205



ਹਾਲਾਤ-ਏ-ਹਾਜ਼ਰਾ

# ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ ਜਹਾਲਤ ਦੀ!

**ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਹੈ, ਆਮ ਲੋਕਾਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਦਲਿਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ 'ਤੇ ਜੁਲਮ ਵਧੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਸਮੂਹਕ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਧੀਆਂ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਧਾਰਾ 370 ਖਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣਾ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਹਕੂਮਤ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਜੁਲਮਾਂ ਦਾ ਵਰਕਾ ਫਰੋਲਿਆ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ**

ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ (ਭਾਜਪਾ) ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਮਖਿਆਲੀ ਕੱਟੜ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦਾ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ, ਦਲਿਤਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਦੰਗਿਆਂ ਅਤੇ 2014 ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਲਿਤਾਂ, ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਦਮਨ, ਮਾਰ-ਕੁੱਟ ਅਤੇ ਬਦਸਲੂਕੀ ਦੇ ਇੱਕ ਨਹੀਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਮਾਮਲੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਰਖੀਆਂ ਬਣ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਜੰਮੂ ਵਿਚ ਕਠੂਆ ਕਾਂਡ ਦੀ ਯਾਦ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਵੀ ਤਾਜ਼ਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪੁਜਾਰੀ, ਉਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਲੜਕਿਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀ ਆਦਿ ਬਲਾਤਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਹਮਾਇਤੀ ਵਕੀਲਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਸੀ, ਪੀੜਤ ਮਰਹੂਮ ਬੱਚੀ ਦੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।



ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਨਾਉ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੇਂਗਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਦੀ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ

ਜਲੂਸ ਕੱਢੇ ਗਏ, ਪੀੜਤਾ ਦੇ ਬਾਪ 'ਤੇ ਉਲਟਾ ਕੇਸ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਪੀੜਤਾ ਦੇ ਵਾਹਨ ਨੂੰ ਟਰੱਕ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਔਰਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਪੀੜਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਕੀਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਮੌਤ ਵਿਚਾਲੇ ਲਟਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਅਪੀਲਾਂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦਖਲ ਨਾਲ ਹੁਣ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦਿੱਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਬਦਲੀ ਗਈ ਹੈ।

ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਧਾਇਕ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੋਹ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸੱਜਰੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਮੌਕੇ ਉਰੂਗੁਆ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਨੁਜ ਕੁਮਾਰ ਦੀਕਸ਼ਿਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ, ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਧਾਇਕ

ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਜ਼ੱਫਰਪੁਰ ਦੇ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਤੋਂ ਕੇਸ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਮ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੂ ਖਾਨ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਲਵਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਰੇ ਛੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਕੀਲ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਸਰਿਤਾ ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਪਹਿਲੂ ਖਾਨ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੰਦਿਆਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੂ ਖਾਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜਦੋਂ ਗਊਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਗਊ ਰੱਖਿਆ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਅਲਵਰ ਦੇ ਬਹਿਰੋਰ ਨੇੜੇ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਕੁੱਟ ਮਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਘਟਨਾ ਵਿਚ 55 ਸਾਲਾ ਪਹਿਲੂ ਖਾਨ ਦੀ ਤਿੰਨ ਅਪਰੈਲ 2017 ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਲੋਕ ਰੋਹ ਦੀ ਲਹਿਰ ਫੈਲ ਗਈ ਅਤੇ 'ਗਊ ਰੱਖਿਆ' ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਵੱਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਯੋਗੇਂਦਰ ਖਟਾਨਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਰੇ ਛੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਮੀ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ 17 ਅਗਸਤ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ 'ਕਸ਼ਮੀਰ: ਵਤਨ ਕੀ ਫਿਕਰ ਕਰ ਨਾਦਾ' ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, "ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਬਾਰੇ ਅਹਿਮ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਜੰਗੀ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਬਰਟ ਫਿਸਕ ਦੀ ਚਿੱਤਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਦੱਖਣ-ਏਸ਼ੀਆਈ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੰਡੀ ਬਣ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਯਹੂਦੀਵਾਦ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀਆਂ ਚੂਲਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਰੰਗ ਨੂੰ 'ਇਸਲਾਮੀ ਫੋਬੀਆ' ਅਤੇ 'ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਖਿਲਾਫ ਜੰਗ' ਦੀਆਂ ਮਿਥਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੇ ਕਈ ਗੁਣਾ ਜ਼ਰਬ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਤਰੀ-ਦੱਖਣੀ ਖੇਮਿਆਂ ਦੀ ਧਰੁਵੀਕਰਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਤਿਖੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।"

ਹੱਕ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਖਾਸ ਦਰਜਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਲਕ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਠੂ ਵੰਡੇ ਤੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਏ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਸੁਨੇਹਾ ਇਹ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਬਿਗਾਨੇ ਮੁਲਕ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਫੌਜੀ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ।

ਮੁਲਕ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਅਤੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਉਹ ਬਿਆਨ ਹਨ, ਜੋ ਖਾਸ ਦਰਜਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਅਤੇ

**ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਯੋਗੀ ਅਦਿਤਿਆਨਾਥ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, "ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਕੁੜੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਸੌ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੁੜੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਂਗੇ।" ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਿਆਨ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਇੱਕ ਭਾਜਪਾਈ ਸਾਧਵੀ ਨੇ ਦਾਗਿਆ ਹੈ।**

ਭਾਜਪਾ ਲੀਡਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੋਝੇ ਮਜ਼ਾਕ ਕੁੜੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਸਿਰ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮੀ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਏ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤਬਦੀਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦਿਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੜ੍ਹ ਜਿਹਾ ਹੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਰਦਾਂ ਨੇ ਟਵਿੱਟਰ ਅਤੇ ਟਿਕ ਟਾਕ ਪਲੈਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਵੀਡੀਓ ਪਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਪੋਸਟ ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, "ਵਧਾਈਆਂ ਭਾਰਤ ਹੁਣ ਕੁਆਰੇ ਮੁੰਡੇ ਸੁਨੱਖੀਆਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਧਾਰਾ 370 ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।"

ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੋਸਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, "ਹਰ ਭਾਰਤੀ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੁਣ: 1. ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਪਲਾਟ, 2. ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ, 3. ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ।" ਬੁੱਧਵਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਅਵਾਜ਼ ਮਿਲਾਉਂਦਿਆਂ ਵਿਕਰਮ ਸੈਣੀ, ਜੋ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨਘਾਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੀਡੀਓ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਿਆਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ। ਵੀਡੀਓ ਵਿਚ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇੱਕ ਰੈਲੀ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਪੋਸਟਰ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, "ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਕੁਆਰੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦਾ ਉਥੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮੁਸਲਿਮ ਪਾਰਟੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਹ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।"

ਇਸੇ ਬਿਆਨ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਖੱਟਰ ਨੇ ਫਤਿਹਾਬਾਦ ਵਿਚ ਮਹਾਂਰਿਸ਼ੀ ਭਗੀਰਥੀ ਜੈਅੰਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿਚ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਤਵਾਜ਼ਨ, ਜੋ ਹੁਣ 1000 ਮੁੰਡਿਆਂ ਪਿੱਛੇ 850 ਤੋਂ 933 'ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ, "ਪਹਿਲਾਂ ਓ. ਪੀ. ਧਨਕਦ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਵਿਆਹੁਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕੁੜੀਆਂ ਬਿਹਾਰ ਤੋਂ ਲਿਆਵਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਕੁਝ ਲੋਕ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਲਿਆਵਾਂਗੇ, ਪਰ ਮੁੱਢਲੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ ਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਸੀਂ ਤਵਾਜ਼ਨ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।"

ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਖੱਟਰ ਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਾਫੀ ਸਫਾਈਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਹਿਨੀਅਤ ਸਾਫ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹੀ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਖੱਟਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜਾਟ ਅੰਦੋਲਨ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਮੁਰਬਲ 'ਚ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਸੌਦਾ ਸਾਧ ਇਸੇ ਖੱਟਰ ਦੇ ਨੌਕ ਹੋਣਾ ਸਿਰਫ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਸਮਾਜਕ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵੇਟਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤੁਗਲਕਾਬਾਦ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਮੰਦਿਰ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਹੁਤ ਰੋਸ ਹੈ ਅਤੇ ਹਲਚਲ ਮੱਚ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਿਖਾਵੇ

ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪੀ ਇੱਕ ਖਬਰ ਅਨੁਸਾਰ "ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ (ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ.) ਨੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਐਨ. ਡੀ. ਟੀ. ਵੀ. ਦੇ ਸਹਿ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪ੍ਰਣਯ ਰੌਏ, ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰਾਧਿਕਾ ਰੌਏ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਸੀ. ਐ. ਓ. ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਿਕਰਮਾ ਦਿੱਤਿਆ ਚੰਦਰਾ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਣਪਛਾਤੇ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਕਾਲਾ ਧਨ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਚ ਲਾਇਆ। ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਐਨ. ਡੀ. ਟੀ. ਵੀ. ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਮੋਟਰਾਂ ਪ੍ਰਣਯ, ਰਾਧਿਕਾ, ਕੇ. ਵੀ. ਐਲ. ਨਰੈਣ ਰਾਊ (ਮਰਹੂਮ) ਤੇ ਚੰਦਰਾ ਰਾਹੀਂ ਅਪਰਾਧਕ ਸਾਜਿਸ਼ ਘੜੀ ਤੇ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਵਰਤਿਆ। ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 2004 ਤੋਂ 2010 ਤੱਕ ਐਨ. ਡੀ. ਟੀ. ਵੀ. ਲਿਮਿਟਡ ਨੇ 32 ਸਹਿਯੋਗੀ ਫਰਮਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਟੈਕਸ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਹਾਲੈਂਡ, ਯੂ. ਕੇ., ਦੁੱਬਈ, ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਮੌਰੀਸ਼ਸ ਵਿਚ ਹਨ। ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਫਰਮਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਵਪਾਰਕ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਸਿਰਫ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਫੰਡ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਵਿੱਤੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਰਮਾਂ ਸਿਰਫ ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ ਸਨ।"

ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਉਸ ਬੀਮਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਮੰਨੁਵਾਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਘੜ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਉਹ ਫਲਸਫਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਵਰਣ-ਆਸ਼ਰਮ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਗ ਵੰਡ ਅਜਿਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਾਤ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਆਧਾਰਤ ਦੋਵਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੇ

**ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਉਹ ਫਲਸਫਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਵਰਣ-ਆਸ਼ਰਮ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਗ ਵੰਡ ਅਜਿਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਾਤ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਆਧਾਰਤ ਦੋਵਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਾਤ ਵੰਡ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਜਾਂ ਨੀਵਾਂ ਹੋਣ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਿਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ, ਔਰਤ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਵਰਗ ਵੰਡ ਨੇ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਵਿਚਲਾ ਪਾੜਾ ਵਧਾਇਆ।**

ਤੇ ਹਤਯਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁੱਦਾ ਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਜਪਾਈ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਡੇਗ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਰਾਮ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਯੋਗੀ ਅਦਿਤਿਆਨਾਥ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, "ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਕੁੜੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਸੌ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੁੜੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਂਗੇ।" ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਿਆਨ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਇੱਕ ਭਾਜਪਾਈ ਸਾਧਵੀ ਨੇ ਦਾਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਭਾਜਪਾਈ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ, ਦਲਿਤਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਘਟੀਆ ਸੋਚ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨੌਕ ਨੌਕ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸੱਜਰੀ ਘਟਨਾ ਐਨ. ਡੀ. ਟੀ. ਵੀ. ਚੈਨਲ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਚੈਨਲ ਹੈ, ਜੋ ਵਾਰ ਵਾਰ ਦਰਪੇਸ਼ ਲੋਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਪੱਖ ਖਬਰਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਗਾਹੇ ਬਗਾਹੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਿਮ ਨਫਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਅਸਲੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨ

ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਾਤ ਵੰਡ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਜਾਂ ਨੀਵਾਂ ਹੋਣ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਿਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ, ਔਰਤ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਵਰਗ ਵੰਡ ਨੇ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਵਿਚਲਾ ਪਾੜਾ ਵਧਾਇਆ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 'ਦੇਖ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਜਾਣੈ' ਅਰਥਾਤ ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਉਮਰ ਵਿਚ ਆਪ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਣਾ ਹੈ, ਛੋਟੀ ਨੂੰ ਧੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅਤੇ ਉਮਰ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁਸੀਬਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਘਰੇ ਘਰੀਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਉਹ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਵਤਨ ਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਨੌਜੁਆਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ।



ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਧਾਰਾ 370 ਖਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਠੇ ਲੋਕ ਰੋਹ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਫੌਜ

ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੇਂਗਰ ਦੀ ਫੋਟੋ ਵੀ ਲਾਈ ਗਈ। ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਯੋਗੀ ਅਦਿਤਿਆਨਾਥ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਇੱਕ ਔਰਤ ਵਕੀਲ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਔਰਤ ਦਾ ਕਤਲ ਵੀ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਵਧੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਨਵਰੀ 2019 ਤੋਂ ਜੁਲਾਈ 2019 ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬੱਚੀਆਂ ਨਾਲ ਜਿਣਸੀ ਸੋਸ਼ਣ ਦੇ ਕਰੀਬ 26000 ਕੇਸ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇਸ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵਾਲੇ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਏ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿੰਨੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੁੱਖ

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਦੇ ਲੇਖ ਸਮੇਤ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਧਾਰਾ 370 ਅਤੇ 35-ਏ ਹਟਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਖਾਸ ਦਰਜਾ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਬਣਾ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸਾਸ਼ਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਲੇਖ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਸ਼ਮੀਰ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਖਾਸ ਦਰਜਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਜੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੁੜੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਕਿਸੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਗੈਰਾ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਧਾਰਾ ਹਟਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜੇ ਉਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਿਆਹ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ



# ਮਾਮਲਾ ਚਿੰਬਰਮ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਤੇ ਨਿਘਾਰ ਦਾ ਜਾਂ ਸਿਸਟਮ ਦਾ!

ਉਹ ਵੀ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮਸਾਂ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸੰਭਾਲੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਮਸਾਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਛੋਟੇ ਪਲਾਨੀਅੰਗਮ ਚਿੰਬਰਮ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਚਰਚਿਤ ਰਹੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਵਕਤ ਸ਼ਾਮਲ ਰਿਹਾ ਚਿੰਬਰਮ ਫਿਰ ਚੜ੍ਹਤ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਬਣਿਆ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਵੀ। ਸੱਤ ਵਾਰੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਉਹ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ। ਇਹੋ ਵੇਲਾ ਉਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਹੈ। ਉਹ ਈਮਾਨਦਾਰ ਲੀਡਰ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸਰਕਾਰ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਕੁਝ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਇਸ ਵਕਤ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਨਾਮਲਾਈ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਇੰਡੀਆ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਨੇ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਇੰਡੀਅਨ ਬੈਂਕ ਖੁਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਇੰਡੀਅਨ ਓਵਰਸੀਜ਼ ਬੈਂਕ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਮੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸੀ।

ਏਡੇ ਅਮੀਰ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸੇ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਚਿੰਬਰਮ



ਕਾਰਤੀ ਚਿੰਬਰਮ

ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀਆਂ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਸਮਰਥਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਬੰਦੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫੋਲੀਏ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਲੱਭਾ ਪੁਲੰਦਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਖਿੱਲਰੇ ਖਿਲਾਰੇ ਨਾਲ ਜਾ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਚਰਚਿਤ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਬੜੇ ਗੁੰਦਵੇਂ ਹਨ।

ਗੁਣੀ-ਗਿਆਨੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਹ ਕਾਬਲ ਵਕੀਲ ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਐਚ. ਡੀ. ਦੇਵਗੌਤਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਵਿਵਾਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫਸਿਆ। ਜਦੋਂ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਦੇ ਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਖਜਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਵੀ ਇਹ ਪੁਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਈਮਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਈਮਾਨਦਾਰ ਬੰਦਾ ਲੱਭ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਦੀ ਚਾਬੀ ਸੌਂਪੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੱਜ ਕਈ ਲੋਕ

ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਬੜੇ



ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਪੀ. ਚਿੰਬਰਮ

ਵਧ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਕੰਪਨੀ ਉਤੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਨੀ ਲਾਂਡਰਿੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਨੌਂ ਸਾਲ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਚਿੰਬਰਮ ਉਸ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਚਿੰਬਰਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਬੋਰਡ ਦਾ ਨਾਨ-ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਬਣਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਮੈਂਬਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਉਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਅਸਤੀਫਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਖਜਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਜਾਣ ਦੀ ਵਧਾਈ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਕਰੋੜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਰਬਾਂ ਨਹੀਂ, ਖਰਬਾਂ ਡਾਲਰ ਦੀ ਲੁੱਟ ਖਜਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਚਿੰਬਰਮ ਦੀ ਮਿੱਤਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣ ਲੈਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦਾ ਕਿਸ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲ ਪਿਆ ਸੀ! ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵੀ ਇਸ ਖਿਲਾਫ ਲੱਗਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਵਕੀਲ ਇਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲਿਨੀ ਚਿੰਬਰਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਜਦੋਂ ਚਿੰਬਰਮ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਵਾਲੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲਿਨੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਖੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਬਹੁਤ ਬਦਨਾਮ ਹੋਏ ਸ਼ਾਰਦਾ ਚਿੱਟ ਫੰਡ

ਕੇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੇ ਨਾਲਿਨੀ ਨੂੰ ਕੇਸ ਵਿਚ ਘਸੀਟ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀ ਕੋਲੋਂ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਲੈਣ



ਨਾਲਿਨੀ ਚਿੰਬਰਮ

ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਨਾਲਿਨੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਫੀਸ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਫੀਸ ਸੀ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪੋ-



ਕਾਰਤੀ ਚਿੰਬਰਮ

ਆਪਣੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਕੁਝ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਚਿੰਬਰਮ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕਾਰਤੀ ਅਤੇ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਜਵਾਈ ਰਾਬਰਟ ਵਾਡਰਾ ਦਾ ਨਾਂ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਜਵਾਈ ਖੁਦ 'ਹਰ ਮੱਸਿਆ ਬਦਨਾਮੀ' ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਰਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਜੁੜਨਾ ਹੀ ਇਹ ਦੱਸਣ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਨੇਕ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ ਪਏ। ਜੋ ਵੀ ਕੀਤਾ, ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਤਾਂ ਚਿੰਬਰਮ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

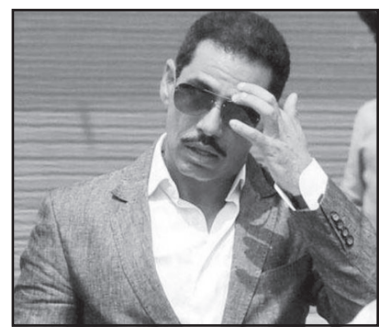
ਜਿਸ ਵੱਡੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਚਿੰਬਰਮ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਮੀਡੀਆ ਅਦਾਰੇ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜਦੋਂ ਮਿਲੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਿੰਬਰਮ ਖਜਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਇਹੋ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਮੋਟੀ ਮਾਇਆ ਵਸੂਲੀ ਸੀ। ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਮਾਲਕ ਇੰਦਰਾਣੀ ਮੁਕਰਜੀ ਕੋਈ ਨੇਕ ਔਰਤ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿਚ ਉਹ

ਜੇਲ੍ਹ ਬੈਠੀ ਕੈਦਣ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਦੇਸ਼ ਉਸ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਲੱਗਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਚਿੰਬਰਮ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੇ ਕੇਸ ਦੀ ਵਾਅਦਾ ਮੁਆਫ ਗਵਾਹ ਬਣਨ ਕਰ ਕੇ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਤਤੀ ਹੋਈ ਇੰਦਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਮਹਿੰਗੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਚਿੰਬਰਮ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਛੁਡਾਵੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਮਦਦ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਝੱਟ ਮੰਨ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇੰਦਰਾਣੀ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਭੇਦ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧੀਨ ਆਏ ਕੇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਚਿੰਬਰਮ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਸੁਖਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਚਿੰਬਰਮ ਏਨਾ ਔਖਾ ਫਸ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੁਟਕੀਆਂ ਵਿਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲੈਣ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਲੱਭ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਮਾਹਰ ਧੜੱਲੇਦਾਰ ਵਕੀਲ ਆਪਣੇ ਲਈ ਦਲੀਲ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਔਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਸੁਣੀ ਹੈ ਕਿ ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਸਵਾਹ ਦੀ ਚੁਟਕੀ ਵੀ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਖੁਦ ਕਿਸੇ ਯੋਗੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮੁਸੀਬਤ ਹੋਵੇ, ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਯੋਗੀ ਦਾ ਨੁਸਖਾ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਚਿੰਬਰਮ ਨਾਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਵਕਤ ਜਿਸ ਭਵਜਲ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਸਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਬਿੱਧ ਬਣਦੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕੇਸ ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੜੀ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈ।

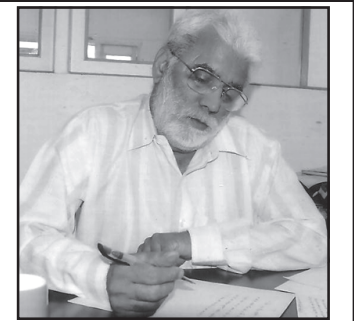
ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਆਮ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਈਮਾਨਦਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਹ ਬੰਦਾ ਫਿਰ ਗਲਤ ਰਾਹੇ ਪੈ ਗਿਆ। ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਬੰਦੇ ਉਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਸਵਾਲ ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਸ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਦੀ ਕੋਈ



ਰਾਬਰਟ ਵਾਡਰਾ

ਸੁਖਰਾਮ ਅਚਾਨਕ ਟੈਲੀਕਾਮ ਸਕੈਂਡਲ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਕੋਈ ਨਟਵਰ ਸਿੰਘ ਇਰਾਕ ਤੋਂ 'ਫੂਡ ਫਾਰ ਆਇਲ' ਦੇ ਸਕੈਂਡਲ ਵਿਚ ਫਸਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਕੋਈ ਏ. ਰਾਜਾ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਟੈਲੀਕਾਮ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਦੀ ਹੈ

## ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿੜ



ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ  
ਫੋਨ: 91-98140-68455

ਕਿ ਚਿੰਬਰਮ ਦੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਟੱਪ ਕੇ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਅਫਸਰ ਅੰਦਰ ਗਏ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਤੁਰੇ ਸਨ।

ਗੱਲ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੁੱਦਾ ਇਸ ਕੇਸ ਨਾਲ ਮੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਹਿਸ ਬੰਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇਸ ਲਈ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਗਾੜ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਕੀਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਭ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਦੱਸ ਕੇ ਹਿੱਕ ਬਾਪੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ



ਇੰਦਰਾਣੀ ਮੁਕਰਜੀ

ਵੀ ਸਾਫ ਨਹੀਂ। ਹਾਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਸਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਘੋਟਾਲੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਸਨ, ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹੀ ਬੰਦਾ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਚੋਣ ਲਈ ਟਿਕਟ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਜਿੱਤਣ ਪਿੱਛੋਂ ਫਿਰ ਓਸੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਆਗੂ ਮੁਕੁਲ ਰਾਏ, ਜੋ ਸ਼ਾਰਦਾ ਚਿੱਟ ਫੰਡ ਘੋਟਾਲੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਸੱਦਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੇਸ ਦੀ ਅਗਲੀ ਤਰੀਕ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੀ। ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਆਪਣਾ ਰਾਹ ਆਪੋ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ, ਉਹ ਖੁਦ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਦੂਜੇ ਅਣਦੇਖੇ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਰਾਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਿਆ। ਭਲਾ ਕਿਉਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਵਾਲ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਹੈ।

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਸਾਂਝਾ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਗੱਠਜੋੜ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਪੀ. ਚਿੰਬਰਮ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠੇ ਹਨ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਆਈ.ਐਨ.ਐਕਸ. ਮੀਡੀਆ ਘੁਟਾਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਕਾਰਤਿਕ ਚਿੰਬਰਮ 'ਤੇ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਚਿੰਬਰਮ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਉਘੇ ਵਕੀਲ ਵੀ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਲੁਕ ਆਊਟ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮੁੰਦਰੀ, ਹਵਾਈ ਤੇ ਸੜਕ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਭੱਜਣ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਬਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ

# ਚਿੰਬਰਮ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ 'ਤੇ ਉਠੇ ਸਵਾਲ

ਜੇਕਰ ਉਹ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹਾ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਆਰਥਿਕ ਅਪਰਾਧੀ ਬਾਰੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਰਾਹਤ ਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਜਿਸ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਚਿੰਬਰਮ ਲਈ ਲੁਕ ਆਊਟ ਨੋਟਿਸ ਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਲਲਿਤ ਮੋਦੀ, ਮੇਹਲ ਚੋਕਸੀ, ਵਿਜੇ ਮਾਲਿਆ ਅਤੇ ਨੀਰਵ ਮੋਦੀ ਵਰਗੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਕਾਰਤਿਕ ਚਿੰਬਰਮ 'ਤੇ ਆਈ.ਐਨ.ਐਕਸ. ਮੀਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪੂੰਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ

ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕੇਸ ਕਾਫੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲਦਾ ਹੈ।

ਚਿੰਬਰਮ 'ਤੇ ਵੀ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਆਈ.ਐਨ.ਐਕਸ. ਮੀਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਜੋ ਕਿ ਇੰਦਰਾਣੀ ਮੁਕਰਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਪੀਟਰ ਨੇ ਬਣਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ 'ਫਾਰਨ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਬੋਰਡ' ਤੋਂ 4.62 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲਈ ਸੀ, ਪਰ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੋਂ 305.36 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਬਿਨਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਆਈ.ਐਨ.ਐਕਸ. ਨਿਊਜ਼ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਆਫ ਇਨਫੋਰਮੇਸ਼ਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਰਤਿਕ ਤੇ ਚਿੰਬਰਮ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਆਈ.ਐਨ.ਐਕਸ. ਮੀਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੀ

ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੂੰਜੀ ਸਬੰਧੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਤਿਕ ਤੇ ਚਿੰਬਰਮ ਨੇ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਉਕਤ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਇਹ ਕੇਸ ਮਾਰਚ 2006 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਦਸੰਬਰ 2014 ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ

## ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਦੋ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਡੀ.ਵੀ ਸਦਾਨੰਦ ਗੌੜਾ ਅਤੇ ਮੁਖਤਾਰ ਅੱਬਾਸ ਨਕਵੀ ਨੇ ਪੀ ਚਿੰਬਰਮ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ 'ਬਦਲਾਖੋਰੀ' ਦੇ ਲਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਰਸਾਇਣ ਤੇ ਖਾਦ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹੋ ਦੋਸ਼ ਭਾਜਪਾ 'ਤੇ ਮੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਸਿਆਸੀ ਬਦਲਾ ਹੀ ਲੈਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਐਨ.ਡੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕਾਰਜਕਾਲ 'ਚ ਹੀ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ।



# ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 31 ਅਗਸਤ 2019

## ਸੌਂਪੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਦਾਈਏ

ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ (ਭਾਜਪਾ) ਦੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਦੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਨੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਕੁਝ ਕੁ ਨੇ ਸਾਫ਼, ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਖਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਉਸ ਖੋਟੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਟੇਟ ਦੀਆਂ ਸਭ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ ਹੇਠ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਉਤੇ ਉਤਰ ਆਈ ਹੈ। ਅਗਸਤ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਝੰਬਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਖਦਸ਼ਾ ਜਾਹਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਫੈਸਲਾ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਲਗਾਤਾਰ ਆ ਰਹੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰੇਗੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਸੇ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਕੋਈ ਕੜੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 'ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ' ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਜੱਗ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ 'ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ' ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੈਸੀਅਤ ਹੈ! ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੱਟੜ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖਲਨਾਇਕ ਖੁਦ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਕਾਰੇ ਪਿਛੋਂ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਰਕੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਚੁੱਕਣੀਆਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀਆਂ ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵੀ ਆਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ, ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਬੜਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ ਨੂੰ ਘੜੀ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਐਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਹੱਦ ਉਤੇ ਜੰਗ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਡਟ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਬਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਉਚੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਉਹੀ ਮਸਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ ਬਾਰੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਦਸ਼ੇ ਸਿਆਸੀ ਫਿਜ਼ਾ ਅੰਦਰ ਛੱਡੇ ਗਏ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੰਜੀਦਾ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਉਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਵੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਵਾਛੜ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਸੁਨੇਹੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਵੀ ਭਖਾਈ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋਣ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਹੱਡੀ ਹੱਢਾਏ ਦਰਦ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਵੀ ਪਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਮੂੰਹ-ਜ਼ੋਰ ਸਿਆਸਤ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਦ ਛੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜ਼ਿਦ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦਿਆਂ-ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਤੋਂ ਸੂਬਾ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕ ਵੀ ਖੋਹ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸਿੱਧਾ ਕੇਂਦਰ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਉਤੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਕਾਬਜ਼ ਰਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਗਾਹੇ-ਬਗਾਹੇ ਕੇਂਦਰਵਾਦੀ ਰੁਚੀਆਂ ਤਹਿਤ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਪਿੜ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਇਸ ਤੋਂ ਦੋ ਕਦਮ ਅਗਾਂਹ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਹਰ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਦਰੜਨ ਦੀ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਇਸੇ ਨੀਤੀ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਭਖਾ ਕੇ ਸਿਆਸੀ ਫਿਜ਼ਾ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਪੰਜਾਬ ਬਾਰੇ ਨਵੀਂ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸਤਲੁਜ-ਯਮੁਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਵੀ ਦੇਖ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕੇਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਦੌਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਹੁਣ ਤਕ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਇਹੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਹਰ ਹੀਲਾ-ਵਸੀਲਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲੋਕ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਕਾਰਜ ਸੁਖਾਲਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਰੁਖ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਮਸਲੇ ਉਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲ ਧਿਰ-ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਲ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇਖੀ ਹੋਣ ਦੇ ਮਿਹਣੇ ਸ਼ੌਰੇਆਮ ਮਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਾਲੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਕਮੂਤੇ ਫਸ ਗਏ ਹਨ। ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਪੇਟਾ ਮਾਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਅੱਜ ਤਕ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਮੰਗਾਂ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ ਮੰਨਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰਵਾਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਖੋਰਾ ਹੀ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਦੋਂ-ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਕੇਂਦਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹ ਮੱਚਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨਿੰਗਰ ਰੋਲ ਨਿਭਾਏਗੀ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਅੰਦਰ ਫੈਲ ਰਹੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਬੁਰਫਾਗਰਦੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਠੱਲ੍ਹ ਪਵੇਗੀ, ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਮਿਸਾਲੀ ਜਿੱਤ ਨੇ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਇਸ ਰਾਹ ਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ ਨੱਕਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੱਕੇ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਹੱਲ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਹੱਥਲਾ ਮਾਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ।

### ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

#### ਹੰਕਾਰੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰੇ!

ਆਈ ਚੱਲਦੀ ਰੀਤ ਇਹ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ, ਫੁੱਟ ਪਾਇ ਕੇ ਰਾਜ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ।  
ਪੁੱਠ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਜੋਸ਼ ਦੀ 'ਬਹੁਤਿਆਂ' ਨੂੰ, ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਡਰਾਉਣ ਵਾਲੀ।  
'ਧਾਰਾ' ਝੱਟ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਸ ਹੁੰਦੀ, ਉਠਦੀ ਨਾਬਰੀ ਫੱਟ ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੀ।  
ਉਚੀ 'ਰਾਗਣੀ' ਹੋਰ ਹੀ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਅਸਲੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤਾਈਂ ਭੁਲਾਉਣ ਵਾਲੀ।  
ਝੌਂਡੀ ਪਿੱਟ 'ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ' ਦੀ, ਕਰੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਲੁਕਾਉਣ ਲਗਦੇ।  
ਭਾਂਬੜ ਬਾਲਦੇ ਅੱਗ ਦੇ ਆਪ ਪਹਿਲੋਂ, ਮਗਰੋਂ ਤੇਲ ਦੇ ਨਾਲ ਬੁਝਾਉਣ ਲਗਦੇ!

# ਸੁੱਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ ਜਾਤ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ?

## ਜਵਾਹਰੇਵਾਲਾ ਕਾਂਡ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਦਿਆਂ

ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਕੋਹੜ ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਤਾੜੇ ਅਤੇ ਨਿਮਾਣੇ ਦਲਿਤ ਲੋਕ ਆਮ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ, ਸੰਦ-ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਵਾਹੀ-ਵਸੀਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਬਣਦੇ ਹੱਕ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵਸੀਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਕੁਚਲ ਦੇਣ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਗਰੂਰ ਅਤੇ ਬਰਨਾਲਾ ਜਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਘੋਲ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਇਹੀ ਹੈ। ਲੰਬੀ 13 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਜਿਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜਵਾਹਰੇਵਾਲਾ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਕਾਂਡ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇਸ ਮਾਰਮਿਕ ਹਕੀਕਤ ਬਾਰੇ ਖੁਲਾਸਾ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਲਫ਼ਮਣ ਸਿੰਘ ਸੇਵੇਵਾਲਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਿੱਧਿਆਂ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਬੋਲੀ- 'ਜੱਟੀ ਪੱਚੀਆਂ ਮੁਰੱਬਿਆਂ ਵਾਲੀ, ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਕੁਰਸੀ' ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੇ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਅਰਥ ਸਮੋਈ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੋਲੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ 'ਚ ਵੱਡੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਢੇਰੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਸ ਰ ਕ ਾ ਰ - ਦਰਬਾਰੇ ਪੁੱਗਤ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਹੈਸੀਅਤ, ਓਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦੇ



ਲਫ਼ਮਣ ਸਿੰਘ ਸੇਵੇਵਾਲਾ

ਗਲਿਆਰਿਆਂ 'ਚ ਵਕਅਤ ਤੇ ਪੁੱਗਤ; ਯਾਨੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕੁਰਸੀਆਂ ਨੇ। ਸੱਥਾਂ 'ਚ ਵੀ ਤੇ ਥਾਣੇ, ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਵੀ।

ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਡਾ. ਸਵਾਮੀਨਾਥਨ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਆਰਥਿਕ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਗਿੱਧਿਆਂ 'ਚ ਪੈਂਦੀ ਇਹ ਬੋਲੀ 'ਹੱਥ ਸੋਚ ਕੇ ਗੰਦਲ ਨੂੰ ਪਾਈਂ ਨੀ, ਕਿਹੜੀ ਐਂ ਤੂੰ ਸਾਗ ਤੋੜਦੀ' ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗ ਦੀ ਬੇਵਕਅਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜਵਾਹਰੇਵਾਲਾ ਵਿਖੇ 13 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਵਾਪਰੇ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਨੋਟਿਓਂ ਤੱਕਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚਲੀ ਸਚਾਈ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਸਰਪੰਚ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਪੰਚਾਇਤੀ ਕੰਮ ਕਾਜ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਰੱਫੜ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵੱਡੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਇਹ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਪਾਛੂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਰਪੰਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਚੱਲੇ ਪਰ ਸਰਪੰਚ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਕੁਝ ਦਲਿਤ ਪਰਿਵਾਰ ਇਸ ਦਖਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ।

ਬਸ! ਇਹੀ ਗੱਲ ਮੁਰੱਬਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਤੌਹੀਨ ਬਣ ਗਈ। ਉਹ ਦਲਿਤ ਸਰਪੰਚ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ 'ਤੇ ਉਤਰ ਆਏ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲੀਡਰਾਂ, ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਤੁਤ ਦੇ ਕਰੋਬਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦਲਿਤ ਬਸਤੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬੰਦਕਾਂ, ਪਿਸਤੌਲਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਇਸ ਟੋਲੀ ਨੇ ਦਲਿਤ ਬਸਤੀ 'ਚ ਮਗਨਰੋਗਾ ਤਹਿਤ ਗਲੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾਗ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਪਲਾਂ ਛਿਣਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦਲਿਤ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕਿਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭਰਜਾਈ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਜੀਅ ਜ਼ਖਮੀ ਵੀ ਹੋ ਗਏ।

ਇਸ ਦੋਹਰੇ ਕਤਲ ਕੇਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲੀਡਰ ਸਮੇਤ 12 ਜਣਿਆਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਕੌਤਾ ਅੱਕ ਤਾਂ ਚੱਬਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਪਰ ਦੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀਆਂ ਦੀ

ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਘੋਸਲ ਵੱਟ ਲਈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪੁਲਿਸ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਦਬਾਅ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਕੇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਣੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ 14 ਤੋਂ 22 ਜੁਲਾਈ ਤਕ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿਖੇ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਕਸਰ ਮੌਜੂਦ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਨਾਲ ਕਈ ਬੈਠਕਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਰਪੰਚ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਕਦੇ ਤਵੱਜੋ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਅੱਗੇ ਖੁਦ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੀਆ ਪਿਆ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੁਲਜ਼ਮ ਧਿਰ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਕੋਲ ਵੱਡੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਆਸਰੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ

**ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਜਾਂ ਘੱਟ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਰੱਬਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਧੱਕੇ, ਦਾਬੇ ਤੇ ਜਬਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਚੇਤਨ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਔਰਤਾਂ, ਦਲਿਤ, ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਤੇ ਬੁੜ੍ਹ ਜ਼ਮੀਨੇ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਸਾਂਝੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਘੋਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਾਇਦਾਦ ਤੇ ਸੰਦ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਥਾ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।**

ਮਿਲੇ ਰੁਤਬੇ ਅਤੇ ਉਚ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਸੂਖ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਵੱਡੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕੀ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਜਗੀਰ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਬਲ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ। ਉਂਜ ਤਾਂ ਉਹ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਲਤਾੜੇ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਰਜਾ ਪੁਗਾਉਣ ਦਾ ਨਿੱਕੇ ਤੋਂ ਨਿੱਕਾ ਕਦਮ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਲਈ ਪੰਚ, ਸਰਪੰਚ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਇਸ ਵਰਗ ਦੀ ਹੋਣੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਸਗੋਂ ਅਜਿਹੇ ਰੁਤਬੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰਾਵਰਾਂ ਅਧੀਨ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਪੁੱਗ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਜਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕੀਤਾ ਕਾਰਜ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕਾ-ਦੁੱਕਾ ਦਲਿਤ ਪਰਿਵਾਰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਚੰਦ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਾ ਸੁੱਖ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰੁਤਬੇ ਇਸ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗ ਦੀ ਸਰਕਾਰੇ-ਦਰਬਾਰੇ ਪੁੱਗਤ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹੀ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅੰਦਰ ਸਰਦਾਰੀ ਪੁੱਗਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਚੋਣ ਜਿੱਤੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ।

ਇਸ ਪੀੜਤ ਦਲਿਤ ਧਿਰ ਦੇ ਵੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਅੱਗ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲੀਡਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਅੱਖੀ ਘੜੀ ਵੀ ਬਾਤ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੀ, ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਸੰਦ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਇਸ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਦਲਿਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹੋਜ ਨਕਲੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਵੱਡੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਕੰਗਰੋਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਹਬ-ਦਾਬ ਤੋਂ ਆਰਥਿਕ ਦਾਬੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਲਿਤਾਂ, ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੀੜਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਧਿਰ ਲਈ ਇਨਸਾਫ਼ ਲਈ ਵਿੱਢੇ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਚ ਕੁਝ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ ਕੌਨਾ ਲਾਉਣਾ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਜਿਥੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਸ਼ਕਤੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਜਾਤ ਪਾਤ ਰੰਗਤ ਦੇ ਕੇ ਜਾਤੀ ਵੰਡ ਪਾਉਣ ਦੇ ਮਨਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖੋਰਾ ਲਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਬਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਜਾਂ ਘੱਟ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਰੱਬਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਧੱਕੇ, ਦਾਬੇ ਤੇ ਜਬਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਚੇਤਨ ਤੇ



ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਔਰਤਾਂ, ਦਲਿਤ, ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਤੇ ਬੁੜ੍ਹ ਜ਼ਮੀਨੇ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਸਾਂਝੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਘੋਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਾਇਦਾਦ ਤੇ ਸੰਦ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਥਾ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਵਾਹਰੇਵਾਲਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਥੇਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੇ ਹੀ ਸਭ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਈ ਅਹਿਮ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸੀਖਾਂ ਪਿੱਛੇ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਹੈ।

ਇਹ ਘਟਨਾ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਨੂੰ ਪੰਚਾਇਤੀ 'ਚ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੇ ਕੇ ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚਿਤਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੁੱਚਾ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਹੀਣੇ



# ਭਗਵੇਂ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦਾ ਝੂਠ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੱਚ

ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਹਸਤੀ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਲਈ 4 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਹੀ ਪੂਰੀ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਜੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਰੋਕਾਂ ਲਾਈਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਭਿਣਕ ਪੈਂਦੇ ਸਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਕਰਫਿਊ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਰਜ਼ੀ ਢਿੱਲ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਲ ਅਤੇ ਧੱਕਾ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦੇਣ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸਿਆਸੀ ਖਿਆਲਾਂ ਵਾਲੇ ਐਸੇ ਆਗੂਆਂ, ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਫਰਮਾਨ ਦਾ ਮਾਮੂਲੀ

**ਝੂਟਾ ਸਿੰਘ**  
ਫੋਨ: +91-94634-74342

ਵਿਰੋਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਵੀ ਖਦਸ਼ਾ ਸੀ। ਮੁਕਾਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਾਮੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰਾਹਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਰੰਟ ਦੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਅਣਦੱਸੇ ਤਸੀਹਾ ਕੇਂਦਰਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿਚ ਡੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਇਹ 'ਹਮਲਾ' ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਫੌਜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਜੋ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਦਾ ਉਹ ਖੁੰਘਾਰ ਚਿਹਰਾ ਭੁੱਲਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹੀ ਕੁਝ ਹੁਣ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੰਜੀਦਾ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਹੁਤਾ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਮੀਡੀਆ ਸੱਚ 'ਤੇ ਪਰਦਾ

ਪਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕੌਂਸਲ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਪ੍ਰੈੱਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਦਮਨ 'ਕੌਮੀ ਹਿਤ' ਵਿਚ ਹੈ। ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਆਮ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਯਕੀਨਦਹਾਨੀਆਂ ਝੂਠ ਹਨ; ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਹਾਲਾਤ ਆਮ ਹਨ, ਫਿਰ ਫੌਜੀ, ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਐਨੇ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤੀ ਕਿਉਂ? ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਫਿਊ, ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਰੋਕਾਂ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੌਨ ਤੇ ਸੰਚਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬੰਦ ਕਿਉਂ ਹਨ। ਘਟਨਾਵਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾ-ਘਮਕਾ ਕੇ ਕੈਮਰਿਆਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਡਿਲੀਟ ਕਿਉਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਤੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਕੋਲ ਹਰ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਮੁੱਕਰਨਾ ਹੈ; ਪਰ ਇਮਾਨਦਾਰ ਮੀਡੀਆ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦਿਆਂ ਜੋ ਸੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਘ ਦੀ ਝੂਠ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਠਾਰਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੈਡੀਕਲ ਰਸਾਲੇ, ਬੀ.ਐਮ.ਜੇ. ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸੰਚਾਰ ਤੇ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਲਾਈਆਂ ਰੋਕਾਂ ਤੁਰੰਤ ਹਟਾ ਕੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਤਾਂ ਜੋ ਮਰੀਜ਼ ਬੇਰੋਕ-ਟੋਕ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰ ਸਕਣ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਮੈਡੀਕਲ ਰਸਾਲੇ 'ਲਾਂਸੈਟ' ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿਚ ਮੋਦੀ-ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਦੰਭ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਦਿਆਂ ਸਖਤ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਲੋੜ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਲੰਮੇ ਟਕਰਾਓ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਜ਼ਖਮਾਂ 'ਤੇ ਮਲੂਮ ਲਾਈ ਜਾਵੇ, ਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਾ ਅਤੇ ਬੇਗਾਨਗੀ ਵੱਲ ਧੱਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਇਸ ਘੋਰਾਬੰਦੀ ਵਿਰੁਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕ ਅੱਗੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੰਡਨ ਸਣੇ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕਰਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨਾਲ ਇਕਮੁੱਠਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੌ

ਤੇ ਉਪਰ ਦਲਿਤ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਕੇਰਲ ਤੋਂ ਜਾਗਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਫਸਰ ਕੰਨਨ ਗੋਪੀਨਾਥਨ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਘਾਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਪ੍ਰੀਖਿਆ 'ਚ ਅੱਵਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸ਼ਾਹ ਫੈਜ਼ਲ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਡੱਕਣਾ ਵੀ ਹੈ। ਮੁਕੰਮਲ ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਦੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨਾਲ ਦਰਿਦਰੀ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਦਕਿ 4 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫੌਜੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਚ ਖੋਲ ਰਹੇ ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਧੂੰਆਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲੇ; ਤਾਂ ਜੁ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸਮਾਜ ਇਸ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕ ਹਰ ਸੰਭਵ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਵਿਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਪਹਿਰੇ ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਛਾਪੇ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਫੌਜੀ ਵਾਹਨ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਣ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਖਬਰ ਏਜੰਸੀ 'ਰਾਇਟਰਜ਼' ਦੀ ਹਾਲੀਆ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਹਸਪਤਾਲਾਂ- ਸ਼ੇਰੋਕਸ਼ਮੀਰ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ 5 ਤੋਂ 21 ਅਗਸਤ ਦਰਮਿਆਨ ਪੈਲਟ ਗੰਨਾਂ ਅਤੇ ਅੱਬਰੂ ਗੈਸ ਦੇ ਗੋਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਛੜ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ 152 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਖਬਰ ਏਜੰਸੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਰੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤਕ ਮਹਿਦੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਜਿਥੇ ਵੀ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਾਲ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਗਵੇਂ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਰਾਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਉਸ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹਰ ਹਰਬਾ ਵਰਤਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਖਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਫਰਮਾਨ ਵਿਰੁਧ ਸਾਂਝਾ ਰੋਸ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ

ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੰਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅੰਧ-ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅਨਸਰਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਬਰਾਬਰ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕੀਤਾ। ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ. ਪੱਖੀ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਇਸ ਹਰਕਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸ਼ਹਿ ਸੀ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੰਗ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਨਸਰਾਂ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਨੁਪ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਜਾਨੋਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਤਾਕਤਾਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਜਾਗਰੂਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਜ਼ਦਾ ਕਰਕੇ ਖਾਮੋਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਭਗਵੇਂ ਕੈਂਪ ਦੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਕਾਰਿਆਂ ਵਿਰੁਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। 5 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਹੀ ਸੈਂਟਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿਚ ਖੱਬੇਪੱਖੀ, ਦਲਿਤ, ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਆਮ ਇਕੱਠਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੈਂਪਸ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਸਟਲਾਂ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਅਧਿਅਪਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪਾਬੰਦੀ ਅਸਫਲ ਬਣਾ ਕੇ ਕੈਂਪਸ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਉਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਰੈਡੀਕਲ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਰੁੱਪ ਸਰਗਰਮ ਹਨ ਉਥੇ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੋਕਾਂ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹਨ। 11 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਯੂ.ਪੀ. ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਰੈਮਨ ਮੈਗਸਾਸੇ ਇਨਾਮ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਸਮਾਜੀ ਕਾਰਕੁਨ ਸੰਦੀਪ ਪਾਂਡੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਰੁੰਧਤੀ ਧਰੂ ਨੂੰ ਲਖਨਊ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਗਾਂਧੀ ਪੀਸ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਕੁਮਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਖਿਲਾਫ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਉਤੀਸਾ ਵਿਚ ਦੋ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਧਾਰਾ 370 ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਗੈਰਜਮਹੂਰੀ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਕਸ਼ਮੀਰ

ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਹਮਲਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਵੈਨਿਰਣੇ ਦੇ ਹੱਕ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਰੈਡੀਕਲ ਖਿਆਲਾਂ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ। 'ਮੁੱਖਧਾਰਾ' ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। 9 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਸੀ.ਪੀ.ਐਮ. ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸੀਤਾਰਾਮ ਯੈਚੁਰੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡੀ.ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਹੀ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਉਥੋਂ ਹੀ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 24 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਸਮੇਤ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਟੀਮ ਕਸ਼ਮੀਰ ਘਾਟੀ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਨੂੰ ਡਰ ਸਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਸਣੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੋਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ। ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀ ਰਾਅ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸਪੈਸ਼ਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਏ.ਐਸ. ਦੁੱਲਟ ਨੇ ਵੀ ਸਾਫ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬੇਗਾਨਗੀ ਵਧੇਗੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਮਸਲਾ ਦੇ ਹਫਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮਾਹਰ ਦੁੱਲਟ ਵੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਗ਼ਾਵਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਜਿੱਤ ਕੇ ਹੀ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ. ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੀ ਜਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨਹੀਂ। ਦੇਰ-ਸਵੇਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਟਾਉਣੀਆਂ ਹੀ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਉੱਤਕ ਕਸ਼ਮੀਰ ਘਾਟੀ ਵਿਚ ਖੋਲ ਰਿਹਾ ਰੋਹ ਦਾ ਲਾਵਾ ਕੂੜ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ। 21 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨੇ ਖੁਦ ਪਹਿਲ ਕਰਕੇ ਕੰਨੋ-ਕੰਨੀ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ 'ਪੀਪਲਜ਼ ਕਰਫਿਊ' ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਆਵਾਜਾਈ, ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਦ ਰੱਖੇ ਗਏ। ਇਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਆਪਕ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਦਸਤਕ ਹੈ।

ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਐਨ.ਡੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਦਲਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੇ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦੋ ਢੰਗ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕਤਾ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਾਜ਼ਬੀਅਤ ਘੋਖਣਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਉਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸੋਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਸਲ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਸੁਭਾਅ ਪੱਖੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕਰ ਕੇ ਰਸਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਵਧੇਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਕੁਝ ਇਖਲਾਕੀ ਆਯਾਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸਕ

**ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ**

ਇਕਰਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਕੁਝ ਇਕਰਾਰ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸੁਬੋ ਨੂੰ ਭਾਰਤ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕਤਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਾਜ਼ਬੀਅਤ ਬਾਰੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ ਲੜਾਈ ਹੋਣ ਦੇ ਪੂਰੇ ਆਸਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਬਦਲਣ ਬਾਰੇ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਦਿੱਤੀ ਤਕਰੀਰ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਆਸ ਲਾਉਣਾ ਕਾਫੀ ਲੁਭਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵੱਧ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਤੁਲ ਅਸਲ 'ਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਅਹਿਮ ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲ, ਭਾਵ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਪਿੱਛੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਅਸਰਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸੋਧ

## ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੀ ਸਿਆਸਤ

ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਉਸ ਸੂਰਤ 'ਚ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗੀ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਫੈਸਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ 'ਚ ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਲਈ ਭਾਰੀ ਝਟਕਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਆਰਜ਼ੀ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਪਿੱਛੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਹ ਪਾ ਕੇ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਭਾਰਤ ਬਾਰੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸੱਵਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਸੀ ਅਜਿਹੇ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਤਸੱਵਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਤਾਲਮੇਲ ਵਾਲੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖਿੱਤਿਆਂ ਕੋਲ ਵੱਧ ਅਖਤਿਆਰ ਹੋਣ। ਇਸ ਤਸੱਵਰ ਨੂੰ 1946 ਵਿਚ ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਚਿਤਰਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਇਸ ਸਮਝ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਹਕੂਮਤ ਨੇ 1857 ਵਿਚ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਚ ਲੈਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਸਦਕਾ ਇਹ ਇਲਾਕੇ ਪੱਖੋਂ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਮੁਲਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਉਹ ਖਿੱਤੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇਕ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਗੇੜ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਬਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਬਣਤਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਦਮਨ ਉਤੇ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਭੂਗੋਲਿਕ ਬਣਤਰ 'ਚ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਵਸੇ ਸਨ, ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ, ਭਾਸ਼ਾਈ, ਨਸਲੀ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਆਧਾਰਾਂ

'ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸ਼ਾਸਨ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਤਰਕ ਸੰਗਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਤਰਜ਼ ਹੀ ਢੁਕਵੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਵੰਨ ਸਵੰਨਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ। ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਤਸੱਵਰ ਇਸ ਵੰਨ-ਸਵੰਨੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਗਾੜਾਂ ਕਾਰਨ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਭਾਵ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਇੱਕਮੁੱਠ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਗਲਬਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਇਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਤਾਕਤ ਦੇਣਾ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ-ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਹਿਜ਼ ਕੁਝ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ-ਜੁਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਸੀ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਦੋਂ ਸਿਸਟਮ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਬਣਤਰ ਦੀ ਦੋ ਆਜ਼ਾਦ ਮੁਲਕਾਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਵੰਡ ਹੋ ਗਈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਸ਼ਾਸਨ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਸਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਏਕਤਾ ਦੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਦੀ ਝੂਠੀ ਸਿਰਜਣਾ। ਵਾਅਦਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਝੂਠਾ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਝੂਠ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਬਣੀ ਹੋਈ ਬਣਤਰ ਵਿਚਲੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਵਿਗਾੜ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਅਤੇ 1971 ਵਿਚ ਬੰਗਲਾ ਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ 1947 ਵਿਚ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੰਡ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚਲਾ ਸੋਚ ਦਾ ਪੈਂਡੁਲਮ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ

ਝੁਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੇ ਤਸੱਵਰ ਤੋਂ ਬੜੀ ਦੂਰ ਚਲ ਗਿਆ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਜਾਂ ਘੱਟ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਆਖੀਏ ਤਾਂ 'ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਕ ਉਸਰ ਰਹੇ ਰਾਸ਼ਟਰ' ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਹਿਮੀਅਤ ਮਿਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਤਸੱਵਰ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਖੂਬੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਜਦੋਂਕਿ ਇਹ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਤਸੱਵਰ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾ ਤਸੱਵਰ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਢਾਂਚਾ ਉਸਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹੇ ਡਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਇਕਮੁੱਠ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ (ਕੌਮੀਅਤ) ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਟੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਉਦੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਭਾਸ਼ਾਈ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੁਜਰਾਤ, ਤਾਮਿਲ ਨਾਡੂ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਅੰਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਆਦਿ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਸਿਰ ਚੁੱਕਣ ਲੱਗੇ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਚੱਲੀਆਂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਜਨਤਕ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਕਾਰਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਖਰ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਇੰਜ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਪੀਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ

ਵੱਧ ਵਿਰੋਧ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ੀ ਸੁਬੇ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਖਰ ਬਹੁਭਾਸ਼ੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ੀ ਸੁਬਾ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਬਣੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਜਨਨ ਹੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪੁਨਰਗਠਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਅਜੋਕੀ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ, ਭਾਵ ਜਨ ਸੰਘ ਵੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸੇ ਵਜ੍ਹਾ ਤੋਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਬੁਨਿਆਦ ਉਤੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਇਕਮੁੱਠ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਲਈ ਖਤਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹੋ ਉਹ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜਨ ਸੰਘ ਵਲੋਂ ਮੁੱਢ ਕਦੀਮ ਤੋਂ ਹੀ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖਾਸ ਰੁਤਬੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਾਲਾਤ ਕਾਰਨ ਇਸ ਲਈ ਹਾਮੀ ਭਰੀ ਸੀ। ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਬੱਸ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਉਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦੋਹਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਇਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ। ਡੂੰਘੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਜਮਾਈ ਬੈਠੇ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੁਝ ਮੋਹਰੀ ਆਗੂਆਂ ਜਿਵੇਂ ਜਥੇਤਰਦਿਤਿਆ ਸਿੰਧੀਆ, ਜਨਾਰਦਨ ਦਿਵੇਦੀ, ਭੁਵਨੇਸ਼ਵਰ ਕਾਲਿਤਾ ਆਦਿ ਨੇ ਬੇਇੱਜ਼ਕ ਹੋ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਰੇ ਇਸ ਕਦਮ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।



# ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਤੇ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਦੇ ਨਾਮ

**ਬਰੈਂਪਟਨ, ਕੈਨੇਡਾ (ਡਾ. ਝੰਡ):** ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਿਰਮੌਰ ਸ਼ਾਇਰ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਬਾਰੇ ਦਿਲਚਸਪ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਤੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗੀਤਮਈ ਸ਼ਾਮ ਲੰਬੀ 17 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਇਥੇ 'ਰੇਜ਼ ਬੀਏਟਰ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਮ 6 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ ਦੇ 10 ਵਜੇ ਤੱਕ ਹੋਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪਾਤਰ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਰਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਡਾ. ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰੌਚਕ ਸੁਆਲਾਂ ਅਤੇ ਪਾਤਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਜੁਆਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਨੇ ਪਦਮਸ਼੍ਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਨੂੰ 'ਲੋਕ-ਮਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਇਰ' ਤੇ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਮਾਊਂਟ ਐਵਰੈਸਟ' ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਪਨ, ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪਰਵਾਸ, ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਤੇ ਪਿਛੋਕੜ, ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਯਾਦਾਂ, ਵਿਆਹੁਤਾ-ਜੀਵਨ, ਗਜ਼ਲਾਂ ਤੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਬਿਰਖਾਂ ਦੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਕਈ ਸੁਆਲ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਡਾ. ਪਾਤਰ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ

ਹਨੇਰਾ ਜਰੇਗਾ ਕਿਵੇਂ' ਆਦਿ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਿਰਖਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੁੱਤੇ-ਸਿੱਧ ਹੀ ਆ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਵਿਚ ਰੁੱਖਾਂ ਹੇਠੋਂ ਲੰਘਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਨੂੰ



ਤੱਕਿਆ ਅਤੇ ਲੁਪਿਆਣੇ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕਚਹਿਰੀ ਨੇੜਿਉਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਉਥੇ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚਲੇ ਉਚੇ-ਉਚੇ ਰੁੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪਈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਂਗ ਜਾਪੇ।

ਡਾ. ਪਾਤਰ ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਿਅਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ

ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਪੈਦਾ ਨਾ ਫਿਰ ਇਹ ਅੱਜ ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ।

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਚੱਲਦੀ ਏ ਇਕ ਗੁਫਤਗੂ, ਜਿੱਥੇ ਪੁਰਖੇ ਤੇ ਵਾਰਿਸ ਹੋਵਣ ਰੂ-ਬਰੂ। ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਫਰਮਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਝ ਗਜ਼ਲਾਂ ਤਰਨਮ ਵਿਚ ਗਾਈਆਂ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਬਾਪ ਦੇ ਸੱਤ-ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਗੜਵੀ 'ਚ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਦੇ ਉਸ 'ਕੁੰਭ' ਵਿਚ ਬਾਪ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸੁੱਟੇ ਗਏ ਸਿੱਕੇ ਅਤੇ 1996 ਦੀ ਕੋਲੰਬੀਆ ਫੋਰੀ ਦੌਰਾਨ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਸੁਣਾਈ ਕਵਿਤਾ 'ਮਾਂ' ਜਿਸ ਦਾ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਇਕ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਲਿਖੀ ਕਵਿਤਾ 'ਜਾਦੂਗਰ' ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਵੁਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਉਪਕਾਰ ਸਿੰਘ, ਹੋਣਹਾਰ ਸਪੁੱਤਰ ਮਨਰਾਜ ਪਾਤਰ ਅਤੇ ਮੋਹਸਿਨ ਸ਼ੌਕਤ ਅਲੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੁਰੀਲੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਾਸਟਰ ਨਦੀਮ ਅਲੀ ਦੇ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵਿਲੱਖਣ ਅੰਦਾਜ਼

ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ (ਰਜਿ.) ਟੋਰਾਂਟੋ' ਅਤੇ ਆਰ. ਬੀ. ਸੀ. ਦੇ ਅਵਾਰਡ ਜੇਤੂ ਸੀਨੀਅਰ ਮੌਰਟਗੇਜ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ



ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਲੀ ਕਿੰਗ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰੋ. ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ, ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸਿਰਮੌਰ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਡਾ. ਵਰਿਆਮ

ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ (ਰਜਿ.) ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ 'ਕਰਾਉਨ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ' ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਰਾਜਪਾਲ ਹੋਠੀ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਵਪਾਲ ਹੋਠੀ, ਬਣਨੀਤ ਅਮਲੋਹ, ਦਿਲਪ੍ਰੀਤ

ਜੌਹਲ ਅਤੇ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਝੰਡ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਸੁਰਮਈ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਟੋਰਾਂਟੋ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਮੀਡੀਆਕਾਰ 'ਪ੍ਰਾਈਮ ਏਸ਼ੀਆ' ਟੀ. ਵੀ. ਦੇ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਸੀਰਤ' ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਸੁਪਨ ਸੰਧੂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਬੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਈ।



ਨਾਲ ਕਲਾਤਮਿਕ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ। ਸੁਆਲਾਂ-ਜੁਆਬਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦਿਲਚਸਪ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੌਰਾਨ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਨੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਿਆਂ ਸੂਤਰਧਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਈ।

ਡਾ. ਪਾਤਰ ਨੇ ਸੁਰਮਈ ਦੌਰ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ 'ਕੋਈ ਡਾਲੀਆਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹਵਾ ਬਣ ਕੇ' ਤੇ 'ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਤਾਂ

ਕੁਝ ਸਨ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਮੈਂ ਸਵਾ ਲੱਖ ਹੋ ਗਿਆ।

ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਦਿਲ ਜੇ ਸੁਬਦਾਂ ਵਿਚ ਯਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ,

ਵਿਚ ਗਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਖੂਬ ਮਾਣਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਦਾਦ ਦਿੱਤੀ। ਤਿੰਨਾਂ ਗਾਇਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਤਰ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਦੌਰ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨਰਾਜ ਪਾਤਰ ਦੇ ਗਾਏ ਗੀਤ 'ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੱਚ ਦਾ ਗਲਾਸ ਟੁੱਟਿਆ' ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਖੱਟੀ।

## ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ (ਐਸ.ਐਫ.ਜੇ.) ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਸ.ਐਫ.ਜੇ. ਨੂੰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਐਲਾਨਿਆ ਸੀ ਤੇ 10 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਹੁਣ, ਐਸ.ਐਫ.ਜੇ. ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਐਸ.ਐਫ.ਜੇ. ਨੂੰ ਇਸ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਤਾਮੀਲ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਗਠਨ ਆਪਣੇ ਇਤਰਾਜ਼/ ਜਵਾਬਦਾਅਵਾ ਅਗਲੀ ਪੇਸ਼ੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਖਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 7 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਐਨ. ਪਟੇਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਇਸ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸ.ਐਫ.ਜੇ. ਨੂੰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਗਠਨ ਐਲਾਨਣ ਲਈ ਕੀ ਢੁਕਵੇਂ ਕਾਰਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਐਸ.ਐਫ.ਜੇ. ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਸਾਹਮਣੇ 20 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।



## ਫਰੈਂਡਜ਼ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ

## ‘ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ, ਮੇਰਾ ਪੰਜਾਬ’

### ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ-ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨਾਲ ਲਬਾਲਬ ਪਿੰਡ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਫੀਸਦ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤਿ ਦੇ ਗਰੀਬ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੋਣਹਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉਚ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਵਸੀਲੇ ਨਹੀਂ ਜੁਟਾ ਸਕਦੇ। ਵਿਧਵਾਵਾਂ, ਔਲਾਦਹੀਣ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਅਤੇ ਅੰਗਰੀਣਾਂ ਦਾ ਨਿਤ ਦਿਨ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਜਦੋਜਹਿਦ ਕਰ ਰਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਲੋਕ ਆਮ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਿਸਟਮ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ।

ਫਰੈਂਡਜ਼ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵੱਸੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇਵਾਰ ਮਾਲੀ ਮਦਦ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਰੀਬ 40 ਪਿੰਡ ਅਪਨਾਏ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਜਾਂ ਅਪਨਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਹਨ। ਮਦਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਇੰਜ ਹਨ:

- \* 80 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵਿਧਵਾਵਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਜੇ ਵੀ ਦਿਹਾੜੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ।
- \* 45 ਸਾਲ ਦੀ ਇਕ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਤੇ ਬੇਜ਼ਮੀਨੀ ਔਰਤ ਆਪਣੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਛੋਟੀਆਂ ਧੀਆਂ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 2 ਅੰਗਰੀਣ ਹਨ) ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਲਈ ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- \* ਇਕ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਵਿਧਵਾ, ਜੋ ਪੋਲੀਓ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਪਾਲ ਰਹੀ ਹੈ।
- \* ਇਕ ਲੋੜਵੰਦ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਮੁਟਿਆਰ ਕੁੜੀ ਦੀ ਮਾਸਟਰਜ਼ ਡਿਗਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।
- \* ਇਕ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਅਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਜੋੜੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਬੱਚਾ ਲਗਭਗ ਜੋਤਹੀਣ ਹੀ ਜਨਮਿਆ ਹੈ।

**ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਤਰਜੀਹ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:**

- \* ਪਿੰਡ ਜਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾਗੀਣ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਹੁਨਰ ਸਿਖਾਉਣ ਖਾਤਰ ਕੰਪਿਊਟਰ/ ਸਿਖਲਾਈ ਸੈਂਟਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਪਿੰਡ ਹੁਣ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ ਹੈ।
- \* ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਰੀਚਾਰਜਿੰਗ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਚਿੱਕੜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਘਰਾਂ 'ਚ ਸੌਕ ਪਿਟ ਵਾਟਰ ਰੀਚਾਰਜਿੰਗ ਸਿਸਟਮ (ਜਲ ਰੀਚਾਰਜਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਵਾਲਾ ਟੋਆ) ਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।
- \* ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਮੋਰਿੰਗਾ ਪੌਦੇ ਮੁਫਤ ਲਾਉਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਲਈ 95 ਫੀਸਦ ਖਰਚਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਸਹੀ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਅਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫੰਡ ਲਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕਈ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਢੰਗ ਤਰੀਕਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਰਾਹ ਦਸੇਰਾ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਦਾਨੀ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦਾਨੀਆਂ ਦਾ 100 ਫੀਸਦੀ ਪੈਸਾ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਤੱਕ ਸਿੱਧਾ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਥਾ ਫੰਡ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਆਪਣਾ 'ਪਿੰਡ' ਅਪਨਾਉ। ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਬਣੋ। ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ, ਫੋਨ: 630-802-2179

www.friendsofpunjabfoundation.org



# 'Current Parbandhak Committee Slate'

invites you and your family & friends to  
**MEET & GREET EVENT**

**‘ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸਲੇਟ ’**

ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰੋ।

We request your presence to meet our candidates & participate in a  
**'Question & Answer' Session**

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਚ' ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੋ ਅਤੇ  
**ਸਵਾਲ ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਵੋ।**

Date: September 08, 2019 (the Sunday), Timing: 7: 00 PM to 10: 00 PM

Venue: Unifi Event Center (Back side of Walmart), 765 Story Rd., San Jose, CA 95122

————— Please reach by 7:00 PM. Appetizers & Dinner will be Served. —————

## Our Candidates:



Sukhdev Singh Bainiwal  
ਸੁੱਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਵਾਲ



Dr. Gurinder Pal Singh  
ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ



Bhupindar (Bob) S.Dhillon  
ਭੁਪਿੰਦਰ (ਬੌਬ) ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੌਂ



Harderv Singh Takhar  
ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੱਖਰ



Rajinder Singh Manger  
ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਗਰ



Sohan Singh Dhanota  
ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਧਨੌਤਾ



Pritam Singh Grewal  
ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ



Surjit Singh Bains  
ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ



Kirpal Singh Atwal  
ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ



Bahadur Singh Deol  
ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੌਂ



Narinder Kaur Maheru  
ਨਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਮਹੇਰੂ



Narinderpal Singh  
ਨਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ



Dr. Balbir Singh Bains  
ਡਾ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ



Dharam Singh  
ਧਰਮ ਸਿੰਘ



Harparminder S. Powar  
ਹਰਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਵਾਰ



Gurbux Singh Dhillon  
ਗੁਰਬੁੱਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੌਂ



Kuldip S. Shergill  
ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ



Gurpreet Singh Sethi  
ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇਠੀ



Dr. Harjinder Singh Ladhar  
ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੱਦਾਰ



Pritpal Kaur  
ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕੌਰ



Sharanjit K. Bhandal  
ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਬੰਡਾਲ

RSVP: Bhupinder (Bob) S. Dhillon & Sukhdev S. Bainiwal | Email: [Bainiwal@sbcglobal.net](mailto:Bainiwal@sbcglobal.net) | Phone: 408-421-9463



# ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੈਨ ਹੋਜੇ (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ)

## ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ



## ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸਲੇਟ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹਮਾਇਤ

ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ, ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਰਾਂ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਣ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਅਸੀਂ ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਬਹੁਤ ਸੂਝਵਾਨ, ਇਮਾਨਦਾਰ, ਸਹਿਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਤਨ, ਮਨ ਅਤੇ ਧਨ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਮਨੋਰਥ ਹੈ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੈਨ ਹੋਜੇ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਵਲ ਲੈ ਜਾਣਾ।

ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨੌਰਥ ਹਾਲ ਅਤੇ ਸਾਊਥ ਹਾਲ ਨੂੰ ਦੋ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮੰਗੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲ ਦੇ 700 ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਲਾਸਾਂ ਲਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਵਧ ਰਹੇ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਖਰਚਾ ਬਚਾਉਣ/ਗੁਰੂ ਘਰ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮਿਆਦ 2 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 4 ਸਾਲ ਅਤੇ ਕੋਰਟ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮੰਗੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਿਸਟ ਚੋਣ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 45 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇਹ ਸੂਝਵਾਨ ਅਤੇ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ ਸੋਚ ਸਦਕਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਸੀਂ ਸਮੂਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ:

\*ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੈਂਕ ਬੈਲੈਂਸ 2.1 ਮਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ (ਹਰ ਮਹੀਨੇ 60,000 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਕਿਸ਼ਤ ਵੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ)। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲੋਨ 3 ਮਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ।

\*ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਲਰ ਸਿਸਟਮ 1 ਮਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਵਿਚ ਖਰੀਦ ਲਿਆ

ਗਿਆ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਰੀਬ 250,000 ਡਾਲਰ ਹਰ ਸਾਲ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਖਰਚਾ ਬਚਦਾ ਹੈ।

\*ਹਰ ਸਾਲ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਆਡਿਟ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

\*ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮ ਵਧਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 31 ਰਾਗ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ, ਆਤਮ ਰਸ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ, ਖਾਲਸਾ ਦਰਬਾਰ ਕੀਰਤਨ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।



\*ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮਿਥੇ ਗਏ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਨਾਰਥ ਤੇ ਸਾਊਥ ਹਾਲ ਨੂੰ ਦੋ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਪਹਾੜੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਹੈਰੀਟੇਜ ਗਾਰਡਨ ਬਣਾਉਣਾ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਲੋਂ ਮਿਨੀ ਬਸ ਖਰੀਦ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਘਰੋਂ ਚੁੱਕਣਾ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਪਿਸ ਛੱਡ ਕੇ ਆਉਣਾ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ

ਲਗਦੀ ਸੜਕ ਛੋੜਦਿਆਂ ਰੋਡ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵੇ' ਰਖਵਾਉਣਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਕਮੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਇਹੀ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਵੀਂ ਬਿਲਡਿੰਗ 18 ਮਿਲੀਅਨ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ (ਯਾਦ ਰਹੇ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹੋਠੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਨਵੀਂ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਾਲ ਮਾਰਕ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਦੁੱਗਣੀ ਕੀਮਤ ਦੀ ਬਿਡ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ)। ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਨਿਸ਼ਠਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। **ਸਾਡੀ ਸਮੂਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੀਮਤੀ ਵੋਟ ਪਾ ਕੇ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋਰ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇ।**



# ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ - 22 ਸਤੰਬਰ 2019

## ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ



Sohan Singh Dhanota  
ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਧਨੋਤਾ

Pritam Singh Grewal  
ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

Surjit Singh Bains  
ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ

Kirpal Singh Atwal  
ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਠਵਾਲ

Bahadur Singh Deol  
ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ



Gurbux Singh Dhillon  
ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

Kuldip S. Shergill  
ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿਲ

Gurpreet Singh Sethi  
ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇਠੀ

Dr. Harjinder Singh Ladhar  
ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੱਦੜ

Pritpal Kaur  
ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕੌਰ

Sharanjit K. Bhandal  
ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਭੰਡਾਲ



ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ

ਜਗਦੀਪ ਅਤੇ ਪੰਮੀ ਕਪੂਰ

ਨਿੱਕੀ ਗਰੇਵਾਲ

ਕੁਲਜੀਤ ਕੌਰ ਮਠਾੜੂ

ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਠਾੜੂ

ਮਨਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੱਤ

ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ



ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਧਨੋਤਾ

ਭਾਈ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨਾਗਰਾ

ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ

ਗੱਜਣ ਸਿੰਘ

ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ ਰੇਖੀ

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਚਦੇਵ



ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ

ਬਲਜੀਵਨ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰੇਮਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਗਰਾ

ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ

22 ਸਤੰਬਰ 2019 (ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 8 ਵਜੇ ਤੱਕ) ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤੀ ਵੋਟ ਪਾ ਕੇ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰੋ ਜੀ



# ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ: ਰਾਹੋਂ ਵਾਲਾ ਖੱਯਾਮ



ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਖੱਯਾਮ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਖਬਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ (ਲਕਸ਼ਮੀ ਕਾਂਤ ਦੇ ਜੋਤੀਕਾਰ) ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਯਾਦ ਆਈ: “ਖੱਯਾਮ ਸਾਹਿਬ!... ਉਨ ਕੀ ਤੋਂ ਕਲਾਸ ਹੀ ਅਲੱਗ ਹੈ। ਉਨ ਜੈਸਾ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਹਮ ਕਭੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਪਾਏ।” ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਨੇ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦਿਯ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਐਡਵਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ‘ਉਜਾਲੇ ਉਨ ਕੀ ਯਾਦੋਂ ਕੇ’ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬੜੀ ਇਮਾਨਦਾਰਾਨਾ ਅਕੀਦਤ ਸੀ ਇਹ, ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨੂੰ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਢੇਰਾਂ ਅਕੀਦਤਾਂ ਦਾ

**ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇਜ**  
ਫੋਨ: +91-98555-01488

ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ ਖੱਯਾਮ। ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਵੀ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਵਜੋਂ ਵੀ। ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸੰਗੀਤਕ ਮਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਕਦੇ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਵਜੋਂ ਇਨਸਾਨੀ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਨਫਾਸਤ ਨਾਲ। ਉਹ 1947 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2016 ਤਕ 69 ਵਰ੍ਹੇ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਾਲੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 69ਵੀਂ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਨੌਸ਼ਾਦ ਅਲੀ ਤੇ ਸਚਿਨ ਦੇਵ ਬਰਮਨ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਔਸਤ ਵੀ ਇਕ ਫਿਲਮ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਬਣਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵੱਡੇ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ। ਖੱਯਾਮ (ਤੇ ਉਸ ਵਾਂਗ ਜੈਦੇਵ ਨੂੰ ਵੀ) ਸਾਬਾਸ਼ ਬਹੁਤ ਮਿਲੀ ਪਰ ਇਹ ਸਾਬਾਸ਼ੀ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦਾ ਭੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੀ। ਇਹ ਖੱਯਾਮ ਦੀ ਕਿਰਦਾਰੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਢਿੱਲੀ ਨਹੀਂ ਢਾਹੀ। ਆਤਮ ਰੁਦਨ ਜਾਂ ਸਰਾਬਖੋਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ।

ਜਨਮ ਰਾਹੋਂ ਕਸਬੇ ਵਿਚ 18 ਫਰਵਰੀ, 1927 ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਰਾਹੋਂ ਉਦੋਂ ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਸੀ। ਚੋਪੜਿਆਂ (ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਬੀ.ਆਰ. ਚੋਪੜਾ) ਦੇ ਟੱਬਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸਾਂਝ ਸੀ। ਮਾਪੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜ਼ਰੂਰ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਤੇ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਿਆ ਪਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੱਲ ਘੱਟ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ‘ਤੇ ਵੱਧ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਆ ਕੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਪੜ੍ਹਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਗਾਉਣ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਲਲਕ ਕਾਰਨ ਲਾਹੌਰ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਬਾਬਾ ਚਿਸ਼ਤੀ ਦੀ ਸ਼ਾਗਿਰਦੀ ਕਰ ਲਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਡਿਤ ਅਮਰਨਾਥ (ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਜੋਤੀ ਹੁਸਨ ਲਾਲ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ



ਖੱਯਾਮ

ਵੱਡੇ ਭਰਾ) ਦੀ ਸ਼ਾਗਿਰਦੀ ਤੇ ਸਹਾਇਕੀ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਪੰਡਿਤ ਅਮਰਨਾਥ, ਪਾਇਲ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰ ਮੁੰਬਈ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ ਜੋ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕੰਗ ਮਾਈਆ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਧੀ ਸੀ, ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਉਹ ਉਥੇ ਰੋਡੀਓ ‘ਤੇ ਗਾਉਣ ਆਈ ਸੀ। ਇਹ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਬਣਨ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾ ਗਈ।

ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਫਿਲਮ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਕਾਰਜਮੁਖੀ ਵਿਆਕਰਨ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਪੰਡਿਤ ਅਮਰਨਾਥ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈਲੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣੀ।



ਖੱਯਾਮ ਅਤੇ ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਤਸਵੀਰ।

ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਖਵਾਹਿਸ਼ ਤੇ ਚਾਹਤ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਮੁਹੰਮਦ ਜ਼ਰੂਰ ਖਾਨ ਹਾਸ਼ਮੀ ਉਰਫ ਮੁਹੰਮਦ ਜ਼ਰੂਰ ਜਲੰਧਰੀ ਉਰਫ ਖੱਯਾਮ ਦਾ

ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਨਵਾਂ ਰਾਹ ਖੋਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। 1947 ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਰੋਮੀਓ ਜੂਲੀਅਟ’ ਵਿਚ ਇਕ ਗੀਤ ਗਾਇਆ। ਦੇਸ ਵੰਡ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਫਿਰਕੇਦਾਰਾਨਾ ਮਾਹੌਲ ਨੇ ਨਾਂ ਬਦਲਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। 1948 ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਹੀਰ ਰਾਂਝਾ’

ਵਿਚ ਰਹਿਮਾਨ ਵਰਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸਰਮਾ ਜੀ-ਵਰਮਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਸੰਗੀਤ ਦਿੱਤਾ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਰਹਿਮਾਨ ਵਰਮਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਖਿਸਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ‘ਬੀਵੀ’ (1950) ਲਈ ਮੁਹੰਮਦ ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਸ਼ਮੀ ਦਾ ਖੱਯਾਮ ਵਾਲਾ ਅਵਤਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ। 1953 ਵਿਚ ਖੱਯਾਮ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਵੱਡਾ ਬ੍ਰੇਕ ਜ਼ਿਆ ਸਰਹੱਦੀ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਫੁੱਟਪਾਥ’ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਦਿਲੀਪ ਕੁਮਾਰ ਤੇ ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਲਾਕਾਰ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਗੀਤ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ‘ਸ਼ਾਮ-ਏ-ਗ਼ਮ ਕੀ ਕਸਮ, ਆਜ ਗਮਗੀਨ ਹੈ ਹਮ’ (ਤਲਤ ਮਹਿਮੂਦ) ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਦੇ ਸਦਾਬਹਾਰ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹਨ। ‘ਫੁੱਟਪਾਥ’ ਦੀ ਟਿਕਟ ਖਿੜਕੀ ਉਤੇ ਨਾਕਾਮੀ ਖੱਯਾਮ ਲਈ ਵੱਡਾ ਧੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਅਗਲੀ ਵੱਡੀ ਫਿਲਮ ‘ਫਿਰ ਸੁਬ੍ਹਾ ਹੋਗੀ’ (1958) ਰਹੀ। ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਤੇ ਮਾਲਾ ਸਿਨਹਾ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਵਾਲੀ ਇਹ ਫਿਲਮ ਭਾਵੇਂ ਟਿਕਟ ਖਿੜਕੀ ‘ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਕਮਾਈ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ ਪਰ ਸਾਹਿਰ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਦੇ ਗੀਤ ਅਤੇ ਖੱਯਾਮ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਆਪਣੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਵੀ ਖੂਬ ਮਕਬੂਲ ਹਨ। ਇਸੇ ਫਿਲਮ ਦਾ ਟਾਈਟਲ ਗੀਤ ‘ਵੋਹ ਸੁਬ੍ਹਾ ਕਭੀ ਤੋਂ ਆਏਗੀ’ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਗਾਇਕਾ ਆਸ਼ਾ ਭੋਂਸਲੇ ਨੇ ਖੱਯਾਮ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ‘ਆਪ ਕੀ ਸੁਬ੍ਹਾ ਅਬ ਆ ਗਈ ਹੈ’ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ। ਖੱਯਾਮ ਨੇ ਆਸ਼ਾ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਇਸ ਤਾਰੀਫ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ‘ਉਮਰਾਓ ਜਾਨ’ (1981) ਦੇ ਜਾਦੂਈ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਆਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਗਾਇਕਾ ਦਾ ਕੌਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ।

ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਖੱਯਾਮ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਹਿੱਟ ਫਿਲਮਾਂ ਵਾਲਾ ਦੌਰ ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਾਰ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਰਸੇ ਲਈ। ‘ਕਭੀ ਕਭੀ’ (1976) ਤੋਂ ‘ਨੂਰੀ’ (1979) ਤਕ। ‘ਕਭੀ ਕਭੀ’ ਉਸ ਦੇ ਕਰੀਅਰ ਵਿਚ ਉਹ ਮੁਕਾਮ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦਾਦਾ (ਸਚਿਨ ਦੇਵ) ਬਰਮਨ ਦੇ ਕਰੀਅਰ

ਲਈ ‘ਗਾਈਡ’ ਅਤੇ ਨੌਸ਼ਾਦ ਲਈ ‘ਮੁਗਲੋ-ਆਜ਼ਮ’। ‘ਫਿਰ ਸੁਬ੍ਹਾ ਹੋਗੀ’, ‘ਸ਼ੋਲਾ ਔਰ ਸ਼ਬਨਮ’ (1961), ‘ਸ਼ਗੁਨ’ (1963), ‘ਮੁਹੱਬਤ ਇਸ ਕੋ ਕਹਿਤੇ ਹੈ’ (1965), ‘ਉਮਰਾਓ ਜਾਨ’, ‘ਰਜ਼ੀਆ ਸੁਲਤਾਨ’ (1983) ਤੇ ‘ਬਾਜ਼ਾਰ’ (1982) ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਬੇਹੱਦ ਕਾਮਯਾਬ ਤੇ ਨਾਯਾਬ ਰਿਹਾ। ਬਕਮਾਲ ਪੱਖ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬਹੁਤੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਖੱਯਾਮ ਨੇ ਇਹ ਕਾਮਯਾਬੀ ਲਤਾ ਮੰਗੋਸ਼ਕਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਏ ਬਿਨਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ‘ਸ਼ਗੁਨ’ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਹਿਰ ਦੇ ਅਲਫਾਜ਼ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਖੱਯਾਮ ਨੇ ਸੁਮਨ ਕਲਿਆਣਪੁਰ, ਮੁਬਾਰਕ ਬੇਗਮ ਤੇ ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਰਾਹੀਂ ਨਾਯਾਮੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ। ‘ਬੁਝਾ ਦੀਏ ਹੈਂ ਖੁਦ ਅਪਨੇ ਹਾਥੋਂ ਮੁਹੱਬਤੋਂ ਕੇ ਦੀਏ ਜਲਾ ਕੇ...’ ਸੁਮਨ ਕਲਿਆਣਪੁਰ ਦੇ ਪੰਜ ਬਿਹਤਰੀਨ ਸੋਲੋ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਅਣਗੌਲੇ ਗਾਇਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਚ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਖੱਯਾਮ ਨੇ ਕਦੇ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ। ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੋਲੋ ‘ਰੁੱਤ ਜਵਾਂ ਜਵਾਂ ਜਵਾਂ’ (ਆਖਰੀ ਖਤ, 1966), ਸੁਲਕਸ਼ਣਾ ਪੰਡਿਤ ਦਾ ਫਿਲਮਫੇਅਰ ਐਵਾਰਡ ਜੇਤੂ ਗੀਤ ‘ਤੂ ਹੀ ਸਾਗਰ ਤੂ ਹੀ ਕਿਨਾਰਾ’ (ਸੱਕਲਪ, 1975), ਲਖਨਊ ਦੇ ਰੇਡੀਓ ਅਨਾਊਂਸਰ ਕੱਬਨ ਮਿਰਜ਼ਾ ਦਾ ਗਾਇਕ ਵਜੋਂ ਬ੍ਰੇਕ ‘ਆਈ ਜੰਜੀਰ ਕੀ ਝਨਕਾਰ, ਖੁਦਾ ਬੈਰ ਕਰੇ’ (ਰਜ਼ੀਆ ਸੁਲਤਾਨ, 1983) ਅਤੇ ਗਜ਼ਲ ਗਾਇਕ ਤਲਤ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਿਲਮੀ ਗੀਤ ‘ਫਿਰ ਛਿੜੀ ਰਾਤ, ਬਾਤ ਫੂਲੋਂ ਕੀ’ (ਬਾਜ਼ਾਰ, 1982) ਖੱਯਾਮ ਦੀ ਹੀ ਦੋਣ ਸਨ। ਖੱਯਾਮ ਹੁਣ ਇਸ ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ‘ਬਾਜ਼ਾਰ’ ਦੇ ਗੀਤ ‘ਕਰੋਗੇ ਯਾਦ ਤੋਂ ਹਰ ਬਾਤ ਯਾਦ ਆਏਗੀ’ ਵਾਲੇ ਮਿਸਰੇ ਵਾਂਗ ਉਸ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਮਿੱਠੇ ਗੀਤ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤਰੋਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖਣਗੇ।

## ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ ‘ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ’ ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ ‘ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਭੇਜੋ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 7 ਸਤੰਬਰ 2019 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

### ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-393



ਤੀਲਾ ਤੀਲਾ ਹੋਣ ਆਲੁਣੇ, ਜਦ ਝੱਖੜ ਝੋਲਾ ਆਏ।  
ਮਾਰੇ ਮਾਰੇ ਫਿਰਨ ਪੱਖੇਰੂ, ਕੁਦਰਤ ਕਹਿਰ ਕਮਾਏ।  
ਬੇਵਸੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੱਕ ਕੇ, ਕੁਦਰਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅੱਗੇ ਆਏ।  
ਬਣਾ ਕੇ ਪੱਕੇ ਰੈਣ ਬਸੇਰੇ, ਅੱਧ ਅਸਮਾਨੀਂ ਲਾਏ।

### ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-391



ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਪੱਕਦੇ ਲੋੜੂ ਖਾਣਗੇ  
ਖੋਲ੍ਹ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਦੇ ਭੰਡਾਰ।  
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ

ਬੇਬੇ-ਬਾਪੂ ਦੀ ਮੁਖਤਿਆਰੀ  
ਸਭ ‘ਤੇ ਹੁਕਮ ਚਲਾਉਂਦੇ।  
ਤਿੰਨੇ ਪੁੱਤ ਤੇ ਨੂੰਹਾਂ ਇਕੱਠੇ ਘਰ ਵਿਚ  
ਵੰਡ ਕੇ ਕੰਮ ਨੇ ਕਰਦੇ।  
ਘਰ ਤੰਗ ਸੀ ਬਰਕਤਾਂ ਵਾਲੇ  
ਹੁਣ ਬਣ ਗਏ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ।  
ਜੀਅ-ਜੀਅ ਦੀ ਮੁਖਤਿਆਰੀ  
ਹੋਏ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ।  
-ਮਾਸਟਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਲੰਮੇ

ਪਟਰੀ, ਪੀੜ੍ਹੀ, ਮੰਜਾ, ਕੁਰਸੀ  
ਸਭ ਚੁਲ੍ਹੇ ਮੂਹਰੇ ‘ਕੱਠੇ ਡਹਿੰਦੇ।  
ਮੁਤਾਬਕ ਰੁੱਤਬੇ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ  
ਆਪੋ ਵਿਚੀਂ ਕਦੇ ਨਾ ਖਹਿੰਦੇ।  
ਟੱਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁੰਜਣ ਹਾਸੇ  
ਮੂੰਹ ਵੱਟ ਕੇ ਕਦੇ ਨਾ ਬਹਿੰਦੇ।  
-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ

ਵਿਹੜੇ ਦੀ ਨੁੱਕਰੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਚੁੱਲ੍ਹਾ  
ਪਰ ਤਿੰਨ ਵੇਲੇ ਟੱਬਰ ਜੁੜਦਾ ਦੁਆਲੇ।  
ਚੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹਤਰੇ ਜੁਆਕ ਕਰਦੇ ਮਸਤੀਆਂ  
ਬਜ਼ੁਰਗ ਨਿਗਾਹ ਰੱਖਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ।  
ਗੈਸੀ ਚੁਲ੍ਹਿਆਂ ਨੇ ਖੋਹੇ ਸਹਿਜ, ਪਿਆਰ  
ਕੰਮ ਹੋ ਗਏ ਭਾਵੇਂ ਡਾਢੇ ਸੁਖਾਲੇ।  
-ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਫੁੱਫੜ ਭੂਆ ਆਏ ਵਲੈਤੋਂ  
ਜੁੜ ਬੈਠਾ ਹੈ ਪਰਿਵਾਰ।  
ਝੱਟ ਕੁਰਸੀ ਡਾਹੀ ਵਿਹੜੇ  
ਦਿਲੋਂ ਡਾਢਾ ਸਤਿਕਾਰ।  
ਫੱਟੇ, ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿਚ ਚੌਕੇ ਦੇ  
ਲੈ ਬੈਠੇ ਬਰਖੁਰਦਾਰ।

ਇਕ ਚੁੱਲ੍ਹਾ, ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦਸ  
ਗੋਟੇ, ਪੀੜ, ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਤਾਅ ਸੀ ਬੜਾ।  
ਲੈ ਪਟੜਾ, ਮੁੜਾ, ਪੀੜ੍ਹੀ  
ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕੋਈ ਥੱਲੇ ਹੀ।  
ਇਕੱਲੀ ਇਕੱਲੀ ਟਾਪ ਤਦੇ ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੀ।  
ਅੱਧਾ, ਚੱਪਾ ਕਰ ਕਰ ਖਾਈ ਜਾਂਦੇ।  
ਲਹਿੰਦੀ ਜਦ ਤੱਕ ਅਗਲੀ।  
ਆਏ ਗੈਸ ਸਿਲੰਡਰ  
ਡਰ ਨਹੀਂ ਗਿੱਲੇ ਗੋਟਿਆਂ ਦਾ  
ਪਰ ਇਕੱਠ ਟੁੱਟਾ, ਸਹੇਤੋ ਰੋਗ।  
-ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੋਸਾਂਝ

ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਚੰਗੇ ਸੀ, ਜੋ ਗਏ ਹੁਣ ਲੰਘ।  
ਬਹਿ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਮੋਹਰੇ ਖਾਣੀ  
ਸਭ ਨੇ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰੋਟੀ।  
ਹੁਣ, ਵਾਂਗ ਪਾਗਲਾਂ ਹੱਥ ਵਿਚ  
ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਇੱਟ ਤੇ ਸੋਟੀ।  
ਸੁੱਖ ਕਿੰਨਾ ਸੀ ਸਾਰੇ ਲੈਂਦੇ  
ਜਦੋਂ ਨਾਲ ਸੀ ਬਾਪੂ ਤੇ ਝਾਈ।  
ਹੁਣ ਬੁਢੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ  
ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਾਈ।  
-ਗੋਰਾ ਪ੍ਰਜਾਪਤ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ



# ਟਰੰਪ ਵੱਲੋਂ ਜਨਮ ਜਾਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

**ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ:** ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਖਤਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ



ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਟਰੰਪ ਨੇ ਜਨਮ ਜਾਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, 'ਅਸੀਂ ਜਨਮ ਜਾਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਫਲੂਲ ਹੈ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਜਨਮ ਜਾਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ

## ਮਾਣਹਾਨੀ: ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਵਿਜੇਂਦਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਵੱਲੋਂ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਸੰਮਠਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਦਾਖਲ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਵਿਜੇਂਦਰ ਗੁਪਤਾ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ ਓਹਰੀ ਨੇ ਕੌਮੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਵਿਜੇਂਦਰ ਗੁਪਤਾ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ 20 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ, ਬੱਚਾ ਹੁਣ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।'

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਟਰੰਪ ਨੇ 2016 ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਨਮ ਜਾਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 14ਵੀਂ ਸੋਧ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਹਾਸਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਅਤੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਸੈਨੇਟਰ ਨੇ ਟਰੰਪ ਦੀ ਇਸ ਟਿੱਪਣੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

# ਗਾਖਲ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ 'ਸਹਾਇਤਾ ਸੰਸਥਾ' ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ

**ਹੇਅਵਰਡ (ਬਿਊਰੋ):** ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਫ਼ਤ ਨਾਲ ਵਿਲਕਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਗਾਖਲ ਭਰਾਵਾਂ-ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ, ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਅਤੇ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਨੇ ਪਰਵਾਸੀ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੇ ਦੁਖੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮਦਦ ਕਰਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਗੁਰੂਘਰਾਂ, ਮੰਦਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਪਿਆ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੈਸਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕੁਦਰਤੀ ਕਰੋਧੀ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲਣ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸ. ਗਾਖਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਾ. ਹਰਕੇਸ਼



ਗਾਖਲ ਪਰਿਵਾਰ 'ਸਹਾਇਤਾ ਸੰਸਥਾ' ਨੂੰ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦਾ ਚੈੱਕ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨਾਲ

ਸੰਧੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਚੱਲ ਰਹੀ 'ਸਹਾਇਤਾ ਸੰਸਥਾ' ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਜ਼ਰੀਏ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ

ਬੋਸਹਾਰਾ, ਅਪੰਗਾਂ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ 'ਚੋਂ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦਾ ਚੈੱਕ 'ਸਹਾਇਤਾ ਸੰਸਥਾ' ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

# 'ਸਿੱਖ ਕੁਲੀਸ਼ਨ' ਦੀ ਨਵੀਂ ਉਡਾਣ

**ਨਿਉ ਯਾਰਕ:** ਸਿੱਖ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਸਥਾ 'ਸਿੱਖ ਕੁਲੀਸ਼ਨ' ਨੇ ਆਪਣਾ ਖਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਸੀ-3 ਰਿਸੋਰਸਜ਼' ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆਦਾਨੀ ਆਸਾਨੀ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਿਸੋਰਸ (ਵਸੀਲੇ) ਹੁਣ 9 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਇਹ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਸੀ-3 ਰਿਸੋਰਸ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਤੇ ਮਿਡਲ/ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ, ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਬਾਰੇ ਸੀ.ਐਨ.ਐਨ. ਦੇ ਐਪੀਸੋਡ 'ਯੂਨਾਈਟਡ ਸੇਡਜ਼ ਆਫ ਅਮੈਰਿਕਾ' ਬਾਰੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਬਾਰੇ ਸਹਾਇਕ ਸਮੱਗਰੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿੱਖ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣਾ

'ਬੈਕ ਟੂ ਸਕੂਲ 2.0' ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਮੁੜ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਿੱਖਿਆਦਾਨੀ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ 'ਬੈਕ ਟੂ ਸਕੂਲ ਟੂਲਕਿੱਟ' ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓ ਸੋਧੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਫੈਲਾਉਣਾ, ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਰੋਕਣਾ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆਦਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਹੀ 'ਬੈਕ ਟੂ ਸਕੂਲ ਟੂਲਕਿੱਟ' ਅਤੇ 'ਸੀ-3 ਰਿਸੋਰਸਜ਼' ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਵਿਆਏ ਗਏ ਹਨ।

ਸਿੱਖ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, "ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਦਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ ਲਈ ਅਗਾਂਹ ਰਾਹ ਮੋਕਲਾ ਹੋਈ ਜਾਵੇ। ਨਵਿਆਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਸ

ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਸਕੂਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਦਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਅਸਰਦਾਰ ਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਰਾਬਤਾ ਬਣਾ ਲਵੇ ਤਾਂਕਿ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਮੌਲਾਂ ਮਾਰ ਸਕਣ।"

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਲਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ, ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰੋਧੀ ਪੈਫਲਿਟ, 'ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਣੋ' ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮਾਣ-ਤਾਣ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਵਿਆਏ ਗਏ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਅਕ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ 2001 ਤੋਂ ਸਰਗਰਮ ਹੈ।

ਸ. ਗਾਖਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਿਆਸਰੇ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਆਪਣਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ. ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ, ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ ਅਤੇ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ 'ਸਹਾਇਤਾ ਸੰਸਥਾ' ਨੂੰ 11-11 ਸੌ ਡਾਲਰ ਦੀ ਮਦਦ ਭੇਟ ਕੀਤੀ।

'ਸਹਾਇਤਾ ਸੰਸਥਾ' ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਤੇ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਝੱਜ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦਾਨੀ ਸੱਜਣਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ, ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ, ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ ਵੀ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 15 ਸਤੰਬਰ, ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਲੋਗਨ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਯੂਨੀਅਨ ਸਿਟੀ ਵਿਖੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ 15ਵੇਂ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਦੌਰਾਨ 'ਸਹਾਇਤਾ ਸੰਸਥਾ' ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਬੂਥ ਲਾਏਗੀ, ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਤਿਲ ਫੁੱਲ ਭੇਟਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

**Buy or Sell Real Estate in California**  
 Roseville, Sacramento, Elk Grove & surrounding areas.

**21** Committed to Excellent Service  
 CENTURY 21

Cell: 916-847-8920  
 E-mail: hsingh@c21mm.com

Century 21 MM-Roseville  
 973 Pleasant Grove Blvd., Suite# 150, Roseville, CA 95678

**Harpreet Singh**  
 Realtor  
 CalDRE# 02049809

**ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ** **ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ**

**ਪੰਜਾਬੀ ਢਾਬਾ**

1480 N. State Road 1, Cambridge City, IN 47327

**ਕੈਬਰਿਜ਼ ਸਿਟੀ (ਇੰਡੀਆਨਾ) ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਢਾਬੇ ਲਈ ਡਿਸ਼ਵਾਸ਼ਰ, ਹੈਲਪਰ, ਵੇਟਰ ਅਤੇ ਕੁਕ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ**

**ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ, ਖਾਣਾ ਮੁਫਤ ਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ**

**ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਮਨਜੀਤ ਨਾਗਰਾ**  
**ਫੋਨ: 317-750-1900**

**Homeopathicvibes**  
**Harminder Singh Gill**  
 Homeopathic Consultant and Practitioner

**D.H.M.S; B.C.I.H**  
 (Ex Homeopathic Medical officer Punjab Govt.)  
**Now we have two locations:**  
 940 E. El Camino Real, Sunnyvale, CA 94087  
 39039 Paseo Padre Pkwy, Suite# 209 (upstairs), Fremont, CA 94538

**Ph: (408) 737-7100**  
 Fax: (408)737-7102 www.homeopathicvibes.com

*We sell and ship homeopathic remedies through out North America.*



# ਮੌਸਮੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਹਾਲਾਤ-ਏ-ਹਾਜ਼ਰਾ

8 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਨੇਵਾ ਵਿਚ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਸੀ. ਨੇ 'ਕਲਾਈਮੇਟ ਐਂਡ ਲੈਂਡ' (ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਧਰਤੀ) ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਰਿਪੋਰਟ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਵਧ ਰਹੇ ਤਾਪਮਾਨ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਂ ਗੁਆਏ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀਮਾ ਤੱਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਅਣਚਾਹੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਾਲ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਕਮੀ ਆ



**ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ**  
ਫੋਨ: 408-493-9776

ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਅਤੇ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਰੀ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

300 ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ 107 ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ 7000 ਖੋਜ ਪੱਤਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦੇ ਵਧੇ ਨਾਲ ਕਈ ਫਸਲਾਂ ਵਿਚ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤ ਘਟ ਜਾਣਗੇ। ਇਕ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦੇ ਵਧੇ ਨਾਲ ਕਣਕ ਵਿਚ 6 ਤੋਂ 10 ਫੀਸਦ ਪ੍ਰੋਟੀਨ, 4 ਤੋਂ 7 ਫੀਸਦ ਜ਼ਿੰਕ ਅਤੇ 5 ਤੋਂ 8 ਫੀਸਦ ਆਇਰਨ ਦੀ ਕਮੀ ਆਂਕੀ ਗਈ ਹੈ। 2050 ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੇ 48 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਣਕ, ਮੱਕੀ, ਚੌਲ, ਪਾਮ ਆਇਲ, ਸੋਇਆਬੀਨ ਆਦਿ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਸਾਲ 35 ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ ਕੈਲਰੀਆਂ ਘਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ 50 ਮਿਲੀਅਨ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਵਾ ਵਿਚ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਸਨਅਤੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰੀਬ 235 ਪਾਰਟਸ ਪ੍ਰਤੀ ਮਿਲੀਅਨ ਸੀ, ਜੋ 11 ਅਗਸਤ 2014 ਤੱਕ ਵਧ ਕੇ 411 ਪਾਰਟਸ ਪ੍ਰਤੀ

ਮਿਲੀਅਨ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਇਕ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿਚ 1 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਦੇ ਵਧੇ ਨਾਲ ਕਣਕ ਦੇ ਝਾੜ ਵਿਚ 5 ਫੀਸਦ ਕਮੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੇ ਉਤਰ-ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਨੋਰਾ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰਾਤ ਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿਚ 1981 ਤੋਂ 2018 ਤੱਕ 4.4 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਵਾਧਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਵਿਚ 1988 ਤੋਂ 2015 ਦਰਮਿਆਨ ਰਾਤ ਦੇ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿਚ 2.2 ਡਿਗਰੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 2015 ਦੀ ਪੈਰਿਸ ਮੌਸਮ ਸੰਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਵਧੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀਮਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਤੋਂ 1.5 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਥਲ ਮੰਡਲ ਉੱਤੇ ਤਾਪਮਾਨ 1.53 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਲਮੰਡਲ ਅਤੇ ਥਲਮੰਡਲ ਉੱਤੇ ਤਾਪਮਾਨ ਦਾ ਔਸਤ ਵਾਧਾ 0.87 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਹੈ। ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਇਸ ਵਧੇ ਕਾਰਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਹਰ ਮੁਲਕ ਅਣਕਿਆਸੀਆਂ ਮੌਸਮੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਵਰਗੇ ਠੰਡੇ ਤਾਪਮਾਨ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਗਰਮ ਹਵਾਵਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਮੌਸਮ ਦਾ ਬਦਲਾਅ ਮਿਜ਼ਾਜ ਧਰਤੀ ਦੇ ਥਲਮੰਡਲ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹਰ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਜਿਵੇਂ ਜੰਗਲ, ਮਿੱਟੀ, ਜਲਗਾਹ, ਦਲਦਲੀ ਖੇਤਰ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਵਰਤੋਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਗਰੀਨ ਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਗੈਸਾਂ ਛੱਡਣ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ।

ਆਰਥਕ ਅਤੇ ਸਨਅਤੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜੰਗਲ ਲਗਾਤਾਰ ਕੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਰਲਡ ਵਾਈਲਡ ਫੰਡ ਦੀ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਸਾਲ 18.7 ਮਿਲੀਅਨ ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਤੋਂ ਜੰਗਲ ਕੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਲਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਉਥੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਾਲੋਨੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ

ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਜਲਗਾਹਾਂ ਅਤੇ ਦਲਦਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਕੇ ਉਥੇ ਤੋਲ ਲਈ ਪਾਮ ਦੇ ਰੁੱਖ ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੋਇਆਬੀਨ ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਉਗਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦਲਦਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਜਲਗਾਹਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਗਰੀਨ ਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਜਜ਼ਬ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖਦੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਾਰਨ ਗੈਸਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੌਜੂਦਾ ਫਸਲੀ-ਚੱਕਰ ਵੀ ਮੌਸਮ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਇਕ ਅਹਿਮ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਵਧਦੀ ਆਬਾਦੀ ਲਈ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੁਰਤੀ ਲਈ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਵਰਗੇ ਰਸਾਇਣ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਆਕਸਾਈਡ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਨਾਲੋਂ 300 ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਗਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਖਾਧ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਤਾਪਮਾਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਭੋਜਨ ਲਈ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣਾ, ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਧਾਨ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿਚ ਖੜਾ ਪਾਣੀ ਕੁੱਲ ਮਿਥੇਨ ਗੈਸ ਦਾ 50 ਫੀਸਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਛੱਡਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਨਾਲੋਂ 30 ਗੁਣਾ ਵਧ ਗਰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਫਸਲੀ ਰਕਬੇ ਦਾ ਸਿਰਫ ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਲਈ ਫਸਲਾਂ ਉਗਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਸੋਇਆਬੀਨ ਅਤੇ ਮੱਕੀ ਬੀਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਅਤੇ ਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਭੋਜਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਭੋਜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਭੋਜਨ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਗਰੀਨ ਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਵਿਚ 33 ਫੀਸਦ ਦੀ ਕਮੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਗਲ ਜਾਂ ਦਰਖਤ ਕੱਟ ਕੇ ਚਾਰਾ ਉਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਭੋਜਨ ਲਈ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ

ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਵੱਢਣ ਨਾਲ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ, ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਆਕਸਾਈਡ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਮਿਥੇਨ ਅਤੇ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਗੈਸ ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੁੱਲ ਖਾਦ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲਗਭਗ 30 ਫੀਸਦ ਹਿੱਸਾ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖਾਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ 8-10 ਫੀਸਦ ਗਰੀਨ ਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ 821 ਮਿਲੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਵਧਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧ ਉਤਪਾਦਨ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਬੀਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੱਧ ਉਰਜਾ, ਖਾਦ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੁਣਵਤਾ ਮਿੱਟੀ ਬਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲੋਂ 100 ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਖੇਤਰ ਮੌਸਮੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਾਰਨ ਸੌਕੇ ਦੀ ਮਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮਾਰੂਥਲ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। 2015 ਵਿਚ ਲਗਭਗ 500 ਮਿਲੀਅਨ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਜੋ 1980 ਤੋਂ 2000 ਦਰਮਿਆਨ ਮੌਸਮੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਾਰਨ ਮਾਰੂਥਲ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 1961 ਤੋਂ 2013 ਦਰਮਿਆਨ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਮਾਰੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਔਸਤਨ 1 ਫੀਸਦ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਵਪਾਰਕ ਖੇਤੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਨੇ ਵੀ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਮੌਨਸੂਨ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੇਤ ਸਿੰਜ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਮੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੌਨਸੂਨ ਆਉਣ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਮੀਂਹ ਵੀ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੇਮੌਸਮੀ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੱਧ ਮੀਂਹ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਥਲਮੰਡਲ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ, ਅਣਕਿਆਸੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਿਆ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਲਾਈਏ। ਜਲਗਾਹਾਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਫ-ਸਫਾਈ ਵੱਲ ਵੀ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੰਗਲਾਂ ਥੱਲੇ ਰਕਬਾ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ, ਸਜਾਵਟੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸਥਾਨਕ ਦਰਖਤ ਲਾਈਏ ਤਾਂਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਅਣਚਾਹੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸੌਕੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਦਲਦਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦਰਖਤ ਨਾ ਲਾਈਏ ਜਿਵੇਂ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਿਚ ਦਲਦਲੀ ਖੇਤਰ ਵਾਲੇ ਸਫੈਦੇ ਦੇ ਰੁੱਖ ਹਨ, ਜੋ ਵੱਧ ਪਾਣੀ ਚੁਸ ਕੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਮਾਰੂ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਬਦਲ ਕੇ ਭਾਵ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਤੋਂ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰਗਾਹਾਂ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਧੇ ਲਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫਸਲਾਂ ਵਿਚ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹਾ ਫਸਲੀ-ਚੱਕਰ ਅਪਨਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਕ ਫਸਲ ਦੂਜੀ ਫਸਲ ਲੋੜੀਂਦੇ ਖਣਿਜ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦੇਵੇ।

ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਸੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਥਲੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸਖਤ ਸਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਵਧ ਰਹੇ ਤਾਪਮਾਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੁਣ ਉਡੀਕਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖਾਧ-ਖੁਰਾਕ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫਸਲੀ-ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ, ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਜਲਗਾਹਾਂ ਅਤੇ ਦਲਦਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਰੱਖ-ਰਖਾਵ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੁਦਰਤ-ਪੱਖੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਮੌਜੂਦਾ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਨਾ ਝੱਲਣੀ ਪਵੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਮੌਸਮੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

---  
\*ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਜਿਓਗਰਾਫੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ ਜਾਂ ਡਿਜੀਟਲ ਮੀਡੀਏ ਵੱਲੋਂ ਮਹਿਲਾ ਦਿਵਸ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਔਰਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਿਰਨ ਬੇਦੀ ਜਾਂ ਕਲਪਨਾ ਚਾਵਲਾ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਕੂਨ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੜਕੀਆਂ ਘਰਾਂ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਉਚ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਸਮਾਜ ਤਾਂ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰੇਗਾ; ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋ ਪਰਿਵਾਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

## ਲਾਲੀ ਸਿੱਧੂ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮੁੰਡੇ ਤੋਂ ਕੁੜੀ ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ ਘੱਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੁਆਇਦ ਹੋਣਾ। ਕਾਰਨ ਕਈ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ, ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ, ਜਨਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਔਰਤ ਨਾਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵਧ ਰਹੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਜਿਹੇ ਜੁਰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦੇ। ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੜੀਆਂ ਉਚ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਛਤਿਆ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਹਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਲੋਕ ਕਪਾਲ ਮੋਚਨ ਦੇ ਮੇਲੇ ਜਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਦੇਖੇ ਸਨ, ਪਰ ਦਿੱਲੀ

# ਕੱਚਾ ਜਾਂ ਪੱਕਾ ਵਿਆਹ?

ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਦੂਰ ਰਹੀ। ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਜ਼ਮਪਲ ਹੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੁਰਾਫਤ ਦਾ ਰਾਜਸੀ ਲਾਭ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਆ, ਪਿਛਲੇ ਸੱਠ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ। ਜੇ ਸੋਚਿਆ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚਿਆ।

ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਬਰਾਨੀ ਸੀ। ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਸਿੰਧੀ ਸਾਦੀ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਸਨ, ਲੋੜਾਂ ਸੀਮਿਤ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਲੈਣਾ ਕੁਝਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤੀ ਆਬਾਦੀ ਘੱਟ ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਸੀ, ਪਰ ਲੋਕ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਬਰਾਨੀ ਖੇਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰੱਬ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਸੀ। ਮੀਂਹ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰੰਦਾ ਮਾਰ ਕੇ ਛੋਲੇ ਬੀਜ ਲੈਣੇ। ਜੇ ਫਸਲ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹਦਾ ਸੁਕਰੀਆ, ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਵੀ ਮਾਲਕਾ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ! ਨਾ ਕੋਈ ਕਾਹਲੀ, ਨਾ ਲਾਲਚ-ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਨਿੱਘ ਤੇ ਆਪਣਾਪਨ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਜਾਂ ਗਮੀ 'ਤੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ ਵੀ ਸਾਧਾਰਨ ਸਨ, ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਦੀ ਸਾਂਝ ਸੀ, ਚਿੰਠੀ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ-ਗਮੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਲੋਕ ਘੱਟ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਜੋ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਸੀ। ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਲੋਕ ਭਾਵੇਂ ਸਾਧਨਾਂ ਕਾਰਨ ਘੱਟ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਸਨ, ਪਰ ਧੀਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਮ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਧੀ

ਧਿਆਣੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਲੋਕ ਸਾਧਾਰਨ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਹਰ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮਸਤ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਿੱਤਾ ਖੇਤੀ ਸੀ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਖੇਤ ਸਨ। ਕਾਮੇ ਤੇ ਕਿਰਤੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸੀ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਖੇਤ ਤੇ ਸੂਰਜ ਢਲਦੇ ਨੂੰ ਘਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਜ ਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕਰਮ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਵੀ ਬੱਸ ਜਲੰਧਰ ਅਕਾਸ਼ਵਾਣੀ ਤੋਂ ਭਾਈਆ ਜੀ ਹੋਰੀਂ



ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮਕਬੂਲ ਸੀ! ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸੰਪਰਕ ਸੜਕਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਟਾਵਾਂ ਟਾਵਾਂ ਘਰ ਹੀ ਪੱਕਾ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਸਾਈਕਲ ਅਤੇ ਹੱਥ 'ਤੇ ਘੜੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਚੱਕੀਆਂ ਤੋਂ ਘਰਾਟ ਆਏ, ਫਿਰ ਘਰਾਟਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਆਟਾ ਚੱਕੀਆਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ। ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਖੁਲਣ ਨਾਲ ਮੁੰਡੇ/ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਨ ਭੇਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਚ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਦੌੜ ਲੱਗ ਗਈ-ਕਦੇ ਡੰਗਰ ਡਾਕਟਰ, ਕਦੇ ਡਰਾਫਟਸਮੈਨ, ਡੀ. ਪੀ. ਮਾਸਟਰ ਅਤੇ ਪਟਵਾਰੀ। ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਰਿਸ਼ਤੇ-ਨਾਤੇ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਧੇ-ਸਾਦੇ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸਨ।

ਸਮੇਂ ਨੇ ਚਾਲ ਬਦਲੀ, ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖ ਗਏ। ਜਮੀਨੀ ਰਕਬੇ ਘਟ ਗਏ, ਜਮੀਨਾਂ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟ ਗਈ। ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਆਮਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਘਟਣ ਲੱਗੇ। ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਮੀਡੀਏ ਨੇ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਕਿ ਲੋਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲੱਗੇ। 2010 ਪਿਛੋਂ ਤਾਂ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਿਦੇਸ਼ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੈਨੇਡਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ, ਨਿਊਜੀਲੈਂਡ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ

ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੈਨੇਡਾ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਆਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਲਗਦਾ, ਸਾਰਾ ਮਾਲਵਾ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਪਰਵਾਸ ਵਿਚ ਬਲੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਹਰ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਗੁਰਬਤ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਗਲਤ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈ ਲੈ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜ ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦਲਾਲ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕ ਸੱਤ ਬੈਠ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਜਾਂ ਸੱਤ ਬੈਠ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰਦੇ ਇਹ ਆਖਦੇ ਨੇ, "ਮੁੰਡਾ/ਕੁੜੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਰੁਪਏ ਵੀਹ-ਪੱਚੀ ਲੱਖ ਤਿਆਰ ਰੱਖੋ! ਵਿਆਹ ਕੱਚਾ ਵੀ ਹੋ ਜਾਉ ਤੇ ਪੱਕਾ ਵੀ ਹੋ ਜਾਉ!"

ਕੋਈ ਪੁੱਛ ਕਦੇ ਵਿਆਹ ਵੀ ਕੱਚਾ ਜਾਂ ਪੱਕਾ ਹੁੰਦਾ? ਕੁਝ ਰੁਪਏ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਵਿਆਹ ਦੇ ਪਵਿਤਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਤਾਂ ਕਦੇ ਸੋਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਲਾਲਚ 'ਚ ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਅਨਪੜ੍ਹ ਦੇ ਲੜ ਲਾਈਏ! ਇੱਕ ਅੱਧ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਦਾ ਸੀ; ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਪੱਕਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕੁੜੀਆਂ ਕੋਲ ਲੋੜੀਂਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਮਾਪੇ ਕਿਉਂ ਕੱਚੇ ਜਾਂ ਪੱਕੇ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਲੋਫਰਾਂ ਨਾਲ ਨਰਤ ਰਹੇ ਹਨ? ਔਰਤਾਂ ਜੱਜ, ਪਾਇਲਟ, ਸਾਇੰਸਦਾਨ, ਡਾਕਟਰ, ਗਵਰਨਰ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਵਿਆਹ ਕੱਚਾ ਜਾਂ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦਲਾਲਾਂ ਨੂੰ ਟੋਕਿਆ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ? ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਕਿਉਂ ਨਿੱਘਰ ਗਏ?



ਹਮਦਰਦੀ, ਮਨ ਦੀ ਸੂਝ ਇੱਛਾ, ਦਰਦਮੰਦ ਲਈ ਅੱਖ 'ਚ ਨਮੀ, ਲੋੜਵੰਦ ਲਈ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤਮੰਨਾ, ਆਸਵੰਦ ਦੀ ਆਸ ਪੁਗਾਉਣ ਦਾ ਹੀਆ ਅਤੇ ਦੀਦ-ਤਰਸਣੀ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਨੀਅਤ।

ਹਮਦਰਦੀ, ਮਨ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿਚਲੀ ਸੁੱਚਮ ਤੋਂ ਉਤਮਤਾ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ, ਸੂਖਮ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦੀ ਮਾਨਵਤਾ, ਸੁਹਜ-ਸੋਚ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਵਾਦੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦਾ ਵਹਿੰਦਾ ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਪੀੜ-ਪਿਲੋੜ ਲਈ ਭਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹਾਮ।

ਹਮਦਰਦੀ, ਹਮ-ਸ਼ਕਲਾਂ, ਹਮ-ਰੁਤਬਿਆਂ, ਹਮ-ਜਮਾਤੀਆਂ, ਹਮ-ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਹਮ-ਕੌਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੀਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਦੀ ਦਰਿਆ-ਦਿਲੀ ਹੋਂਦ, ਸਰਹੱਦਾਂ, ਕੌਮਾਂ, ਮਜ਼ਹਬਾਂ, ਕਿੱਤਿਆਂ, ਖਿੱਤਿਆਂ, ਦੇਸ਼-ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਲਈ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਗਿਆਈ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਜਾਂ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਫਿਤਰਤ ਏ ਅਤੇ ਫਿਤਰਤ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਕਾਣੀ ਵੰਡ-ਵੰਡਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਹਰੇਕ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ-ਬੋਝਾਂ, ਕਮੀਆਂ-ਕੁਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਕਰਮਯੋਗਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਮਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ।

ਹਮਦਰਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਲ-ਗੁਰਦਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਦੌਲਤ, ਸਰੀਰਕ ਸਮਰੱਥਾ ਜਾਂ ਰੁਤਬਾ ਨਹੀਂ ਲੋੜੀਂਦਾ। ਸਿਰਫ ਮਨ ਵਿਚ ਲੋਚਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਮਦਰਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ। ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੀ ਫਿਤਰਤ, ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਖਸੀਅਤ ਦਾ ਅਹਿਮ ਗੁਣ, ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਮਨੁੱਖ ਹਰਦਿਲ-ਅਜੀਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ।

ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹਮਦਰਦੀ ਜਤਾਉਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮੌਕੇ ਮਿਲਦੇ, ਪਰ ਕੁਝ ਹੀ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ, ਜੋ ਹਮਦਰਦੀ ਕਮਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦ ਬਣ ਕੇ ਬਿਗਾਨੀ ਰੂਹ ਵਿਚ ਸਦੀਵੀ ਆਲ੍ਹਣਾ ਪਾਉਂਦੇ। ਮਾਈਕਰੋਸਾਫਟ ਦਾ ਸੀ. ਈ. ਓ. ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਵਾਰ ਲੱਤ ਟੁੱਟੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਫਾਹੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਮੇਰਾ ਬੈਗ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀਲੂ-ਚੇਅਰ 'ਤੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਬੈਗ ਫੜ ਕੇ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਰੱਬ ਕਰੇ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਂ। ਇਕ ਅਪਾਰਭ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਸਦਕਾ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕੋਈ ਮਦਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਸਬਕ ਏ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਮੁਸਕਿਲ ਵਿਚ ਫਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੀ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਇਆ।

ਦਰਅਸਲ ਹਮਦਰਦੀ ਸਾਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮਿਲਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਸਿੱਖਾਇਆ? ਸਾਡੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਚੌਗਿਰਦੇ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ? ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਹਿੱਤ ਪਹਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਸਾਡੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਵੇ।

ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਕਈ ਰੂਪ-ਇਹ ਆਰਥਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਉਣਾ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਤਿੜਕੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਨਰ-ਸਜੀਵ ਕਰਨਾ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਸਤੇ ਵਿਚਲੀਆਂ ਪਾਟੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਰੋਂਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਾਇਆ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੈ, ਕਿਸੇ ਲਈ ਦੋ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਆਹਰ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਭੁੱਲੇ-ਭਟਕੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸੇਧ ਰਾਹੀਂ ਮਾਰਗ ਵੀ ਰੁਸ਼ਨਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਸਬੰਧ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਖਮ ਨੂੰ ਮਰੂਮ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਉਦਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਰੋਸ਼ਨ ਪੱਖ ਹੀ ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ, ਜੋ ਮਜ਼ਾਲ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਗਿਰਦ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ, ਤਦਬੀਰਾਂ ਤੇ ਤਕਦੀਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ। ਸਾਗਿਰਦ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਰਥ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੌਕੇ ਹੁੰਦੇ, ਜਦ ਉਹ ਹਮਦਰਦੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾਵਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਗੋਂ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲੋ-ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਉਕਰੀ ਜਾਂਦੀ।

ਕੰਪਿਊਟਰ ਕੰਪਨੀ ਇਨਫੋਸਿਸ ਦੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੁਧਾ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ "The Day I Stopped Drinking Milk" ਵਿਚ ਇਕ ਲਘੂ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, "ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ਬੰਗਲੌਰ

# ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਹਲਫਨਾਮਾ

**ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ ਆਪਣੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਦ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਕਾਵਿ-ਰੰਗ ਇੰਨਾ ਭਾਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਰਤਕ ਹੈ ਜਾਂ ਕਵਿਤਾ! ਪਿਛਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਡਾ. ਭੰਡਾਲ ਨੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਟੁੱਟੇ ਸਗੋਂ ਉਲਟ ਚੱਲ ਰਹੇ ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਾਥਾ ਬਿਆਨਦਿਆਂ ਗਿਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, "ਵਪਾਰ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਦ ਇਹ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਲੱਗ ਪਵੇ, ਮਨੁੱਖੀ ਕਮੀਨਗੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਅਦਾਰੇ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ 'ਘਰ ਘਰ ਅੰਦਰ ਧਰਮਸਾਲ...' ਦੀ ਥਾਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾ ਕੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਛੋਟਾਂ ਲੈਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਸੋਚ ਵਿਚਲੇ ਸਚਿਆਰੇਪਣ ਅਤੇ ਨਿਆਰੇਪਣ ਨੂੰ ਗੰਧਲਾ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਹਥਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਡਾ. ਭੰਡਾਲ ਨੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, "ਹਮਦਰਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਲ-ਗੁਰਦਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਦੌਲਤ, ਸਰੀਰਕ ਸਮਰੱਥਾ ਜਾਂ ਰੁਤਬਾ ਨਹੀਂ ਲੋੜੀਂਦਾ। ਸਿਰਫ ਮਨ ਵਿਚ ਲੋਚਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਮਦਰਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ।...ਹਮਦਰਦੀ ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਗਤਾ ਨਾ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੰਗਤਾ ਬਣਾਓ। ਸਗੋਂ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਲੁਕਵੇਂ ਸਰੂਪ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਾਬਲ ਬਣਾਓ ਕਿ ਹਮਦਰਦੀ ਉਸ ਲਈ ਵੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਹਮਦਰਦੀ 'ਤੇ ਜਿਉਣਾ ਛੱਡ, ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਲੋਅ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਕਰਮਵੇਤਾ ਬਣ ਜਾਵੇ।" -ਸੰਪਾਦਕ**

(ਹੁਣ ਬੰਗਲੂਰੂ) ਜਾ ਰਹੀ ਗੱਡੀ ਦੇ ਟੀ. ਸੀ. ਨੇ ਸੀਟ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕੀ ਇੱਕ ਤੇਰਾਂ-ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਫੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਤੇਰੀ ਟਿਕਟ ਦਿਖਾ ਕਿੱਥੇ ਆ?' ਕੰਬਦੀ ਹੋਈ ਕੁੜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਹਬ।' ਟੀ. ਸੀ. ਨੇ ਬੱਪੜ ਦਿਖਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਚੱਲ ਉਤਰ ਜਾਗ ਗੱਡੀ 'ਚੋਂ। ਦੁਬਾਰਾ ਚੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ।'

'ਇਹਦਾ ਟਿਕਟ ਮੈਂ ਦੇ ਰਹੀ ਹਾਂ।' ਪਿੱਛਿਓਂ ਉਸੇ ਡੱਬੇ 'ਚ ਸਫਰ ਕਰਦੀ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਇਸ ਔਰਤ ਦਾ ਨਾਂ ਪ੍ਰੋ. ਉਸ਼ਾ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ ਸੀ।

**ਉਸ਼ਾ:** ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਪੁੱਤਰ?  
**ਲੜਕੀ:** ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਡਮ।

**ਉਸ਼ਾ:** ਤਾਂ ਚੱਲ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਬੰਗਲੌਰੂ। ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ ਪੁੱਤਰ?

**ਲੜਕੀ:** ਚਿੱਤਰਾ ਹੈ ਮੈਡਮ।

ਬੰਗਲੌਰ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੀ ਉਸ ਔਰਤ ਨੇ ਚਿੱਤਰਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਸ਼ਾ ਦੀ ਬਦਲੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਚਿੱਤਰਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਕਰੀਬ ਵੀਹ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੋ. ਉਸ਼ਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੈਕਚਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ (ਅਮਰੀਕਾ) ਸੌਂਦਿਆ ਗਿਆ। ਲੈਕਚਰ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਬਿੱਲ ਦੇਣ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਬਿੱਲ ਪਿੱਛੇ ਖੜ੍ਹੇ ਇੱਕ ਸੋਹਣੇ-ਸੁਨੱਖੇ ਜਵਾਨ ਜੋੜੇ ਨੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਅਜਨਬੀ ਜੋੜੇ ਵੱਲ ਵਧੀ, ਪ੍ਰੋ. ਉਸ਼ਾ: ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਐਡਾ ਬਿੱਲ ਕਿਉਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ?

**ਜੁਆਬ ਸੀ:** ਮੈਡਮ! ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੰਗਲੌਰ ਵਾਲੀ ਟਿਕਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਬਿੱਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।

**ਉਸ਼ਾ:** ਓ ਚਿੱਤਰਾ! ਤੂੰ ਇੱਥੇ?

ਇਹ ਚਿੱਤਰਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਇਨਫੋਸਿਸ ਦੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੁਧਾ ਮੂਰਤੀ ਸੀ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ, ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਮਦਦ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜੀਵਨ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੋ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵੰਡਦੇ ਰਹੋ। ਮਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦਾ ਵਲਵਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ। ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਬਹਾਨੇ ਘੜਦੇ, ਪਰ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹਾਨਿਆਂ ਦਾ ਓਹਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਜੁ ਹੁੰਦੀ ਆ।

ਹਮਦਰਦੀ ਜਤਾਉਣ ਲਈ ਪਾਰਖੂ ਅੱਖ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੋਕ ਹਮਦਰਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਖੰਡ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਵੀ ਲੈਣ ਲੱਗ ਪਏ ਨੇ, ਇਹ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਕਲੰਕ ਏ। ਇਸ ਨੇ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਹਮਦਰਦਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹਮਦਰਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਨੇ; ਪਰ ਹਮਦਰਦੀ ਲੋਚਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬਹੁਰੂਪੀਏ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਬਹੁਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਲੋਕ ਹਮਦਰਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ, ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਲੰਮੀ ਕੜੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹਮਦਰਦੀ ਇਕ ਲਹਿਰ ਬਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਨੂੰ

ਸੁੰਦਰ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਸਾਰਥਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੁਚਾਰੂ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਣ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੀ। ਹਮਦਰਦੀ ਹੱਕ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮਨ ਵਿਚ ਉਠਿਆ ਅਜਿਹਾ ਸੰਕਲਪ, ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਵਿਚਲੀ ਬਾਰੀਕ-ਬੀਨੀ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਣ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ।

ਹਮਦਰਦੀ ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਗਤਾ ਨਾ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੰਗਤਾ ਬਣਾਓ। ਸਗੋਂ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਲੁਕਵੇਂ ਸਰੂਪ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਾਬਲ ਬਣਾਓ ਕਿ ਹਮਦਰਦੀ ਉਸ ਲਈ ਵੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਹਮਦਰਦੀ 'ਤੇ ਜਿਉਣਾ ਛੱਡ, ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਲੋਅ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਕਰਮਵੇਤਾ ਬਣ ਜਾਵੇ।

ਹਮਦਰਦੀ ਇਕ ਵਾਰ ਜਾਂ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ, ਸਦੀਵੀ ਨਹੀਂ ਜੇ ਮਿਲੀ ਹਮਦਰਦੀ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਜੀਵਨੀ ਹਾਸਲ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕਦਮ ਉਠਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਜੀਵਨ-ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਡਾ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਜਿਉਣਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇਗਾ। ਹਮਦਰਦੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪਖੰਡ ਨਾ ਬਣਾਓ। ਇਸ ਦੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕਰੋ। ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰੋ, ਦਿਖਾਵਾ ਨਾ ਬਣਨ ਦਿਓ, ਸਗੋਂ ਹਮਦਰਦੀ ਅਜਿਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਖੱਬਾ ਹੱਥ ਕੀ ਵੰਡ ਰਿਹਾ ਏ। ਕਦੇ ਵੀ ਹਮਦਰਦੀ ਜਤਾਉਂਦੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਝਾਕੋ। ਸਗੋਂ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋੜਵੰਦ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀਣ-ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਹੀਣਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਜਤਾਈ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੈਕਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ। ਸੱਚੇ ਹਮਦਰਦ ਕਦੇ ਵੀ ਹੰਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਰਹਿਮ ਦਿਲ ਹੁੰਦੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਦਰਦ ਵਿਚ ਪਸੀਜ ਜਾਂਦੇ।

ਹਰ ਸ਼ਖਸ ਹਮਦਰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕੁਝ ਕੁ ਵਿਚਲੇ ਲੋਕ ਹੀ ਹੁੰਦੇ, ਜੋ ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਦਮ ਭਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹਮਦਰਦੀ ਬੰਦਗੀ ਹੁੰਦੀ। ਬੰਦਿਆਈ ਦਾ ਧਰਮ ਪੁਗਾਉਣ ਦੀ ਨੀਅਤ। ਚੰਗਿਆਈ ਦੀ ਚੰਗੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹ-ਰਹਿਤਲ ਵਿਚ ਸਦੀਵੀ ਵੱਸਦੀ।

ਕੁਝ ਲੋਕ ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਢੋਂਗ ਰਚਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਮੁਨਾਫੇ ਲਈ ਵਰਤਦੇ। ਆਪਣੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਅਦਾਰੇ ਨੂੰ ਚਮਕਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਮੋਹਰੇ ਹੁੰਦੇ। ਜਦ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸੌਦਾਗਰ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਣੀਆਂ ਜੋਕਾਂ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ ਲਾਉਣ, ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਕਰਵਾਉਣ, ਗਰੀਬ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਜਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਨ ਵੰਡਣ ਲਈ ਸਮਾਗਮ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਲੁਕਵਾਂ ਏਜੰਡਾ ਹੁੰਦਾ। ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਲੋਕ ਇਸ ਏਜੰਡੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ, ਇਕ ਪਛਤਾਵਾ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ। ਅਜਿਹੀ ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਦੌਤ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦਹਾੜ ਰਿਹਾ ਏ। ਲੋੜ ਏ, ਅਜਿਹੇ ਦੌਤ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ।

ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਹਮਦਰਦ ਵੀ ਹੁੰਦੇ, ਜੋ ਸਮਾਜਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦੇ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਪਾਸੇ ਲਾਉਂਦੇ, ਪਰ ਕਦੇ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਗੁੰਮਨਾਮੀ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦਾ ਸਕੂਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੀਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਨੂੰ ਕਿਆਸਣਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਕਿੰਨੇ ਮਹਾਨ

ਹੋ ਕੇ ਸਦਾ ਨਿਮਾਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਖਿਆਲ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ।

ਹਮਦਰਦੀ ਕਿਵੇਂ, ਕਿਥੇ, ਕਿਸ ਨਾਲ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਹਾਲਾਤ, ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜੇ 'ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੇ ਦੋ ਬੋਲ ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਢਾਰਸ ਬਣ ਜਾਂਦੇ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਰੋਣ ਲਈ ਦਿਤਾ ਮੋਢਾ ਉਸ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪੀੜਾ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਸਬੰਧ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਅੱਖਰ ਵਿਗੂਣੇ ਬਾਲ ਲਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਾਲਾ ਝੋਲਾ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਫੀਸ ਹੀ ਹਮਦਰਦ ਹੋਣ ਦਾ ਉਤਮ ਸਰੂਪ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ। ਡਿਗਰੀਆਂ ਦਾ ਬੋਝ ਵੱਢੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਨੌਕਰੀ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਨੋਕਨਾਮੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭੁੱਖੇ ਲਈ ਦੋ ਡੰਗ ਦਾ ਖਾਣਾ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਦਾ ਪੱਕਾ ਵਸੀਲਾ ਹੀ ਹਮਦਰਦੀ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ। ਚਿੰਟੀ ਚੁੰਨੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਦਿਲਾਸਾ ਹੀ ਰੱਬੀ ਅਹਿਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ। ਚੌਰਾਹੇ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਬੇਪੱਤ ਬੇਵਾ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਦਿਤਾ ਅਣਖ ਦਾ ਪੱਲੂ ਹੀ ਉਸ ਲਈ ਮਾਣ ਨਾਲ ਜਿਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਕਿਸੇ ਅੱਖੜ ਤੇ ਅਮੋੜ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਔਕਾਤ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਕਰ, ਕਿਸੇ ਨਿਤਾਣੇ ਲਈ ਹਿੱਕ ਡਾਹ ਕੇ ਵੀ ਹਮਦਰਦ ਬਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੀਵਨੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲਦੇ ਨੇ। ਸਿਰਫ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਪਜੀ ਹਮਦਰਦੀ ਨੂੰ ਦਫਨ ਨਾ ਕਰੋ, ਸਗੋਂ ਮੌਲਣ ਦਿਓ। ਇਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਬਿਰਖ ਬਣ ਕੇ ਵਧੇ-ਫੁਲੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਫਲ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਮਹਿਕ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਵੀ ਸਲਾਮ ਕਰੇਗਾ।

ਹਮਦਰਦੀ ਲਈ ਹੱਠ, ਹੌਂਸਲਾ, ਹਲੀਮੀ, ਹੰਭਲਾ ਤੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਪੁਠ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਲੋਪ ਸਮਾਜਕ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਰੁਸ਼ਨਾ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਸੁਰਭ ਭਾਅ ਨਾਲ ਪੀਲੇ ਪਏ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਨਰੋਈ ਰੰਗਤ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੀ। ਹਮਦਰਦੀ ਨੂੰ ਹਉਆ ਨਾ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਮੁਖੌਟਾ ਪਹਿਨਾਵੋ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਖੌਟੇ ਕਦੇ ਵੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਅਸਲੀਅਤ ਜਾਹਰ ਹੋਣ 'ਤੇ ਦੰਤੀ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਕਮੀਨਗੀ ਬਿੰਬ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗੰਧਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ।

ਪਾਣੀ, ਧਰਤ, ਹਵਾ ਅਤੇ ਬਿਰਖ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਮਦਰਦ; ਪਰ ਕਦੇ ਵੀ ਉਹ ਹਮਦਰਦੀ ਜਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਕਰਮ-ਜਾਚਨਾ ਨੂੰ ਕੀਰਤੀ ਵਾਂਗ ਨਿਭਾਉਂਦੇ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਿਆਮਤਾਂ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਹੋਂਦ-ਸਦੀਵਤਾ ਲਈ ਦੁਆਵਾਂ ਬਣਦੇ।

ਕੁਝ ਹਮਦਰਦ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ, ਜੋ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਓਹਲੇ 'ਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ, ਸਮਾਜਕ, ਸਰੀਰਕ ਜਾਂ ਆਰਥਕ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਹਮਦਰਦਾਂ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿਚ ਦਰਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਸਿਸਕੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਕੂਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਹੁੰਦੀ।

ਹਮਦਰਦਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ, ਪਰ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ। ਬਹੁਤੇ ਤਾਂ ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਹੀ ਕਰਦੇ।

ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਬਾਣਾ ਪਾ ਕੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਹਮਦਰਦੀ ਨੂੰ ਜਲੀਲ ਕਰਦੇ, ਇਸ ਦੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਨੂੰ ਗੰਧਲਾ ਕਰਦੇ, ਆਪਣੀ ਖੁਦੀ ਨੂੰ ਨਿਵਾਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾਉਂਦੇ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਿਹਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ

## ਚਿਰਾਗ-ਡਾਰ



**ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ**  
ਫੋਨ: 216-556-2080

ਰੂਪ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਹੋਕਰਾ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਕਾਫਲਾ ਹੁੰਦੇ, ਹਜ਼ੂਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕਾਫਲੇ ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦੇ, ਜਦ ਕਿ ਹਜ਼ੂਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਿੱਸਾ ਦਾ ਹਾਮੀ ਹੁੰਦਾ।

ਹਮਦਰਦੀ ਜਦ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਦੇ ਮੁਹਾਂਦਰੇ 'ਤੇ ਖੇੜਾ ਉਮਡਦਾ। ਇਸ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਚਾਅ ਨਹੀਂ ਮਿਉਂਦੇ, ਹਮਦਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਏ-ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੰਝੂ ਪੁੰਝਣੇ, ਮਦਦ ਕਰਨਾ, ਫਾਹੁੜੀ ਬਣਨਾ ਜਾਂ ਸਰਵਣ-ਵਹਿੰਗੀ ਨੂੰ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਉਠਾਉਣਾ।

ਹਮਦਰਦੀ ਤਾਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ, ਜਦ ਕੋਈ ਪੀੜਤ ਵਾਂਗ ਦੇਖੇ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇ। ਉਸ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸੋਚੇ, ਸਮਝੇ। ਉਸ ਵਾਂਗ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਅਹੁੜਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬੋਲ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਹੀ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨ। ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ, ਪੀੜ ਪੀੜ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲਾ ਹੁੰਦਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਲਈ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤਦਾ।

ਹਮਦਰਦੀ ਫੋਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਸਗੋਂ ਦਿਲੋਂ ਅਤੇ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਹੁੰਦਾ। ਸੁਭ-ਕਰਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਚੌਗਿਰਦੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੁੰਦਾ।

ਹਮਦਰਦ ਉਹ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ, ਜੋ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੇੜਾਂ 'ਚ ਆਪਣਾ ਲਹੂ ਵਗਾਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਗੀ ਬਣ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਹੰਢਾਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਤਪਦੀ ਧੁੱਲ ਵਿਚ ਨਰਮ ਤਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਪੰਡ ਵੋਦਿਆਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਪਸੀਨਾ ਵਗਾਇਆ ਹੁੰਦਾ।

ਹਮਦਰਦੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਗੁਣ ਅਤੇ ਇਸ ਗੁਣ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਅਤੇ ਮਾਨਵਭਾਵੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰ ਮਿਲਦਾ। ਹਮਦਰਦੀ-ਹੀਣ ਲੋਕ ਤਾਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਭਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ।

ਹਮਦਰਦੀ, ਹੌਂਸਲਾ ਅਤੇ ਸੂਖਮ-ਸੋਚ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਿਹਤਰੀਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਤਫਸੀਲ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਅਤੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ। ਧਨ, ਰੁਤਬਾ, ਗਿਆਨ, ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਚੌਧਰ, ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ?

ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਜਾਲਮ, ਝਗੜਾਨੂ, ਨਿਜਪ੍ਰਸਤ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਉਸਾਰਦਾ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਖੋਖਲੀਆਂ ਨੀਂਹਾਂ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੇ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਡਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ।

ਹਮਦਰਦੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਸਬੰਧ ਬਣਦੇ, ਜੋ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਕਰੀਬੀ ਹੁੰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਰਿਸ਼ਤੇ, ਜੋ ਮਿੱਟੀ 'ਤੇ ਲਿਖੀ ਇਬਾਰਤ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਜੋ ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਹਵਾ ਵੱਗਣ 'ਤੇ ਹੀ ਮਿੱਟ ਜਾਂਦੀ ਏ; ਸਗੋਂ ਪਾਣੀ ਸੰਗ ਇਕ ਮਿੱਕ ਹੋਏ ਅੱਖਰ-ਬੋਝ ਹੁੰਦੇ, ਜੋ ਆਖਰ ਤੀਕ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਕਸਮ ਹੁੰਦੇ।

ਕਈ ਵਾਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਸਕੇ-ਸਬੰਧੀਆਂ ਜਾਂ ਨੇੜਲਿਆਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਵਿਚ ਸੂਖਮ ਜਾਂ ਅਦਿਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿੱਜ ਜਰੂਰ ਛੁਪਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਜਦ ਕਿ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਨਿਰਛੱਲ, ਨਿਰ-ਕਪਟ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਉਚੇਚ ਜਾਂ ਲੋਭ-ਲਾਲਚ ਦੇ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਹਮਦਰਦੀ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਝਣ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ।

ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਹਲਫਨਾਮਾ ਬਣ ਕੇ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਦੀ ਰੂਹ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਓ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ, ਰੋਸ਼ਨ ਆਭਾ ਬਣ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਉਜਲਾ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਆਰੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਹੀ ਸਕਦੇ ਨੇ!



# ਕੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਇੱਕੋ ਹੀ?

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਫਿਲਾਸਫਰ ਸਨ। ਫਲਸਫਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੁੱਢ ਇਕ ਗਰੀਕ ਲਫਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਸਿਆਣਪ ਲਈ ਪਿਆਰ। ਸੋ, ਫਲਸਫਾ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੇ ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ, ਜਿਵੇਂ ਹੋਂਦ, ਮਨ, ਧਰਮ, ਤਰਕ, ਕੁਦਰਤ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੁਆਬ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਦਰਪੇਸ਼ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਫਲਸਫੇ ਵਿਚ, ਸਣੇ ਵਿਗਿਆਨ ਸਭ ਬੌਧਿਕ ਯਤਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫਿਲਾਸਫਰ ਅਰਸਤੂ (384-322 ਈਸਾ ਪੂਰਵ) ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।



**ਡਾ. ਸੁਖਪਾਲ ਸੰਘੇੜਾ**  
dr.sukhpal.sanghera@gmail.com

ਸੰਕਲਪ ਤੇ

ਖਿਆਲ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਨਹੋਣੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਦੋ ਅਲੱਗ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਮੂਲ ਖਿਆਲ ਦੇ ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਏ, ਤੇ ਉਸ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਿਕਲਣ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮੂਲ ਖਿਆਲ ਇੱਕ ਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਬਿੰਦੂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਲੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲਏ ਬਿਨਾ ਉਹਦੇ ਗੁਣ ਉਚਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੇ ਕਲਮ ਵਿਚ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

“ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥”

ਪ੍ਰ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੋਠਾਂ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੈ:

**ੴ**: ਉਹ ਇਕ (੧) ਹੈ, ਪਰ ਹਰ ਥਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ; ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ (ੳ)।

**ਸਤਿਨਾਮੁ**: 'ਸਤਿ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਦੋ ਲਫਜ਼ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ-ਹੋਂਦ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ। ਇਸ ਲਈ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਇਆ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਯਾਨਿ ਸੱਚੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ।

**ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ**: 'ਕਰਤਾ' ਦਾ ਭਾਵ ਉਹ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਰਚਣਹਾਰਾ ਤੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਫਲਸਫਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰਕ ਪਿਛੋਕੜ ਸੀ, ਦੇ ਸੰਖਿਆ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ 'ਪੁਰਖੁ' ਅਨੰਤ ਇਲਾਹੀ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇੱਥੇ ਵੀ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਇਹੀ ਅਰਥ ਹੈ।

**ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ**: ਉਹ ਡਰ ਤੇ ਵੈਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਭੈਅ ਜਾਂ ਵੈਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

**ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ**: ਉਹ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਸਦਾ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਹੈ ਤੇ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ (ਅਕਾਲ); ਉਹਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ (ਮੂਰਤਿ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

**ਅਜੂਨੀ**: ਉਹ ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ; ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ; ਨਾ ਪੈਦਾ ਤੇ ਨਾ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

**ਸੈਭੰ**: ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਉਸ ਲਫਜ਼ 'ਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਯਾਨਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਆਪ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਉਪਜਿਆ।

**ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ**: ਉਹਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫਲਸਫਾ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਫਿਲਾਸਫਰ ਅਕਸਰ ਸੁਆਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੁਆਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜੁਆਬ ਹੈ, ਮੂਲ ਮੰਤਰ? ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਪੁੱਠੀ ਯਾਨਿ ਰਿਵਰਸ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵਿਆਪਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੁਆਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ:

“ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਬਣਿਆ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਬਣਾਇਆ, ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਲੱਛਣ ਕੀ ਹਨ?”

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਆਨ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਫਿਲਾਸਫਰ ਪੁੱਛਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਉਠਾਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਫਿਲਾਸਫਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋਗੇ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜ ਸਦਕਾ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਜੋ ਉਤਰ ਲੱਭੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਜਾਂ 'ਮੂਲ ਮੰਤਰ', ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਵਧਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਦੌੜਾਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਭੌਤਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ।

ਆਪਣਾ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਵਾਚਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਿਆਨ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਸ ਵੱਲ ਪੁੱਟਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਸਕਦੇ ਹਾਂ-ਮਾਦਾ ਤੇ ਉਰਜਾ। ਮਾਦੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵਿਚ ਉਹ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ ਥਾਂ ਮੱਲਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੰਜ ਯਾਨਿ Mass ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂਤਾ ਖਿੱਚ ਕਰਕੇ ਭਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ, ਤਾਰੇ, ਕਾਰਾਂ, ਬੱਦਲ, ਕਣੀਆਂ, ਇੱਟਾਂ, ਇਮਾਰਤਾਂ, ਰੋਟੀਆਂ, ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਭ। ਜੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਉਰਜਾ ਕਿਸਮ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਧੁੱਪ, ਗਰਮੀ, ਬਿਜਲੀ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਆਦਿ। ਉਰਜਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ 'ਚ ਮਾਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁੰਜ ਜਾਂ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਧੁੱਪ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਤੇ ਚਾਂਦਨੀ ਚੰਦਰਮਾ ਤੋਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਮਾਦੇ ਤੇ ਉਰਜਾ (ਜਾਂ ਲਹਿਰ) ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚੋਂ।

ਜ਼ਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਾਦੇ ਤੇ ਉਰਜਾ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਅੱਟੋਟ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਧੁੱਪ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਭਾਵ ਉਰਜਾ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਮਾਦਾ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਚੁਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਲੱਕੜ, ਜੋ ਮਾਦਾ ਹੈ, ਅੱਗ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਗ ਦੀ ਉਰਜਾ ਰੋਟੀਆਂ, ਜੋ ਮਾਦਾ ਹਨ, ਪਕਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਰੋਟੀਆਂ ਅਸੀਂ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਸੈੱਲ ਉਰਜਾ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਉਰਜਾ ਬਿਨਾ ਸਾਡਾ ਚਲਣਾ, ਫਿਰਨਾ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ, ਅਸੀਂ ਜਿੰਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਇੰਜਣ ਮਾਦਾ ਪੈਟਰੋਲ ਨੂੰ ਉਰਜਾ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਕਾਰਾਂ, ਬੱਸਾਂ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇੰਜ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹੀ ਮਾਦੇ, ਉਰਜਾ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਖੇਲ ਹੈ।

‘ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬਲਣਾ’ ਤੇ ‘ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੈੱਲਾਂ ਵਲੋਂ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਉਰਜਾ ਵਿਚ ਵਟਾਉਣਾ’ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਮਾਦੇ ਦੇ ਉਰਜਾ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚੋਂ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਪਰ ਪੁੱਠੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਯਾਨਿ ਉਰਜਾ ਦਾ ਮਾਦੇ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਯੂਰਪੀਅਨ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਫਾਰ ਨਿਊਕਲੀਅਰ ਰਿਸਰਚ (ਸਰਨ) ਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਰਿਸਰਚ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਸਾਥੀ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ ਉਰਜਾ 'ਚੋਂ ਮਾਦੇ ਦੇ ਕਣ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਤਜਰਬੇ 'ਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਸਾਂ। ਇਸ

ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਮੂਲ ਕਣਾਂ-ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨ ਤੇ ਪੌਜ਼ੀਟ੍ਰਾਨ ਨੂੰ ਐਕਸੇਲਰੇਟਰ ਵਿਚ ਕਰੀਬ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਗਤੀ ਤੱਕ ਵਿਰੋਧੀ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਦੌੜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਮੱਥੇ ਭਿੜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਦੀ ਉਰਜਾ ਅਜਿਹੇ ਮੂਲ ਕਣ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੁਆਰਕ ਤੇ ਜੀ ਪਾਰਟੀਕਲ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕਣਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਮੁੱਢ ਖੋਜਣ ਲਈ।

ਸੋ ਮਾਦਾ ਅਤੇ ਉਰਜਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹ ਸਮਵਸਤ ਹਨ; ਇੱਕ ਹੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹਨ। ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸਿਰਫ ਉਰਜਾ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ; ਮਾਦਾ ਤਾਂ ਉਰਜਾ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ। ਮਾਦਾ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਰੂਪ ਹਨ। ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਬੰਦੇ, ਪਸ਼ੂ, ਰੁੱਖ, ਅਨਾਜ, ਕੱਪੜੇ ਆਦਿ। ਕੁਝ ਮਾਦਾ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੂਪ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਆਟੇ, ਤੇਲ, ਖੰਡ ਤੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਜਲੇਬੀਆਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਰਜਾ ਤਾਂ ਮਾਦੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਹੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹੀ ਉਰਜਾ ਦੇ ਕੁਝ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਹਾਈਡਰੋਪਾਵਰ ਪਲਾਂਟ ਡਿਗਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗਤੀਆਤਮਕ ਉਰਜਾ ਅਤੇ ਸੋਲਰ ਸੈੱਲ ਪੁੱਪ ਉਰਜਾ ਨੂੰ ਬਿਜਲਈ ਉਰਜਾ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਬਿਜਲਈ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਬਿਜਲਈ ਉਰਜਾ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਉਰਜਾ ਵਿਚ ਬਦਲਦੇ ਹਨ; ਤੇ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਭੋਜਨ ਦੀ ਕੈਮੀਕਲ ਉਰਜਾ ਨੂੰ ਮਕੈਨੀਕਲ ਤੇ ਬਿਜਲਈ ਉਰਜਾ ਵਿਚ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚੱਲ-ਫਿਰ ਸਕੀਏ।

ਸਦੀਆਂ-ਬੱਧੀ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਕਈ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਉਰਜਾ ਨੂੰ ਮਾਦੇ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਸਮਝਦਿਆਂ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਇਹ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਇੰਜ ਬਿਆਨ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, “ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸਿਰਫ ਮਾਦੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਦਾ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਸਿਰਫ ਰੂਪ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਦੇ ਦੀ ਕੁੱਲ ਮਾਤਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਥਿਰ ਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ; ਵਧਦੀ ਘਟਦੀ ਨਹੀਂ।”

ਇਸ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ 'ਮਾਦੇ ਦੀ ਅਵਿਨਾਸ਼ਤਾ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਦੇ ਤੇ ਉਰਜਾ ਦੇ ਚਰਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਦੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਇੰਜ ਤੁਲਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

**ੴ**: ਮਾਦਾ ਇਕ (੧) ਹੈ, ਪਰ ਹਰ ਥਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ; ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ (ੳਕਾਰ)।

**ਸਤਿਨਾਮੁ**: ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਯਾਨਿ ਸੱਚੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ।

**ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ**: ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸਿਰਫ ਮਾਦੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮਾਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਚੱਲਦਾ ਹੈ (ਕਰਤਾ); ਮਾਦਾ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ (ਪੁਰਖੁ)।

**ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ**: ਮਾਦੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਚੱਲਦਾ ਹੈ।

**ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ**: ਮਾਦਾ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ (ਮੂਰਤਿ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

**ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ**: ਮਾਦਾ ਪੈਦਾ ਜਾਂ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ (ਅਜੂਨੀ); ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਆਪ ਹੀ ਹੈ (ਸੈਭੰ)।

**ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ**: ਮਾਦੇ ਤੇ ਇਹਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਯਾਨਿ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪਰ ਮੈਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਤੇ ਮਾਦੇ ਦੀ ਅਵਿਨਾਸ਼ਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਐਨ ਫਿੱਟ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਨਾ ਕੋਈ ਘੱਟ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਵੱਧ। ਹੋਰਨਾਂ ਕਈ ਧਾਰਮਿਕ ਫਲਸਫਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਉਚਰੇ

ਬਾਹਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਕਸਰ ਖਿਲਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਇਹ ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ 'ਚੋਂ ਇਬਾਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਬਤਾ ਟੋਟਾ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਇੰਨੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਐਨ ਸੂਤ ਬਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੂਲ ਖਿਆਲ ਦੋਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਹੀ ਹੈ; ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਨਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਮਾਦੇ ਦੀ ਅਵਿਨਾਸ਼ਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਮਾਦੇ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਕਿਸੇ ਅਧਿਆਤਮ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ, ਜਿਹਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਬੱਸ ਉਹਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਫਰਕ ਹੋਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਜਾਂ ਫਰਮਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਇਲਾਹੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਦੇ ਦੀ ਅਵਿਨਾਸ਼ਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅਜਿਹਾ ਭੌਤਿਕ ਸੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਸਦੀਆਂ-ਬੱਧੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਧੀ ਦੇ ਛਾਣਨੇ 'ਚ ਮੁੜ ਮੁੜ ਛਣ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਬਿਆਨ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੇ ਕਈ ਕਦਮਾਂ 'ਚੋਂ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਕਦਮ ਹੈ, ਆਖਰੀ ਸੱਚ ਨਹੀਂ।

ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਧੀ ਅਜਿਹਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਭੌਤਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰਗੋਚਰੀ ਚੀਜ਼, ਵਰਤਾਰੇ ਜਾਂ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਜਾਂ ਨਿਰੀਖਣ ਦੌਰਾਨ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਤੱਥਾਂ ਤੇ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਕੜੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਕੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਿਆਨ ਜਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰੀਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਪਰੀਨਿਯਮ ਯਾਨਿ ਹਾਈਪੋਥੇਸਿਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਪਰੀਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਭਵਿਖਵਾਣੀਆਂ ਕਰੇ। ਜਿਸ ਪਰੀਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਭਵਿਖਵਾਣੀਆਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਵਰ੍ਹਿਆਂ-ਬੱਧੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਾਲਾਤ ਅਧੀਨ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਪੂਰੀਆਂ ਉਤਰਦੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਣ, ਉਹ ਪਰੀਸਿਧਾਂਤ ਫਿਰ ਸਿਧਾਂਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਧੀ ਜਾਂ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧਾਂ, ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਢੰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚਣੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਧਾਂਤ ਬਣਦੇ ਬਣਦੇ ਲੰਬਾ ਅਰਸਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਪਕਾਏ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜਾਂ ਉਪਰ ਜਬਰਦਸਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਤੇ ਯੁੱਗ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ 14ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ 17ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਚੱਲੀ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪੈਦਾ ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਸਿੱਧੇ-ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੋਜੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਯੂਰਪ ਨੂੰ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਯੁੱਗ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਅਤੇ ਕਰੀਬ ਸੱਭੇ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੋਜੇ ਮਾਦੇ ਦੀ ਅਵਿਨਾਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਟਿਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲਾ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਸਦੀਆਂ-ਬੱਧੀ ਸਮਾਂ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਹੋਏ ਯੁੱਗ ਪਰਿਵਰਤਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦਾ ਅਰਥਾਂ ਵਜੋਂ ਐਨ ਮਿਲ ਜਾਣਾ। ਦੂਸਰਾ ਤੱਥ, ਭਾਵੇਂ ਮਾਦੇ ਦੀ ਅਵਿਨਾਸ਼ਤਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਗਰੀਕ ਫਿਲਾਸਫਰ ਬੇਲਜ਼ (624 ਤੋਂ 546 ਈਸਾ ਪੂਰਵ) ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਰੂਪ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ, ਜਦ ਆਈਨਸਟਾਈਨ ਨੇ ਖੋਜਿਆ ਕਿ ਮਾਦਾ ਅਤੇ ਉਰਜਾ ਸਮਵਸਤ ਹਨ; ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਰੂਪ ਵਟਾ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੋ ਤੱਥ ਮਿਲ ਕੇ ਬੜਾ ਕੁਝ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਮੇਰੀ ਜਾਂਚੇ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਉਹ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਚੌਖਟੇ 'ਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਭੂਤਮੁਖੀ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਭਵਿੱਖਮੁਖੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ 'ਚ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮਰਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਦਰਜਾ, ਜੁਲਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧ, ਕਿਰਤ ਤੇ ਹੱਕ-ਸੱਚ ਦਾ ਸਾਥ, ਤੇ ਹੋਰ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਮੁੱਲ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਭਵਿੱਖਮੁਖੀ ਹੋਣ ਵੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ, ਮੌਜੂਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਚਿੰਤਕ ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਜੋ ਸਬਕ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਹੋਵੇਗਾ: ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਤੋਂ ਸੇਧਾਂ ਭਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਭੂਤਮੁਖੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਭਵਿੱਖ-ਮੁਖੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪਹੁੰਚ ਅਪਨਾਉਣਾ। ਬੇਸ਼ਕ ਅਸੀਂ ਸਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਅਤੀਤ ਕੋਲੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਚ ਸਿੱਖ ਜਰੂਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

### ਬੱਦਲ

ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਮੈਂ ਘਰ ਬਣਾਏ  
ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਘਰ ਸਜਾਏ।  
ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ  
ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਫਿਰ ਪਿੰਡ ਬਣਾਏ।  
ਧਰਤੀ ਦੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਰਗੇ  
ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਹੀ ਲੋਕ ਬਣਾਏ।  
ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਫਿਰ ਪਿੰਡ ਬਣਾ ਕੇ  
ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਹੀ ਲੋਕ ਵਸਾਏ।  
ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਬੀਜ ਬੀਜ ਕੇ  
ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਹੀ ਰੁੱਖ ਉਗਾਏ।  
ਸੂਰਜ ਦੀ ਕੁਝ ਲਾਲੀ ਲੈ ਕੇ  
ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੰਗ ਮਿਲਾਏ।  
ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ  
ਲਾਲੀ ਦੇ ਫਿਰ ਟਿੱਕੇ ਲਾਏ।  
ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰੱਬ ਬਣਾਇਆ  
ਬੱਦਲ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਆਏ।  
ਕੁਝ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਪੱਣ ਲੈ ਗਈ  
ਕੁਝ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਨੀਰ ਵਗਾਏ।  
ਨਫਰਤ ਵੈਰ ਦਵੈਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ  
ਕੁਝ ਬੱਦਲ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਆਏ।  
ਜਦ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹਣ ਲੱਗਾ  
ਬੱਦਲ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਨਾ ਆਏ।  
ਕੁਝ ਕੁ ਨੰਨੇ ਮੂੰਨੇ ਜਾਪਣ  
ਜੀਕਣ ਗੋਰੀ ਮਾਂ ਦੇ ਜਾਏ।  
ਕੁਝ ਬੱਦਲ ਮੈਂ ਯਾਰ ਬਣਾ ਲਏ  
ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਪਰਖਣ ਆਏ।  
ਨੀਝ ਲਗਾ ਕੇ ਜਦ ਮੈਂ ਤੱਕਿਆ

ਬੱਦਲ ਸਨ ਮੇਰੇ ਹਮਸਾਏ।  
ਪਰ ਮੇਰੇ ਹੀ ਆਪੇ ਵਾਂਗਰ  
ਬੱਦਲ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਨਾ ਆਏ।  
ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਮੈਂ ਘਰ ਬਣਾਏ  
ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਹੀ ਨਾਲ ਸਜਾਏ।  
-ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਡੁਮੇਲੀ  
ਨਿਊ ਯਾਰਕ।

### ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰੰਗ

ਨਾ ਪਵੇ ਮੀਂਹ ਤਾਂ ਲੋਕੀਂ ਤਰਸਦੇ ਨੇ।  
ਆਵੇ ਹੜ੍ਹ ਜਦੋਂ ਮੇਘਾ ਬਰਸਦੇ ਨੇ।  
ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਜੀਅ ਜੰਤ ਵਹਿੰਦੇ ਕੱਚੇ ਨੇ।  
ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚੇ ਸਾਰੇ ਰੋਂਦੇ ਸੱਚੇ ਨੇ।

ਪਰ ਧਰਤ ਦੀ ਕੁੱਖ ਹਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।  
ਸਾਵਣ ਨੇ ਲਾਈ ਜਦੋਂ ਝੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।  
ਲਹਿਰਾਉਂਦੇ ਖੇਤ ਦੇਖ ਮੱਥੇ ਖਿੜਦੇ ਨੇ।  
ਕਾਮੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਨੇ।

ਸੱਜਣਾ ਹਰ ਖਿਆਲ ਦੇ ਦੋ ਪਾਸੇ ਨੇ।  
ਕਿਤੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਦਰਦ, ਕਿਤੇ ਹਾਸੇ ਨੇ।  
ਵਿਛੋੜਾ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਝੜੀ।  
ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਖਿੱਚ ਮਿਲਣ ਦੀ ਬੜੀ।  
ਚਾਨਣ ਤੇ ਹਨੇਰਾ ਚੱਲਦੇ ਇਕੱਠੇ ਨੇ।  
ਦੁੱਖ ਤੇ ਸੁੱਖ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦੇ ਪੱਠੇ ਨੇ।  
ਕਾਦਰ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਹੱਸ ਕੇ ਮਾਣੇ।  
ਅਜਬ ਰੰਗ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਬੱਸ ਨੇ ਜਾਣੇ।  
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ



# ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੀਤ ਫਲਸਫਾ

**ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਮੱਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ 'ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ' ਰਸਾਲੇ ਤੋਂ ਵਾਕਫ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲੇਖ 20 ਅਗਸਤ 1977 ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਹਿੰਸਰਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਸਹਿੰਸਰਾ ਖੁਦ ਗਦਰੀ, ਗਦਰੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਹਾਲ, ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਟਰਸਟੀ ਤੇ ਫਾਊਂਡਰ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਇਹ ਲੇਖ ਸਾਨੂੰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਦੋਸਾਝ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। -ਸੰਪਾਦਕ**

ਸ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਾਡੇ ਜੁਗ ਦੀ ਮੰਨੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਸਤੀ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਜੁਗ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਤੇ ਫਿਊਡਲ ਜੁਗ ਦੀ ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਜੂਲੀ ਪਾਤਨ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਨਾਲ ਸੰਗਰਾਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੰਘਿਆ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਨਤਾ ਦੀ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਨ ਫਿਊਡਲ ਰਹਿਤ ਦੇ ਪਿਛਾਏ ਨੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ, ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਤੇ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਅਤੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ, ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ, ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਮੜ੍ਹੀ ਮਸਾਣਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਸਮਾਜੀ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅੰਦਰ ਜਾਦੂ ਟੂਣਿਆਂ ਤੇ ਕਰਮਾਤਾਂ ਦੇ ਪਖੰਡਾਂ ਵਿਚ

## ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਹਿੰਸਰਾ

ਗੁਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਆਪਣੇ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਕ, ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਉਨਤੀ ਤੇ ਪਸਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕੀ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ।

ਫਿਊਡਲਚਾਰੇ ਦੀ ਇਹ ਪਿਛਾਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਕੰਮ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਏਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਠੋਸੀ ਰੱਖ ਕੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜਮਹੂਰੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਤੇ ਫਿਊਡਲ ਪਿਛਾਏ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਬੁਰਜ਼ੂਆ ਜਮਹੂਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਦੌਰ ਸੀ। ਫਿਊਡਲਿਜ਼ਮ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵਲ ਵਧਣ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਭਾਵ ਪਿਛਾਏ ਤੋਂ ਅਗੇਤਰ ਵਲ ਬਦਲੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਬਦਲੀਆਂ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨਕਲਾਬ ਜਾਂ ਰੁਮਕ (ਐਵੋਲਿਊਸ਼ਨ) ਨਾਲ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਬਦਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ 'ਤੇ ਜਬਰ ਨਾਲ ਛੱਡ ਪਾ ਮਾਰ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੁਮਕ ਵਾਲੀ ਬਦਲੀ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਕਰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮੱਠੀ ਮੱਠੀ ਚਾਲੇ ਅਗਾਂਹ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਚਾਰਾ ਤਾਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਰੁਮਕਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡਾ ਸੁਧਾਰ ਸਮਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਇਸ ਸੁਧਾਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਸਨ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਧਾਰਮਿਕ ਮਨਾਉਤਾਂ ਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਦੀਆਂ ਮੀਰੀ ਤਾਂ ਸਨ, ਪਰ ਸਮਾਜੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪਿਛਾਏ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਕੰਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਆਏ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਤੁਰਨਾ ਸੀ। ਪਰ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੂਝਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਰੁੱਧ ਰੌਹ ਜਾਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਜਨਤਕ ਲਹਿਰਾਂ ਤੇ ਮੋਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਫੁਟ ਤੁਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਪਹਿਲੀ ਵੱਡੀ ਜੰਗ ਮੁੱਕਣ ਪਿਛੋਂ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਉਭਾਰ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। 1921 ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਲਹਿਰ ਤੇ ਏਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ ਤੁਰੀ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਲਾਏ ਮੋਰਚੇ ਨੇ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੂਹ ਫੂਕ ਦਿੱਤੀ। ਉਧਰੋਂ ਰੂਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀਆਂ ਸੋਆਂ ਦੀ ਲਾਗ ਨਾਲ ਕਿਰਤੀ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਲਾਈਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1930 ਵਿਚ

ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਸਿਵਲ ਨਾ-ਫਰਮਾਨੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਏਸ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਹਵਾ ਵਗ ਤੁਰੀ। ਸਾਡੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੇ ਏਸ ਹਵਾ ਨੂੰ ਬਣਨ ਤੇ ਵਗਾਉਣ ਲਈ ਬੜਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕੌਮੀ ਏਕਾ ਉਸਾਰਨ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੁਤਾਲਬੇ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈਆਂ ਸਨ, ਉਥੇ ਫਿਊਡਲ ਪਿਛਾਏ ਨੂੰ ਵੀ ਨੌਲਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਬੁਰਜ਼ੂਆ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਹਵਾ ਸੀ, ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਚੈਲਿੰਜ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਤੇ ਹੋਰ ਖੱਬੇ ਪੱਖ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਏਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਸਾਂ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਜਬਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਉਪਰੰਤ ਹੀ ਬੁਰਜ਼ੂਆ ਜਮਹੂਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਤੁਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੋਂ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਬੁਰਜ਼ੂਆਜ਼ੀ ਨੂੰ ਏਸ ਕੰਮ ਦੇ ਅਸਮਰਥ ਸਮਝਦੇ ਸਾਂ। ਅਸੀਂ ਸਮਾਜਕ ਰੁਮਕ (ਐਵੋਲਿਊਸ਼ਨ) ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਾਂ, ਸਗੋਂ ਏਸ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਕੁਰਾਹ ਦੱਸਦੇ ਸਾਂ।

ਇਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਲਮ ਦਵਾੜ ਲੈ ਕੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪਿੜ ਵਿਚ ਆ ਨਿਤਰੇ। ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਬੁਰਜ਼ੂਆ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ। ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜੀ, ਸਿਆਸੀ, ਆਰਥਕ ਤੇ ਸ਼ਖਸੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਰਹ-ਰੀਤ ਦਾ ਸੰਗ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੋਈ ਬਰਾਦਰੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਹਿਣ ਤੇ ਸਹਿਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਸੀ। ਪਰਾਏ ਇਸਤਰੀ-ਮਰਦ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ, ਮਿਲਣਾ ਮਿਲਾਉਣਾ ਜਾਂ ਫਿਰਨਾ ਤੁਰਨਾ ਕੋਈ ਪਾਪ ਜਾਂ ਐਥ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੁੜੀ-ਮੁੰਡਾ ਆਪਣੀ ਰਲੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਨਾ ਨਿਭੇ ਤਾਂ ਤੋੜ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜੀ ਬਸਤੀਆਂ ਵੀ ਵੇਖੀਆਂ, ਜਿੱਥੇ ਸੈਕੱਤੇ ਟੱਬਰ ਰਲ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਇਕੋ ਥਾਂ ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ ਤੇ ਗੱਪ ਗੱਪ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਸਤੀਆਂ ਦੇ ਏਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਏਸ ਸਮਾਜੀ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਸ ਜੀਵਨ ਜਾਚ

**ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆ ਕੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਨੌਜ਼ਹਿਰਿਓਂ ਤੇ ਫੇਰ ਲਾਹੌਰੋਂ 'ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ' ਨਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਸਕ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਵੀਂ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਨਵੀਂ ਜਮਹੂਰੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਧਾਰਮਿਕ ਵਹਿਮਾਂ, ਭਰਮਾਂ ਤੇ ਕੁਰੀਤੀਆਂ, ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਪਖੰਡਾਂ, ਜਾਤਪਾਤ ਤੇ ਉਚ ਨੀਚ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ, ਮੜ੍ਹੀ ਮਸਾਣਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਜਾਦੂ ਟੂਣਿਆਂ ਤੇ ਕਰਮਾਤਾਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਅੰਨੀ ਸ਼ਰਧਾਂ ਦੇ ਕੜ ਤੋੜੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੋਂ ਨਾਬਰਤਾ ਦਰਸਾਈ, ਸ਼ਖਸੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਪੂਰਿਆ।**

ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਾਡੀ ਪਿਛਾਏ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਏਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਹੇਵੰਦ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਏਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਆਪਣਾ ਤਨ, ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆ ਕੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਨੌਜ਼ਹਿਰਿਓਂ ਤੇ ਫੇਰ ਲਾਹੌਰੋਂ 'ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ' ਨਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਸਕ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਵੀਂ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਨਵੀਂ ਜਮਹੂਰੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ

ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਧਾਰਮਿਕ ਵਹਿਮਾਂ, ਭਰਮਾਂ ਤੇ ਕੁਰੀਤੀਆਂ, ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਪਖੰਡਾਂ, ਜਾਤਪਾਤ ਤੇ ਉਚ ਨੀਚ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ, ਮੜ੍ਹੀ ਮਸਾਣਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਜਾਦੂ ਟੂਣਿਆਂ ਤੇ ਕਰਮਾਤਾਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਅੰਨੀ ਸ਼ਰਧਾਂ ਦੇ ਕੜ ਤੋੜੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੋਂ ਨਾਬਰਤਾ ਦਰਸਾਈ, ਸ਼ਖਸੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਪੂਰਿਆ। ਵਿਆਹ ਨੂੰ 'ਖਸਮ ਦਾ ਗਲਬਾ' ਨਹੀਂ, ਦੋਪਤੀ ਦੀ ਮਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਦੱਸਿਆ।

ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ, ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਕ ਹਲਚਲ ਮੱਚ ਗਈ। ਨੌਜਵਾਨ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਜਾਗ ਲੱਗ ਤੁਰੀ। ਪਿਛਾਏ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗ਼ਾਵਤ ਹੋ ਉਠੀ, ਭਾਈਆਂ, ਗੁੰਥੀਆਂ, ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ, ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ, ਮੁੱਲਾਂ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪਖੰਡੀ ਬਹੁਰੂਪ ਨੰਗੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਆਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਹੀ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵੇਂ ਆਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਤੁਰੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਾ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਗਲਪ ਨੂੰ ਵੀ ਧਰਮੋ ਨਿਰਲੇਪ ਕਰਕੇ ਪਿਛਾਏ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਕਰ ਲਿਆ। ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਨਾਵਲ, ਨਾਟਕ ਤੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਮਰਿਆਦਾ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਨਿਰੋਲ ਸਮਾਜੀ ਜਾਂ ਸਿਆਸੀ ਆਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਲੀਹੇ ਪਾ ਲਿਆ। ਉਹ 'ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ' ਦੇ ਨਿਰੋ ਸਨੇਹੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਪਾਸ਼ਕ ਬਣ ਗਏ। 'ਪ੍ਰੀਤ



ਲੜੀ' ਦੀ ਚੜ੍ਹ ਮੱਚ ਗਈ। 'ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ' ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਆਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹੋਰ ਮਾਸਕ ਪੱਤਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ।

ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਜਗਤ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੋਇਆ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਹਾਲ ਪਾਹਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਅਨਹੰਦਤ ਪਰੰਪਰਾ ਤੇ ਧਰਮ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਨਾਮਧਰੀਕ ਰਾਖੇ ਬਹੁਤ ਲੋਹੇ ਲਾਖੇ ਹੋਏ। ਦੀਵਾਨਾਂ ਤੇ ਜੋੜ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ 'ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ' ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਵਿਰੁੱਧ

ਆਧਾਰਤ ਇਕ ਬਸਤੀ ਵਸਾਉਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ' ਰੱਖਿਆ। ਕਲਮ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਏਸ ਬਸਤੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਪ੍ਰੀਤ ਮੰਡਲ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਜਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਲੋਪੋਕੇ ਲਾਗੇ ਦੇ ਕੁ ਪੱਕੀਆਂ ਹਵੇਲੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਤਲਾਬ ਵਾਲੀ ਕਈ ਏਕੜ ਬੇਆਬਾਦ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦ ਲਈ। ਪ੍ਰੀਤ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਇਹ ਬਸਤੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਰੀ ਬਸਤੀ ਦੇ ਜੀਆਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਇਕੋ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪਕਾਇਆ ਤੇ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਰੇ ਟੱਬਰਾਂ ਦੇ ਇਸਤਰੀ ਮਰਦ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਮੁੰਡੇ ਬਿਨਾ ਸੰਗ ਸਰਫੇ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਬਹਿਣ-ਖਲੋਣ ਤੇ ਬੋਲਣ ਲਗ ਪਏ। ਨਰ-ਨਾਰੀ ਵਾਲਾ ਪਿਛਾਏ ਲੋਕ ਲੱਜ ਤੇ ਝਕ ਝਕਾਅ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੁੜੀਆਂ-ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਰਲਵਾਂ ਸਕੂਲ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਿੱਤਾ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਇਹ ਨਗਰ ਤੇ ਸਕੂਲ ਸਾਕਾਰ ਮੂਰਤ ਸੀ। ਏਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ 'ਦਾਰ ਜੀ' ਬਣ ਗਏ।

ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਨਿਰਾ ਪਿਛਾਏ ਹੀ ਔਖਾ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਅਸਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ। ਅਸਾਂ ਏਸ ਨੂੰ ਜਮਹੂਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਘੋਰ

ਇਹ ਬਸਤੀ 1947 ਦੀ ਵੰਡ ਤੱਕ ਚੱਲੀ, ਜੋ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰਹੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਤੇ ਚਲਾਏ ਲੋਕਚਾਰੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਸਾਡੇ ਅੱਜ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਤੁਰੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਕਾਲਬ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਚਾਰੇ, ਸਾਹਿਤਕਾਰੀ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਕਈ ਪ੍ਰਥਮਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ।

1. ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਕਥਾ ਰੂਪ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਏਸ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸ ਵਾਲੀ ਲਫਾਫੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

2. ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਆਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਧਰਮ ਗੁੰਥਾਂ ਤੋਂ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ 'ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀਆਂ' ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਰੋਲ ਸਾਇੰਸੀ ਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਪਾਇਆ।

3. ਧਰਮ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਸਤੇ ਅੰਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਥਾਂ, ਸਾਇੰਸੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅਪਨਾਇਆ। ਗੁਰੂਆਂ, ਗੁੰਥਾਂ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਧਾਲੂ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਕੇਵਲ ਸ਼ਰਧਾ ਪੱਖੋਂ ਹੀ ਪੂਜੀ ਤੇ ਮੰਨੀ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਲਾਹਿਆ।

4. ਇਸ਼ਕ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਪਿਰਤ ਤੇ ਫਿਊਡਲ ਸੰਗ-ਸੰਕੋਚ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸਤਰੀ ਮਾਰਦ

ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਕੁਰਸਤੇ ਪਾਉਣਾ ਸਮਝਿਆ। ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਵੇਲੇ ਓਵਨ ਰਾਬਰਟ ਤੇ ਕਾਬਤ ਨੇ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦ ਹੋ ਰਹੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਾ ਜਾ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਬਸਤੀਆਂ ਬਣਾ ਬਣਾ ਵਸਣ ਦੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਮਚੀ ਹੋਈ ਜਮਾਤੀ ਜੰਗ ਦੀ ਘੋਸ ਘੋਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾਜਵਾਦ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ। ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਏਸ ਨੂੰ 'ਸੰਕਲਪਤ ਸਮਾਜਵਾਦ' ਆਖ ਕੇ ਨਿੰਦਿਆ ਸੀ। ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਅਮਰੀਕਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਤਾਂ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੁਰਜ਼ੂਆ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬ ਰਾਹੀਂ ਲਿਆਇਆ ਜਾਣਾ ਸੱਚ ਮੰਨਦੇ ਸਾਂ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਲਈ ਰੁਮਕੀ (ਐਵੋਲਿਊਸ਼ਨਰੀ) ਰਾਹ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਸਾਂ। ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਲਈ ਰੁਮਕੀ ਚਾਰਾ ਸੀ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਭਾਣੇ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ। ਪਰ ਏਸ ਸਾਡੇ ਤੇ ਪਿਛਾਏ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਚਾਲੂ ਰਿਹਾ।

ਚਿਰਾਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਨਕਲਾਬ ਵਾਸਤੇ ਕੱਖ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਤੇ ਰੁਮਕ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਗਈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਰੁਮਕ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰੋਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਅਸੀਂ ਮੱਠੇ ਪੈ ਗਏ।

ਜਦੋਂ 'ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ' ਚਾਲੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲੈ ਕੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਏ, ਉਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੋਕ ਰਹਿਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਛਾਏ ਸੀ, ਜੋ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਿਨ ਪਰ ਦਿਨ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਲੋਕਚਾਰੇ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲੋੜ ਪੂਰਨ ਲਈ ਜਮਹੂਰੀਅਤ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਨਵੇਂ ਲੋਕਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਨਮੂਨਾ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਵਿਚ ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਤੋਰਿਆ। ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਨਰਤ ਜਾਣਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਦੋਹਾਂ ਜੀਆਂ ਦਾ ਬਰੋ-ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਮਿੱਤਰਤਾਨਾ ਸਬੰਧ ਦੱਸਿਆ।

5. ਇਸਤਰੀਆਂ ਲਈ ਸਮਾਜੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਰਦਾਰ ਹੋਏ।

6. ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਹਮਾਇਤੀ ਖਿਆਲਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਆਂ ਦੀ ਪਰਸਪਰ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪਰਚਾਰਿਆ।

7. ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮੀ ਭਰਮਾਂ, ਸਮਾਜੀ ਵਹਿਮਾਂ, ਰੋਗੀ ਸੁਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਉਲਝੇਵਿਆਂ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਨਵਿਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ।

ਗੱਲ ਕੀ, ਉਹ ਅਜੋਕੇ ਸਾਹਿਤ, ਅਜੋਕੀ ਸ਼ੈਲੀ ਤੇ ਅਜੋਕੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਤਾਮਾ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਗੋਰ ਬੰਗਾਲੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਊਡਲ ਪਿਛਾਏ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰ ਆਈ ਤੇ ਉਭਰ ਰਹੀ ਬੁਰਜ਼ੂਆ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵੇਲੇ ਆਏ ਤੇ ਹੁਣ ਬੁਰਜ਼ੂਆ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰ ਰਹੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੇ ਦੌਰ ਦੇ ਬੂਟੇ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਸਾਥੋਂ ਵਿਛੜ ਗਏ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਪੂਰਾ ਜੁਗ ਹੰਢ ਲਿਆ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਿਤ, ਲੋਕਚਾਰ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਸੋਝੀ ਨੂੰ ਪਿਛਾਏ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੇ ਬੂਟੇ ਤੱਕ ਲੈ ਆਉਣ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਉਹ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਤੌਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਰਹੇ ਤੇ ਜਦ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਹੋ ਤੁਰੀ ਤਾਂ ਆਪ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਰੋਲ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਬੋਸ਼ਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਤੁਰਦੇ ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬ ਨੇ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਧਾਰਕ ਤੌਰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਆਸ਼ੇ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਮਰਥਕ ਰਹੀ।



(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਪਿਛਲਾ ਅੰਕ ਵੇਖੋ)

ਗੋਆ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਵੱਡੀ ਪੋਰਚ, ਹਰੇ ਭਰੇ ਮਾਰੋਲ 'ਚ ਅਲੱਗ ਹੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਰਾਮਨਾਥੀ ਵਿਚਲਾ ਆਸ਼ਰਮ ਹੈ। ਇਥੇ ਸੰਸਥਾ ਦਾ 'ਪਰਮਾਤਮਾ' ਡਾ. ਜੈਯੰਤ ਬਾਲਾਜੀ ਅਠਾਵਲੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲੀ ਇਮਾਰਤ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵਿਲੱਖਣ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਆਸ਼ਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਖਿਲਾਫ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਨਫਰਤ ਸਾਫ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

100 ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੋਕ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇੰਨੇ ਕੁ ਲੋਕ ਭਗਵੇਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾ ਕੇ ਸਵੇਰੇ ਮੰਦਿਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਪਸ ਮੁੜਦੇ ਹਨ। ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੜਕ ਦੇ ਪਾਰ ਵੱਡੇ ਖੇਤ ਦੀ ਢਲਾਣ ਉਸ ਨਦੀ ਵੱਲ ਹੈ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਦੇ ਉਤਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਖੇਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਪਰ 2008 ਦੀ ਮੌਨਸੂਨ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਬਦਬੋ ਆਉਣ ਲੱਗੀ, ਜੋ ਇੰਨੀ ਭੈੜੀ ਸੀ ਕਿ ਖੜ੍ਹਾ ਔਖਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਘਟਿਆ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰਤੋਂ ਹੋਏ ਕੰਡੋਮ ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ ਦੇਖੇ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਦੁਰਗੰਧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਡੋਮਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਰਾਮਨਾਥੀ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਬਸੰਤ ਭੱਟ ਨੇ ਦੱਸੀ। ਇਹ ਮੰਦਿਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਐਨ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ਜਾਹਰ ਹੋ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵਾਹੁਣ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੋਚ ਸਕਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਬੜਾ ਨਿਰਾਸ਼ਾਨਕ ਸੀ। ਕੰਡੋਮਾਂ ਬਾਰੇ ਭੇਤ ਭਾਵੇਂ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ ਪਰ ਸੱਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਆਏ।

ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਇਸੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਹੀ ਪੁੱਜੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਠਾਵਲੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲੇ 2002 ਤੋਂ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਥੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਪਿੰਡ ਪਰਵਾਤੀ ਬਾਤਾ 'ਚ ਆਸ਼ਰਮ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਨ ਉਹ ਰਾਮ ਨਾਥੀ ਆ ਗਏ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਪਿੰਡ ਪਰਵਾਤੀ ਬਾਤਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸਰਪੰਚ ਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਾਸੀ ਸ਼ੇਖਰ ਨਾਇਕ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਕਾਮੁਕ ਪੂਜਾ ਰੀਤੀ ਕੇਂਦਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਪੁਖਤਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। 16 ਅਕਤੂਬਰ 2009 ਨੂੰ ਮਤਗਾਓ ਵਿਚ ਹੋਏ ਧਮਾਕਿਆਂ ਵੇਲੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸੰਸਥਾ ਤੇ ਰਾਮ ਨਾਥੀ ਆਸ਼ਰਮ ਉਪਰ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋਏ।

ਪੁਲਿਸ ਰਿਕਾਰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਥਾ ਨਰਕ ਸੁਰਾ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਸਾਤਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਦੀਵਾਲੀ ਸਮੇਂ ਸਾੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 16 ਅਕਤੂਬਰ 2009 ਨੂੰ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਮਲਗੋਂਡਾ ਪਾਟਿਲ ਅਤੇ ਯੋਗੇਸ਼ ਨਾਇਕ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਬੰਬ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਮਤਗਾਓ ਵਿਖੇ ਤਿਉਹਾਰ ਸਮੇਂ ਚਲਾਉਣਾ ਸੀ ਪਰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬੰਬ ਫਟਣ ਕਾਰਨ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। "ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਦਮਾ ਲੱਗਾ। ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਰਾਮ ਨਾਥੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਸੰਸਥਾ 'ਜਨ ਜਾਗਰਤੀ ਮੰਚ' ਬਣਾਇਆ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਸੰਤ ਭੱਟ ਅਤੇ ਸਕੱਤਰ ਸ਼ੇਖਰ ਨਾਇਕ ਬਣੇ। ਇਸ ਦਾ ਮੰਤਵ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਸੀ।" ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਰਭ ਲੋਟਲੀਕਰ ਨੇ ਦੱਸੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਵੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਬੋਝੇ ਲੋਕ ਪਹੁੰਚੇ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਦੀ ਗਈ। 20 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਰਾਮ ਨਾਥੀ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪੂਰੀ ਪੌਂਡਾ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸੌ ਦੀ ਆਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਥਾ ਵਿਰੁਧ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ। ਰਾਮ ਨਾਥੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਕਈ ਹਫਤੇ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਪਰ ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਖਸਲਤ ਅਤੇ ਅਠਾਵਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੱਤ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਈ।

ਮਤਗਾਓ ਬੰਬ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਤਾਕਤਵਰ ਅਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਗਰੋਹ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ ਪਰ ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਧਮਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਹੇ ਹਨ।

2008 ਦੇ ਅੰਧ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਥਾਨੇ ਅਤੇ ਵਾਸੀ ਬੰਬ ਧਮਾਕਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। 4 ਜੂਨ ਨੂੰ ਥਾਨੇ ਦੇ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ ਵਿਚ 7 ਆਦਮੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ 'ਗਡਕਰੀ ਰੰਗਿਆ ਤਨ ਆਡੋਟੋਰੀਅਮ' ਵਿਚ ਮਰਾਠੀ ਡਰਾਮਾ 'ਐਬੀ ਪਚਪੁਟੋ' ਖੇਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ

# ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ-2

## ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਥਾ

**ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮਸੇਵਕ ਸੰਘ (ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.) ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਕਰੀਬ ਨੌਂ ਦਹਾਕਿਆਂ 'ਚ ਬੜੇ ਉਤਰਾ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦੇਖੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਇਸ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿੰਗ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹਕੂਮਤ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ; ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ. ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਉਘੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਧੀਰੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਝਾਮ ਨੇ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੰਗਠਨਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸ਼ੈਡੋ ਆਰਮੀਜ਼' (ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਲਸ਼ਕਰ) ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਉਲੀਕੀਆਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਖੁਲਾਸਾ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਬਾਖੂਬੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ**

ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਮਾਤਾ ਅਕਸ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੋਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ 31 ਮਈ ਨੂੰ 'ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾਸ ਭਾਵੇ ਆਡੋਟੋਰੀਅਮ, ਵਾਸੀ' ਵਿਚ ਬੰਬ ਫਟਿਆ ਸੀ। ਅਗਸਤ 2011 'ਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਕਰਮ ਭਾਵੇ ਤੇ ਰਮੇਸ਼ ਗਡਕਰੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਬ ਧਮਾਕਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾ ਕੇ 10 ਸਾਲ ਦੀ ਬਾਮਸ਼ੁਕਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼



ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਸੰਸਥਾਪਕ ਜੈਯੰਤ ਬਾਲਾਜੀ ਅਠਾਵਲੇ।

ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸੰਸਥਾ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾ ਲੈਂਦੀ। ਇਹ ਇਉਂ ਹੀ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਭਾਵੇਂ ਗੋਆ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮਤਗਾਓ ਧਮਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ 2010 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 'ਸੰਸਥਾ ਅਤਿਵਾਦੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵੱਲ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਰੋਕਿਆ ਨਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੋਆ ਵਰਗੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜਾਨ ਮਾਲ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੈ।" ਗੋਆ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ 1000 ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਉਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੀ ਜੋ ਏ.ਟੀ.ਐਸ. ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 2001 ਵਿਚ ਭੇਜੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਸਥਾ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾ ਬਣਨ ਕਾਰਨ ਸੰਸਥਾ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਖੈਰ! ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਚੌਹਾਨ ਨੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਧੇ ਘੋਸਲ ਵੱਟ ਗਏ। ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਗੋਆ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿੰਧੇ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਚੌਹਾਨ ਨੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਚੌਹਾਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ, "ਮੈਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਾਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸਾਥੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੇ ਇਸ ਉਪਰ ਹੱਸ ਹੀ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।"

ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਸਥਾ 1991 ਵਿਚ ਮੁੰਬਈ ਵਿਖੇ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ ਵਜੋਂ 'ਭਾਰਤੀਆ ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸੰਸਥਾ' ਨਾਂ ਹੇਠ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੰਤਵ ਇਹ ਮਿਥਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ: ਸੰਸਥਾ ਪ੍ਰਵਚਨ, ਸਭਾਵਾਂ, ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਆਦਿ ਲਾ ਕੇ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੇਗੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜਗਿਆਸੂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ' ਲਈ ਸਿਖਿਅਤ ਕਰੇਗੀ। ਚਾਰ ਟਰਸਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਡਾ. ਜੈਯੰਤ ਬਾਲਾਜੀ ਅਠਾਵਲੇ ਗੁਰੂ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਡਾ. ਕੁੰਡਾ ਜੈਯੰਤ ਅਠਾਵਲੇ

ਅਤੇ ਦੋ ਚੇਲੇ ਵਿਜੇ ਨੀਲਕੰਥਾ ਭਾਵੇ ਤੇ ਵਿਨੇ ਨੀਲ ਕੰਠਾ ਭਾਵੇ ਸਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੋਰ ਸੰਗਠਨ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਜੋ ਅਠਾਵਲੇ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਜ਼ਾਦ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਥਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੋਂ ਗੋਆ ਵਿਚ 'ਸਨਾਤਨ ਆਸ਼ਰਮ ਰਾਮਨਾਥੀ, ਪੌਂਡਾ' ਗੋਆ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਈ। ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਹੋਰ ਆਸ਼ਰਮ ਪਨਵੇਲ, ਮੇਰਾਜ ਆਦਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ 'ਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟਰਸਟਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਜਨ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਸਮਿਤੀ, ਧਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰ 'ਸਨਾਤਨ ਪ੍ਰਭਾਤ' ਵੀ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹਨ।

ਅਠਾਵਲੇ ਦੀ ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਕੇਂਦਰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਟਿੱਲ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਠਾਵਲੇ ਦੇ ਚੇਲੇ, ਸਾਧ ਅਤੇ ਸਾਧਵੀਆਂ ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ 2 ਘੰਟੇ ਦੀ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪਿੱਛੋਂ ਨਾਸ਼ਤੇ ਨਾਲ ਦਿਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ 'ਸਨਾਤਨ ਪ੍ਰਭਾਤ' ਅਖਬਾਰ ਜ਼ਰੀਏ ਅਠਾਵਲੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਸੀ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਮਾਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਠਾਵਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ



ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪਰਚੇ ਦਾ 'ਸਨਾਤਨ ਪ੍ਰਭਾਤ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

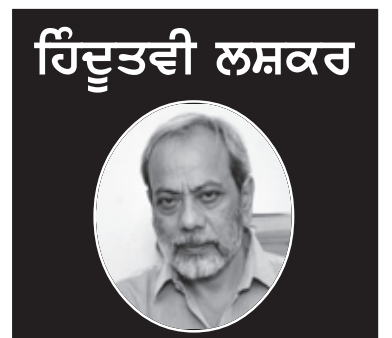
ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੇਵਾ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਰੁਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੰਮ ਧਾਰਮਿਕ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਮਰਾਠੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਹਿੰਦੀ, ਕੰਨੜ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਛਪਾਈ, ਧਾਰਮਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੇ ਬੁੱਤ ਬਣਾਉਣੇ, ਅੰਠ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਛਪਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਜੰਤਰੀ/ਪੱਤਰੀ, ਛੋਟੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਜਿਸ 'ਚ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਣ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਵੈਬਸਾਈਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵਲੋਂ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਸਿਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਾਕੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਰਜਿਸਟਰਡ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਚ ਫੜੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਅਠਾਵਲੇ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਠਾਵਲੇ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਚਾਓ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਪਿਤਰੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਅਠਾਵਲੇਵਾਦ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁਣੌਤੀ ਵਜੋਂ ਉਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਭਾਵੇਂ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਨਾ ਵੀ ਹੋਣ ਪਰ ਸਿਆਸੀ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਬੜੀਆਂ ਖਤਰਨਾਕ

ਹਨ। 'ਸਨਾਤਨ ਪ੍ਰਭਾਤ' ਦੇ ਕਈ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ 2023 ਤੱਕ 'ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ' ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਇਸਾਈਆਂ, ਤਰਕਸ਼ੀਲਾਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾਈ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 2007 ਵਿਚ ਅਠਾਵਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ "ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਮੱਛਰ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿੰਨੇ ਜੇਤੂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ, ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਬੁਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ।" 29 ਫਰਵਰੀ 2008 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਅਠਾਵਲੇ ਨੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਵਾਂਗ ਬੁੱਚਤ ਪੁਲਿਸ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰੋ। ਇਸ ਖਾਤਰ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ।

ਅਠਾਵਲੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਲੋਕ ਭਾਵੇਂ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਹਟੇ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੱਧ ਵਰਗੀ ਲੋਕ ਖਿੱਚੇ ਵੀ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਪੱਛਮੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਉਚ ਜਾਤੀ ਹਿੰਦੂ ਜੋ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਠਾਵਲੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸੰਮੇਹਨ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 1970 ਵਿਚ ਇੰਗਲੈਂਡ 'ਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਅੰਸੀਵਿਆਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਉਹ ਪੱਛਮੀ ਮੁੰਬਈ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸੰਮੇਹਨ ਕੇਂਦਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਅਠਾਵਲੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕੁੰਦੂ ਅਠਾਵਲੇ ਦਾ ਕਈ ਧਾਰਮਿਕ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਹ 'ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ' ਉਪਰ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣ ਲੱਗਾ।

1991 ਵਿਚ 'ਸਨਾਤਨ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸੰਸਥਾ' ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗੁਰੂਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਸਬੰਧ ਬਣਾਏ ਸਨ, ਦੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕੈਂਪ ਲਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ 'ਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ 'ਚ ਇਕ ਸਾਧਕ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਕੰਮ ਰੱਬ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸਾਧਕ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਠਾਵਲੇ ਨੇ ਖੁਲ੍ਹੇਆਮ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਟੀਚਾ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਦੁਰਜਨਾਂ ਦਾ



ਧੀਰੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਝਾਮ

ਵਿਚ ਸਾਧਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਹੱਡ ਬੀੜੀਆਂ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ। ਕੁਝ ਖਾਸ ਨੂੰ ਅਠਾਵਲੇ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡ ਬੀੜੀਆਂ 'ਸਨਾਤਨ ਪ੍ਰਭਾਤ' ਵਿਚ ਛਾਪੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਅਗਲੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਸਕਣ।

ਅਠਾਵਲੇ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਈਸ਼ਵਰੀ ਅਵਤਾਰ' ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਸਾਧਕਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਠ ਵਿਚ ਜਾਂਚਦਾ। ਜਿਸ ਸਾਧਕ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਠ 80% ਤੋਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀ, ਉਹ ਸੰਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 'ਹਿਜ਼ ਹੋਲੀਨੈਸ' ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ। ਕੇਵਲ ਅਠਾਵਲੇ ਹੀ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੌਣ ਸੰਤ (80%) ਤੋਂ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਬਾਰੇ 'ਸਨਾਤਨ ਪ੍ਰਭਾਤ' ਵਿਚ ਛਪਦਾ। ਹਰ ਸਾਧਕ ਦੀ ਸੰਤ ਬਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ। ਇਹੀ ਸੰਤ ਅਠਾਵਲੇ ਦੇ ਈਸ਼ਵਰੀ ਰਾਜ ਦੇ ਲਫਟੈਂਟ ਹੁੰਦੇ।

ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਠਾਵਲੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੁਤਬਾ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋਈਆਂ ਕਥਿਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਵੈੱਬ ਸਾਈਟ 'ਤੇ ਵੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਠਾਵਲੇ ਦੇ ਵਾਲ ਸੁਨਹਿਰੇ ਹੋ ਗਏ, ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਰੱਬੀ ਕਣ ਕਿਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਦੇ ਨਹੁੰਆਂ 'ਤੇ ਓਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣ ਗਏ; ਸਰੀਰ, ਮੱਥੇ ਤੇ ਜੀਭ ਵਿਚੋਂ ਸੁਗੰਧ ਆਉਣ ਲੱਗੀ। ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਬਲਾਗ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਬ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, "ਅਠਾਵਲੇ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਤੇਜਿਤ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਸਾਖਿਆਤ ਭਗਵਾਨ ਹੈ।"

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਪਰ ਡੇਰੇ ਦੇ ਸਾਧਕਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਹੋਰ ਆਲੋਚਕਾਂ ਵਲੋਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਸ਼ਰਮ 'ਚ 'ਸੈਕਸ ਕਮਿਊਨ' ਜਿਹਾ ਵਰਤਾਰਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਆਸ਼ਰਮ ਅਤਿਅੰਤ ਖਤਰਨਾਕ ਸੰਪਰਦਾਇ ਬਣ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਧਕਾਂ ਨੇ ਨਕਾਰਨ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਜਿਥੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਅਮੀਰ ਵਿਰਾਸਤ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਟਾਕਰਾ ਤਰਕਸ਼ੀਲਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਗੈਬੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਜਦਕਿ ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਥਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹਾਲਾਤ ਵਲ ਵਧਦੇ ਗਏ।

2013 ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਚ ਵਹਿਸੀ ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚਲਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਾਧਕਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਵੀ ਹੋਈ। ਡਾ. ਨਰਿੰਦਰ ਡਭੋਲਕਰ ਜੋ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਸਨ, ਮਾਰੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅੰਧ-ਸ਼ਰਧਾ ਨਿਰਮੂਲਨ ਸਮਿਤੀ' 1989 ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਸੀ ਜੋ ਅਠਾਵਲੇ ਦੀ 'ਸਨਾਤਨ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸੰਸਥਾ' ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬੋਝੂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਦੋਹਾਂ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਝਗੜੇ ਵਧਣ ਲੱਗੇ। ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਡਭੋਲਕਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ 'ਮਾਨਸ' ਨਾਮੀ ਸੰਸਥਾ 'ਵਹਿਮ ਭਰਮ ਵਿਰੋਧੀ ਬਿਲ' ਜੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਈ।

'ਮਾਨਸ' ਦੇ ਅਖਬਾਰ 'ਅੰਧ-ਸ਼ਰਧਾ ਨਿਰਮੂਲਨ ਵਾਰਤਾ' ਅਨੁਸਾਰ ਵਹਿਮ ਭਰਮ ਅਗਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਲੁਕੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੇ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ।

1999 ਵਿਚ ਡਭੋਲਕਰ ਨੇ 'ਵਹਿਮ ਭਰਮ ਵਿਰੋਧੀ ਬਿਲ' ਦਾ ਮਸੌਦਾ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)



# ਮੈਂ ਤੇ ਮੀਆਂ ਸਕੇ ਭਰਾ...

**ਹਿੰਦੂਤਵਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਬੁਰਫ਼ਾਗਰਦੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹਰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰਾ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਉਤੇ ਹੈ। ਅਸਾਮ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੇ ਜੋ ਹੜ੍ਹ ਨਫਰਤ ਦਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਨਫਰਤ ਦੇ ਇਸ ਹੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਨੇ ਵੰਗਾਰਿਆ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੀ 'ਮੀਆਂ ਕਵਿਤਾ' ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਦੋ ਲੇਖਾਂ 'ਚ ਨਵਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਤੇ ਐਸ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੀ ਲੋਕ-ਦੋਖੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਨਵਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਦਾ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਪੇਸ਼ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਐਸ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਦਾ ਲੇਖ। -ਸੰਪਾਦਕ**

ਲਿਖੇ, ਲਿਖ ਲਵੋ, ਮੈਂ ਮੀਆਂ ਹਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਕੌਮੀ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਕ੍ਰਮਸੰਖਿਆ ਹੈ 200543 ਦੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਨੇ, ਤੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਕ ਹੋਰ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਕਰੋਗੇ ਇੰਜ ਹੀ ਨਫਰਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ? ਤੁਸਾਂ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਵੰਨਗੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ। ਛੰਦਬੱਧ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬਹਿਰ ਵਾਲੀਆਂ, ਰੋਮਾਂਚਕ, ਸੂਫੀ, ਕਿੱਸਾ ਕਾਵਿ ਅਤੇ ਰਸਾਂ ਵਾਲੀਆਂ-ਬੀਰ ਰਸ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ, ਹਾਸ ਰਸ, ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਰਸ, ਪਰ ਇਹ ਵੰਨਗੀ ਨਵੀਂ ਜਨਮੀ ਹੈ-ਮੀਆਂ ਕਾਵਿ। ਮਜ਼ਬੂਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਵੇਂ ਉਸਰ ਰਹੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ



**ਐਸ. ਪੀ. ਸਿੰਘ**

ਰਜਿਸਟਰ ਕਾਰਨ ਜਨਮੀ ਇਹ ਮੀਆਂ ਕਵਿਤਾ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰਜ਼ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਮੀਆਂ ਕਾਵਿ ਦੀ ਇਹ ਵੰਨਗੀ ਬੱਸ ਓਨੀ ਕੁ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਪੁਰਾਣਾ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਹੈ। ਅਸਾਮ ਦੇ ਚਾਰ ਸਪੋਰੀ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਾਫਿਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖ ਕੇ 2016 ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ਸਫੇ 'ਤੇ ਪਾਈ ਸੀ, ਪਰ ਬਖੇੜਾ ਇਸ ਸਾਲ ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਕਾਰਵਾਂ-ਏ-ਮੁਹੱਬਤ ਵਾਲਿਆਂ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਵੀਡੀਓ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਦਸ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਹੁਣ ਪੁਲਸੀਆ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਵੰਨਗੀ (ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ.) ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੀਆਂ ਕਾਵਿ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ; ਪਰ ਗੁੱਸਾ ਕਵਿਤਾ 'ਤੇ ਘੱਟ, ਉਸ ਜ਼ਬਾਨ 'ਤੇ ਵੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਖੋ, ਬੰਗਾਲੀ ਮੂਲ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਭਲੀ ਅਸਾਮੀ ਭਾਸ਼ਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਮੂਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਕਿਉਂ ਲਿਖੀ? ਇਹ ਉੱਪ ਬੋਲੀ ਉਹ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿਚਲੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਲਿਆਏ ਸਨ। ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ 'ਮੀਆਂ' ਤੋਂ ਭਾਵ 'ਭੱਦਰਪੁਰਸ' ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ 'ਜੈਟਲਮੈਨ' ਦੇ ਨੇੜੇ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿਚਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਆਏ ਬੰਗਾਲੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਇਹ 'ਮੀਆਂ' ਉਦੋਂ ਹੀ ਗਾਲੂ ਵਾਂਗ ਵਰਤੀਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ 'ਭਈਆਂ' ਗਰਕਿਆ। ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਹੋਲਿਆਂ ਵੇਲੇ ਬਾਰਡਰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬਾਇਬਲ 'ਭਾਪਾ' ਸ਼ਬਦ ਲੈ ਆਏ

ਸਨ। ਕਿਸੇ ਵਿਚਲੇ ਨਵਯੁਗੀ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਂਓ ਅੱਗੇ ਲਾ ਕੇ ਆਰਸੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸੋਹਣਾ ਨਕਸ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਤੱਕਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ 'ਭਾਪਾ' ਹੋਣ, ਕਹਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤਾਉਮਰ ਬੇਇੱਜਤੀਆਂ ਨਾਲ ਤਾਰੀ। ਇੰਜਤਾਂ, ਮੁਲਕਾਂ, ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਤਰੰਜ ਵਿਚ ਮੀਆਂ, ਭਈਆਂ ਅਤੇ ਭਾਪਾ ਖਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਉਹ ਮੋਹਰੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਲੋਂ ਮਾਤ ਦੇ ਸਰਾਪ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ 'ਅਸਲੀ ਬਾਸ਼ਿੰਦੇ' ਫਿਰ ਪਛਾਣੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਦਨਦਨਾਉਂਦੀਆਂ ਨਵ-ਨਿਰਮਿਤ ਲਾਠੀ-ਯੁਕਤ ਕਾਨੂੰਨ-ਮੁਕਤ ਸੈਨਾਵਾਂ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਇੰਚ-ਇੰਚ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਵਿਚ ਵੜ ਆਏ ਨਕਲੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਦਮ ਲੈਣਗੇ ਤਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿਚ ਬੰਗਾਲੀ ਮੂਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਤੀਤ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਬਦ 'ਮੀਆਂ' ਨੂੰ ਫੜ ਉਹਦੀ ਅਜਮਤ ਦੀ ਰੱਖ ਵਿਖਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ 1951 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਵੇਲੇ ਬੰਗਾਲੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਆਏ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਮੀਆਂ ਉੱਪ ਬੋਲੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਸਾਮੀ ਲਿਖਵਾਈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 1931 ਦੀ ਬਨਿਸਬਤ 1951 ਵਿਚ ਅਸਾਮੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 150 ਫੀਸਦ ਵਧ ਗਈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੰਗਾਲੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਉਪਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਗੁਆਚਦੀ ਰਹੀ ਜਾਂ ਘਰ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ 'ਚ ਕੈਦ ਰਹੀ। ਬਾਹਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਸਾਮੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਗੁਜ਼ਰੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਵੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੇ ਅਸਲ ਨਕਲੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਲੱਭਤ ਦੀ ਖੋਡ ਖੋਡਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਭੁਗਤਾਈ, ਤਿੰਨ ਸਕਾਰੀ ਉਪਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਬੋਲੀ ਪਾਈ, ਮੀਆਂ ਜੀ ਦੀ ਇੰਜਤ ਵਧਾਈ। ਔਖਾ ਪੁੱਛਿਆ ਇਕ ਸਵਾਲ - ਅਗਲੀਆਂ ਗਰਮੀਆਂ ਜੰਮਣ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕਰੋਗੇ ਇੰਜ ਹੀ ਨਫਰਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ? ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਸਰਦਲ ਤੋਂ ਜਵਾਬ 'ਹਾਂ' ਵਿਚ ਗੂੰਜਿਆ।

ਅਸਾਮ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ 'ਚ ਦਰਜਨਾਂ ਲੋਕ ਮਰ ਗਏ ਹਨ। 33 ਜਿਲਿਆਂ 'ਚ ਅੱਧੇ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਖਲਕਤ ਛੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਖੱਲੇ ਆਈ। ਜਿਥੇ ਸਰਕਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਸਦੇ-ਰਸਦੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਉਂਕ ਕਹਿ ਕੇ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦੇਣ ਦਾ ਤਹੱਈਆ ਕਰ ਬੈਠੀ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਕੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਸਤੀਆਂ ਪਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਦੱਬਾ ਲਈ, ਉਹ ਰਿਆਸਤ-ਏ-ਹਿੰਦ ਦੇ ਔਖੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਿਉਂਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਕੋਲ ਤਾਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਦੂਜਾ ਜੋੜਾ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਾਣ ਲਈ ਦੂਜਾ ਦੋਸ਼ ਕਿਥੋਂ ਆਉਣਾ ਹੈ? "ਪਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਸਾਮੀ-ਭਾਸ਼ੀ ਹਾਂ? ਕਿਉਂ ਲਿਖੀ ਮੀਆਂ ਉੱਪ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ?" ਭੀੜ ਪੁੱਛ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਸ ਵਿਚ ਬੈਠ, ਢਾਈ ਟੋਟਰੂ ਕਾਰਵਾਂ-ਏ-ਮੁਹੱਬਤ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਹਿਰਾਂ, ਗਲੀਆਂ, ਚੌਕਾਂ, ਵਿਹੜਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਟੁਰ ਪਏ, ਜਿਥੇ ਭੀੜ ਨੇ ਆਪੇ ਪਛਾਣ, ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਗਰਿਕ ਮਾਰੇ ਸਨ। ਸਿਆਸਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸਤਿਹਾਰੀ ਸਿਉਂਕ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਭੀੜ ਵਫਾਦਾਰੀ ਨਾਲ ਭੁਗਤਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਕੀਮਤ ਵਸੂਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਦੇ ਕਾਫਿਰ ਮੁੱਖੋਂ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਦੀ ਜੈ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ 'ਚ ਵੱਡੀ ਅਫਸਰੀ ਛੱਡ, ਕਮੀਜ਼ ਪੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਟਕਾਈ, ਪੈਰੀ ਪੁਰਾਣੀ ਜੁੱਤੀ ਅਝਾਈ ਹਰਜ ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀ ਹੁਣ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਮੀਆਂ ਕਾਵਿ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਚੰਨ ਵੱਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੁਲਕ ਲਈ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕਵੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਦਰਜ ਹੋ ਗਈ? ਫਸਾਦਾਂ ਮਾਰਿਆ, ਝੂਠੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਬਤ ਦੇ ਰੌਲਿਆਂ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦਾ ਹਰਜ ਮੰਦਰ ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦਰੋਹੀ ਕਾਵਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅੱਜ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੀ ਔਕਾਤ ਹੁੰਦੀ? ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਗਤੀ ਕਾਵਿ, ਸੂਫੀ ਕਾਵਿ ਸਭ ਵਿਦਰੋਹੀ ਕਾਵਿ ਹੀ ਤਾਂ ਹਨ। ਅਸ਼ੋਕ ਵਾਜਪਾਈ, ਗੀਤਾ ਹਰੀਹਰਨ, ਨਤਾਸ਼ਾ ਬਧਵਾਰ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਪੁਰਵਾਨੰਦ ਮੀਆਂ ਕਾਵਿ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਧਰ ਅਸਾਮ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਡਾਢੇ ਤੋਂ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਦੀਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਪਰ 'ਭਈਆਂ' ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਨੂੰ ਕੁੱਟ ਪੈਂਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੌਣ ਮਦਦ ਨੂੰ ਬਹੁਤਦਾ ਏ? ਕਵੀਆਂ ਮੁਆਫੀਆਂ ਮੰਗਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਫਿਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਪੱਕਾ ਅਸਾਮੀ ਹੈ, ਵੈਸੇ ਵੀ ਅਸਾਮੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਮੀਆਂ ਜੀ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕਾਹਲੀ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। 9/11 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਅਰਬ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਮਝ ਨਫਰਤੀ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤਖਤ-ਨਸੀਬਾਂ ਮੱਤ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਧਾਉ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਵੈਸੇ ਜਦੋਂ ਭੀੜ ਬਣੀ ਸੀ ਕਦੀ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਮਰੀਕੀ ਜਥੇਬੰਦੀ 'ਸਿੱਖ ਕੁਲੀਸ਼ਨ' ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਟਰੰਪ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਨਫਰਤੀ ਹਮਲਿਆਂ 'ਚ ਵੱਡਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹਿੰਦ ਤਾਂ ਅੱਜ ਜਹਾਨ ਦੀ ਚਾਦਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੀ ਉਦਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਰਿਚਮੰਡ ਵਿਚ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਗੋਰੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਰੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਗੱਲ ਕਹੀ, "ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜ਼ਰੂਰ। ਆਪਾਂ ਭਰਾ ਹਾਂ ਸਾਰੇ।" ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ, ਇਹ ਬੋਲ ਮੀਆਂ ਕਾਵਿ ਵਰਗੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਭਰੇ ਇਕ ਸਿਰ ਫਿਰ ਨੇ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਸਾਰੇ ਨਮਾਜ਼ੀ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭੁੰਨ ਸੁੱਟੇ ਤਾਂ ਜਵਾਬ

ਵਿਚ ਕਈ ਗੋਰ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਹਿਜਾਬ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰੀ ਜਾਂ ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਨਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਸਿਉਂਕ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਜਵਾਬ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਹੀ ਕਿ "ਅਸੀਂ ਵੀ ਮੀਆਂ ਹਾਂ।" ਗੁਰੂ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਐਲਾਨੀਆ ਕਹਿਣ ਦਾ ਵਕਤ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੂ ਖਾਨ ਹਾਂ, ਅਖਲਾਕ ਹਾਂ, ਨਜੀਬ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਹੋ, ਉਹ ਹੋਰ ਹਨ, ਵਾਲੇ ਬਿਆਨੀਏ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਸਿਆਸਤ ਹੋਠ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਧਰਮ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ-ਚੌਥਾਈ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਛਵੀਆਂ, ਗੰਡਾਸਿਆਂ, ਕੁਹਾਤਿਆਂ ਲਈ ਭੱਠੀਆਂ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਪੁਰ ਲਾਈਆਂ, ਚਲਾਈਆਂ। ਉਸੇ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਣ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਇੰਜਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਬੋਲੀ, ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਧਰਮ, ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਵੀਂ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਹਵਾ ਤੀੜਾਂ ਥਾਣੀਂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਮੇਰਾ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਮਿੱਤਰ ਜਦ ਕਦੇ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਜੰਮੂ ਰਹਿੰਦੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੋਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁੜਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਉਹ ਘਰ ਵਿਚ ਵੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਬਣ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਕਾਰਵਾਂ-ਏ-ਮੁਹੱਬਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ, ਮੀਆਂ ਕਾਵਿ ਦੇ ਕਾਫੀਏ-ਰਦੀਫ ਨੂੰ ਉਧੋੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਣ ਦੇ ਕੌਮੀ ਨਾਗਰਿਕ ਰਜਿਸਟਰ ਵਾਲੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣ, ਇਲਤਜ਼ਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਾਂ: ਕੀ ਅਣਜੰਮੇ ਬਾਲ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਡੀ ਤਿਆਰੀ ਪੂਰੀ ਹੈ? ਉਧਰ ਟਰੰਪ ਵੀ ਆਪਣਾ ਕੌਮੀ ਨਾਗਰਿਕ ਰਜਿਸਟਰ ਫਰੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ (ਕਾਂਗਰਸ) ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਚਾਰ ਜਨਾਨੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਲੱਭ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਾਪਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਆਏ ਸਨ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮਹਾਨ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਪੁਣਾਈ ਭੀੜ 'ਭੇਜੋ ਵਾਪਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ' ਦੇ ਆਵਾਜ਼ੇ ਕੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਮੀਆਂ ਕਾਵਿ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਲੋੜ ਆ ਪਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਯਾਰਾਂ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ "ਐਸ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਰਾ ਕੀ ਬਣਦਾ ਹੈ?" ਦੱਸਣ 'ਤੇ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ, "ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੈ?" ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, "ਅੱਗੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।" ਪੁੱਛ ਪੁੱਛਣ ਦੇ ਕਈ ਮਾਹਿਰ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। "ਅੱਛ, ਤੁਸੀਂ ਫਿਰ ਅਰੋੜੇ ਖੱਤਰੀ ਹੋਏ ਸ?" ਅੱਜ ਇਕਸ਼ਾਫ ਕਰ ਹੀ ਦੇਈਏ। ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਵ ਦਹਿਲੀਜ਼ਾਂ ਟੱਪ ਆਈ ਹੈ। ਸੱਚ ਕੀ ਬੋਲਾ ਦਾ ਐਲਾਨਨਾਮਾ ਕਰ ਦਿਓ-ਭਾਪੇ ਮੀਆਂ ਹੋਏ ਭਰਾ ਭਰਾ, ਪਰਾਇਆ ਰਹਿਓ ਨਾ ਕੋਈ। ਭਾਪਾ ਐਸ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਮੀਆਂ।

## ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਥਾ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ) ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲਾਈਆਂ। ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਬਿੱਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਘਰਾਂ 'ਚ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਸਿਵ ਸੈਨਾ, ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਕਈ ਹਿੰਦੂ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਈ। 20 ਅਗਸਤ 2013 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਬਿੱਲ ਸਬੰਧੀ 'ਮਾਨਸ' ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਘੋਲ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਸੀ, ਡੋਲੋਕਰ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਤਲ ਪੂਨਾ ਵਿਚ ਓਮ ਕਾਰੋਸਵਰ ਮੰਦਿਰ ਕੋਲ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੈਰ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਾਤਲ ਨੇੜਿਓਂ ਤਿੰਨ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਕੇ ਮੋਟਰ ਸਾਇਕਲ 'ਤੇ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਦਮ ਤੋੜ ਗਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਮਕੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਲਿਸ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲੈਣ ਤੋਂ ਹਰ ਵਾਰ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ, "ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਖਤਰਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਝ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਭ ਲਈ ਹੈ।" ਡੋਲੋਕਰ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਲੋਕ ਰੋਹ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 'ਵਹਿਮ ਭਰਮ

ਵਿਰੋਧੀ ਬਿੱਲ' ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਉਸੇ ਸਾਲ ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਦਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਉਹ 'ਮਨੁੱਖੀ ਬਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਬੁਰਾਈਆਂ, ਅਗਹੋਰੀ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਜਾਦੂ ਰੋਕੂ ਖਾਤਮਾ ਕਾਨੂੰਨ' ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਠੀਕ ਦੋ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਐਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ

ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਾਫ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, 'ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਡੋਲੋਕਰ ਵਾਲੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।' ਪਰ ਅਣਥੱਕ ਲੜਾਕੇ ਪਨਸਾਰੇ ਨੇ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ, ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਪੂਜ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਰੁਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਅੰਤਮ ਸਾਹਾਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮੂਲਵਾਦੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਚਾਇਆ ਗਿਆ

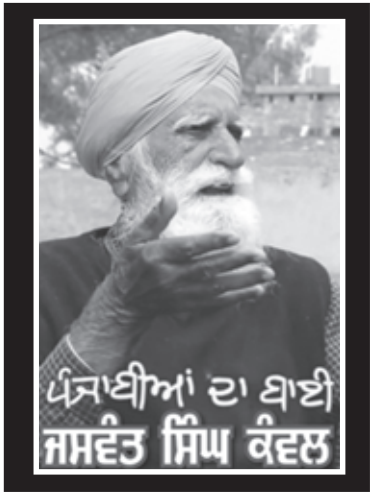
ਪਰਜਾ, ਖਾਸ ਕਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦਾ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਹਲਕਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੰਜਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਕੀ ਵੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਕਬੂਲ ਲੇਖ 'ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਪਹੁੰਚ ਕੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ'

ਵਿਚ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਛੇ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣਾ ਹੈ।" ਇਸ ਆਗੂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਸਿਵਾਜੀ 'ਤੇ ਲੈਕਚਰ ਕੀਤੇ ਤੇ ਕਿਤਾਬਚਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿਰੁਧ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲਾਈਆਂ, ਜੋ 16 ਫਰਵਰੀ 2015 ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਰੁਕ ਗਈਆਂ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਉਮਾ ਨਾਲ ਸਵੇਰੇ ਸੈਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੋ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰਾਂ ਨੇ 5 ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ, 3 ਉਸ ਦੇ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ 20 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਪਨਸਾਰੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਕਤਲ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਐਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ ਜੋ ਤੀਜੀ ਵਾਰ 30 ਅਗਸਤ 2015 ਨੂੰ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਧਾਰਵਾੜ 'ਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰ ਦੋ ਆਦਮੀ ਨਿਧਤਕ ਲੇਖਕ ਐਸ.ਐਸ. ਕੁਲਬੁਰਗੀ ਦੇ ਘਰ ਆਏ। ਉਹ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਪੱਖੀ ਹਿੰਦੂਵੀ ਤਾਕਤਾਂ ਖਿਲਾਫ ਸਖਤ ਸਟੈਂਡ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸੀ। ਕਾਤਲ ਐਨ ਲਾਗਿਓ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਫਿਰ ਧਾਰਵਾੜ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ, ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। (ਚਲਦਾ)



**ਨਰਿੰਦਰ ਡੋਲੋਕਰ, ਗੋਪਿੰਦ ਪਨਸਾਰੇ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਕਲਬੁਰਗੀ।** ਹੋਰ ਤਰਕਸ਼ੀਲ, ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਆਗੂ ਗੋਬਿੰਦ ਪਨਸਾਰੇ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਨਸਾਰੇ ਦਾ ਵੀ ਡੋਲੋਕਰ ਵਾਂਗ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਸਿਧਾਂਤਕ ਵਿਰੋਧ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਮਾਨਹਾਨੀ ਦਾ ਕੇਸ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲੈਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਡੋਲੋਕਰ ਵਾਂਗ ਧਮਕੀ ਪੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਧਮਕੀ ਕਿ ਸ਼ਿਵਾਜੀ, ਮੁਸਲਮ-ਵਿਰੋਧੀ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਿਮ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ। ਪਨਸਾਰੇ ਨੇ ਪੂਰੀ ਖੋਜ ਪਿਛੋਂ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ, "ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਕੌਣ ਸੀ?" ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਫੌਜ, ਉਸ ਦੇ ਕਈ ਅੰਗ ਰੱਖਿਅਕ, ਕਮਾਂਡਰ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੈਕਟਰੀ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਲਿਖਿਆ, "ਅਸੀਂ ਉਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਗੌਤਮ ਬੁੱਧ, ਫੂਲੇ, ਵੀ. ਆਰ. ਸ਼ਿੰਦੇ, ਅਗਰਕਰ, ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ, ਸੈਨ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਡਾ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਤੇ ਰਾਜਰਸੀ ਸਾਹੂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮੂਲਵਾਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਵੀ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਸ਼ਵਾਸ





ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਬਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ

# ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਦਾ ਮੁਹੱਬਤਨਾਮਾ-2

**ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਨੇ ਸੌ ਸਾਲ ਜਿਉਣ ਤੇ ਅੱਸੀ ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਦਸਵੀਂ 'ਚੋਂ ਫੇਲੂ ਹੋ ਕੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ, ਕਲਰਕੀ, ਕਿਸਾਨੀ, ਸਰਪੰਚੀ, ਸਾਹਿਤਕਾਰੀ, ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦੀ ਸਕੱਤਰੀ, ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ, ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ, ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ/ਕਨਵੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਕਨਵੀਨਰੀ, ਸਾਹਿਤ ਟਰਸਟ ਢੁੱਡੀਕੇ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਉਹਦੇ ਕਰੀਬੀ ਪਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ 'ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਬਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ' 'ਚੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਕੰਵਲ ਦੇ ਮੁਹੱਬਤਨਾਮੇ ਵਾਲਾ ਕਾਂਡ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ।**

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਪਿਛਲਾ ਅੰਕ ਵੇਖੋ)  
ਕੰਵਲ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਸੂਰਜਪੁਰ ਤੋਂ ਪੱਤਰ ਮਿਲਿਆ, "ਮੈਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਭੁਗਤਾ ਕੇ ਆ ਰਹੀ ਆਂ। ਅਜੀਤਵਾਲ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦਿਨ ਛਿਪਦੇ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਆ ਫੜੀ; ਨਹੀਂ ਡਿੱਗ ਪਵਾਂਗੀ। ਟਰੇਨ ਦੇ ਬੂਹੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵੇਖਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖਲੋਤੇ ਹੋਵੋ।"

ਚਿੱਠੀ ਘੱਟ ਚਿਤਾਵਨੀ ਬਹੁਤੀ ਸੀ। ਰੱਬਾ! ਤੇਰੀਆਂ ਕੁਦਰਤਾਂ। ਸੋਚਿਆ, ਇਹਨੂੰ ਕੀ ਝੱਲ ਉਠ ਪਿਆ? ਹਾਲੇ ਬੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਆਏ ਨੂੰ। ਬਈ ਜੇ ਮਨ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਤੁਰੇ, ਦਿਲ ਵਿਚਾਰਾ ਕੀ



ਪਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ  
ਫੋਨ: 905-799-1661

ਕਰੇ। ਸ਼ਾਮ ਨਾਲ ਠੰਢੀ ਰਿਵੀ ਸਹਿਜ ਸਹਿਜ ਆਪਣੇ ਪਰ ਖਿਲਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਬਜਰੀਲੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਮੈਂ ਇਕ ਚੱਕਰ ਲਾਇਆ। ਦੇਖਿਆ, ਜਗਰਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਸਿਗਨਲ ਹੋ ਗਿਆ ਏ। ਮੈਂ ਗੱਡੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ। ਪਿਆਰ ਆਪਣੀ ਆਈ 'ਤੇ ਆਇਆ ਕਰਾਮਾਤ ਜਾਂ ਅਵੱਲਾ ਚਮਤਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦਾ ਏ।

"ਜਦੋਂ ਉਖਲੀ ਵਿਚ ਸਿਰ ਆਣ ਦਿੱਤਾ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਧਸਕਾਰ ਤੋਂ ਕਿਹਾ ਡਰਨਾ?"  
ਹਨੇਰਾ ਵਾਹਵਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੋ ਰਾਹ ਇਕ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਸੁਖਾਲਿਆਂ ਤੈਅ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; ਅਸਾਂ ਡੇਢ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਸਹਿਜ ਮੁਕਾਇਆ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਫਿਰਨੀ ਤੁਰਦੇ ਅਸੀਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਘਰ ਦੇ ਦਰ ਅੱਗੇ ਆ ਗਏ। ਵੱਡੇ ਬਾਰ ਦਾ ਇਕ ਤਖਤਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਬਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਚਾਨਣ ਦਲਾਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਬੇ ਜੀ ਮਿਲੇ। ਮੈਂ ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਘਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੱਸਿਆ। ਅਚਾਨਕ ਬੇ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛ ਲਿਆ, "ਇਹ ਕੌਣ ਐ ਨਾਲ?"

"ਬੇ ਜੀ, ਇਹ ਤੇਰੀ ਦੂਜੀ ਨੂੰਹ ਐ।" ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਝਿਜਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਬੇ ਜੀ ਨੇ ਝੱਟ ਬਾਹਾਂ ਅੱਡ ਕੇ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। "ਮਾਂ ਸਦਕੇ, ਤੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹਾਂ ਤੋਂ ਆਈ।" ਉਸ ਇਕ ਵਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁੜ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। "ਤੂੰ ਕਿਥੇ ਸੁੱਤੀ ਰਹੀ ਹੁਣ ਤਕ?" ਬੇ ਜੀ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮ ਲਿਆ। ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਵੇਰ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, "ਮੈਂ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਬੇ ਜੀ ਐਨੇ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮਿਲਣਗੇ। ਤੂੰ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਏ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਐਨੀ ਮਿੱਠੀ ਮਾਂ ਹੈ।"

ਅਸੀਂ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨੂੰ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ। ਉਸ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਅਪਣਤ ਨਾਲ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਆਖੀ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨੇ ਜੇਰਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨ ਲਈ। ਮੈਂ ਜਸਵੰਤ ਬਾਰੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਵੇਰ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਦੱਸ ਚੁਕਾ ਸਾਂ। ਉਹ ਮਿਲ ਕੇ ਬਹੁਤੀ ਹੈਰਾਨ ਤਾਂ ਨਾ ਹੋਈ, ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁੰਗੜ ਜ਼ਰੂਰ ਗਈ। ਜਸਵੰਤ ਬੇ ਜੀ ਦਾ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗ ਪਈ ਤੇ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕੋਲ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਗਤਬਤ ਉਠਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ, "ਦੇਖ ਮਨ ਖਰਾਬ ਨਾ ਕਰੀ। ਵੱਡੇ ਜੇਰੇ ਨਾਲ ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਆਖ। ਜੇ ਮੈਂ ਲੇਖਕ ਰਹਿਣਾ

ਏ, ਮੈਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਤੂੰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸੂਝ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ; ਮਜਬੂਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਏਧਰ ਏਧਰ ਝੱਖ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਸਮਝਦਾ ਆਂ...। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਹਿਤਕ ਲੋੜ ਦੱਸ ਕੇ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ। ਪਰ ਉਹ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਚੁੱਪ, ਸੌਂਕਣ ਦੇ ਪੱਖ ਨਾਲ ਘੋਲ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਾਰਾ ਗਿਲਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਬਾਰੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਆਪਾ ਤੋੜ ਰਹੀ ਸੀ।"

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦਾ ਜੁੱਸਾ ਬਾਈਖੋਰਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਗੋਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦਰਦਾਂ ਬੜਾ ਤੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਕਈ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ, ਜਦੋਂ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੁੱਡੀਕੇ ਆ ਗਈ; ਦੋਵੇਂ ਘਿਉ ਖਿਚੜੀ, ਹੇਲ ਮੇਲ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸਮਝ ਕੇ ਪਿਆਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਬਾਗੋਂ ਬਾਗ। ਸਾਡੀ ਤਿਕੋਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ? ਬੇ ਜੀ ਤੇ ਜਸਵੰਤ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਨ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ; ਜਿਸ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਝੰਡਾ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ।

ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਅਗੇਤੀ ਮੌਤ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। ਮਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਉਹਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਆਪਣਾ ਵਿਆਹ ਪਿੱਛੋਂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਲੇਖਕ ਕੰਵਲ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਉਹ ਕੰਵਲ ਵੱਲ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਬੇ ਜੀ ਬੇਸ਼ਕ ਧੀ ਨੂੰ ਕੋਸਦੀ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਚਾਰ ਧੀਆਂ ਦੇ ਬਾਪ ਵਿਚ ਕੀ ਵੇਖਿਆ, ਜੋ ਮਿਲਟਰੀ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹੁਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ। ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਉਤੇ ਚਾਰ ਜੀਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣੇ ਵਰਜਦਾ ਸੀ।

1950ਵਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਭੇਤ ਭਰਿਆ ਇਸ਼ਕ 70ਵਿਆਂ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਤਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ 'ਤੇ ਜਾ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਦੀ ਬਿਰਧ ਬੇ ਜੀ ਗੰਭੀਰ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੀ. ਜੀ. ਆਈ. ਦਾਖਲ ਕਰਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਕੰਵਲ ਨੇ ਵੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਾ ਨਾ ਸਕੇ। ਭੋਗ ਪਿੱਛੋਂ ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਸੂਰਜਪੁਰ ਵਾਲਾ ਘਰ ਸੁੰਨਾ ਸੁੰਨਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਕੰਵਲ ਜਾ ਕੇ ਰਾਤ ਰਹਿ ਆਉਂਦਾ। ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਕਹਿੰਦੀ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਦੋ ਕਨਾਲ ਦੀ ਕੋਠੀ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਲਿਖਣ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸਮਾਨ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਜਾਹ, 'ਕੱਠੇ ਰਹਾਗੇ। ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਡਾ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵੇ ਨੇ ਵੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਲਾਟ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਕੰਵਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗਾ ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ 1967 ਵਿਚ ਮੈਥੋਂ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕਾਲਜ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੁਡਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਢੁੱਡੀਕੇ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸੀ।

ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਢੁੱਡੀਕੇ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਦੋਵੇਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਦਾ ਇਕੋ ਘਰ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਦੋਵੇਂ ਸੂਰਜਪੁਰ ਵਾਲੇ ਫਲੈਟ ਦੇ ਉਤਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਢੁੱਡੀਕੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਵੇਂ ਘਰ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਉਲੀਕ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਘੰਟੀ ਵੱਜੀ। ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ, ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਚਲੀ ਗਈ। ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਜਣਿਆਂ

ਦੀ ਘੁਸਰ ਮੁਸਰ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਨ ਲੱਗੀਆਂ।

ਦੇ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜੀਤ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਹਮਦਰਦ ਦੀ ਪਤਨੀ ਗੁਜਰ ਗਈ ਸੀ। ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਉਹ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੰਵਲ ਆਪਣੀ ਵਿਥਿਆ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, "ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਗਲਾਸ ਜਾ ਫੜਾਏ। ਉਹ ਇਕ ਮਿੰਟ ਲਈ ਉਤੇ ਆਈ ਤੇ ਦੱਸਿਆ, 'ਜਗਜੀਤ ਅੰਨੰਦ ਐ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੱਸਿਆ ਏ, ਜੋ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸੈਕਟਰੀ ਲੱਗਾ ਏ।"

"ਭੂਪੀ ਮੇਰਾ ਯਾਰ ਐ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਮੋਗੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਲੱਗਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅੰਨੰਦ ਨਵੇਂ ਜਮਾਨੇ ਲਈ ਫੰਡ ਲੈਣ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।" ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਅਨੁਮਾਨ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ।

"ਪਾਣੀ ਪਿਆ ਕੇ ਆਈ ਆਂ। ਸ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਵਾਬੀ ਜਾਣ ਕੇ ਚਾਹ ਤਾਂ ਪਿਆਉਣੀ ਪਵੇਗੀ ਹੀ। ਤੂੰ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਏਥੇ ਈ ਪਿਆ ਰਹ।" ਉਸ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੰਬੀਹ



ਪਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ

ਕੀਤੀ।  
"ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਕਿਉਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਗਾ।" ਉਸ ਨੂੰ ਚਮਕਾਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਛੇੜਿਆ। ਉਸ ਹੇਠਲਾ ਬੁੱਲ ਦੰਦਾ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਮੁੱਕੀ ਉਘਰੀ। "ਖਬਰਦਾਰ ਜੇ ਪਾਸਾ ਵੀ ਲਿਆ।" ਕੋਈ ਵੀਹ ਬਾਈ ਮਿੰਟ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਮੁਸਕਰਾਂਦੀ ਉਪਰ ਆਈ। ਮੈਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ, "ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਲਿਆਈ ਐ।"  
"ਹਾਂ, ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਵੀ ਵੱਡੀ। ਪਰ..."  
ਹੱਸਦੀ ਹੱਸਦੀ ਉਹ ਰੁਕ ਗਈ।  
"ਜੇ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਗੱਲ ਏ ਤਾਂ ਖੰਡ ਪਤਾਸੇ ਵੰਡ।" ਮੈਂ ਵੀ ਸ਼ਸੇਪੰਜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।  
"ਮੇਰਾ ਸਾਕ ਮੰਗਣ ਆਏ ਐ।" ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਉਹ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦੇਖਣ ਲਈ ਸੰਜੀਦਾ ਹੋ ਗਈ।  
"ਵਾਹਵਾ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਮਾਰ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਛਾਲ।" ਮਜ਼ਾਕ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਹਿ ਤਾਂ ਗਿਆ, ਪਰ ਦਿਲ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਖੁਖਤੀਆਂ ਕਰੇਲੇ ਕਰ ਗਈ। ਮੇਰੀ ਸੂਖਮ ਹੈਰਾਨੀ ਉਹ ਝੱਟ ਤਾੜ ਗਈ। ਘੁਰੀ ਵਟਦਿਆਂ, ਉਸ ਮੇਰਾ ਕੰਨ ਫੜ ਲਿਆ।  
"ਉਹ ਕੌਣ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਏ? ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤਾਂ ਵਿਆਹੇ ਵਰੇ ਐ।"

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਏ ਨੂੰ ਮਧੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।  
"ਉਹ ਐ, ਅਜੀਤ ਵਾਲਾ ਬੇਦਰਦ।"

ਬੇਦਰਦ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਜਾਣ ਕੇ ਵਰਤਿਆ।

"ਫੇਰ ਵੰਡ ਪਤਾਸੇ, ਪਾ ਭੰਗਤਾ, ਹੋਰ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਏ? ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਸਤੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ।" ਮੈਂ ਮਚਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਹੋਰ ਤੇਲ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਮੇਰੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੁੱਕੀ ਟਿਕਾਅ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਖਿਆ, "ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦਿਨ ਵਾਰਸ ਦੀ ਹੀਰ ਦਾ ਟੋਟਾ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ, ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇਗਾ ਮਗਰਬੋਂ ਰੋਜ਼ ਕਿਆਮਤ। ਬੱਸ ਉਹ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਾਭਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਅੰਗੇ ਕੀ ਆਖ ਕੇ ਆਏ ਸੀ ਮਨੂੰ ਆ ਜੀ?"

"ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਆਂ, ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਫਸੀ ਨਬੇੜ। ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਨਾਂਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਝਾੜ ਪਾ ਆਉਂਦਾ।" ਮੈਂ ਵੀ ਭੋਰਾ ਕੁ ਸਖਤ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਇਕ ਵਾਰ ਭਾਣਾ ਵਰਤਣੋਂ ਟਲ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਮੁੜ ਰੇਲ ਦੀ ਲੀਹ ਵੱਲ ਨਾ ਤੋਰ। ਬਸ ਮੇਰਾ ਘਰ ਪਾ ਦੇ, ਹੋਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।" ਉਸ ਮੇਰਾ ਮਧੋਲਿਆ ਸਿਰ ਆਪਣੀ ਹਿੱਕ 'ਤੇ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਹਰਾਸੀ ਜਿਹੀ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਗਈ।

ਸਰਬਜੀਤ ਸਕੂਲ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। 1973-74 ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਕੰਵਲ ਦੇ ਭੇਤ ਭਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਵੀਹ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਾਈ ਧਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਘਰ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਕੰਵਲ ਫਿਰਨੀ ਉਤਲੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਇੱਟਾਂ ਲੁਹਾਈ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ, "ਏਥੇ ਕੀ ਬਣਾਉਣੈ?" ਕੰਵਲ ਨੇ ਹੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਬੋਡੇ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੋਠੀ ਬਣਾ ਦਿੰਨੇ ਆਂ, ਰਹੀ ਜਾਇਓ, ਮੌਜਾਂ ਕਰਿਓ।"

ਉਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਾਬ ਖਿਆਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੋਠੀ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਲਈ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੋਠੀ ਬਣੀ ਤਾਂ ਖਾਲੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਮਹਿਫਿਲਾਂ ਸਜਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜਪੁਰ ਦੀ ਵਧੀਆ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰੀ ਮੈਚਿਓਰ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਲੈ ਕੇ ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਕੋਠੀ 'ਚ ਪਧਾਰੀ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਸਾਡੀਆਂ ਮਹਿਫਿਲਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਜਿਹੜੇ ਫਿਰ ਵੀ ਭੁਲ-ਭੁਲੇਖੇ ਕੋਠੀ ਕੰਨੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਸਾਡੇ ਘਰੀਂ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕੰਵਲ ਵਾਂਗ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਦੇ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਵੀ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕੀ ਹੈ?

ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਦਾ ਕੱਦ ਭਾਵੇਂ ਸਮੱਧਰ ਸੀ, ਪਰ ਸਮੁੱਚੀ ਸੁਖਸੀਮਤ ਬੜੀ ਦਿਲਕਸ਼ ਸੀ। ਗੋਰਾ ਰੰਗ, ਪਤਲਾ ਜੁੱਸਾ ਤੇ ਪਤਲੇ ਅੰਗ ਸਨ। ਉਹ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ। ਬੋਲ ਚਾਲ ਧੀਮੀ ਤੇ ਰਸੀਲੀ ਸੀ। ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕਲਿਨਿਕ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਟੀਕਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਉਂਦੀ ਤੇ ਦਵਾਈ ਵੀ ਨਾਮਾਤਰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਵਿਟਾਮਿਨ ਤੇ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਿੰਦੀ। ਦਵਾਈ ਦੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਨਾਮਾਤਰ ਹੀ ਲੈਂਦੀ। ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੰਵਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਸੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਕੰਵਲ ਮਸਤੀ 'ਚ ਕਦੇ ਭਾਨਿਆ ਯਾਰਾ, ਕਦੇ ਮਨੂੰ ਆ, ਕਦੇ ਰਾਧੇ ਤੇ ਕਦੇ ਬੱਲੇ ਆਖਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਬੋਨਾ ਕੁ ਪਤਾ ਤਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਰੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਯਾਰੀ ਦਾ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਬਣੇ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਾ। ਅਸੀਂ ਪੁੱਠੀ ਸਿੱਧੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਸਾਂ।

ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਦਾ ਲੈਕਚਰ ਕਰਵਾਇਆ। ਕੰਵਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਕਾਠੀ 'ਤੇ ਬਹਾ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਅਤੇ ਗੇਟ ਮੂਹਰੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਲੈਕਚਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਆਲ ਜੁਆਬ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਡਾ. ਗਿੱਲ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਕੰਵਲ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪੁੱਛ ਲਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਝਿਜਕ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤਕ ਦੋਸਤ ਦਾ ਦੱਸਿਆ। ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਅੱਗੇ ਨਾ ਵਧਣ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮ ਤੁਰਤ ਸਮੇਟ ਲਿਆ। ਜੋ ਗੱਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਪੁੱਛੀ ਸੀ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁੱਛੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਕਦੇ ਲੈਕਚਰ ਦੇਣ ਨਾ ਆਈ।

ਮੈਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਖੁੰਢ ਚਰਚਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਿੜੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੰਵਲ ਜਾਂ ਡਾ. ਗਿੱਲ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ। ਸਗੋਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਖੁਸ਼ ਸਨ ਕਿ ਢੁੱਡੀਕੇ ਸਿਆਣੀ ਲੋਡੀ ਡਾਕਟਰ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਤੇ ਉਹ ਸਾਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ। ਕੰਵਲ ਜੋੜਾ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਅੰਨੰਦ ਕਾਰਜ 'ਤੇ ਦੋਧ ਪਹੁੰਚਾ, ਅਸੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਖਰੀਦੀ ਮਾਰੂਤੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਡੋਲੀ ਚਕਰ ਪਹੁੰਚੀ। ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਾਰਨ ਵੇਲੇ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ। ਮੈਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਅਵਾਰਡ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ। ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਪਾਲਣੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਵੀਹ ਬਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਢੁੱਡੀਕੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਮਾਣਮੱਤਾ ਜੀਵਨ ਜੀਵਿਆ।

ਕੰਵਲ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਘਰ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚਾਲੇ ਦਸ ਕੁ ਘਰਾਂ ਯਾਨਿ ਸੌ ਕੁ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਹੈ। ਅੰਦਰਲੇ ਘਰ ਦੀ ਮੁਖਤਿਆਰ, (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)



ਮੁਖਤਿਆਰ ਕੌਰ ਸੀ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਕੋਠੀ ਦੀ ਮੁਖਤਿਆਰ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ। ਸ਼ਰੀਕੇ ਕਬੀਲੇ 'ਚੋਂ ਭਤੀਜੇ ਲੱਗਦੇ, ਸਣੇ ਡਾ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲੀ ਵਰਗਿਆਂ ਦੇ, ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਪਤਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰਲੀ ਚਾਚੀ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਚਾਚੀ ਕਹਿੰਦੇ। ਮੈਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਹੁੰਦਾ ਨਾ ਸੁਣਿਆ, ਨਾ ਵੇਖਿਆ। ਡਾ. ਗਿੱਲ ਦੀ ਰੋਟੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰਲੇ ਘਰੋਂ ਬਣ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਅੰਦਰਲੇ ਘਰ ਵੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਹਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬੜੀ ਸੀਮਤ ਸੀ। ਮਸਾਂ ਇਕ ਫੁਲਕਾ ਤੇ ਇਕ ਕੌਲੀ ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀ। ਅਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਜਿਉਂਦੀ ਕਾਹਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੈ! ਚਾਹ ਦੁੱਧ ਵੀ ਉਹ ਅੱਧਾ ਪੌਣਾ ਕੱਪ ਹੀ ਪੀਂਦੀ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਲੱਭ ਲਿਆਇਆ ਤਾਂ ਲੱਭ ਵੀ ਉਹ ਅੱਧਾ ਹੀ ਖਾ ਸਕੀ। ਕਦੇ ਤੋਲਿਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਗਿੱਲ ਦਾ ਭਾਰ ਮਸਾਂ ਚਾਲੀ ਪੰਤਾਲੀ ਕਿਲੋ ਸੀ। ਭਾਰ ਤਾਂ ਲੰਮੇ ਝੰਮੇ ਕੰਵਲ ਦਾ ਵੀ ਸੱਠ ਪੈਂਦ ਹ ਕਿਲੋ ਹੀ ਰਿਹਾ।

1996 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਮਰਦੀਪ ਕਾਲਜ ਮੁਕੰਦਪੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਲੱਗਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕੰਵਲ ਤੇ ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਦੀ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਸਰਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੋਹਲ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਮਿਲਣ ਗਏ। ਕੰਵਲ ਨੇ ਡਾ. ਜੋਹਲ ਨੂੰ ਹੱਮੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਆਂ।"

ਡਾ. ਜੋਹਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਇਹ ਢੁੱਡੀਕੇ ਦੀਆਂ ਮੱਜਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁਕੰਦਪੁਰ ਰਹਿ ਪਉ?" ਕੰਵਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਅੰਗੂਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਢੁੱਡੀਕੇ ਰਹੀ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮੁਕੰਦਪੁਰ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਰਹੂ?" ਕੰਵਲ ਦੀ ਡਾ. ਜੋਹਲ ਨਾਲ ਬੁੱਕਲ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਉਹ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੋਂ ਮੁੜਦਿਆਂ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਲਾਗੇ ਮੈਂ ਉਂਜ਼ ਈ ਕੰਵਲ ਤੋਂ ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਪੁੱਛ ਬੈਠਾ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਟੇ ਸਟੇ ਨਾਲ ਸਤੱਤਰ ਸਾਲ ਦੱਸੀ। ਜਨਮ ਤਾਰੀਕ ਪੁੱਛੀ ਤਾਂ ਸਬੱਬੀਂ ਉਦਣ (27 ਜੂਨ) ਹੀ ਉਹਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਚਲੋ ਅੱਜ ਢੁੱਡੀਕੇ ਚੱਲ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਵਾਂਗੇ।"

ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਮਨਾਇਆ ਨੂੰ।"

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨੂੰ ਸੀ, ਅੱਜ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ।"

ਅਸੀਂ ਜਗਰਾਓਂ ਅੱਪੜੇ ਤਾਂ ਇਕ ਰੇੜ੍ਹੀ 'ਤੇ ਦਸਹਿਰੀ ਅੰਬ ਪਏ ਵੇਖੇ। ਕੰਵਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਅੰਬ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਪਸੰਦ ਕਰੂ, ਪਰ ਚੂੜ੍ਹਾ ਇਕੋ ਈ।" ਉਹਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਵੱਲ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ-ਪਤਨੀ ਬਣ ਕੇ ਬਾਹਰਲੇ ਘਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।

ਮੈਂ ਰੇੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਅੰਬ ਲੈਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਕੰਵਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅੰਬ ਮੈਂ ਖਰੀਦਾਂਗਾ, ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੇਰਾ ਐ।" ਉਸ ਨੇ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਅੰਬ ਚੁਣੇ ਜੋ ਦੋ ਕਿੱਲੋ ਬਣੇ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ, "ਕੰਵਲ ਸਾਹਿਬ, ਏਨੇ ਅੰਬਾਂ ਨਾਲ ਨੂੰ ਸਰਨਾ। ਸਤੱਤਰਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਲੱਗੇ ਆਂ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸਤੱਤਰ ਅੰਬ ਤਾਂ ਹੋਣ! ਨਾਲੇ ਏਡੇ ਵੱਡੇ ਲੇਖਕ ਓ। ਅੰਬਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾ ਈ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕੰਜੂਸੀ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਓ?"

ਕੰਵਲ ਨੇ ਰੇੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਿੰਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਬੱਲੇ ਓਏ ਤੇਰੇ! ਤੇਰੇ ਅਰਗਿਆਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗ ਕੇ ਮੈਂ ਝੁੱਗਾ ਚੌੜ ਕਰਾਉਣ ਆਲਾ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਦੋ ਕਿੱਲੋ ਲੈ ਲੈ। ਜਾਹ ਸੇਖੋਂ ਤੋਂ ਕਿੱਲੋ ਈ ਲੈ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦੇ! ਨਾਲੇ ਉਹ ਸੇਖੋਂ ਹੈ ਵੀ ਵੱਡਾ।"

ਮੈਂ ਮਨ 'ਚ ਕਿਹਾ, "ਬੱਲੇ ਓਏ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸਰੂਓ ਤੇ ਬੋਹੜੇ! ਨਈਂ ਰੀਸਾਂ ਬੋਝੀਆਂ!! ਅਜੀਤਵਾਲ ਤੋਂ ਢੁੱਡੀਕੇ ਨੂੰ ਮੁੜੇ ਤਾਂ ਕੰਵਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਜੀਅ ਕਰਦੇ ਮੈਂ ਚੁਰਾਸੀ ਸਾਲ ਜੀਵਾਂ, ਨਾਲੇ ਚੁਰਾਸੀ ਕੱਟੀ ਜਾਉ।" ਉਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਚੁਕੰਨੇ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤੇ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਜੀਵੇਗਾ। ਜੇ ਚੁਰਾਸੀ ਨੂੰ ਅੱਪੜਜੇ ਤਾਂ ਗਨੀਮਤ ਐ। ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ 90ਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ 2009 'ਚ ਢੁੱਡੀਕੇ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਮੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਆਓ ਸੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਏ ਬਈ ਇਸ ਮੇਲੇ ਦਾ ਬਾਨੀ ਬਾਈ ਕੰਵਲ ਸੋ ਸਾਲ ਜੀਵੇ।"

ਢੁੱਡੀਕੇ ਦਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਖੇਡ ਮੇਲਾ ਕੰਵਲ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਨਾਲ 1956 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਲੜਾਈ ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ

ਵੱਲ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

---

ਕੰਵਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਮੁਖਤਿਆਰ ਕੌਰ, ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਭੈਣ ਜੀ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਮਾਸੀ ਜੀ ਸੱਦਦੇ ਸਨ। ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੱਗਦੇ ਦੋਹਾਂ ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਇਕ ਵਾਰ ਗਰਭ ਠਹਿਰ ਵੀ ਗਿਆ ਪਰ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਨੇ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਕੇ ਗਰਭਪਾਤ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ

**“ਬੇ ਜੀ, ਇਹ ਤੇਰੀ ਦੂਜੀ ਨੂੰਹ ਐ।” ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਝਿਜਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਬੇ ਜੀ ਨੇ ਝੱਟ ਬਾਹਾਂ ਅੱਡ ਕੇ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। “ਮਾਂ ਸਦਕੇ, ਤੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹਾਂ ਤੋਂ ਆਈ।” ਉਸ ਇਕ ਵਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁੜ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। “ਤੂੰ ਕਿਥੇ ਸੁੱਤੀ ਰਹੀ ਹੁਣ ਤਕ?” ਬੇ ਜੀ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮ ਲਿਆ। ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਢੇਰ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, “ਮੈਂ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਬੇ ਜੀ ਐਨੇ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮਿਲਣਗੇ। ਤੂੰ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਏ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਐਨੀ ਮਿੱਠੀ ਮਾਂ ਹੈ।”**

ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਮਨਾਇਆ ਸੀ। ਬੇਸ਼ਕ ਮੁਖਤਿਆਰ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਚਾਰ ਧੀਆਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪੁੱਤਰ ਜੰਮ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਵਾਰਸ ਦੀ ਘਾਟ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਦਾ ਬਿਨਾ ਦੱਸੇ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਾ। ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਸੀ। ਜੇ ਉਹਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਵਾਰਸ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਕਲੋਜ਼ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਕੰਵਲ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, “ਗਰਮੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ, ਮੱਛਰਦਾਨੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਹਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਲੱਗੀ। ਜਦ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਕਰੀ ਜਾਵੇ। ਜਦ ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਆਖਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗਰਭ ਠਹਿਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਕਿਸੇ ਸਹੇਲੀ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਅਬਾਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਆਈ ਆਂ। ਮੈਂ ਉਹਦੇ

ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਲੜਿਆ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਲੋਕ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰ ਕਰ ਬੱਚਾ ਭਾਲਦੇ ਐ। ਉਹ ਮਾਫੀਆਂ ਮੰਗੀ ਜਾਵੇ। ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ।”

ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਕੰਵਲ, ਮੁਖਤਿਆਰ ਕੌਰ ਤੇ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਝਾੜੀ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਕੰਵਲ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ, ਮੁਖਤਿਆਰ ਕੌਰ ਦੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਤੇ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਸਾਫ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਲੱਗਣਸਾਰ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦੀ ਕਿ ਵਿਧਵਾ ਭਰਜਾਈ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣੇ ਅਤੇ ਮਾਂ ਦੇ ਬੁਢਾਪੇ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪਛੜਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੰਵਲ ਦਾ ਨਾਵਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਬੈਠਦੀ ਹੈ। ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਲੀਲਾ ਤੇ ਫਿਰ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਦਾ ਆਰਥਕ ਪੱਖ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਚੋਖੀ ਤਨਖਾਹ ਸੀ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਕੋਠੀ ਸੀ। ਬਾਉ ਜੀ ਦੇ ਫਾਰਮ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ 'ਚੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹ ਕਿੱਲੋ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਵੀ ਡਾਕਟਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋਕਟਿਸ ਕਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਦੋ ਬੱਚੇ ਜੰਮ ਵੀ ਲੈਂਦੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਪੋਸਣਾ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਗਰਭਪਾਤ ਇਸ ਲਈ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ ਕੰਵਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦਾ ਹੱਕ ਨਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੀ ਗੱਡੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਚਲਦੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਚਲਦੀ ਗਈ।

ਕੰਵਲ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਵੀ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਦੀ ਕੋਠੀ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕੰਵਲ ਨੇ ਖੁਦ ਜੋਰ ਪਾ ਕੇ ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਤੋਂ ਉਹਦੀ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਉਹਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕਰਵਾਈ। ਕੰਵਲ ਤਾਂ ਬੈਂਕ ਬੈਲੇਂਸ ਵੀ ਉਹਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕਰਾਉਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨੀ। ਉਸ ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਜ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਕੰਨਿਆ ਕੁਮਾਰੀ ਤਕ ਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੋਂ ਲੰਡਨ ਤਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੈਰਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਰਹੋ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਇਲਾਜ 'ਤੇ ਪੈਸੇ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੋ ਓ, ਮੇਰੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਲਈ ਬੈਂਕ ਬੈਲੇਂਸ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਕੰਵਲ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਸੱਚਾ ਸੀ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ

ਕੋਈ ਇਹ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿ ਜੱਟ, ਡਾਕਟਰਨੀ ਦੇ ਪਿਆਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਉਹਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਮਰਿਆ ਸੀ!

ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ 70ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰ ਗੰਭੀਰ ਬੀਮਾਰ ਹੋਈ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਵਾਰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਸੀ। ਐਮ. ਸੀ. ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਕੰਵਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਨਾਲ ਬਚ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। 77ਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੇਕਿਆ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਈ ਤਾਂ ਬੈਂਡ 'ਤੇ ਪਾਸਾ ਲੈਂਦਿਆਂ ਬੈਂਡ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਉਹਦਾ ਚੂਲਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਇਲਾਜ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਕੰਵਲ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾ ਨਾ ਸਕੇ। 1997 ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆ। ਡੋਗ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਢੁੱਡੀਕੇ ਵੀ। ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। ਕੰਵਲ ਦਾ ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਇਆ।

ਕੰਵਲ ਦਾ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਸੀ। ਪੜ੍ਹੇ, “ਉਹ ਘਰ ਆਇਆ, ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ, ਜਿਹੜੀ ਕੋਠੀ ਹਸਦੀ ਮਹਿਕਦੀ ਤੇ ਜੱਲੀਆਂ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਲੰਮੀ ਸੁੰਨਸਾਨ ਵਿਚ ਖਾਮੋਸ਼ ਖਲੋਤੀ ਐ। ਅੱਗੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਬਾਹਰੋਂ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਜਸਵੰਤ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਮਿਲਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਬਕੇਵਾਂ ਗਰਨ ਦੇ ਕੇ ਲਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਮਝੋ ਸੋ ਮਣ ਬੋਝ ਸਿਰੋਂ ਲੱਭ ਗਿਆ। ਬੂਟੇ ਪਾਣੀ ਖੁਣੋਂ ਕੁਮਲਾਏ ਰੋ ਰਹੇ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਘੁੰਗੀਆਂ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ ਘੁੰਮ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੋਰਾਂ ਤੇ ਮੋਰਨੀਆਂ ਨੇ ਪੌਣਾਂ ਸੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਜਸਵੰਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦਾ ਕਿਆਟਾ ਦਿੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਗੁਟਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪੌਣਾਂ ਨਿਵਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਸੋਝੀਆਂ ਵਿਚ-ਵਿਚ ਹਉਕੇ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸਿਸਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਪੁੱਛ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ, ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਛੱਡ ਆਇਆਂ ਏ?”

ਆਪਣਾ ਘਰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਬੇਗਾਨੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵਾਂ। ਘਰ ਓਹੀ ਸੀ, ਬੂਟੇ ਤੇ ਜਾਨਵਰ ਓਹੀ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਇਕਦਮ ਖਾਮੋਸ਼; ਪਰ ਜਾਗਦੀ ਮਹਿਕਦੀ ਰੂਹ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸ ਰਹੀ। ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਚਿੰਟਾ ਵਰਕਿੰਗ ਕੋਟ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਮੂਹਰੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਰੁਸਿਆ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।”

ਕੰਵਲ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾਏ; ਪਰ ਉਹ ਖਾਲੀ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਉਹਦੇ ਸੌਣ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸਟੈਥੋ ਸਕੋਪ ਬਾਹਾਂ ਖਿਲਾਰੀ ਪਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਜੋਧਾ ਜੰਗ ਹਾਰ ਕੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟੀ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਪਿਆ, ਸਾਰੀ ਕੋਠੀ ਸੋਗ ਵਿਚ ਹਉਕੇਹਾਰ ਹੋਈ ਪਈ ਸੀ।

ਚੰਨੀਏ! ਹੁਣ ਤੇਰੀਆਂ ਕਿਤੇ ਨਾ ਪੈਂਦੀਆਂ

ਦੱਸਾਂ। ਡੋਗ ਮਨਾਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖੀਆਂ ਲੇਖ ਦੀਆਂ। ਜੋ ਰੂਹ ਗਵਾਚ ਗਈ, ਉਹ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਮੁੜ ਕੇ। ਪਰ ਕੰਵਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ-ਆਸ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਲੋੜਦੀ ਸੀ।

ਕੰਵਲ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, “ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਟਰੱਸਟ ਉਸ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬਾਵਾ ਬਲਵੰਤ ਤੇ ਯਾਰ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਉਤੇ ਪੰਦਰਾਂ-ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਹਰ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਮੌਤ ਨੇ ਮੇਰਾ ਲੋਕ ਤੋੜ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਾਹਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਅਗਵਾਈ ਨਾ ਸਹੀ, ਪਰ ਪੂਰੀ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਖਲੋਤੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਸਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਬਾਵਾ ਬਲਵੰਤ ਤੇ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਸਿਹਤ ਸਾਇੰਸ ਦੀਆਂ ਪੰਦਰਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ। ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ ਅਵਾਰਡ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਰੱਖੀ ਕਿ ਇਨਾਮ ਉਹਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ।

ਮਨ ਨੇ ਫਾਨੀ ਦੁਨੀਆ ਉੱਤੋਂ ਦੀ ਲੰਮਾ ਚੱਕਰ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜਾ: ਅਲਪੰਗ ਦੀ ਇਕ ਉਮਰ ਹੁੰਦੀ ਐ, ਇਕ ਪਲ ਵੀ, ਇਕ ਜੁਗ ਵੀ। ਜਸਵੰਤ ਠੀਕ ਆਖਦੀ ਸੀ, ਮਨੁੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸਰਵੱਗਤਾ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਛੋੜਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੇਵਾ-ਸਾਧਨਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ। ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ। ਭੁਲੇਖੇ ਨੂੰ ਗੂੜ੍ਹੀ ਨੀਦ ਸੌਂ ਜਾਣ ਦੇ। ਜਦੋਂ ਜਾਗੇਗਾ, ਸਤਰੰਗੀ ਕਲਿਆਣ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਦੋ ਤੋਂ ਮੁੜ ਇਕ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਡੰਡੋੜ ਕਰਨੀ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਐ। ਮੇਰੇ ਮੰਨਿਆ! ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਮੈਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਮੁਸਕਰਾ ਰਹੀ ਹੋਵਾਂਗੀ।”

ਪੁਸਤਕ 'ਪੁੰਨਿਆਂ ਦਾ ਚਾਨਣ' ਦੇ ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਹਨ:

ਨਹੀਂ ਲੱਭਣੇ ਲਾਲ ਗਵਾਚੇ,  
ਮਿੱਟੀ ਨਾ ਫਰੋਲ ਜੋਗੀਆ!  
ਕੋਈ ਜਾਣੇ ਨਾ ਜਾਣੇ  
ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਈ ਏ  
ਤਿੱਖੇ ਤੱਤੇ ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਮੋੜ,  
ਤੇਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਸੀ  
ਕੁਰਾਹੇ ਜਾਂਦੇ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਐ  
ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਚੰਨੇ ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਹੈ,  
ਸਿਮਰਨ ਜਾਰੀ ਹੈ।  
--ਤੇਰਾ ਕੰਵਲ।

# ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਹਰ ਦੌਰ 'ਚ ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੀ ਅਮਰਜੋਤ

ਮਸ਼ਹੂਰ ਗਾਇਕਾ ਅਮਰਜੋਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਚਮਕੀਲਾ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਦੋਗਾਣੇ ਗਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਈ, ਦਾ ਜਨਮ 10 ਅਕਤੂਬਰ 1960 ਨੂੰ ਡੋਗਰ ਬਸਤੀ, ਗਲੀ ਨੰਬਰ 2, ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਰਾਜਬੰਸ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ



**ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੇਰੀ**  
ਫੋਨ: 91-98764-74671

ਪਾਸੋਂ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖੇ ਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਉਸਤਾਦ ਜਸਵੰਤ ਭੰਵਰਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਪਾਰ ਲਿਆ। ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਅਮਰਜੋਤ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗਾਇਕੀ ਦੀ ਚਿਣਗ ਵੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਸਟੇਜੀ ਡਰਾਮਿਆਂ 'ਤੇ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਿੰਦੀ ਗੀਤ ਹੀ ਗਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਨਰਿੰਦਰ ਬੀਬਾ ਦੇ ਭਰਾ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ ਕੋਲ ਗਾਇਕੀ ਸਿੱਖਣ ਆਈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਗਾਇਕ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪੰਡੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ ਨਾਲ ਅਮਰਜੋਤ ਦੇ ਚਾਰ ਦੋਗਾਣੇ 'ਲੈ ਗਿਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਕੱਢ ਕੇ ਤੇਰੇ ਚਿੱਟਿਆਂ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਹਾਸਾ',

'ਜਾਗੋ ਛੱਡਿਓ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਓ', 'ਇਕ ਤੂੰ ਹੋਵੇਂ ਇਕ ਮੈਂ ਹੋਵਾਂ' ਅਤੇ 'ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਡੰਗ ਦਿੱਤਾ ਗੱਭਰੂ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਮਕਾਲੀ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਚੰਗੀ ਪਛਾਣ ਬਣ ਗਈ।

ਪਿਛੋਂ ਅਮਰਜੋਤ ਦਾ ਗਾਇਕ ਚਮਕੀਲੇ ਨਾਲ ਪੱਕਾ ਸੈੱਟ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਫਗਵਾੜੇ ਵਿਆਹ ਵੀ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਕਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਦੋਗਾਣੇ ਮਾਰਕੀਟ 'ਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਜੋੜੀ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਪਸੰਦੀਦਾ ਗਾਇਕ ਜੋੜੀ ਬਣ ਗਈ। ਖਾਤਕੁਵਾਦ ਦੇ ਦੌਰ 'ਚ ਅਮਰਜੋਤ ਦੀ ਖੜਕਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਰਿਕਾਰਡ ਪਾਰਮਿਕ ਗੀਤ 'ਲੈ ਲਓ ਚੁੰਨੀਆਂ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ, ਦਸਤਾਰਾਂ ਕੇਸਰੀ', 'ਪਟਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਚੰਨ ਚੜ੍ਹਿਆ', 'ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਪੀਰ', 'ਕੰਧੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦੀਏ', 'ਆਓ ਭੈਣੋਂ ਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਾਈਏ ਘੋੜੀਆਂ' ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਕਬੂਲ ਹੋਏ।

ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੰਨੀ ਲੈ ਕੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਤੇ ਹੱਸਮੁਖ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਮਾਲਕ ਅਮਰਜੋਤ ਦਾ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਤਾੜੀ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀਲ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਚਮਕੀਲੇ ਦੇ ਦੋਗਾਣੇ ਹਿੱਟ ਹੋਣ ਵਿਚ ਅਮਰਜੋਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਸੀ। 8 ਮਾਰਚ 1988 ਨੂੰ ਮਹਿਸਮਪੁਰ ਵਿਖੇ ਇਕ ਗਾਇਕਾ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦੇਣੀ, ਬਹੁਤ ਨਿਦਰਯੋਗ ਘਟਨਾ ਸੀ। ਦਲੇਰ ਗਾਇਕਾ ਅਮਰਜੋਤ ਉਸ

ਸਮੇਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਡਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਛਾਏ ਕਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਖਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ

ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਡਰ ਤੋਂ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।



ਸੰਪਾਦਕ: ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੇਰੀ

ਅਮਰਜੋਤ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਰੀਪੁ ਮਹੀਨਾ ਕੁ ਬਿਮਾਰ ਰਹਿਣ ਪਿਛੋਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਮਰਜੋਤ ਤੇ ਚਮਕੀਲੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਬੇਟਾ ਜੈਮਨ ਚਮਕੀਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਾਇਕੀ 'ਚ ਤਾਂ ਆਇਆ, ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਤਰੱਕੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਅਮਰਜੋਤ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਪੇਸ਼ੇ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਮਰਜੋਤ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਖੇ ਤੇ ਭਰਾ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜੋਧੇਵਾਲ ਬਸਤੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਅਮਰਜੋਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਇਕ ਭੈਣ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਅਮਰਜੋਤ ਦਾ ਇਕ ਭਰਾ ਪੱਪੂ, ਭੈਣ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਤੇ ਬੇਟਾ ਜੈਮਨ ਚਮਕੀਲਾ ਲੁਧਿਆਣੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਮਰਜੋਤ ਦੇ ਗਾਏ ਗੀਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੱਕ ਗੂੰਜਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

(ਅਮਰਜੋਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੇਰੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ 'ਅਮਰਜੋਤ ਦੇ ਆਖਰੀ ਬੋਲ - ਮਹਾਨ ਗਾਇਕਾ ਅਮਰਜੋਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਗਾਇਕੀ' ਵੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਛਪ ਕੇ ਆਈ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ)



**ਲਿਖਤਮ**



**ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ**

**ਫੋਨ: 408-915-1268**

# ਗਿਆਨੀ ਬਾਪ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ!

ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਦ ਅਸੀਂ ਛੇਵੀਂ-ਸੱਤਵੀਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸਕੂਲੋਂ ਘਰੇ ਆ ਕੇ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਤੇ ਧਰਤੀ ਘੁੰਮਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਝੱਟ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ; ਜਦ ਕਿ ਸਾਡੀ ਭੋਲ-ਭਾਲੀ ਮਾਂ ਖਿੜ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ, “ਮਾਹਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ‘ਝੱਲ-ਵੱਲੀਆਂ’ ਉਥੇ ਸਕੂਲੇ ਈ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ। ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਮੁਰਖ ਬਣਾਇਆ ਕਰੋ ਘਰੇ ਆ ਕੇ।” ਉਸ ਨੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਵਾਕਿਆ ਬਲਾਚੋਰ ਕਸਬੇ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣਾ, “ਰੋਜ ਸੂਰਜ ਉਧਰੋਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਐ ਤੇ ਰਾਹੋਂ ਦੇ ਪਿਛਵਾਤੇ ਵੱਲ ਜਾ ਡੁੱਬਦਾ ਐ। ਧਰਤੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਦੀ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਐ! ਜੇ ਇਹ ਘੁੰਮਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਘੁੰਮ ਕੇ ਨਾ ਡਿਗੀਏ?”

ਮੰਨਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਜੋਂ ‘ਹੂੰਅ!’ ਕਹਿ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਨਾ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ ਬੜੇ ਪੜ੍ਹਾਕੂਓ! ਜੇ ਧਰਤੀ ਘੁੰਮਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਦ ਅਸੀਂ ਸੌਂ ਕੇ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਉਠੀਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਸਾਡਾ ਨਲਕਾ ਬੇਟ ਦੀ ਥਾਂ ਵਾਹੋ ਵੱਲ ਦੇ ਪਾਸੇ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ?”

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਹਾਸਾ ਬੰਦ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਭਾਈਆ ਜੀ ਆਪਣਾ ਤਰੱਦਦ ਨਿਹਫਲ ਗਿਆ ਸਮਝ ਕੇ ਖਿੜ ਗਏ! ਆਪਣਾ



ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ

ਮਨਭਾਉਦਾ ਗੁਸੈਲਾ ਵਾਕ ‘ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਤੁਝੀ ਭਰੀਉ ਆ ਇਹਦੇ!’ ਬੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਵਾਲਾ ਸਮਾਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਅਸੀਂ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਕਈ ਦਿਨ ਬੀਬੀ ਮਗਰ ਛੇਤ ਪਾਈ ਰੱਖੀ। ਅਸੀਂ ਸੁਵਖਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਗੋਤੀ ਮਾਰਨ ਬਾਅਦ ਅੰਦਰ ਆ ਵਤਨਾ ਤੇ ਆਖਣਾ, “ਬੀਬੀ ਸਾਡਾ ਨਲਕਾ ਪਤਾ ਨੂੰ ਕਿੱਧਰ ਚਲਾ ਗਿਆ?”

ਇਕ ਵਾਰ ਸਾਡੇ ਭਾਈਆ ਜੀ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹ ਦਰਦ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਡੈਂਟਿਸਟ ਡਾਕਟਰ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਘਰੇ ਹੀ ਓਹੜ ਪੋਹੜ ਕਰਦਿਆਂ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਭਾਈਆ ਜੀ ਵੀ ਦੁਖਦੀ ਦਾੜ੍ਹ ਨੂੰ ਲੱਗਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਮਲ ਕੇ ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਲੰਮੇ ਪਏ ਸਨ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਗਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਈ ਨੇ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ, ‘ਦੁਖਦੇ ਦੰਦ-ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਲਉ।’

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਨੀਮ ਹਕੀਮਾਂ ਉਤੇ ਭਾਈਆ ਜੀ ਦਾ ਯਕੀਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ‘ਮਰਦਾ ਕੀ ਨਾ ਕਰਦਾ’ ਮੁਤਾਬਕ ਦਾੜ੍ਹ ਵਿਚ ਦਰਦ ਵੱਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਨੂੰ ‘ਵਾਜ ਮਾਰ ਲਈ। ਜਿਵੇਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮਦਾਰੀ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਵਾਂਗ ਸਾਰਾ ਆਂਢ ਗੁਆਂਢ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕਿਆਂ ‘ਤੇ ਆ ਜੁੜਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਉਸ ਭਾਈ ਨੇ ਭਾਈਆ ਜੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੁਲ੍ਹਵਾ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹਾ ਲਿਆ। ਝੋਲੇ ‘ਚੋਂ ਦੋ ਕੁ ਤਾਰਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹ ਜਬ੍ਹਾਤੇ ਨੂੰ ਕਰੋਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅਜਿਹੀ ਕਰੋਲਾ-ਕਰਾਲੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਦੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਝੋਲੇ ‘ਚੋਂ ਡੱਬੀ ਕੱਢ ਕੇ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕੁਝ ਲੂਣ ਜਿਹਾ ਲਾ ਦਿੰਦਾ। ਅਚਾਨਕ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ‘ਆ ਗਿਆ ਅਤਿਕੇ, ਕੀਤਾ ਕੱਢ ਲਿਆ ਮੈਂ ਦਾੜ੍ਹ ‘ਚੋਂ।’ ਸੁੱਸਰੀ ਨਾਲੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਡਾ ‘ਕੀਤਾ’ ਉਸ ਨੇ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈਆ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ‘ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਚਿੱਟੇ ਕਾਗਜ਼ ‘ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ!

ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਕ ਤਾਂ ਦੋਹਰੇ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੇ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ‘ਹਾਅ ਹਾਅ’ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ, ਪਰ ਭਾਈਆ ਜੀ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਇਕ ਦਮ ਸੱਤਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ‘ਤੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ! ਉਹ ‘ਹਕੀਮ’ ਵੱਲ ਹੁਰਾ ਉਲਾਰਦਿਆਂ ਕੜਕ ਕੇ ਬੋਲੇ, “ਉਏ ਮੁਰਖਾ ਜਹਾਨ ਦਿਆ, ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਰਾਸੀਮ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਲੋਕ ਖੁਰਦਬੀਨਾਂ ਨਾਲ ਮਸਾਂ ਦੇਖਦੇ ਐ! ਆਹ ਕੀਤਾ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਦਾੜ੍ਹ ‘ਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਦੱਸਦੇ, ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਇਹ ਕੀਤਾ ਜੇ ਸੱਚਮੁਚ ਮੇਰੇ ਜਬ੍ਹਾਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ? ਤੈਂ ਜਰੂਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੀਤੇ

ਮਕੌਤੇ ਡੱਬੀ ‘ਚ ਪਾ ਕੇ ਗੁਥਲੇ ਜਿਹੇ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਹੋਣਗੇ!” ਲਉ ਜੀ ਭਾਈਆ ਜੀ ਦੇ ਤੇਵਰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ‘ਮਿਹਨਤਾਨਾ’ ਲਏ ਬਿਨਾ ਹੀ ਪੱਤਰਾ ਵਾਚ ਗਿਆ!

‘ਪੂਜਾ ਅਕਾਲ ਕੀ ਪਰਚਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਖਾਲਸੇ ਕਾ’ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ‘ਤੇ ਪਰਪੱਕਤਾ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹੇ ਭਾਈਆ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਬੀਬੀ ਖਿੜਦੀ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਤੂੰ ਲਾਹ-ਪਾਹ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਬੰਦਾ ਕੁਬੰਦਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੂੰਹੋਂ ਗੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂ ਕੋਈ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਝੱਟ ਟੋਕ ਦਿੰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾਢੂ ਖਾਂ ਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਉਂਜ ਭਾਵੇਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਘਰੇ ਆ ਕੇ ਰੀਣ ਕੁ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ, “ਫਲਾਣੇ ਦੀ ਮੈਥੋਂ ਕੁਝ ਬਹੁਤੀ ਹੀ ਕੁਪੱਤ ਕਰ ਹੋ ਗਈ!”

ਸੰਨ ਉਣਾਸੀ ਦੇ ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਮੇਰੇ ਵਿਆਹ ਸਬੰਧੀ ਰਖਾਏ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸੁਵਖਤੇ ਹੀ ਮੀਂਹ ਦਾ ਫੁਰਾਟਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਾਲਣ ਗਿੱਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਬੀਬੀਆਂ ਵੱਡੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਲੱਗੀਆਂ ਤਾਂ ਕਿੱਕਰ ਦੇ ਖੰਘੇ ਭਿੱਜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਨਾ ਬਲੇ। ਚੰਗੀ ਪੂਆਂ-ਰਾਲੀ ਜਿਹੀ ਮੱਚ ਗਈ। ਫੁਲਕੇ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਮੋਹਰੀ ਇਕ ਮਾਈ ਸਾਡੀ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ, “ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਭਾਈ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਯਤਨ ਕਰ ਲਏ ਆ, ਪਰ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਬਲੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਡਾਚੂਆਂ ਨੇ ‘ਅੱਗ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ’ ਹੋਈ ਆ। ਆਪਣੇ ਜਠੋਰਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ-ਅਰਚਨਾ ਕਰੋ, ਤਦ ਬੰਨ੍ਹੀਓ ਅੱਗ ਖੁੱਲ੍ਹਣੀ ਐ!”

ਇਹ ਗੱਲ ਐਧਰ ਓਧਰ ਘੁੰਮਦਿਆਂ ਕਿਤੇ ਭਾਈਆ ਜੀ ਦੇ ਕੰਨੀ ਪੈ ਗਈ। ਉਹ ਫਟਾ-ਫਟ ਅੰਦਰ ਵੜੇ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਪੀਪੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆਏ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੱਠੀ ‘ਚ ਪਏ ਧੁਖਦੇ ਜਿਹੇ ਖੰਘਿਆਂ ਉਤੇ ਤੇਲ ਛਿੜਕਿਆ ਅਤੇ ਤੀਲ੍ਹੀ ਬਾਲ ਅੱਗ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਘਰੇ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਦੋਂ ਲੋਹੇ-ਲਾਖਾ ਹੋਣਾ ਮੁਨਾਸਬ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸੁਗਲ ਵਜੋਂ ਉਸ ਮਾਈ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ, “ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਠੋਰੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ-ਅਰਚਨਾ ਕਰਾ ਕੇ ਮੰਨਦੇ ਆ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਜਠੋਰੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਹੀ ਮੰਨ ਜਾਂਦੇ ਐ! ਦੇਖਿਆ! ‘ਬੰਨ੍ਹੀ’ ਹੋਈ ਅੱਗ ਕਿਵੇਂ ਪਲਾਂ ‘ਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ!”

# ਪ੍ਰੋ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਵੇਲ ਪੰਨੂ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਰਸਾਲਾ ‘ਸੇਧ’

15-16 ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ‘ਸੇਧ’ ਨਾਮੀ ਸਾਹਿਤਕ ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਮੁੜ ਫੁਪਣ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੋ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰਵੇਲ ਪੰਨੂ ਚੇਤੇ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੈਪ ਕਾਲਜ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਨਾਵਲ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰਵੇਲ ਪੰਨੂ ‘ਸੁਪਨਾ ਟੁੱਟਾ’ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਛਪਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਏ ਹੋਏ। ਗੁਰਵੇਲ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ 9-10 ਸਾਲ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਗੋਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਵਿਚ ਜੀਜਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਗੁਰਵੇਲ ਪੰਨੂ ਨੇ ‘ਸੇਧ’ 1973 ਵਿਚ ਕੱਢਿਆ। ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਵਿਚ ਫੁਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਡਾ. ਭਗਵਾਨ ਜੋਸ਼ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਨ। ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੀ, ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ। ਇਹ ਰਸਾਲਾ 1981 ਤੋਂ 1987 ਤੱਕ ਪਟਿਆਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਡਾ. ਰਵੀ ਨੇ ਕੱਢਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ 1992 ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਜਾ ਵੱਸਣ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰਵੇਲ ਪੰਨੂ ਨੇ ਇਹ ਪਰਚਾ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸਿਹਤ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਕਾਰਨ ਛੇਤੀ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਈ, ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ।

ਹੁਣ ਇਹ ਪਰਚਾ ਭਗਵਾਨ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਵਾਹ ਵਾਸਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲਕਾਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਦੇ ਦੋਹੜੇ ਸੁਮੇਲ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਠਿੰਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਅੰਕ (ਮਈ-ਜੂਨ, 2019) ਵਿਚ ਸਵਰਾਜਬੀਰ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ ਲੇਖ, ਆਰ ਲੈਂਡਰੋ ਵਲੋਂ 1871 ਵਿਚ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਪੁਰਾਣੀ ਮੁਲਾਕਾਤ, ਐਜਾਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਦੀ ਅਜੋਕੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ

ਜੱਲਿਆਂਵਾਲੇ ਬਾਗ ਤੇ ਬਰਗਾੜੀ ਕਾਂਡ ਬਾਰੇ ਟਿਪਣੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਭੁਲੇ ਵਿਸਰੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਦੀ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਵੀ ਹੈ, ਜੋ 1946 ਦੀ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਰ ਅੱਸ ਪੰਜਾਬੀ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਮਿਥਿਹਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਨੂੰ ਨਿਆਰੀ ਦਿੱਖ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਨੇ ਹੀ ਮੀਰੀ ਆਦਰਸ਼ ਧਾਰਨਾ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ,

ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ,  
ਬਹੀਏ ਤ੍ਰਿੰਜਣ ਵੱਡ ਅਭਿਮਾਨ।

ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ। ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਪੀ. ਜੀ. ਆਈ., ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾਖਲ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਚੇਤੇ ਨੂੰ ਪੋਹਾ ਲੱਗ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਸੱਜਣ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਕੌਣ ਹੈ। ‘ਕੀ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ?’ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ, ‘ਗੁਰਵੇਲ ਪੰਨੂ ਐ। ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਥਾਂ ਗੁਰਵੇਲ ਦਾ ਨਾਂ ਅਹੁੜਿਆ।

### ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਾਇਆਂ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼

**ਗਮਨ:** ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਪਰਦੇਸ਼ ਵਾਸਾ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡੀ ਭੂਮੀ ਨਾਲ ਮੋਹ ਤੇ ਹੇਜ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈੜ ਨੱਪਣਾ ਵੀ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਦੋ ਰਚਨਾਵਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਸਹਿਣੀ ਬਾਰੇ ਵਡਮੁੱਲਾ ਨਾਵਲ। ‘ਇੰਡੀਅਨਜ਼ ਅਬਰੌਡ’ ਨਾਂ ਦੀ

ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਨਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਹੈ ਤੇ ਨਾਵਲ ‘ਰਿਜ਼ਕ’ ਦਾ ਲੇਖਕ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਿਲਿੰਗ। ਦੋਵੇਂ ਉਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹਨ। ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਵਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ



ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਦਾ 21ਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪਰਦੇਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਥਾਂ ਟਿਕਾਣੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵੀ ਦਰਜ ਹਨ। ਹਥਲਾ ਐਡੀਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਹੁੰਚ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਲੇਖ ਹਨ। ਸੰਪਾਦਕ ਇਸ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ

ਏਧਰ ਤੇ ਓਧਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਗਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਿਲਿੰਗ ਆਪਣੇ ਮੁਢਲੇ ਨਾਵਲਾਂ ਵਿਚ ਢਾਹੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਤਸਵੀਰਕਸ਼ੀ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਥਲਾ ਨਾਵਲ ‘ਰਿਜ਼ਕ’ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਿੱਤਰ



ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਿਲਿੰਗ

ਮੰਡਲੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪਰ ਸੁਲਝੀ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਫਦਾ ਤੇ ਹੱਕਦਾ ਇਹ ਸਧਾਰਨ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸ ਵਰਕਰ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਨਾਵਲ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਨਾਇਕ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਖੁਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੰਢਾਉਂਦਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਉਣ ਦੀ ਜਾਚ ਵੀ ਦਸਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਤੱਥ ਹਨ ਤਾਂ ਬਿਲਿੰਗ ਦੇ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੱਥ-ਕਥਾ ਸਾਂਭਣ ਤੇ ਸੰਭਾਲਣ ਯੋਗ।

**ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ**



**ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ**  
Sandhugulzar@yahoo.com

**ਰਖਸ਼ਾ ਬੰਪਨ ਦੀ ਰਿਮੋਟ ਵਿਧੀ:** ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਕੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਖਬਰ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਇੰਨੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲੇ, ਅਮਲ ਤੇ ਰਸਮ ਰਿਵਾਜ ਰਿਮੋਟ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀਆਂ ਦੋ ਸਕੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਤੇ ਇੱਕ ਮਾਸੀ ਦੀ ਧੀ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਰੱਖੜੀ ਭੇਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਤੇ ਤੀਜੀ ਕੋਟ ਫੁਤੂਰੀ ਤੋਂ। ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਕੋਟ ਫੁਤੂਰੀ ਵਾਲੀ ਭੈਣ ਖੁਦ ਰਖੜੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀਆਂ ਰੱਖੜੀਆਂ ਵੀ ਉਹੀਓ ਬੰਨ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਰੱਖੜੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਾਂ ਤੇ ਤਿੰਨੋਂ ਰੱਖੜੀਆਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ। ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਰਿਮੋਟ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਇਸ ਅਮਲ ਉਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਰਖਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਵੀ ਇਸੇ ਵਿਧੀ ਨੇ ਨਿਭਾਇਆ। 15 ਤੋਂ 24 ਅਗਸਤ ਦੇ 8-9 ਦਿਨ। ਆਪਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਨ ਲਾਈਨ ਵਿਵਸਥਾ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਨਿਭੇਗੀ।

**ਅੰਤਿਕਾ: ਰਣਬੀਰ ਰਾਣਾ**  
ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਮੇਰਾ ਇਹ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦਾ, ਨਦੀ ਵਲ ਜਾਣ ਦੇਵੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਖਹਿਣਾ ਹੈ। ਨਦੀ, ਕਿਸਤੀ, ਮੱਲਾਹ, ਪੱਤਣ, ਮਿਲੇ ਵਿਛੜੇ ਕਈ ਵਾਰੀ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਦੂਰ ਜਾਂਦੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਏਹੋ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ।



ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਾਂਡਵ ਦੇ ਨਾਂ ਵਜੋਂ 'ਅਰਜੁਨ' ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਖੂਬ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਵੀ ਇਹ ਨਾਂ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ ਅਰਜਨ ਤੇ ਅਰਜਣ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਵਜੋਂ। ਸਵਰਗੀ ਏਅਰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਹਿ ਚੁਕੇ ਗਵਰਨਰ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ-ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 17 ਅਗਸਤ ਦੇ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਵਿਚ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜੁਨ ਵਜੋਂ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਈ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਘੜਮੋਸ਼ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੱਯਾਂ ਵਿਚ 20 ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਅਰਜੁਨ' ਹੀ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਉਲੇਖ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ ਦੇ ਸਵੱਯੇ ਦੀ ਤੁਕ 'ਤਖਤਿ ਬੈਠਾ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਖਿਵੈ ਚੰਦੋਆ' ਵਿਚਲੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਅਣਦੇਖਿਆ ਕਰ ਦੇਈਏ? ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਇੱਕ ਪਦ ਵਿਚ ਵੀ 'ਅਰਜਨ' ਹੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਥੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਪਾਂਡਵ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਹੈ, 'ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਅਰਜਨੁ ਯੂ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਅੰਬਰੀਕੁ ਨਾਰਦੁ ਨੇਜੈ ਸਿਧ ਬੁਧ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਬਾਨਵੈ ਹੇਲਾ॥'

ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਪੱਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਮਾਹਰ ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੜਸਾਣਾ ਗੰਗਾਨਗਰ ਦੇ ਕਥਨਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, "ਅਰਜੁਨ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ੈਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 'ਅਰਜਨ' ਸ਼ਬਦ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ 'ਅਰਜੁਨ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਜੁ' ਧੁਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।" ਅਜੀਬ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਂ ਅਰਜਨ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ੈਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਜੁਨ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਲਾ ਜੇ ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ ਦੇ ਸਵੱਯੇ ਵਿਚ 'ਅਰਜਨ' ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਦਾ 'ਅਰਜੁਨ' ਵਜੋਂ ਪਾਠ ਸੂਧ ਹੋਵੇਗਾ?

ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਸਤ ਹੈ ਕਿ ਨਾਂ ਵਜੋਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਹੋਏ 'ਅਰਜੁਨ' ਹੀ ਹਨ। ਐਪਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਪਿਆ ਭੰਬਲਭੂਸਾ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ ਦੇ ਸੂਚ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਧਾਤੂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹੋਣਗੇ; ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਰਤਕਦਾ ਹੈ। ਅਰਜਨ (ਅਰਜੁਨ ਨਹੀਂ) ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:

ਸੰ. ਅਰਜਨ. {ਸੰਗਠਾ}. ਕਮਾਉਣਾ. ਖੱਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅਜਸ ਧਾ. (2) ਸੰਗ੍ਰਹ (ਜਮਾ) ਕਰਨਾ. "ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਅਰਜਨ ਕਰੀ ਅਰਜਨ ਬਾਨੀ ਜੈਸ" (ਪੰਪ੍ਰ: ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਬਾਸੀ)। (3) ਸੰ. ਅਜੁਨ. ਇੱਕ ਬਿਰਫ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਮਲਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸਦਾਬਹਾਰ ਜਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ. ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਵਿਚ

# ਅਰਜਨ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ

ਇਸ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. Terminalia-Arjuna. 4. ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੰਝਲਾ ਭਾਈ,...। ਨੰਬਰਵਾਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਰਥ ਦੇ ਕੇ ਨੌਵੇਂ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਨਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਅਰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਧਾਤੂ



ਵਾਲੇ ਅਰਥ, 'ਕਮਾਉਣਾ, ਖੱਟਣਾ, ਸੰਗ੍ਰਹ ਕਰਨਾ' ਨਾਲ ਕੀ ਜੋੜ ਬੈਠਦਾ ਹੈ? ਨਾਲੇ ਫਿਰ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੀ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਜੋੜ 'ਅਰਜੁਨ' ਨਾ ਹੋ ਕੇ 'ਅਰਜਨ' ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ? ਗੁੰਝਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਾਂ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਨੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਠਕ ਚੌਂਕ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਕਰਤਾ ਖੁਦ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ ਅਰਜਨ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਵੱਖੇ ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇੰਦਰਾਜ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਨੰਬਰ ਵਿਚ ਅਰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਦਰਸਾ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ 'ਚਿੱਟਾ, ਉਜਲਾ' ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਗਿਆਰਵਾਂ ਅਰਥ ਇਸੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ, 'ਨਿਰਮਲ, ਸੂਧਾ' ਚਰਚਿਤ ਅਰਜੁਨ ਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ 'ਤੇ ਏਹੀ ਅਰਥ ਢੁਕਦੇ ਹਨ।

ਮੰਝਲੇ ਪਾਂਡਵ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, 'ਅਜੁਨ (ਉਜਲ) ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਅਜੁਨ ਹੋਇਆ।' ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਇਸ ਨਾਂ ਦਾ ਇਹੀ ਅਰਥ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਗਰਜ ਦੇ ਵੇਦਤੋਂ ਇੰਦਰ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਨਾਂ ਇਹੋ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਗੋਰੇ

ਚਿੱਟੇ ਜਨਮੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਇਹ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪੌਰਾਣਿਕ ਪਾਤਰਾਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ, ਨਾਇਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋ, ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮਕਰਣ ਸਮੇਂ ਵੀ ਇਹੀ ਰੀਤ ਪੁਗਾਈ ਗਈ। ਹੋਰ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

'ਅਰਜ' ਧਾਤੂ ਵਿਚ ਚਮਕ, ਚਿੱਟਾਪਣ, ਉਜਲਪਣ, ਨਿਰਮਲਤਾ ਆਦਿ ਦੇ ਭਾਵ ਹਨ। ਪਿਆਨ ਦਿਉ ਚੜ੍ਹੇ ਦਿਨ, ਬਿਜਲੀ, ਦੁਧ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵੱਲ। 'ਅਰਜ' ਤੋਂ ਬਣੇ ਅਰਜੁਨ (ਅਰਜ+ਉਨ) ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਵ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਦਰਖਤ; ਇੰਦਰ ਦਾ ਇਕ ਨਾਂ; ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਕਨੇਰ; ਮੋਰ, ਸ਼ਾਇਦ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ; ਇਕ ਚਮੜੀ ਰੋਗ; ਅੱਖ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਭਾਗ ਦਾ ਇਕ ਰੋਗ; ਚਾਂਦੀ ਇਤਿਆਦਿ। ਧਾਤੂ ਦੇ ਚਮਕ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰਥ ਸੋਨਾ ਵੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਚਮਕਦੀ ਚੀਜ਼ ਸੋਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ! 'ਅਰਜ' ਧਾਤੂ ਦਾ ਇਕ ਰੁਪਾਂਤਰ 'ਰਜ' ਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਣੇ ਰਜਤ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਚਾਂਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਂਵਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ 'ਕਮਾਉਣਾ, ਖੱਟਣਾ, ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵੱਲ ਆਈਏ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ, ਪਹੁੰਚਣਾ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ, ਕਮਾਉਣਾ ਆਦਿ। ਮੋਨੀਅਰ ਵਿਲੀਮਜ਼ ਨੇ ਇਸ ਧਾਤੂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚਮਕ, ਚਟਿਆਈ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਅਰਜ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਆਵੀ ਨਾਂਵ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਰਜਨ (ਅਰਜੁਨ ਨਹੀਂ) ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਆਦਿ ਦੇ ਭਾਵ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ



ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਘਟ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਹਾਂ! ਇਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਭੂਤ ਕਾਰਦੰਤਕ ਅਰਜਿਤ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਹਿਤਕ/ਤਕਨੀਕੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਵਾਕ ਦੇਖੋ, 'ਘਾਲਣਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਅਰਜਿਤ ਵਸਤੂ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਦੀ ਹੈ'; 'ਅਰਜਿਤ ਸੱਚ ਤਪੱਸਿਆ ਦੀ ਅਗਨ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਢਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ' -ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਬਾਹਰੀ, ਆਲੋਚਨਾ 1967; 'ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਅਰਜਿਤ ਕਰਨਾ।' ਤਕਨੀਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਮਾਈ ਛੁੱਟੀ ਨੂੰ ਅਰਜਿਤ ਛੁੱਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਜਿਤ ਸੰਪਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਸੰਪਤੀ ਤੋਂ ਉਲਟ ਖੁਦ ਖਰੀਦ ਕੇ ਬਣਾਈ ਸੰਪਤੀ ਹੈ। ਜਮਾਂਦਰੂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਅਰਜਿਤ ਗੁਣ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਚੌਗਿਰਦੇ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।



ਇਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਕੁਝਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਵਲੋਂ ਵੀ ਦੋ ਵੱਖੇ ਵੱਖਰੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਪਰ ਇਕੋ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਅਰਜ/ਅਰਜੁਨ ਸ਼ਬਦ ਹੋਰ ਹਨ। ਮੁਢਲੇ ਅੱਖਰ ਅਲਿਫ ਤੋਂ ਬਣਦੇ ਅਰਜ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-ਭਾਅ, ਕੀਮਤ, ਕਦਰ, ਦੋ ਗਿੱਠਾਂ ਦਾ ਮਾਪ, ਪਨ੍ਹਾਂ, ਮਾਣ ਇੰਜਤ ਆਦਿ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਰੁਪਾਂਤਰ ਅਰਜ ਵੀ ਹੈ। ਐਨ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਰਜ (ਅਰਬੀ ਵਲੋਂ) ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ, ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ।

'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਅਰਜਨ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ ਅਧੀਨ ਹੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਅਲੰਕਾਰ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਵਰਤੋਂ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ। 'ਅਰਜਨ ਤੇ ਅਰਜੁਨ ਸ਼ਬਦ' ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਇਕੋ ਥਾਂ ਨਿਪਟਾਉਣ ਦੀ ਸਫਾਈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, "ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਰਜਨ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ

**ਸ਼ਬਦ ਝਰੋਖਾ**



**ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ**

ਫੋਨ: 734-259-9353

ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਭੀ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਲਿਖੇ ਹਨ।" ਆਮ ਪਾਠਕ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਨਿਭਾਓ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਰਜਨ ਸੁਨਤ ਸੁ ਦਾਸਨ ਕੇ ਦਾਨ ਦੇਤ ਮੋਹ ਕੇ ਵਿਦਾਰਥੋ ਕੋ ਵਾਕ ਸਰ ਅਰਜਨ। ਅਰਜਨ ਯਸ ਵਿਸਤੀਰਨ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਜਾਨਿਯਤ ਮਾਨੋ ਤਰੁ ਅਰਜਨ। ਅਰਜਨ ਭਏ ਗਨ ਮੋਖਪਦ ਲਏ ਤਿਨ ਸਯਾਮਘਨ ਤਨ ਹੋਯ ਤੋਰੇ ਯਮਲਾਰਜਨ। ਅਰਜਨ ਨ ਜਾਨਯੋਸਾਇ ਕੋਤੋ ਹੈ ਵਿਥਾਰ ਤੋਰੇ ਐਸੇ ਰੂਪ ਧਾਰ ਆਇ ਰਾਜੈ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੱਤ ਵਾਰੀ ਵਰਤੇ ਗਏ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਿਣਾਏ ਗਏ ਹਨ: 1. ਅਰਜਾਂ, ਬੇਨਤੀਆਂ; 2. ਅਰਜੁਨ ਪਾਂਡਵ; 3. ਉਜਲ; 4. ਅਰਜੁਨ ਬਿਰਫ਼; 5. ਨਿਰਮਲ; ਸੁੱਧ ਅੰਤਹਕਰਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ; 6. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਅਰਜਨ ਬਿਰਫ਼ ਦੀ ਯਮਸ (ਜੋੜਾਂ) ਤੋੜਿਆ; 7. ਚੌਤਾਨ, ਫੈਲਾਉ, ਵਿਸਤਾਰ।

ਅਰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਭਾਰੋਪੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ 'Arg' ਕਲਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਚਮਕਣ, ਉਜਲਪਣ, ਸਫੈਦੀ ਦੇ ਭਾਵ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅਰਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਅਵੇਸਤਾ, ਪੁਰਾਣੀ ਫਾਰਸੀ, ਆਰਮੀਨੀਅਨ, ਗਰੀਕ, ਲਾਤੀਨੀ, ਪੁਰਾਣੀ ਆਇਰਿਸ਼, ਅਤੇ ਬਰੈਟਨ ਵਿਚ ਵਿਉਤਪਤ ਰਲਦੇ-ਮਿਲਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਦਸਵੀਂ ਤੱਕ ਵੀ ਰਸਾਇਣ ਪੜ੍ਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਤੱਤ ਵਜੋਂ ਚਾਂਦੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅੱਖਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹ Ag ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਚਾਂਦੀ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸ਼ਬਦ Argenta ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ, ਜੋ ਲਾਤੀਨੀ Argentum ਦਾ ਬਦਲਿਆ ਰੂਪ ਹੈ।

14ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਾਰੇ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਅਰਜਨਟੀਨਾ', ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਰਜਨਟੈਟ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਵਿਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। 15ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਖੋਜ ਹੋਈ ਤਾਂ ਜਿਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਹ ਧਾਤ ਮਿਲੀ ਉਸ ਨੂੰ 'ਅਰਜਨਟੀਨਾ' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਤਾਲਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਚਾਂਦੀਵੰਨਾ। ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ Argue ਵੀ ਇਸੇ ਧਾਤੂ ਨਾਲ ਜਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਲਾਤੀਨੀ ਤੋਂ ਫਾਰਸੀਥੀ ਥਾਈਂ ਆਏ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ, ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ, ਜੱਗ ਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਵ ਸਨ।

ਪ੍ਰਿ. ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ "ਆਰਸੀ" ਵਿਚੋਂ ਹੂ-ਬਹੂ ਇਕ ਝਾਕੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬਹੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਕਈ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹ ਚੁਕਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਮਨ ਟੁੰਬਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਤਾਬ ਆਪ ਪੜ੍ਹੋ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ, "ਜਿਥੋਂ-ਜਿਥੋਂ ਮੇਰੀ ਗੱਡੀ ਲੰਘਦੀ, ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਪਲੇਟ-ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਸੁਆਗਤ ਲਈ ਫੁੱਲ ਤੇ ਫਲ ਲੈ ਕੇ ਪੁੱਜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਆ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਸਾਡੇ

**ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜਿਉਣ**  
ਫੋਨ: 647-966-3132

ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਵੀ ਆ ਕੇ ਫੇਰਾ ਪਾ ਜਾਓ! ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੱਡੀ ਪੀਨਾਂਗ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਬੰਬੋਕ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਬਿਖੜਾ ਸੀ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਜੰਗਲ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਗੱਡੀ ਸਵੇਰੇ ਛੇ ਕੁ ਵਜੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ। ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਿਪਾਹੀ ਭੱਜਾ ਭੱਜਾ ਆਇਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਗੱਡੀ ਦੀ ਬਾਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਖੜੋਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੰਤਰੇ ਦੇ ਰਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੋਤਲਾਂ ਸਨ। ਹਫਦਾ ਹੋਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੈਂ ਇੱਥੋਂ 20 ਕੋਹ ਦੀ ਵਿਥ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਪੁਲਿਸ

# ਮਾੜਾ ਬਤਨੀ ਅੱਜ ਹਿਥੋਂ ਲੰਘਸੀ

ਵਿਚ ਨੌਕਰ ਹਾਂ। ਮਾੜਾ ਪਿਛਲਾ ਬਤਨ ਜਿਹਲਮ ਨਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਅਖਬਾਰ 'ਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਮਾੜਾ ਬਤਨੀ ਅੱਜ ਹਿਥੋਂ ਲੰਘਸੀ। ਮੈਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਟੁਰ ਕਿ ਦੌੜਨਾ-ਦੌੜਨਾ ਹਿੱਥੇ ਅਪੜਿਆਂ। ਹੋ ਦੇ ਬੰਤੇ ਘਿਨੀ ਅਛਿਆ ਵਾਂ। ਹਿਕ ਤੂੰ ਪੀ ਤੇ ਹਿਕ ਮੈਂ ਪੀਸਾਂ। ਸੁਣ ਕੇ ਜੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਗੁਜਰੀ ਉਹ ਮੈਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਵਤਨ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਇਕ ਦੁਰਲੱਭ ਝਾਕੀ ਸੀ। ਇਕ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਦੂਜਾ ਪੁਲਸੀਆ। ਫਿਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਏਨਾ ਪਿਆਰ। ਮੈਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਦਰ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਉਗਮਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਤੇ ਦੂਜਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਿੰਦ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਦੋ ਪੁਤਲੇ ਮਿਲ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹਿੰਦ ਦਾ ਦਿਲ ਧੜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਬੱਤਾ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੀਤਾ ਤੇ ਦੂਜਾ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਪੀਤਾ ਤੇ ਗੱਡੀ ਤੁਰ ਪਈ।" ਅੱਜ ਮੈਂ ਆਪ ਇਸ ਪਿਆਰ ਦਾ ਭੁੱਖਾ

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਉਪਰਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖਦਾ ਲਿਖਦਾ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਐਨਕਾਂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਕਤ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਗਏ ਹਾਂ, ਪੈਸੇ ਬਹੁਤ ਕਮਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜੀਵਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੀ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਚੁਕੇ ਹਾਂ। ਪੈਸੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੱਤਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪੰਗਤੀਆਂ ਯਾਦ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅੱਜ ਦੀ ਇਸ ਸਮਾਜਕ ਝਾਕੀ ਨੂੰ ਹੂ-ਬਹੂ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਸ਼ ਕਿਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਾਨੂੰ ਐਸੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾ ਸਮਝਾ ਕੇ ਬੰਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਕੈਸੀ ਹੋਈ॥ ਸਾਲਕੁ ਮਿਤੁ ਨ ਰਹਿਓ ਕੋਈ॥ ਭਾਈ ਬੰਧੀ ਹੇਤੁ ਚੁਕਾਇਆ॥ ਦੁਨੀਆ ਕਾਰਣਿ ਦੀਨੁ ਗਵਾਇਆ॥੫॥ (ਪੰਨਾ 1410)

ਪੈਸੇ ਦੀ ਖਾਤਰ ਅਸੀਂ ਹੈਵਾਨ ਬਣ ਚੁਕੇ ਹਾਂ। ਨਾ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਸਾਕ ਸਬੰਧੀ ਹੈ, ਨਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਤੇ ਨਾ ਭੈਣ, ਨਾ ਭਰਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਪਿੰਡ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਕੇ ਭਰਾ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਗੰਡਾਸਿਆਂ ਨਾਲ ਵੱਢ ਸੁਟਿਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਜਵਾਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੱਸ, ਸਹੁਰੇ ਅਤੇ ਇਕ ਸਾਲੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਕੀ ਗੁਜਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸੇ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪੰਨਾ 23 'ਤੇ ਪ੍ਰਿ. ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਿਖੀ ਇਕ ਟੂਕ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, "ਮੇਰੇ ਨਾਨਕੇ ਮੋਨੇ ਸਨ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਇਕ ਮਾਮੀ (ਦਿਵਾਨ ਦਈ) ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਧੀ ਸੀ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਲਾਡ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖੁਆਂਦੀ ਤੇ ਗਰਮ ਗਰਮ ਫਲਕੇ ਉਤੇ ਘਿਉ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ, 'ਲੂਠਿਆ! ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਖਾ ਲੈ, ਆਈ ਊ ਨਾਨੀ!' ਮੈਂ ਸੜਦੇ ਸੜਦੇ ਘਿਉ ਵਾਲੀ ਬੁਰਕੀ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾਣ ਦੀ ਕਰਦਾ। ਮੇਰੀ ਨਾਨੀ ਮੈਥੋਂ ਸਵੇਰੇ ਜਪੁਜੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ

ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਦੀ।" ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਹਨ ਐਸੇ ਨਾਨਕੇ? ਕਿੱਥੇ ਹਨ ਐਸੇ ਦੋਹੜੇ? ਕਿੱਥੇ ਹਨ ਐਸੇ ਭਰਾ, ਭਰਜਾਈਆਂ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ? ਕਿੱਥੇ ਹਨ, ਐਸੇ ਮਾਂ ਅਤੇ ਬਾਪ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਣ? ਜਦੋਂ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੰਦਗੀ/ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਕੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਕੀ ਦੱਸਣਗੇ! ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋੜਾ ਕਿਸੇ ਫਕੀਰ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਦੱਸੋ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਕਦੋਂ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ? ਫਕੀਰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਭਾਈ! ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ।" ਉਹ ਜੋੜਾ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਫਕੀਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁੱਛ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੁੱਛ ਦੱਸੋਗੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੋ, ਫਿਰ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਜੀ।



# ਵਜੂਦ-ਗੁਨੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਵਾਲਾ ਕਲਾਕਾਰ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਚਿੱਤਰਕਾਰ

ਸ. ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੈਂ 1963-64 ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਸਾਹੀ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਸੱਜਰੀ ਸੱਜਰੀ ਐਮ. ਏ. ਪੰਜਾਬੀ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੀ ਆਰਜ਼ੀ ਨੌਕਰੀ ਮਰਹੂਮ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਇਥੇ ਹੀ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਿਚੋਂ ਸੁਹਿਰਦ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸ. ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਸੁਤੇ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਲਕ ਲੱਗਦੇ ਸਨ। ਸੰਜੀਦਗੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਮ੍ਰੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕਾਨ ਅਤੇ



**ਪ੍ਰੋ. ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ**  
ਫੋਨ: +91-93163-01328

ਸੰਜੀਦਾ ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਏਨੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਚਿਤਵਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾਕਾਰੀ ਵਿਚ ਦਾਨਿਸ਼ਵਰੀ ਨਿਹਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਲਾਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਾਨਿਸ਼ਵਰੀ ਦੀ ਕੋਈ ਮੁਥਾਜੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ. ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜਿਹੀਆਂ ਹੁਸੀਨ ਰੂਹਾਂ, ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸੱਚੀਓ 'ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸਿਰਜੇ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਦਾ ਰੂਪ' ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਸਨ, ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਸ. ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖ-ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ-ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਤਾਸੀਰੀ-ਸੰਗਮ ਦੀ ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ 'ਚ ਸੰਭਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਲਾ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਪਰ ਕਲਾਕਾਰੀ, ਕਲਾਕਾਰ ਦੇ ਸਮਕਾਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨੇੜਿਉਂ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬਿੰਬਾਂ ਦੀ ਡੀਕੋਡਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਮਾਹੌਲ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿਆਸੀ ਦਖਲ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਲੋੜ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਟਿਆਲਾ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕੇਂਦਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ

ਅਧਿਆਤਮਕ ਕੇਂਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੈ। ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਸ. ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਲੋਅਰ ਮਾਲ (ਮਹਿੰਦਰਾ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਫੁਹਾਰਾ ਚੌਕ ਤੱਕ ਦੀ ਸੜਕ), ਸਿੱਖ-ਸੁਜੱਗਤਾ ਦੇ ਜਲੌਅ ਵਜੋਂ ਲਟ ਲਟ ਬਲਦੀ ਸੀ। ਧੀਰੋ ਕੀ ਮਾਜਰੀ ਵਿਚ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭੂਤ-ਵਾਤਾ ਇਕੋ ਗਲੀ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਸਨ। ਕੁਝ ਗਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਸ. ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਚਿੱਤਰਕਾਰ

ਨਹੀਂ ਆਏਗਾ। ਚਸਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਵਾਂਗ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਦਾਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਕੁਕਾਵਟਾਂ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਆਈਆਂ? ਇਸ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਅਜੇ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਣਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰਾਸਤੀ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੇ ਸੁਜੱਗ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਾਂਗੇ ਤਾਂ ਬੌਧਿਕ ਸੋਕੜੇ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਾਂਗੇ। ਸੋਚਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਸਕਾਂਗੇ ਕਿ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ

ਚੁਕਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਸ. ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੇਂਡੂ ਮੱਧ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵੱਲ ਹਿਜਰਤ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਏਸੇ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਸ. ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜਿਹੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਮਾਲਕ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ

ਹੈ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਉਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਨਵਾਂ ਤੇ ਸਮਕਾਲ ਦੇ ਗਣ ਦਾ ਰੋਲ ਮਾਡਲ ਉਸਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰੋਲ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰੂਪ ਬਰਾਸਤਾ ਧਰਤੀ-ਵਹੁਟੀ, ਉਲਾਰ ਉਪਭੋਗੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੁਆਰਾ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਕੰਜਰੀ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਏ ਹਨ।



**ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਚਿੱਤਰਕਾਰ**  
ਇਸ ਵੰਗਾਰ ਨਾਲ ਜੁਝਣ ਦੀ ਥਾਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪੈਰ ਰੋਕ ਕੇ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜਜ਼ਬੇ ਵਾਲਿਆਂ ਸੂਰਤੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤੀਏ? ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸ. ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਜੋ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਅੱਜ ਵੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਸ. ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਸਕਰਮਕ ਕਲਾਕਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰੀਝਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਨਮੋ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਮੇਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, "ਆਰਟ ਇਉਂ ਮਜ਼ਬੂਬ ਦਾ ਇਕ ਘੜੀ ਦੀ ਘੜੀ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਯਾ ਉਹ ਖਿਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਅੰਧੀ ਬੋਹੋਸ਼ ਜਿਹੀ ਅਨੰਤ ਦੇ ਭਾਲ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਠਹਿਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੜੀ ਮਮਤਾ ਨਾਲ ਮੁੱਕ ਚੁਕੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਤੇ ਧੁੰਧਲੇ ਜਿਹੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਲੋਚਦੀ ਹੈ, ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਦਿਸਦੇ-ਕਿਸੇ ਅਣਖੁਲ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਰਾਜ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਮਾਤਰ ਦਾ ਸੁਫਨਾ ਇਸ ਥੀਂ ਵੱਧ ਕੋਈ ਠੋਸ ਚੀਜ਼ ਨਾਹ, ਪਰ ਰੂਹ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਇਸ਼ਾਰਾ, ਇਸ ਉਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਉਤਮਤਾ ਘੱਟ ਨਾਹ।"



**ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਦੋ ਚਿੱਤਰ**

ਅਤੇ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਸਾਂਝੀ ਕੰਧ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਟਿਆਲਵੀ ਅਮੀਰੀ ਦੀ ਇਸ ਪੰਜੋਖਰੀ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਪ੍ਰਚੰਡਤਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਰਕੇ ਵਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਦੱਸਿਆਂ ਸਮਝ

ਭੂਮਿਕਾ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਮਹਿੰਦਰਾ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੱਲ ਪਟਿਆਲਵੀਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ? ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਲੀਕਾ ਖੁਰਦਾ ਖੁਰਦਾ ਬਹੁਤ ਖੁਰ

ਮੁਕੰਮਲ ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਣ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਣ ਨਾਲ ਟਕਸਾਲੀ ਮਧ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਬਹੁਤ ਚੁਕਾਉਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀਆਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਰਕਾਈਵਲ ਹੋ ਜਾਣ ਵੱਲ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

# ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ: ਪੀ. ਵੀ. ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਸਿਰਜਿਆ ਇਤਿਹਾਸ

**ਬਾਸੇਲ (ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ):** ਪੀਵੀ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਡਮਿੰਟਨ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਮਹਿਲਾ ਸਿੰਗਲਜ਼ ਦਾ ਸੋਨ ਤਗਮਾ ਜਿੱਤ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜ ਦਿੱਤਾ। ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਨੋਜੋਮੀ ਓਕੁਹਾਰਾ ਨੂੰ ਇਕਪਾਸਤ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਹਰਾ ਕੇ ਸਿੰਧੂ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਸਟਲਰ ਬਣੀ। ਓਲੰਪਿਕ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਤਗਮਾ ਜੇਤੂ ਸਿੰਧੂ ਨੇ 38 ਮਿੰਟ ਤੱਕ ਚੱਲੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ 21-7, 21-7 ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ। ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਓਕੁਹਾਰਾ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਹਾਰ ਦਾ ਬਦਲਾ ਵੀ ਲੈ ਲਿਆ। ਓਕੁਹਾਰਾ ਨੇ 2017 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ 110 ਮਿੰਟ ਤੱਕ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਹਰਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੈਚ ਨੂੰ ਬੈਡਮਿੰਟਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਰੋਮਾਂਚਕ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਮੈਚ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਹਾ, "ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਮੈਂ ਫਾਈਨਲ 'ਚ ਹਾਰ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਜਿੱਤਣਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੋਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਲਈ ਇਥੋਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਗੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਖਿਤਾਬ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ।" ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰੇ ਕੋਚ ਗੋਪੀ ਸਰ ਤੇ ਕਿਮ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ



ਰਿਣੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕਰੂੰਗੀ, ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਹੈ।" ਸਿੰਧੂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 2017 ਅਤੇ 2018 ਦੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਓਕੁਹਾਰਾ ਅਤੇ ਸਪੇਨ ਦੀ ਕੈਰੋਲੀਨ ਮਾਰੀਨ ਤੋਂ ਹਾਰ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਤਗਮੇ ਨਾਲ ਸਬਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 2013 ਅਤੇ 2014 ਵਿਚ ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਤਗਮਾ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਦੁਕੋਣ 1983 ਵਿਚ

ਪੁਰਸ਼ ਸਿੰਗਲਜ਼ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਰਤੀ ਬਣਿਆ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਸਾਇਨਾ ਨੇ 2015 ਅਤੇ 2017 ਵਿਚ ਮਹਿਲਾ ਸਿੰਗਲਜ਼ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਚਾਂਦੀ ਅਤੇ ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਤਗਮਾ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ। ਜਵਾਲਾ ਗੁੱਟਾ ਅਤੇ ਅਸ਼ਵਿਨੀ ਪੋਨੱਪਾ ਨੇ ਵੀ 2011 ਵਿਚ ਮਹਿਲਾ ਡਬਲਜ਼ ਵਿਚ ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਤਗਮਾ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ। ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਸਿੰਧੂ ਦਾ ਇਹ 5ਵਾਂ ਤਗਮਾ ਹੈ। ਤਗਮਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਚੀਨ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਓਲੰਪਿਕ ਚੈਂਪੀਅਨ

**ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿੰਧੂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ**  
**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਮਨਾਥ ਕੋਵਿੰਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਪੀਵੀ ਸਿੰਧੂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਡਮਿੰਟਨ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਜਿੱਤਣ 'ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਨੋਜੋਮੀ ਓਕੁਹਾਰਾ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਇਹ ਖਿਤਾਬ ਜਿੱਤਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੰਧੂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਕਟਰ ਸਚਿਨ ਤੇਂਦੁਲਕਰ ਸਣੇ ਭਾਰਤੀ ਖੇਡ ਜਗਤ ਨੇ ਵੀ ਪੀਵੀ ਸਿੰਧੂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਸਿੰਧੂ ਦੀ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਓਲੰਪਿਕ ਤਗਮਾ ਜੇਤੂ ਸਾਇਨਾ ਨੇਹਵਾਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤਿਆਂ ਟਵੀਟ ਕੀਤਾ, "ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਡਮਿੰਟਨ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਸੋਨ ਤਗਮਾ ਜਿੱਤਣ 'ਤੇ ਪੀਵੀ ਸਿੰਧੂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ।" ਕ੍ਰਿਕਟਰ ਵੀਵੀਐਸ ਲਕਸ਼ਮਣ ਨੇ ਵੀ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ।

ਝਾਂਗ ਨਿੰਗ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਅਤੇ ਏਸ਼ਿਆਈ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਤਗਮਾ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਸਿੰਧੂ ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ ਵੱਖਰੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਜਾਪੀ। ਖੇਡ ਦੇ ਹਰ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਜਾਪਾਨੀ ਖਿਡਾਰੀ ਖਿਲਾਫ ਉਸ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਵਾਂ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਾਰਤੀ ਖਿਡਾਰਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਖਿਡਾਰਨ ਖਿਲਾਫ ਜਿੱਤ-ਹਾਰ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ 8-7 ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਗੇਮ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਚ 8-1 ਦੀ ਲੀਡ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਈ। ਸਿੰਧੂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਓਕੁਹਾਰਾ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਨੌਂਦ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਲੀਡ ਨੂੰ 11-2 ਕਰ ਲਿਆ।

ਓਕੁਹਾਰਾ ਨੇ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੌਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਗੇਮ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਕਰ ਲਈ। ਓਕੁਹਾਰਾ ਬਰੇਕ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਸਿੰਧੂ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਦੇਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ। ਸਿੰਧੂ ਨੇ 16-4 ਦੀ ਲੀਡ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਕੁਝ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਓਕੁਹਾਰਾ ਨੇ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਫਿਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਓਕੁਹਾਰਾ ਨੂੰ ਸੰਭਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੰਧੂ ਦੇ ਸੋਨੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਣੀਤ ਦੇ ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਤਗਮੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਬੀਤੇ ਛੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਤਗਮਾ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।



# ਇੰਡੋ-ਅਮੈਰਿਕਨ ਕਲਚਰਲ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ (ਯੂ.ਐਸ.ਏ.)

ਜ਼ਖਮੀ ਪਾਣੀ ਬਿਨ ਮੱਛੀਆਂ ਵਾਂਗ ਤੜਫੇ, ਨਾਲੇ ਖੂਨ ਦੇ ਹੋਏ ਰਵਾਲ ਏਥੇ।

## ਜੱਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੇ ਖੂਨੀ ਘਾਣ ਦੀ ਦਾਸਤਾਂ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ

# “ਮੇਲਾ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ”

ਐਤਵਾਰ, 1 ਸਤੰਬਰ 2019, ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ 8 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਸਥਾਨ: ਐਸ. ਈ. ਐਸ. ਹਾਲ, 10428 ਈਸਟ ਸਟਾਕਟਨ ਬੁਲੇਵਾਰਡ, ਐਲਕ ਗਰੂਵ, ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ 95624



ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਭੈਣੇ ਤੇ ਭਰਾਓ,

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਪਵਿਤਰ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਜੱਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਬੁੱਚੜ ਜਨਰਲ ਡਾਇਰ ਵਲੋਂ ਨਚਾਏ ਮੌਤ ਦੇ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਨੂੰ ਅੱਜ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, 13 ਅਪਰੈਲ 1919 ਨੂੰ ਰੌਲਟ ਐਕਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪੁਰ ਅਮਨ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ‘ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਰ ਟੁੱਟਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਲਹੂ ਦੇ ਛੱਪੜ ਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲੱਗੇ। ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ, ਕੂਕਾਂ ਰਾਤ ਭਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੀਰਨੇ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਕੂਚਾ ਕੋੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਗਰਭਵਤੀ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਢਿੱਡ ਭਾਰ ਰਿੜ੍ਹ ਕੇ ਲੰਘਣ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਾ ਹੈ।

ਆਓ! ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਸ ਘਿਣਾਉਣੇ ਪਾਪ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰੀਏ। ਜੱਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੀ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਵੇਂ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਆਸ ਨਾਲ।



ਡਾ. ਸਤਿਆਪਾਲ



ਸ਼ਹੀਦ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਮ



ਡਾ. ਸੈਫੁਦੀਨ ਕਿਚਲੂ

“ਹੋਏ ‘ਜਮਜਮ’ ਤੇ ‘ਗੰਗਾ’ ਇਕ ਥਾਂ ‘ਕੱਠੇ, ਰਲਿਆ ਖੂਨ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਏਥੇ।” -ਬਾਬੂ ਫਿਰੋਜ਼ਦੀਨ ਸ਼ਰਫ

### ਪਹੁੰਚ ਰਹੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ

ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਚਰੰਜੀ ਲਾਲ ਕਾਂਗਣੀਵਾਲ ਬੀਬੀ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਕਰਨੈਲ ਕੌਰ ਈਸ਼ਤੁ ਦਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧੂੜ, ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਜਗਦੀਸ਼ ਖੰਗੂੜਾ (ਬਾਬਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਕੀ ਦਾ ਪੋਤਾ) ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ

### ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਢਾਡੀ ਜਥਾ, ਪੰਮੀ ਮਾਨ, ਜੀਵਨ ਰੱਤੂ, ਪੁਨਮ ਮਲਹੋਤਰਾ ਤੇ ਹੋਰ ਭੰਗੜੇ ਤੇ ਗਿੱਧੇ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੋਣਗੀਆਂ

### ਗਾਇਕ



ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ



ਮੱਖਣ ਬਰਾੜ

**ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਾਈ ਜਾਵੇਗੀ; ਖਾਣਾ, ਪਾਰਕਿੰਗ ਤੇ ਦਾਖਲਾ ਮੁਫਤ**

ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ  
ਫੋਨ: 916-420-2390

ਸਕੱਤਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਬਿਲਗਾ  
ਫੋਨ: 661-397-7330

ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ  
ਫੋਨ: 209-985-1552

ਸਤਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ  
ਫੋਨ: 559-514-9777

ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ, ਫੋਨ: 530-682-7810 ਬਲਵੰਤ ਬਾਂਕਾ, ਫੋਨ: 916-271-4216 ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਫੋਨ: 209-594-5602

**ਪ੍ਰਬੰਧਕ:** ਸੁਮਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਉਪਲ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗਣਾ, ਪਿੰਦਰ ਸੰਘਾ, ਮਲਕੀਅਤ ਬੈਂਸ, ਮਾਸਟਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੇਕਰਜ਼ਫੀਲਡ, ਕਮਲ ਬੰਗਾ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸੰਧੂ ਲੈਬਰੇਪ, ਜੁਝਾਰ ਗਿੱਲ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਡੋਡ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਕੇਸ਼ ਬੈਂਸ, ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਰੱਕੜ, ਪਰਮਪ੍ਰੀਤ ਬਿੰਦਰਾ (ਅਟਾਰਨੀ ਐਟ ਲਾਅ), ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਗਿੱਲ, ਕੇਵਲ ਬੋਲੀਨਾ, ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੰਦੋਲਾ, ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਗਿੱਲ, ਅਭੀਜੀਤ ਖੁਲਰ, ਬਲਜੀਤ ਬਿੰਦਰਾ, ਗਗਨਦੀਪ ਬਿੰਦਰਾ, ਸਰਬਜੀਤ ਸੂਹਰ, ਸੁਖਦੀਪ ਸੋਹਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਭਠਲਾਵਾ, ਸਤਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ, ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ।

**ਸਪਾਂਸਰ:** ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਰੱਕੜ, ਜਗਦੀਸ਼ ਖੰਗੂੜਾ, ਦਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧੂੜ, ਮਲਕੀਅਤ ਬੋਪਾਰਾਏ, ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਸੜ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਇੰਡਸ ਵੈਲੀ ਚੈਂਬਰ ਆਫ ਕਾਮਰਸ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ, ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ, ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ (ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ ਪ੍ਰਧਾਨ), ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਪੋਰਟਸ ਅਕੈਡਮੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਪਠਲਾਵਾ, ਕੇਵਲ ਬੋਲੀਨਾ, ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ, ਰਵਿੰਦਰ ਐਂਡ ਰਾਜਾ ਆਟੋ ਸ਼ਾਪ ਬੇ-ਏਰੀਆ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਮੈਰਿਕਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ-ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ, ਏਜਲ ਲਿਮੋਜ਼ੀਨ ਕਾਸਤਰੋ ਵੈਲੀ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਕਾਲਕਟ, ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਰਫ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਫਰਵਾਲਾ, ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਔਜਲਾ, ਵਿਨੋਦ ਕੰਬੋਜ, ਬੰਦ ਕੰਦੋਲਾ, ਸੁਖਦੇਵ ਲੰਬੜ, ਐਸ.ਪੀ. ਸਿੰਘ, ਗਰਦੀਪ ਦੀਪੀ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ, ਪਰਮਜੀਤ ਦਿਓਲ, ਸੰਤੋਖ ਸੰਧੂ, ਜੈਕ ਅਤੇ ਪਾਲ ਰਾਮ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਨੌਰਕਾਲ ਸਿਕਿਉਰਿਟੀ-ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ, ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਗੋਸਲ, ਪੰਜਾਬ ਇੰਸੋਰੈਂਸ ਐਂਡ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ, ਰਾਜੂ ਭਗਵੰਤ, ਬਿੰਦਰ, ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਉੱਕਾਰ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉੱਕਾਰ ਸਿੰਘ, ਓਮਨੀ ਵੀਡੀਓ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਬੋਪਾਰਾਏ, ਸਿੰਘ ਟਾਇਰ, ਸੰਨੀ ਦਿਓਲ, ਚਰਨ ਬਡਵਾਲ, ਜਸਵੀਰ ਰੰਧਾਵਾ, ਬਗੀਚਾ ਸਿੰਘ, ਪਰਮਜੀਤ ਖੇਲਾ, ਕਾਲਕਟ ਬੁਦਰਜ, ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਸਰਹੱਦੀ ਫੈਮਿਲੀ, ਮਾਸਟਰ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ, ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ, ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਕੰਗ, ਡਾ. ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ ਰਾਮ, ਸੰਨੀ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਸਤਵੀਰ ਸਿੰਘ ਖਪਰਾ, ਜੱਸੀ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ, ਧੀਰਾ ਨਿੱਜਰ, ਗੋਲਡਨ ਸਟੇਟ ਇੰਕ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ, ਭਾਖੜੀ ਲਾਅ ਫਰਮ, ਸਾਬੀ ਸਿੰਘ ਟਰੱਕਿੰਗ, ਸੋਢੀ ਸਵਾਜਨਪੁਰ, ਵਨ ਸਟਾਪ ਆਟੋ ਰਿਪੇਅਰ, ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕੁਲਾਰ, ਲੀਜੈਂਟ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਜੇ. ਜੇ. ਜੀ. ਐਸ. ਫੂਡ ਸਰਵਿਸ ਇੰਕ, ਰਾਜ ਬਰਾੜ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ, ਸਤਵੀਰ ਬੈਂਸ (ਰਾਇਲ ਟਰੱਕਿੰਗ), ਵੈਨਕੋ ਟਰੱਕ ਸਟਾਪ, ਸਿਟੀ ਮਾਰਕਿਟ ਬਲੈਰੋ ਸਟੋਸ਼ਨ, ਦਲਬੀਰ ਗਿੱਲ, ਗੋਲਡਨ ਪੈਸੇਫਿਕ ਟਰੱਕਿੰਗ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ, ਅੰਜਲਾ ਟਰੱਕਿੰਗ, ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੱਕੜ ਲੈਬਰੇਪ, ਮਲੂਗਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ, ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਵੈਲੀ ਟਰੱਕ ਸਟਾਪ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਂਦੀ, ਚੜ੍ਹਦਾ ਪੰਜਾਬ ਕਲੱਬ-ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ, ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ, ਜਸਮੇਲ ਸਿੰਘ ਚਿੱਟੀ (5 ਸਟਾਰ ਟੋਇੰਗ), ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ, ਯੂ ਐਸ ਏ ਸਟਾਰ ਵਨ ਗੈਸੋਲੀਨ, ਧਾਮੀ ਬੁਦਰਜ, ਸੁੱਚਾ ਰਾਮ ਭਾਰਟਾ, ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ; ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ, ਕਲੀ ਬੁਦਰਜ, ਪੀ. ਐਸ. ਟਰਾਂਸ ਇੰਕ., ਧਾਮੀ ਟਰੱਕਿੰਗ, ਐਸ ਐਂਡ ਬੀ ਰਿਪੇਅਰ ਸਰਵਿਸ, ਫੀਨਾ ਜਿਊਲਰਜ਼।





ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ



# ਚੌਥਾ ਸਾਲਾਨਾ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ

1 ਸਤੰਬਰ 2019 (ਐਤਵਾਰ) ਸਵੇਰੇ 10:30 ਵਜੇ ਤੋਂ  
(ਲੇਬਰ ਡੇਅ ਵੀਕਐਂਡ)



## ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਾਲੇ

### 28 ਅਗਸਤ ਤੋਂ 31 ਅਗਸਤ 2019 ਤੱਕ

ਸ਼ਾਮ 7:30 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ 8:30 ਵਜੇ ਤੱਕ

### 1 ਸਤੰਬਰ 2019 (ਐਤਵਾਰ)

ਸਵੇਰੇ 10:30 ਤੋਂ 11:30 ਵਜੇ ਤੱਕ

**ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ**

ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ  
ਭਾਈ ਰਸ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ  
ਭਾਈ ਲਖਨ ਸਿੰਘ  
ਭਾਈ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ  
ਭਾਈ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ  
ਢਾਡੀ ਜਥਾ ਬੀਬੀ ਚੰਚਲਦੀਪ ਕੌਰ

ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਪੰਜੇ ਦਿਨ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ  
ਭਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਜੀ

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਰੂਟ: ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ  
ਐਵੇਨਿਊ ਤੋਂ ਖੱਬੇ, ਅਬੋਰਨ ਰੋਡ ਤੋਂ ਸੱਜੇ, ਰੂਬੀ ਐਵੇਨਿਊ ਤੋਂ ਸੱਜੇ,  
ਕੁਇੰਬੀ ਰੋਡ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਵੇਨਿਊ ਤੋਂ ਸੱਜੇ।

**ਹੋਰ ਪਾਰਕਿੰਗ:** ਐਵਰਗਰੀਨ ਵੈਲੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ,  
ਫੁਬੋਇਆ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ, ਕੈਰੋਲਿਨ ਕਲਾਰਕ  
ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਫਰੀ ਸ਼ਟਲ ਸਰਵਿਸ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ: ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਫੋਨ: 408-394-3595

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ: ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਪੁਆਰ, ਫੋਨ: 408-416-7200 ਅਤੇ ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ, ਫੋਨ: 408-219-6532

ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ: ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੈਣੀਵਾਲ, ਫੋਨ: 408-421-9463

ਸਿਆਸੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ: ਭੁਪਿੰਦਰ (ਬਾਬ) ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਫੋਨ: 408-568-0034

ਆਮ ਜਾਣਕਾਰੀ: ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਝੱਜ, ਫੋਨ: 408-600-7857 ਅਤੇ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਫੋਨ: 408-835-7712

ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ: ਭਾਈ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਫੋਨ: 408-274-9373

ਬੁਥ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ: ਖੁਸ਼ਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 408-507-1290

ਲੰਗਰ ਸੇਵਾ: ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੱਧੜ, ਫੋਨ: 408-904-9158 ਅਤੇ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਫੋਨ: 408-230-8319

## ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੈਨ ਹੋਜੇ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

3636 Gurdwara Ave, San Jose, CA 95148 Gurdwara website: [www.sanjosegurdwara.org](http://www.sanjosegurdwara.org)

Donation to Gurdwara Sahib: You can now donate on-line as well using Credit/Debit card or Paypal.

Visit: [www.sanjosegurdwara.org](http://www.sanjosegurdwara.org) and touch "Donate" tab and enter information. You can also enter a message like Ardas etc and listen it on  
Gurdwara website radio same day after Rehras Sahib Path at 6pm.